

Gyerekesély Tudástár

**Válogatott jegyzék a kétezres évek gyermekszegénységre
és az esélyegyenlőtlenségek átörökítésére vonatkozó
szakirodalmából**

Összeállította: Bauer Zsófia, Elek Zsuzsanna Réka és Menich Nóra

2022. június

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

MAGYAR NYELVŰ TANULMÁNYOK

Albert Fruzsina (2014): Beruházás a gyerekekbe – a hátrányos helyzet továbbörökítésének megszakítása. A nemzeti szakpolitikák vizsgálata Magyarország.

<http://campus2.eipa.eu/courses/SOCINCL1428500/document/Hungary/IndependentexpertreportInvestinginchildrenBreakingthecycleofdisadvantageHungary.pdf>

Az összefoglaló a “Beruházás a gyermekekbe – a hátrányos helyzet tovább örökítésének megszakítása” című ajánlás céljainak fényében vizsgálja és elemzi a magyarországi közpolitikai intézkedéseket. A jelentés először összefoglalja a felzárkózással foglalkozó stratégiák átalakulását, ill. a hozzájuk rendelt célokat. A második részben elemzi és értékeli az egyes intézkedések gyerekekre gyakorolt hatásait, valamint ajánlásokat fogalmaz meg. A jelentés harmadik része a gyermekes családok helyzetével és a készpénzes és természetbeni juttatások hatásával foglalkozik, szintén ajánlások megfogalmazásával. Az összefoglaló negyedik részében a szerző az elérhető szolgáltatásokkal, valamint azoknak a minőségével foglalkozik. Ötödik részben a gyermekszegénység enyhítésével kapcsolatos intézkedések hatásait tárgyalja és további lépéseket ajánl a szerző. Az utolsó részben a programok finanszírozását mutatja be, valamint a célok összehangolását és a fenntarthatóság kérdéseit részletezi a jelentés.

***Kulcsszavak:** társadalmi kirekesztés, gyerekszegénység, társadalmi integrációt célzó programok, országjelentés*

Andor Mihály (2001): Társadalmi egyenlőtlenség és iskola. *Educatio* 10 (1): 15-30.

A szerző a tanulmányban részletesen bemutatja azokat a politikai lépéseket, amelyek az oktatási rendszerben az egyenlőség megvalósítására törekedtek, majd elemzi azokat a tényezőket, amelyek miatt ezek az intézkedések nem hozták meg a várt eredményeket. Összegzi továbbá a magyar oktatásszociológia releváns vizsgálatait és eredményeit (a kilencvenes évek végéig), hangsúlyozva az egyenlőtlenségek alakulását, továbböröklődését a magyar oktatásrendszer különböző szegmenseiben.

***Kulcsszavak:** magyar oktatási rendszer, egyenlőtlenségek, oktatási egyenlőtlenségek, magyar oktatásszociológia, szociológiatörténet, nyelv: magyar*

Babusik Ferenc (2000): Kutatás a roma gyerekeket képző általános iskolák körében I. *Esély* 12 (6): 3–23.

A folytatásos cikkben a szerző a magyarországi roma gyerekek általános iskolai reprezentációját vizsgálja, kiemelt figyelmet szentelve a szegregáció mechanizmusainak és megjelenéseinek, valamint a normál és a speciális oktatás tényezőinek. Kiterjedt vizsgálatukat (361 iskolai adataira támaszkodva) a Közös a Jövő Munkahelyeiért Alapítvány, illetve az OM Közoktatási és Kisebbségi kapcsolatok Főosztálya támogatásával végezték. Vizsgálták a roma tanulók arányában történő változásokat 1993-hoz képest (alacsony roma tanulóarányú iskolákban a roma tanulók aránya csökkent, ugyanakkor a magasabb roma tanulói arányú iskolákban egyértelműen növekedett.) Vizsgálták a roma tanulók és a települések méretének összefüggését is, valamint a gyerekek évfolyamok közötti eloszlását is. Kiemelten foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy az iskolákban milyen képzési formák vannak jelen, megállapítva, hogy azokban az iskolákban, ahol a roma tanulók aránya meghaladta a 40%-ot indítottak valamilyen speciális képzést, ugyanakkor nagyobb részükben nem volt gyógypedagógiai képzés.

Kulcsszavak: roma oktatás, általános iskola, szegregált oktatás, speciális képzési programok, nyelv: magyar

Babusik Ferenc (2001): Kutatás a roma gyerekeket képző általános iskolák körében II. *Esély* 13 (1): 21–46.

A folytatásos cikk első vizsgált kérdése, hogy milyen összefüggések fedezhetőek fel az egyes speciális képzési kínálattal rendelkező iskolákban a roma gyerekek arányait illetően. A szerző két fontos megállapítása a gyógypedagógiai képzést illetően: minél magasabb az iskola roma tanulóaránya, a gyerekek annál nagyobb számban vesznek részt gyógypedagógiai képzésben (a gyógypedagógiai képzésben részt vevő roma tanulók 75 százaléka olyan iskolából származik, ahol 25 százaléknál magasabb a roma gyerekek aránya), ill. a közepesen kicsiny iskolákban (121–200 tanuló között) a legkisebb iskolákhoz képest háromszoros (6,6%), a nagyobb iskolákhoz képest kétszeres (4,4%) a gyógypedagógiai képzésben részt vevő gyerekek aránya. A roma tanulók 25 százaléka vesz részt speciális roma oktatási programban, ezt a jelenséget is részletesen leírja a szerző. A következő részben a magántanulók helyzetére tér ki a tanulmány, kiemelve a roma magántanulók magas arányát. Az egyes képzési formák finanszírozásának részletezése után az elért eredményeket részletezi a cikk: a roma tanulók továbbjutási esélyei az átlagnál lényegesen rosszabbak, különösen a gimnáziumokba illetve az érettségit nyújtó szakképzés intézményeibe.

Kulcsszavak: roma oktatás, általános iskola, szegregált oktatás, speciális képzési programok, roma tanulók iskolai eredményei, oktatás finanszírozása, magántanulók, nyelv: magyar

Babusik Ferenc (2004): Hozzáférési különbségek az egészségügyi alapellátásban I. *Esély* 15 (4): 71–99.

A folytatásokban közölt tanulmány alapjául szolgáló kutatás kérdése volt, hogy az egészségügyi alapellátásban az egyes társadalmi csoportok, köztük a szociális és gazdasági szempontból halmozottan hátrányos helyzetűek, illetve romák hozzáférése a szolgáltatásokhoz egyenlő-e, vagy felmerülnek-e meghatározó különbségek, ill. a különbségek mögött rejlő okokat kutatják országos adatokra, valamint a háziorvosok körében végzett vizsgálatok eredményeire támaszkodva. Ellátás tekintetében megállapítják, hogy az egyes települések (azokat vizsgálták, ahol a roma lakosság meghaladta az 1 százalékot) orvosi lefedettsége meglehetősen nagy különbségeket mutatott, azok a településeken különösen nagy a hiány, ahol magas a romák aránya. Szintén nagy egyenlőtlenség volt az orvosok terhelése, valamint a különböző területeken elhelyezkedő praxisok ellátottsága között.

Kulcsszavak: egészségügyi ellátás, egészségügyi ellátás egyenlőtlenség, területi egyenlőtlenségek, romák és egészségügy, nyelv: magyar

Babusik Ferenc (2004): Hozzáférési különbségek az egészségügyi alapellátásban II. *Esély* 15 (5): 54–82.

A folytatásokban megjelenő tanulmány ezen részében a szerző a háziorvosoknak az eltérő státusú társadalmi csoportokkal kapcsolatos attitűdjeit elemzi és az ellátás minőségére gyakorolt hatását elemzi, valamint az ellátások hozzáféréseinek minőségbeli különbségeit vizsgálja. Megállapítja a szerző: „Adataink szerint a nyílt megkülönböztetésnél gyakoribb az egyes társadalmi csoportok rejtett megkülönböztetése, amely mögött nem mutatható ki feltétlenül előítéletesség.” ugyanakkor megállapítják, hogy sérül az egyenlő ellátás alapelve. Külön részt szentel a szerzők a romák ellátásának, ill. az ott felmerülő alapvető problémáknak. A kutatás során vizsgálták az orvosok attitűdjeit a leggyakrabban felmerülő betegségekkel kapcsolatban.

Kulcsszavak: egészségügyi ellátás, egészségügyi ellátás egyenlőtlenség, területi egyenlőtlenségek, romák és egészségügy, módszer: faktorelemzés, nyelv: magyar

Babusik Ferenc (2005): Roma vállalkozások, vállalkozó romák. *Esély* 16 (5): 79–112.

A kutatás célja, hogy vizsgálja azokat a tényezőket, amelyek a magyar roma mikro-, kis- és középvállalkozások számának szélesítéséhez, a meglévő vállalkozások fejlesztéséhez, amelyek hozzájárulnak a romák foglalkoztatottságának javításához. A szerző összehasonlítja a vállalkozó és a nem vállalkozó romák szociális-gazdasági helyzetét, megállapítva hogy a roma vállalkozók magasabb iskolai végzettséggel és magasabb jövedelemmel is rendelkeznek. Utána a szerző részletezi azokat a tényezőket, amelyek maguk a vállalkozásra vonatkoznak, típusait sikerének tényezőit is számba veszi a tanulmány.

Kulcsszavak: vállalkozások, roma vállalkozók, romák munkaerőpiaci helyzete, módszer: faktorelemzés, nyelv: magyar

Babusik Ferenc (2007): Magyarországi cigányság – strukturális csapda és kirekesztés. *Esély* 18 (1): 3–23.

A tanulmányban a szerző átfogó kép megalkotására vállalkozik a magyarországi romák helyzetéről úgy, hogy számos tényezőt összefüggő rendszerként vizsgál. A cikk olyan kérdéseket vizsgál, mint a cigányság demográfiai szerkezete, területi elhelyezkedése, egészségügyi helyzete, szociális és gazdasági pozíciói, valamint a munkaerő piacról történő kirekesztése. A tanulmány első része azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy ki tekinthető romának? Utána részletesen rávilágít a romákat érintő legfőbb problémákra, kiemeli a strukturális hátrányokat, valamint az egyre erősödő diszkrimináció kérdéskörét.

Kulcsszavak: romák helyzete, munkaerőpiaci egyenlőtlenség, romák egészségügyi állapota, kirekesztés, esélyegyenlőtlenség

Babusik Ferenc (2008): A romák foglalkoztatási diszkriminációja a munkaerőpiacon. *Esély* 19 (2): 47–70.

A tanulmány célja, hogy felderítse, miként viszonyulnak a munkáltatók a különböző hátrányos helyzetű csoportokhoz. A szerző az empirikus vállalat (2006 során 1829

vállalkozás körében) kutatás során első sorban a romák helyzetét vizsgálta. Legfőbb megállapításai közé tartozik, hogy a vizsgált munkáltatók nem szívesen és így csak csekély számban alkalmaznak romákat. Így a munkaerőpiaci kirekesztődés a kutatás eredményei alapján a diszkriminációs mechanizmusokhoz és mechanizmusokhoz köthető még abban az esetben is amennyiben a pozícióhoz megfelelő végzettséggel rendelkezett a roma jelölt. A kutatás során feltérképezték a különböző vezető típusokat és azok hozzáállását.

Kulcsszavak: vállalatkutatás, romák munkaerőpiaci helyzete, esélyegyenlőtlenség, előítéletesség, munkaerőpiaci kirekesztettség

Babusik Ferenc-Papp Géza (2002): A cigányság egészségi állapota. Szociális, gazdasági és egészségügyi helyzet Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. *Esély* 13 (6): 37–66.

A kutatás célja, hogy feltárja a romák egészségi állapotának, valamint a szociális, gazdasági és lakóhelyi helyzetük között rejlő összefüggéseket. A tanulmány két részből áll, az elsőben ismertetik a háttér összefüggéseket, a másodikban a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében végzett egészségügyi kutatás eredményeit. A háttérváltozók közül először a demográfiai sajátosságokat tárgyalják a szerzők, majd a lakóhelyi viszonyokat elemzik. Külön kitérnek a vizsgálatban résztvevők iskolázottságára, valamint a gazdasági aktivitásuk elemzésére. Az egészségügyi felmérés során belgyógyászati betegség kategóriákat vizsgáltak, KSH adatok háziorvosi beszámolók és kérdőívek segítségével. Megállapítható, hogy az összes felállított kategóriában jelentősen magasabb a roma betegek aránya, ami a szerzők álláspontja szerint a rossz anyagi körülményekre vezethető vissza.

Kulcsszavak: romák egészségügyi helyzete, egészségügyi felmérés

Baráth Árpád (2007): Kik a kirekesztettek és miért? A hátrányos megkülönböztetések fenomenológiája Baranya megye kistérségi népességében és közellátásában. *Esély* 18 (5): 66–98.

A tanulmány a társadalmi kirekesztettség fogalmának bemutatásával kezdődik, majd a Baranya megye két apró falva kistérségében vizsgálja, miként tapasztalják meg és élik meg mindennapjaikban az ottélók a társadalmi kirekesztettség különböző formáit. Külön kitér a térségben dolgozó előjárók és szakemberek véleményére, amelyek arra irányulnak, hogy miért adódnak a helyi társadalomban hátrányos megkülönböztetések. Elméleti háttérként a szerző egy oknyomozó-útkereső (path) modellt alkalmaz. A

vizsgálatba a kiválasztott településeken élő lakosok véletlenszerű kiválasztással kerültek be. Legfőbb eredményei magas szubjektív kirekesztés érzésre utalnak, ugyanakkor felhívják a figyelmet a helyi szakemberek hiányos tudására a vizsgált témában.

Kulcsszavak: *társadalmi kirekesztés, szubjektív rangsorolás, kistérségi kutatás*

Baráth Árpád (2008): Az erőszak, a bűnbakképzés, és a társadalmi kirekesztés gyökerei az iskolában (Roots of aggressive behaviour, scapegoating and social exclusion in institutions of primary education). *Szociális Szemle*, 1 (1): 62-79.

Tanulmányban a szerző körüljárja azokat a problémákat, amelyek az iskolán belüli erőszakkal kapcsolatosak. Korábban elhanyagolt témát részletesen tárgyalja a szerző, szakirodalmi áttekintést ad a korábbi kutatásokról, valamint az iskolai erőszak meghatározásáról és az iskola funkcióiról. A bemutatott kutatás elsősorban egy-egy közösségen belüli erőszakot térképezett fel. A mikokörnyezetben zajló kutatás elsősorban a diákok közötti atrocitásokra összpontosított, 140 fő megkérdezésével. Az interjúkat tizenkét előre meghatározott tartalomelemzési kategória alapján elemezték, és megállapították, hogy a gyerekek közel fele tapasztalt már az osztályközösségen belül különféle atrocitásokat, amelyek különböző komolysági szintet értek el, a csúfolódástól kezdve, egészen a nyílt bántalmazásig. Az idézetekkel átszőtt tanulmány bemutatja, hogy milyen problémákkal küzdenek a gyermekek az iskolai közösségeken belül.

A tanulmány utolsó részén a szerző kísérletet tesz egy nemzetközi kitekintésre és összehasonlításra, amely során létrehozta egy ún. iskola stressz indexet, amelynek tíz eleme igyekszik lefedni az összes iskolában tapasztalt atrocitást.

Kulcsszavak: *iskolai erőszak, bántalmazás, gyermeki fejlődés, nemzetközi összehasonlítás*

Baráth Árpád - Brettner Zsuzsanna - Mucsi Georgina (2009): Önsegítés és kölcsönös sorstárustámogatás segítőknek nehéz helyzetekben és veszélyes munkahelyeken (Self - help and mutual peer support for helpers in difficult situations and stressful work environments). *Szociális Szemle*, 2 (1-2): 45-60.

A cikkben a szerzők arra hívják fel a figyelmet, hogy a segítő tevékenységeket végző szociális munkások hatalmas kockázatoknak vannak kitéve mentálhigiéniai szempontból, hiszen munkájuk gyakran megterhelő és stresszel teli. A tanulmány elsődleges célja, hogy preventív intézkedéseket javasoljon, nehogy a szociális szakmában dolgozóknál megjelenjen a szakmai kiégés, majd később a pálya elhagyása.

Kulcsszavak: *szociális szakma, kiégés, szakmai ajánlás*

Bass László (szerk.). (2004): *Jelentés a súlyosan fogyatékos embereket nevelő családok életkörülményeiről*. Budapest: Kézenfogva Alapítvány.

A súlyosan fogyatékos gyereket nevelő családok életkörülményeiről 2004-ben készült az első reprezentatív kutatás Magyarországon (n=237). A vizsgálat azt találta, hogy az érintett családok társadalmi helyzete a fogyatékos gyerek születése előtt nem különbözött a nem fogyatékos gyereket nevelő családokétól, ugyanakkor a gyerek családba érkezése után jelentős státusromlás következett be. A súlyosan fogyatékos gyereket nevelő családok elszegényedése szinte törvényszerű, háromnegyedük a létminimum alatt él. A legnagyobb mértékű, fogyatékossgal összefüggésbe hozható kiadások a gyógyszerek, a speciális étrend, a segédeszközök, a közlekedés és a nappali ellátás voltak.

Kulcsszavak: *súlyosan-halmazottan fogyatékos gyerekek, életkörülmények, társadalmi státus*

Bass László (2006): Egy év – szociális problémák változásai egy hátrányos helyzetű kistérségben. *Esély* 17 (4): 31-47.

Szerző a tanulmányban hatáselemzést végez, azt vizsgálja, hogy egy év alatt milyen változásokat ért el egy olyan intézkedés, melynek célja a kirekesztés csökkentése. A Nemzeti Cselekvési Terv hatásait vizsgálják a szécsényi kistérségben reprezentatív mintán. A szécsényi kistérség általános bemutatása után, a szegénység és a kirekesztődés mutatószámait ismerteti a szerző, külön kitérve a gyermekszegénységre. Külön részben foglalkozik a romákat leginkább érintő problémákkal és a kistérséget jellemző kirekesztéssel. Egyik legfőbb megállapítása, hogy egy év alatt elsősorban az iskolai egyenlőtlenségek mérséklődtek.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, esélyegyenlőtlenség, társadalmi kirekesztődés, szécsényi kistérség*

Bass László (2007): Az esélyegyenlőtlenségek dinamikája; Gyerekesély Füzetek 2. MTA GYEP Budapest.

A longitudinális vizsgálat során a szerző azt mutatja be, hogy 15 év alatt miként változnak meg a társadalmi státuszok egy budapesti reprezentatív mintán. A tanulmány először a társadalmi mobilitás és státusz megközelítés módjait mutatja. A vizsgálat során arra keresték a választ, hogy a család szociális helyzetének és jövedelmének változása miként függ össze a gyermekek fejlődésének és iskolai előmenetelének mutatóival. Külön kitért a szegénység újratermelődésére és a fiatal gyermekek helyzetére. A gyermeki fejlődést már egészen a terhesség állapotától vizsgálja, olyan mutatókat alkalmazva, mint a korai mozgásfejlődés, kommunikációs képesség és intelligencia szint. A tanulmány végén a szerző szakpolitikai javaslatokat tesz a korai fejlesztésre, családtervezésre és tehetséggondozásra.

Kulcsszavak: *szegénység újratermelődése, társadalmi mobilitás, korai gyermekkori fejlődés*

Bass, L. (szerk.). (2008). *Amit tudunk és amit nem... az értelmi fogyatékos emberek helyzetéről Magyarországon*. Budapest: Kézenfogva Alapítvány.

Bass László 2004-es reprezentatív felmérésének eredményére alapozva 2008-ban felmérés készült az értelmi fogyatékos emberek és családjaik helyzetéről. A kutatás azt találta, hogy 2004 és 2008 között a súlyos fogyatékossgal élő gyereket nevelő családok státusa tovább romlott. A szülők pénzügyi helyzete nem változott szignifikánsan, de nőtt az egyszülős háztartások száma.

Kulcsszavak: *értelmi fogyatékos gyerekek, súlyosan fogyatékos gyerekek, életkörülmények, társadalmi státus*

Bass László (2010): Az „Út a munkához program” hatása – egy kérdőíves felmérés tapasztalatai. *Esély* 21 (1): 48–67.

A kutatásban arra keresik a választ, hogy miként hat a közmunkaprogram az ország leghátrányosabb helyzetű kistérségben élők helyzetére (2009 nyarán végzett adatfelvétel alapján, gyerekes családokra fókuszálva). A tanulmány részletesen ismerteti a leghátrányosabb helyzetű kistérségek helyzetét, az ott élők munkaerőpiaci szerepvállalását, elsősorban a kiemelkedően magas tartós munkanélküliség szempontjából. Foglalkozik a romák feltűnően rossz helyzetével is. Az olyan településeken, ahol gyakorlatilag nincsen munkalehetőség, a kutatók arra a következtetésre jutottak, hogy a bevezetett program nem hozott érdemi javulást az ott

élők körülményeiben, hiszen a résztvevők elsősorban azok közül kerültek ki, akik már korábban is közfoglalkoztatottak voltak (kontraszelekciós tendencia). Külön vizsgálta a kutatás, hogy mi történik hosszabb távon a közmunkásokkal, megvalósul-e a munkaerőpiaci reintegráció. A szerző eredményei azt mutatták, hogy ez a visszatérés alacsony, mindössze 10-20 százalékos, etnikumtól, anyagi helyzettől függően.

Kulcsszavak: *közmunka, leghátrányosabb helyzetű kistérsegek, tartós munkanélküliség, segélyezés, romák munkanélkülisége, munkaerőpiaci reintegráció, módszer: kérdőíves adatfelvétel, nyelv: magyar*

Bass László (szerk) (2012): Az ötödik év után. Egy félbeszakadt akciókutatás története 2006-2011. Gyerekesély Közhasznú Egyesület. Budapest. 2012

Az összefoglaló kötet végig elemzi a gyermekszegénység elleni programiroda 2006-2011 között végzett terepmunkájának legfőbb állomásait és eredményeit. A fejezetek külön témákat és részeredményeket boncolnak, először bemutatják a program struktúráját és főbb tevékenységi köreit, majd részletesen kitérnek a Biztos Kezdet feladataira. Külön fejezetet szentelnek az integrált oktatás, ifjúság fejlesztés, információs társadalomba való beilleszkedés kérdéseinek. Kiemelt szerephez jut az egészségesebb gyermekkor megcélzásával foglalkozó programok elemzése, valamint azoké, amelyek a kistérségben található szolgáltatásokat és a kistérségben a lakhatási körülmények fejlesztését célozzák meg.

Kulcsszavak: *kistérségi program, gyermekszegénységi program, szakmai beszámoló*

Bass László - Darvas Ágnes - Ferge Zsuzsa (2007): A Gyermekszegénység Elleni Nemzeti Program kimunkálása. A szegénységben élők helyzetének változása 2001 és 2006 között – különös tekintettel a gyermekes családokra. In: Banczerowski Januszné (Szerk): Stratégiai kutatások 2006-2007. Kutatási jelentések.

http://www.gyerekszegenyseg.hu/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=210%3Abass-darvas-ferge-a-szegenysegben-elok-helyzetének-valtozasa&id=13%3Aa-gyermekes-csaldok-helyzete-a-trsadalmi-struktra-egszben&lang=hu

A GYEP által kiadott tanulmány összefoglalja és elemzi a magyarországi szegénységben 2001 és 2006 között bekövetkezett változásokat, amely elemzésben kiemelt hangsúly

van a gyerekek és a szegény gyerekes családok helyzetében bekövetkezett változásokon. A 2001-es népszámlálás, valamint a 2005-ös mikrocenzus adatai mellett a 2006-ban a GYEP által végzett reprezentatív szegénységkutatás szolgáltatja a tanulmányhoz az adatokat. A kutatás célja az útkijelölés mellett a vállalások ellenőrzését is szolgálja.

A tanulmány három fő kérdéskörrel foglalkozik, melyekre az összefoglaló válaszok a következők: a szegények csoportján belül növekedett a roma származásúak aránya; romlott a szegények körében a foglalkoztatottság, gyakoribb a kirekesztés formáinak különböző előfordulása, valamint emelkedett a szegények körében az önmaguk helyzetét és jövőjét pesszimistán látók száma.

***Kulcsszavak:** GYEP, GYEP szegénységkutatás, népszámlálás, szubjektív szegénységérzés, roma szegények, foglalkoztatottság, módszer: reprezentatív kutatás, népszámlálás, nyelv: magyar*

Bass László – Darvas Ágnes – Dögei Ilona – Ferge Zsuzsa – Tausz Katalin (2007): A szegénység és kirekesztés változása 2001-2006. Gyerekesély Füzetek 3. MTA KTI Gyerekprogram Iroda, Budapest.

www.gyerekesely.hu

A kötet a szegénység és a hozzá kapcsolódó esélyegyenlőtlenség és kirekesztés tényezőit vizsgálja egy ötéves periódusban. Reflektál azokra a politikai és szakpolitikai intézkedésekre, amelyek ezen időszakban léptek életbe, megvizsgálva, hogy azok a szegénység különböző dimenzióira milyen hatással voltak. Külön kitérnek a szegények etnikai összetételére, munkaerő piaci helyzetére, iskolai végzettségére, jövedelmi színvonalára és életkörülményire. Részletesen elemzik a szegénység enyhítését célzó segélyezési rendszer működését is.

***Kulcsszavak:** szakpolitikai összefoglaló, szegénység, társadalmi kirekesztődés, segélyezés*

Bass László – Darvas Ágnes – Ferge Zsuzsa – Simon Mihály (2008): A gyerekszegénység csökkentése továbbra is kulcskérdés. A Gyermekszegénység elleni Nemzeti Program első két évéről. *Esély*, 20 (4): 25-52.

A tanulmány összefoglalja és megindokolja a 2006-ban indított Gyerekszegénység Elleni Nemzeti Program indítását, valamint összefoglalja és elemzi az első két évben megvalósított programelemeket és eredményeket. Összegzi azokat a kistérségeket és az ott élő családokat érintő negatív tényezőket, amelyek a gyerekek jól-létét előmozdító intézkedéseket kiemelten szükségessé teszik, majd bemutatja a legfőbb célkitűzéseket, valamint a megvalósítás lehetőségeit. Részleten ismertetik a szerzők a már elindított Szécsényi Gyerekesély Program lépéseit, valamint a tapasztalatok alapján összefoglalja a program elveit és funkcióit, eredményeit és a levonható tapasztalatokat is.

Kulcsszavak: *szakpolitika, GYEP, Szécsényi Gyerekesély Program, program beszámoló, nyelv: magyar*

Bass László – Darvas Ágnes – Farkas Zsombor – Ferge Zsuzsa – Simon Mihály – Velki Róbert (2009): Gyerekek Szécsényben. Gyerekesély Füzetek 4. MTA KTI Gyerekprogram Iroda, Budapest. www.gyerekesely.hu

A tanulmány először bemutatja a gyerekszegénység elleni program legfőbb céljait és intézkedéseit, rávilágítva a térségben jelentkező problémákra és kihívásokra. Ezután részletesen elemzi a szécsényi kistérség viszonyait, kitérve a szegénység dimezióinak legfontosabb mutatóira, kijelölve a legfontosabb és legsürgetőbb fejlesztési területeket. A kötet utolsó fejezete már egy konkrét megvalósítási kísérletet mutat be, összefoglalva hátterét, főbb tevékenységét és elért korai eredményeit.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység elleni program, szécsényi kistérség, szegény családok, szakpolitikai javaslatok*

Bass László – Farkas Zsombor – Márton Izabella (szerk.): (2010): Vágóképek – rögzítve 2010. Magyar Szegénységellenes Hálózat Alapítvány Bp.

A 2010-es kötetben a szerzők a gazdasági válság szegény családokra gyakorolt hatását mutatják be 132 strukturált interjú alapján. A tanulmányon belül a legfőbb témák: a családok munkaerő piaci elhelyezkedése, jövedelmi helyzete, lakókörülményei, valamint a gyerekeket érintő intézményi háttér (óvoda, iskola). Kiemelten foglalkoznak a devizahitelek problémáival, valamint előtérbe kerültek a családok közüzemi, valamint hiteltartozásai. A gyerekek családokon belüli helyzete is elemzésre kerül, hiszen a leghátrányosabb helyzetű családok gyermekei különösen kiszolgáltatottak a gazdasági válság negatív társadalmi hatásainak. A mintába kerülő interjúalanyok státusza meglehetősen heterogén volt, kritérium volt, hogy a család legalább egy 18 éven aluli

gyereket neveljen, valamint szembesüljenek az anyagi okokra visszavezethető deprivációval, kirekesztéssel.

Kulcsszavak: gazdasági válság, családok jövedelmi helyzete, családok munkaerő piaci helyzete, depriváció, kirekesztés, hitel

Bathó, E., & Fejes, J. B. (2013). Többségi, hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű 8. Évfolyamos tanulók jövőképe. *Iskolakultúra*, 7–8, 3–16.

A tanulmány nyolcadikos gyerekek (n=154) jövőképre ható háttértényezőket összegzi, és abból indul ki, hogy a hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű gyerekek családi-szocializációs és iskolai (társas) környezeti változók különbözőségei miatt a többségi gyerekekről eltérően gondolkodnak a jövőjükéről. A mintát kisvárosi és községi iskolák diákjai adták, a gyerekek kérdőíveit osztályfőnöki kérdőívek egészítették ki. A kutatásban résztvevő sajátos nevelési igényű gyerekek jövőképe már a vágyak szintjén is eltér a tipikusan fejlődő gyerekekétől, kevesebb gyereket szeretnének, vagy nem is vállalnának, kevesebb baráti kapcsolatra számítanak, és kevésbé gondolják úgy, hogy a céljaik megvalósíthatók. A jövőképre ható tényezők a kutatás alapján az énkép, az otthoni légkör, a szülő-gyermek kapcsolat, a célok megvalósíthatóságára továbbá az anya iskolai, végzettsége, az otthoni internetezési lehetőség, valamint az otthoni könyvek száma hat.

Kulcsszavak: jövőorientáció, jövőkép és sajátos nevelési igény, jövőkép és hátrányos helyzet

Bauer Zsófia (2016): Gyerekszegénység és gyerekesélyek a kutatások tükrében. In: Husz Ildikó – Vastagh Zoltán (szerk.) (2016): Gyerekesélyek a végeken I. Tanulmányok a leghátrányosabb helyzetű kistérségek gyermekeinek életkörülményeiről. MTA TK Gyerekesély program, Budapest.

A tanulmány a gyerekszegénység és gyerekesélyek témában a kétezres években írt hazai és nemzetközi, elsősorban empirikus eredményeket részletező szakirodalmak összefoglalója. Tematikus elemzésen keresztül bemutatja a témákban írt legfontosabb kutatási témákat és irányokat, külön hangsúlyt fektetve a magyar és angol nyelvű irodalomban megjelenő hasonlóságokra és különbségekre. A tanulmány az elemzés alapján hat kutatási témát azonosít, melyek közül a szakirodalmak alapján leghangsúlyosabbaknak a kisebbségek helyzetét, az oktatást, az egészséget és a társadalmi státusz továbbörökítését tartja a szerző. A magyar szakirodalom nagy része a

romákat érintő esélyegyenlőtlenségek kérdéskörét vizsgálja, míg az angol nyelvű szakirodalom a kisebbségek szélesebb körét elemzi, tanulmányok külön csoportja foglalkozik a bevándorló családok deprivációjával.

A szakirodalmi összefoglaló a Gyerekesély-kutató Csoport Gyerekszegénység Elleni Program keretein belül végzett szakirodalom gyűjtésnek az eredménye, a tanulmány a tematikus elemzés mellett kitér a gyűjtés folyamatának tapasztalataira és felmerült kihívásokra is.

Kulcsszavak: *kisebbségek helyzete, oktatás, egészség, társadalmi státusz továbbörökítése, gyermekszegénység mérése, módszer: kvalitatív, tematikus szakirodalmi elemzés, nyelv: magyar*

Bálint Mónika–Köllő János (2008): A gyermeknevelési támogatások munkaerő-piaci hatásai. *Esély* 19 (1): 3–27.

Tanulmányban a szerzők a gyermeknevelési támogatások (GYES, GYED, GYET) hatásait vizsgálják a kisgyerekes anyák munkaerő piaci helyzetére. Kutatásuk során a KSH 1993-2005 között gyűjtött munkaerő-piaci adataira támaszkodnak. Megállapították, hogy a gyermektámogatásokat a nemzetközi viszonyokhoz képest sokkal hosszabb ideig veszik igénybe és a támogatás melletti munkavégzés fokozatosan csökkent. A munkaerő piacról történő hosszú távollét magas kereseti veszteséget okozott. A szerzők következtetései alapján megállapítják, hogy a GYTR a munkavállalást tovább nehezítő változást idéz elő Magyarországon, illetve tovább nőtt az alacsony végzettségűek körében a munkanélküliség. Így a GYTR ebben az esetben a munkanélküli és szociális segély funkcióját töltötte be.

Kulcsszavak: *nők munkaerő piaci helyzete, gyermekvédelmi támogatások, munkanélküliség*

Bánlaky Pál - Kevy Bea (2000): Cigányok a faluban: Megélhetési stratégiák, kapcsolatok, előítéletek. *A falu* 15 (1): 77-87.

A tanulmány összefoglalja egy olyan kutatás eredményeit, amely öt hátrányos helyzetű faluban vizsgálja a falusi romák helyzetét. Először bemutatja a falusi romák rövid történetét, majd külön fejezetben tér ki a különböző élethelyzetekre és alkalmazott

megélhetési stratégiákra. Részletesen foglalkozik az anyagi helyzettel, családszerkezettel, valamint a lakhatási körülményekkel. A tanulmány utolsó részében a roma és nem roma falusiak viszonyának alakulását térképezi fel, interjúkra támaszkodva mutatják be, miként alakulnak az előítéletek.

Kulcsszavak: *roma kutatás, falusi romák helyzete, előítéletek, roma-nemroma viszony*

Bányai Emőke (2003): A családokat támogató szolgáltatások integrációja. *Esély* 14 (5): 15–26.

Szerző tanulmányában egy amerikai kutatásra támaszkodva hívja fel a családokat támogató szolgáltatások elaprózódásának problémáira a figyelmet. A szerteágazó szolgáltatások és az integráció hiánya gyakorlatilag lehetetlenné teszi, hogy a rászoruló családok teljes mértékben kihasználják a szociális szolgáltatások teljes mértékét. A probléma feltárása után a szerző részletesen foglalkozik az eddig felvetett és megvalósult javaslatokkal, kitérve az egyes formák előnyeire és hátrányaira. A cikk legvégén reflektál a magyarországi helyzetre, megállapítva, hogy Magyarországon is a szolgáltatások integrációja lenne a kívánatos irány.

Kulcsszavak: *szociális szolgáltatások, család-támogatás, szakpolitikai javaslat*

Bényi Mária (2003): A cigánytelepek közegészségügyi helyzetében bekövetkezett változások 1997 óta. *Esély* 14 (4): 23–30.

Közegészségügyi intézkedések hátrányos helyzetben élők egészségi helyzetére gyakorolt hatását vizsgálja tanulmányában a szerző. Az 1997-es intézkedések utáni hat év változásait kutatták kérdőíves technikával, 16 megyében, ahol roma telepek voltak. 278 településen tapasztaltak közegészségügyi problémát és ahol az ANT SZ-nek be kellett avatkoznia. A legfőbb problémák a szemét elhelyezéssel, élőködőkkel és vízellátással voltak kapcsolatosak. A tanulmány zárásában azt boncolgatja a szerző, hogy kinek milyen feladata lehet a telepeken élők életminőségének javításában.

Kulcsszavak: *közegészségügy, ANT SZ, roma telepek, romák egészségügyi helyzete*

Bényi Mária - Kőszegi Erika (2006): Cigánytelepek Magyarországon, 2003. *Család, gyermek, ifjúság*, 15 (2): 18–24.

A tanulmányban a szerzők egy olyan kutatás eredményeiről számolnak be, mely 12 helyszínen 14 cigánytelepén zajlott, mintegy 3500 fő megkérdezésével. A felmérés célja, hogy a szegregátumokban élők életkörülményeiről számoljanak be, kitérve a jövedelemre, lakásviszonyokra, iskolázottsági helyzetre. Az eredmények alapján elmondható, hogy a megkérdezettek lényegesen rosszabb helyzetben vannak minden mutató tekintetében, mint az országos átlag. Legrosszabb a helyzet az iskolázási adatok és a lakóhelyek tekintetében.

Kulcsszavak: roma kutatás, cigánytelepek, lakáskörülmények és iskolázottság

Billédi, K., Cserti-Szauer, C., Papp, G., & Perlusz, A. (2020). Életpálya és jövőtervezés: Sajátos nevelési igényű fiatalok támogatásának lehetőségei. *Szociálpedagógia*, 15, 94–116.

A tanulmány az életpálya-tervezést támogató szolgáltatásokkal foglalkozik. Végig veszi a magyarországi joggyakorlatokat, bemutatja továbbá a szerzők által fejlesztett „Életpályák” projekt szakmai hátterét.

Kulcsszavak: sajátos nevelési igényű fiatalok, életpálya-tervezés, életpálya-építési kompetenciák, jövőtervezés, tanácsadás, önismeret

Blaskó Zsuzsa (2010): Meddig maradjon otthon az anya? - a gyermekfejlődés szempontjai. Kutatási tapasztalatok és társadalompolitikai következtetések. *Esély* 21 (3): 89-116.

A tanulmány azt vizsgálja, hogy a gyermekfejlődés szempontjából milyen hosszú ideig érdemes az anyának szülés után otthon maradnia. A szerző először a releváns szakirodalmat tekinti át, vizsgálva, hogy fizikai, kognitív és pszichoszociális fejlődés szempontjából melyik az az optimális időpont, amikor a kisgyermek számára az egyszemélyes (anyai) gondozást egyéb, jellemzően közösségi gondozással ajánlott felváltani. A tanulmány második része a magyar körülmények feltérképezésével foglalkozik, vizsgálja az anyák munkához való attitűdjeit (társadalmi elvárások, szerepkonfliktusok), valamint a család és munka összeegyeztetésének lehetőségét. A szerző megállapítja, hogy míg egy-másfél éves kortól csökken a negatív hatás, hároméves kortól akár kifejezetten előnyös a közösségi gondozás a gyermekfejlődés szempontjából, amennyiben megfelelő minőségű a gondozás. A szerző ezek alapján

ajánlásokat fogalmaz meg a magyar a magyar gyermektámogatási rendszernek a gyermekek szempontjából optimális alakítására (különböző korcsoportok számára).

Kulcsszavak: *koragyermekkorai fejlődés, koragyermekkorai nevelés, szakpolitikai ajánlás, munka-család összeegyeztetése, munkához való attitűd, nyelv: magyar*

Boreczky Ágnes (2000): Kultúraazonos pedagógia. *Új Pedagógiai Szemle* 50 (7-8): 81-92.

Cikkében a szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy az elszegényedő, etnikailag szegregált iskolákban különleges problémák merülnek fel, amelyeket egy újszerű megközelítéssel lehet összekapcsolni, mely harmóniába hozza az iskola és a család által közvetített kulturális különbségeket. A tanulmány külön részben foglalkozik a kultúraazonos pedagógia koncepciójával, megvalósulási lehetőségeivel, támaszkodva a kurrens nemzetközi pedagógiai szakirodalomra. Kiemelten foglalkozik a pedagógus szerepével, akinek feladata az iskolaszervezet és a családszervezet közötti együttműködés megteremtése. Az irányzat feltételezi, hogy az otthonosabb, a megszokotthoz hasonló környezetben jobban fejlődnek a kognitív és emocionális tulajdonságok egyaránt.

Kulcsszavak: *oktatás, oktatáspolitikai, pedagógiai módszerek, hátrányos helyzetű gyerekek oktatása*

Boros Julianna (2011): A települési szegregáció feltételezett okai és következményei. *Acta Sociologica: pécsi szociológiai szemle: szociológiai tudományos szemle*, 4 (1): 71-79.

A cikkben a szerző a Sellyei kistérség szegregált településeit vizsgálja, a települési előljárókkal készített interjúk alapján. Arra keresi a választ, hogy a térbeli szegregáció elsősorban ok-e vagy következmény? Először megvizsgálja a szegregáció történelmi előzményeit, majd a falvak központi szerepének elvesztését mutatja be. Később foglalkozik a települések legfőbb problémáival: munkanélküliség, második gazdaság hiánya, erőszak, helyi elit hiánya. A tanulmány végén végig veszi azokat a lehetőségeket, amelyek megoldásokat nyújthatnak a szegregáció problémáira.

Kulcsszavak: *szegregáció, leghátrányosabb helyzetű falvak, szakpolitikai javaslatok*

Boros Julianna - Árvai Ibolya - Székely Zsuzsanna - Németh Dániel (2009): Egy kutatás gyakorlati tapasztalatai a Sásdi kistérségben (Working in a Survey Research on Child Poverty in the Sásd Region). *Szociális Szemle*, 2 (1-2): 94-107.

Az összefoglalóban a szerzők összefoglalják a gyakorlatban szerzett tereptapasztalatokat, amelyek a Sásdi kistérség gyermekes családjainak szükségleteinek felmérése során merültek fel. Kitérnek a Sásdi kistérség legfőbb jellemzőire, majd a válaszmegtagadás és pontatlan címlista problémáit fejtik ki. Megállapítják, hogy a válaszadási hajlandóság a vártnál jóval alacsonyabb. Ami részben a kistérségben élők rossz tapasztalataival magyarázható. A kényes kérdésekre adott válaszok, illetve válaszmegtagadások tapasztalatairól is beszámolnak a szerzők.

Kulcsszavak: *kutatási tapasztalat, terepnapló, kérdőíves kutatás*

Boros, J., & Bucher, E. (2020). Szerepváltozások hátrányos helyzetűtelepüléseken élő családokban. *Esély Társadalom- és szociálpolitikai folyóirat*, 31(4), 3–32.

A tanulmány a szegénység megélését a családi szerepeken (női, férfi, gyerek) belüli változásokon keresztül vizsgálta a Sellyei járás négy településén, gyerekes családok körében, kérdőíves (n=58) és interjú módszerrel (n=11). A kutatás eredményei szerint, míg az anyák és az apák változatlanul a tradicionális szerepeket veszik fel, a gyerekek helyzete változott a legtöbbet: a háztartási munkákban a korábbi generációkhoz képest kisebb részben kell kivenni a részüket, a szülők szeretnék, ha a gyerekek mobilabbak volnának, mint ők. A vizsgált településeken gyakori a - többségében nem tervezett - korai gyerekvállalás - ebben az etnikai dimenzió nem jelentős.

Kulcsszavak: *szegénység, családi szerepváltozások, családon belüli szerepek*

Bruckner László - Gulyásné Fehér Ildikó - Kovács Anikó - Nagy Orsolya (2011): A munkaerőpiacra való felkészítés feltételei és lehetőségei az oktatási intézményekben. *Esély* 22 (6): 102-117.

A tanulmány először részletezi azokat az új szakmai kihívásokat, amelyekkel az oktatási intézmények találkoznak a diákok munkaerőpiacra való felkészítése során, majd a szerzők sorra veszik, milyen változások szükségesek az oktatási intézményekben, és milyen eszközök lennének szükségesek ezek sikeres megvalósításához. A szegénységkutatás szempontjából a legfontosabb új kihívások között szerepel, hogy a fiatalok családjában gyakran nincs is elérhető aktív munkavállalói minta, valamint a fokozott munkaerőpiaci bizonytalanság. A tanulmány második felében a szerzők egy konkrét szervezet megoldási javaslatait ismerteti: a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány által kidolgozott programokat.

Kulcsszavak: *munkaerőpiac, fiatalok munkaerőpiaci helyzete, felkészülés a munkára, oktatási rendszer, ajánlás, nyelv: magyar*

Büki Péter (2007): Befogadó falvak? A Befogadó falu program tapasztalatai és azok elemzése. *A falu* 22 (4): 53-62.

A tanulmány elsősorban olyan családok helyzetét vizsgálja, amelyek lakhatási nehézségekkel küszködnek tartós szegénység következtében. A szerző kiemeli, hogy a családok számára ugyanakkor nem kizárólag lakhatással kapcsolatos segítséget kell nyújtani, hiszen a hosszú távú szegénységnek egyéb súlyos következményei is vannak. Megoldásként említi a szerző az átmeneti otthonokat, ugyanakkor kitér a lehetséges negatív hatásokra is. Tanulmányában egy újszerű kezdeményezést mutat be, a családok átmeneti otthonából vagy a hosszán tartó albérletről albérletre történő vándorlásból való kivezetés egy lehetőségét, az ún. Befogadó falu programot Tarnabodon, amely az ICSSZEM támogatásával néhány civil szervezet kezdeményezéseként indult útnak. A szerző a háttér és a kiválasztott helyszín bemutatása után részletesen bemutatja a program feltételeit, választott megoldásait és mérhető eredményeit. A cikk utolsó része a felmerült problémákat és dilemmákat vázolja fel.

Kulcsszavak: *hajléktalanság, lakhatási szegénység, mélyszegénység, falvak szegénysége, szociális program, nyelv: magyar*

Csató Zsuzsa – Deákné Benke Judit – Gelsei Sándor – Goldmann Róbert – Győri Ildikó – Lenkei Aida – Oraveczné Torják Anita – Prókai Judit – Turi Katalin (2004): Az Észak-magyarországi régió szociális helyzetelemzése; ESZCSM.

A helyzetelemzés az Észak-magyarországi régió állapotát mutatja be kitérve az összes olyan tényezőre, amelyek az ott élők helyzetét meghatározza és befolyásolja. Foglalkozik

mind a társadalmi mind a gazdasági viszonyokkal, a szociális helyzetet meghatározó problémákkal, amelyek fokozott kirekesztődéshez és a szegénység továbböröklődéséhez vezethetnek. Az összefoglaló végén bemutatják azokat az innovatív megoldásokat, amelyek a fentebb említett problémákra kiutat jelenthetnek.

Kulcsszavak: *Észak-magyarországi régió, helyzetelemzés, szociális problémák feltérképezése, szakpolitikai javaslatok*

Csepeli György (2010): A mikrohitelzés mint szociálpolitikai innováció - egy kísérleti program eredményei. *Esély* 21 (3): 117-124.

A tanulmány azt a mikrohitelzési gyakorlatot elemzi, amelyet az Autonómia Alapítvány a Magyar Fejlesztési Bank megbízásából 2009-ben végzett. A társadalmi kísérlet célja volt modellezni, hogy ezzel a gyakorlattal visszavezethetőek-e a leszakadó csoportok a gazdaság vérkeringésébe. A cikk első része ismerteti a speciális magyar környezetet, amelyben a program elindult, kitérve a rendszerbe ágyazott nehezítő tényezőkre. Majd jellemzi a résztvevők társadalmi helyzetét, valamint a programba kerülés feltételeit. A program eredményei között említi a szerző a megtakarítások keletkezését, a takarékos magatartást, valamint a háztartás költségének megtervezését. Emellett a programban résztvevők jövőképe is pozitív változást mutatott, magasabban értékelték pénzügyi ismereteiket, valamint növekedett a jövőbeni vállalkozás alapításra való hajlandóság.

Kulcsszavak: *megtakarítás, mikrohitelzés, jövőkép, takarékosság, módszer: társadalmi kísérlet elemzése, nyelv: magyar*

Cserti-Szauer, C., Galambos, K., & Papp, G. (2016). Pályaorientáció és életpályatervezés sajátos nevelési igényű fiatalok számára a hazai képzési gyakorlatban. *Iskolakultúra*, 26(2016/5), 17-24.

A tanulmány a sajátos nevelési igényű tanulók és fogyatékos fiatalok számára nyújtott pályaorientációs és életvezetési szolgáltatások helyzetét tekinti át. Bár a szakemberek egy része rendelkezik a megfelelő kompetenciákkal, az egyenlő esélyű hozzáférés elve csorbul az SNI fiatalok képzése során.

Kulcsszavak: *sajátos nevelési igényű tanulók, pályaorientáció, életvezetési szolgáltatások*

Csima, M., & Molnár, K. (2016). Az integrált oktatás hatása a sajátos nevelési igényű tanulók társas kapcsolataira, szubjektív jóllétére, valamint az ép tanulók elfogadási készségére. *Egészség-Akadémia*, 7(2), 123–133.

A tanulmány egy nem reprezentatív, gyerekek körében végzett adatfelvételen alapulva arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen hatásai vannak az integrált oktatásnak az SNI-s gyerekek társadalmi integrációjának egyes aspektusaira. A vizsgált mintán az SNI-s gyerekek társas kapcsolatait mérő, és az integrált oktatás változó közötti összefüggés nem szignifikáns, a szerzők arra a következtetésre jutottak, hogy az elfogadásra az oktatás formájánál (integrált-szegregált) nagyobb hatása van a nem fogyatékos gyerekek szocializációjának, hogy mennyire elfogadó a családi közegük.

Kulcsszavak: *integrált oktatás, SNI és társas kapcsolatok, szubjektív jóllét, elfogadás*

Csongor Anna – Kóródi Miklós (szerk.): (2010): Fejlesztési támogatások hátrányos helyzetű településeken; Gyerekesély Füzetek 5. MTA TK GYEP.

www.gyerekesely.hu

A 15 településen készített esettanulmányok jelentése arra keresi a választ, hogy a különböző forrásokból finanszírozott kerettámogatások megvalósították-e a hozzájuk fűzött elvárásokat, érezhető-e pozitív hatásuk az ott élő emberek életében. A kutatás során külön vizsgálták a közoktatást érintő és a foglalkoztatási projekteket. A kötet második részében a konkrét helyzeteket elemzik, majd az utolsó részben a javítások érdekében szakpolitikai javaslatokat fogalmaznak meg.

Kulcsszavak: *területfejlesztés, közoktatási és foglalkoztatási projektek, szakpolitikai javaslatok*

Danis Ildikó (2010): A fejlődés-lélektani perspektíva: gyermeki szükségletek. In Surányi Éva- Danis Ildikó- Herczog Mária (szerk.): Családpolitika más-más szemmel. Budapest: Gazdasági és Szociális Tanács, 102-137.

A fejezetben a szerző nemzetközi szakirodalom alapján mutatja be, hogy a gyermeknek korai fejlődéséhez milyen szocializációs szükségletek kielégítésére van szüksége. Külön fejezetben foglalkozik az otthoni, és a nem-szülői gondozás szerepéről és azoknak a gyermeki fejlődésre gyakorolt hatásairól. A további fejezetekben azt vizsgálja, hogy a napközbeni ellátás változtat-e az anya gyermek kapcsolat minőségén, valamint milyen hatással van a gyermeki fejlődésre kognitív, nyelvi, szociális viselkedési szempontokból. Külön elemzi azokat az eseteket, amikor az intézményes kora gyermekkori nevelés kifejezetten pozitív vagy kifejezetten negatív hatással van a gyermek fejlődésére.

***Kulcsszavak:** fejlődés lélektan, kora gyermekkori fejlődés és kora gyermekkori nevelés*

Darvas Ágnes – Kende Ágnes (2010): Egész napos iskola - tapasztalatok és lehetőségek. *Esély* 21 (3): 23-47.

A tanulmány az egész napos iskolára irányuló külföldi kísérletek, reformok eddigi tapasztalatait foglalja össze és azt vizsgálja, hogy az egész napos iskola mennyiben járulhat hozzá az esélyegyenlőtlenségek csökkentéséhez és az iskolai pályafutás sikerességéhez. A szerzők összegzik a már megvalósult kísérletekről (brit, német, finn és amerikai tapasztalatok alapján) született legfontosabb kutatási tapasztalatokat, emellett kijelölnek további irányokat is. A hazai helyzet rövid áttekintésén túl a szerzők javaslatokat fogalmaznak meg az egésznapos iskola irányába történő hazai fejlesztések és reformok lehetőségeiről.

***Kulcsszavak:** oktatás, esélyegyenlőség, egésznapos iskola, nemzetközi példák, ajánlás, nyelv: magyar*

Darvas Ágnes – Tausz Katalin (2000a): Gyorsjelentés a gyermekszegénységről Magyarországon és Romániában. Budapest: Szociális Szakmai Szövetség.

A kötet célja, hogy rávilágítson a gyermekek helyzetére mind Magyarországon mind Romániában, feltérképezi a hasonlóságokat és különbségeket a gyermekszegénység mértékét és kialakulásának okait tekintve. A gyermekkort három különálló szakaszban vizsgálják: óvoda előtti kor, óvodáskor és iskoláskor. Ezeknek a korszakoknak

függvényében mutatják be az eltérő gyermeki szükségleteket, illetve a két ország eltérő szociálpolitikai gyakorlatait.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, gyermek fejlődés, szociál politikai összehasonlítás*

Darvas Ágnes – Tausz Katalin (2002): A gyermekek szegénysége. *Szociológiai Szemle* 12 (4): 95–120.

<http://www.mtapti.hu/mszt/20024/darvas.htm>

A tanulmányban a szerzők végig tekintik a gyermekszegénység meghatározásának és kutatásának legfontosabb irányzatait. Ezután sorra veszik a legfontosabb szükségleteket és a gyermekszegénység megnyilvánulásának elsődleges formáit. A tanulmányban magyar felmérés adatain keresztül szemléltetik a gyermeki szegénység legfontosabb indikátorait illetve a családi helyzet befolyását. A kutatás különlegessége, hogy a gyermeki szükségletek kielégítettségét nem általános, hanem szegénységre szegmentált mintán vizsgálták.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, szegénység kutatás, gyermeki szükségletek*

Darvas Ágnes – Tausz Katalin (2003): Gyermekszegénység és társadalmi kirekesztődés. (első változat): Budapest. A Nemzeti Család - és Szociálpolitikai Intézet Folyóirata III. (1): pp. 2-10.

www.szmm.gov.hu/download.php?ctag=download&docID=258

A tanulmány elején nemzetközi szakirodalom alapján a szerzők bemutatják, hogy milyen lehetséges megközelítése van a gyermekszegénységnek és a társadalmi kirekesztődésnek. Bár a szakirodalomban nincs egyetértés a gyermekszegénység meghatározása körül, a szerzők mellett érvelnek, hogy a gyermekkorban tapasztalt hiányosságok más természetűek és más következményekkel bírnak, mint a felnőttkori depriváció. Ennek bizonyítására bemutatják 2003-ban végzett kutatásukat, melyben gyermekeket és édesanyjukat kérdezték a nélkülözések különböző dimenziói kapcsán. A fizikai szükségleteken kívül figyelmet fordítottak a pszicho-szociális tényezők vizsgálatára is.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, társadalmi kirekesztődés, gyermeki szükségletek*

Darvas Ágnes – Tausz Katalin (2005): Az óvoda lehetőségei a gyermekszegénység csökkentésében. *Educatio* 14 (4): 777-786.

A tanulmány elején a szerzők a gyerekszegénység jelenségét általánosan vizsgálják, bemutatják a lehetséges megközelítési módokat, majd röviden elemzik a gyerekek helyzetét Magyarországon. Külön részben foglalkoznak a gyermekek szükségleteivel, kitérve a három évnél idősebb gyerekek speciális igényeire, valamint a kialakuló tudatukra, amely vizsgálatánál fontos szempont a szegény családok gyermekeinél a szégyenérzet kifejlődése. A cikkben az óvodáskorúak fejlődésére fókuszálva a szerzők megállapítják, hogy a szegény családok gyermekeinek gyakran nincsenek meg a szükséges stimuláló eszközeik, játékaik. Emellett a jóllét más dimenzióiban is hiányt szenvednek. A cikk következő részében az akkor nyújtott szociális támogatásokat és azok hatásait mutatják be a szerzők. Végül az óvoda intézményének a fejlődésre gyakorolt hatásait részletezi a tanulmány, amely különösen fontos lehet a szegénységben felnövő gyermekek számára, funkcionálhat a társadalmi hátrányok leküzdésének eszközeként.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, gyerekfejlődés, hátrányos helyzet, óvoda, társadalmi felzárkóztatás, nyelv: magyar*

Darvas Ágnes - Farkas Zsombor (2012): A gyermekes családok helyzetének változása Magyarországon a válság éveiben: kormányzati szándékok a jogszabályok tükrében. *Esély* 23 (6): 31-50.

A tanulmányban a szerzők végigtekintik a 2011-2012-ben életbe lépő olyan jogszabályi változásokat, amelyek közvetlenül befolyásolják a Magyarországon élő gyermekek helyzetét. A módszeres áttekintésben az alábbi kategóriákat vizsgálják: szülők foglalkoztatására való jogszabályok, családok anyagi helyzetét érintő intézkedések, lakhatással kapcsolatos változások, korai képességgondozást és szegregáció mentes oktatást támogató intézkedések és egészségesebb gyermekkort célként kitűző jogszabályok módosításai.

Kulcsszavak: *jogszabályok változása és elemzése, gyermekek helyzetét befolyásoló tényezők*

Darvas Ágnes - Ferge Zsuzsa (2012): Gyerekesély program a társadalmi és politikai mezőben. *Esély* 23 (6): 51-79.

A tanulmány a gyermekszegénység elleni program kistérségi megvalósítását és tapasztalatait mutatja be. A Szécsényi Gyerekesélyi Program részletes leírását arra is szolgál, hogy a további kistérségi programok hasznos tapasztalatokat és jógyakorlatokat tudjanak gyűjteni. A tanulmány az MTA GYEP tevékenységének összefoglalásával kezdődik külön kitérve a szervezeti és működési keretek sajátosságaira. az általános bemutatás után a Szécsényi gyerekesélyi program bemutatása történik: kitérve a szakterületekre, szervezeti keretekre, finanszírozásra, fennterthatóságra és értékelésre.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, gyerekszegénység elleni program, Szécsényi Gyerekesély Program*

Dombi Gábor - Kollányi Bence- Molnár Szilárd (2007): Befogadást az Információs Társadalomba – Most! Az életminőség, digitális esélyegyenlőség és a társadalmi megújulás Magyarországa.

http://einclusion.hu/wp-content/uploads/2007/09/einclusion_inforum.pdf

Az összefoglaló összegyűjti az információs társadalomról szóló fontos ismereteket, majd feltérképezi a magyarországi hiányosságokat és lehetséges megoldásokat. Külön kiemeli azokat a célcsoportokat, amelyek érintettek lehetnek a digitális szakadék által, hangsúlyozva a hátrányos helyzetűek és romák rossz pozícióját. A tanulmány végén bemutatják az un. IT-MENTOR PROGRAM legfőbb célkitűzéseit és megoldási javaslatait.

Kulcsszavak: *digitális társadalom, befogadó információs társadalom, esélyegyenlőtlenség, IT-MENTOR PROGRAM*

Domokos Veronika - Heczeg Béla (2010): Terra Incognita: magyarországi szegény- és cigánytelepek felmérése - első eredmények. *Szociológiai Szemle* 20 (3): 82-89.

A tanulmány a 2010-ben zajló magyar és cigány telepeket, városi szegregátumokat feltérképező vizsgálat eredményeit foglalja össze. Az eredmények alapján 1600-nál több szegregált lakóövezetben több mint 300000 ember él. Szintén kimutatták, hogy külterületeken infrastruktúra hiányos, vagy azt teljes mértékben nélkülöző telepeken 26000 ember él. A tanulmányban részletesen leírják a kutatás módszertanát és hátterét, majd javaslatokat tesznek a különböző típusú szegregáció felszámolására és a nyomor kezelésére.

***Kulcsszavak:** szegény és cigánytelepek, szegregátumok, telep felszámolási kísérletek, nyomor*

Domokos Veronika (2010): Szegény- és cigánytelepek, városi szegregátumok területi elhelyezkedésének és infrastrukturális állapotának elemzése különböző (közoktatási, egészségügyi, településfejlesztési): adatforrások egybevetésével. (Az elemzés a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Koordinációs Irányító Hatóság LHH Fejlesztési Programiroda megbízásából készült.)

A tanulmány a LHH Fejlesztési Programiroda kutatásával készült, amely a leghátrányosabb helyzetű kistérségek (33 kistérség) komplex felzárkóztatásával foglalkozik. A Program keretein belül került sor arra a kérdőíves felmérésre, amelynek célja volt, hogy az egész ország területén feltérképezésre kerüljenek a kistérségek szegregátumai, valamint a telepszerű lakóövezetei. További cél volt ezen adatok elemzése és más már létező adatbázisokkal való összevetése. A kérdőíves felmérés több szakaszban zajlott, eredményeképpen a kutatók megállapították, hogy 823 településen és 10 fővárosi kerületben 1633 szegény/cigánytelep ill. szegregátum található.

A tanulmányban a szerző részletesen ismerteti a felmérésben használt kérdőívek összeállítását, a kérdések összetételét, a módszertant valamint a felmérés lebonyolítását. A következő fejezetekben az eredmények alapján a szerző összefoglalja a Magyarországon kialakult helyzetet, ismerteti a probléma történelmi hátterét. Az eredményeket regionális felosztásban mutatja be.

Kulcsszavak: *leghátrányosabb helyzetű települések, szegregátum, településfejlesztés, cigánytelep, módszer: kérdőíves felmérés, nyelv: magyar*

Drosztmérné Kánnai Magdolna - Jónás Csilla - Oross Jolán - Sztojka Attila (szerk.): (2012): Jelentés a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottság 2011. évi feladatainak végrehajtásáról. „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottsága, Budapest.

<http://romagov.kormany.hu/download/5/c0/40000/Jelent%C3%A9s%20a%20Legyen%20jobb%20a%20gyermekneknek%20%C3%89rt%C3%A9kel%C5%91%20Bizotts%C3%A1g%202011%20%C3%A9vi%20munk%C3%A1j%C3%A1r%C3%B3l.pdf>

Az összefoglaló a „Legyen jobb a gyermekeknek!” nemzeti stratégiáról, valamint az ahhoz kapcsolódó a gyermekszegénységet csökkentő intézkedésekről számol be. feltérképezi azokat az indikátorokat, amelyek a gyermekszegénységhez, illetve annak jellemzőihez kapcsolódnak majd 2006-2010 között az adott indikátorok alapján felvázolja a magyarországi gyermekek helyzetét. Következő részben bemutatja azokat az intézkedéseket, amelyek a gyermekek és családjaik jólétét igyekeznek növelni. az összefoglaló végén kitérnek a 2011-es évi jogszabály változtatásokra.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, gyermekszegénység indikátorai, gyermekek jólétét növelő programok, jogszabályi környezet*

Durst Judit (2007): Több a kára, mint a haszna: Születésszabályozás a „gettóban”. *Demográfia* 50 (1): 74-103.

A szerző tanulmányában a mélyszegénységben élő láposi cigány nők reprodukciós gyakorlatán belül a születésszabályozásra fókuszálva mutatja be, hogy egy közösség reprodukciós magatartása mennyire komplex, kontextustól függő társadalmi cselekvés, melyre számos tényező hat. A szerző az alacsony iskolázottságú, társadalmi mobilitásban reménykedni nem tudó láposi roma nők esetén keresztül rámutat arra, hogy a termékenység szabályozásának és későbbi gyermekvállalásnak magasabbak lehetnek a „költségei” (fogamzásgátlás drága, egészségügyi kockázatai vannak, férj, család, kortárs közösség helytelenítése), mint a „haszna”: a jóléti aspirációik nagyon alacsonyak, és az iskola elvégzése számukra ezen nem változtat, a gyermekvállalás ellenben örömet jelent. A többségi társadalomtól elzárva, erőforrásoktól, oktatási, munkaerőpiaci lehetőségektől, így a mobilitás lehetőségeitől elzárva élő cigány lányok és

fiúk felnőtté válásának, a közösség elismerésének sokszor szinte egyetlen lehetősége a korai gyermekvállalás.

A tanulmány a láposi mikrodemográfiai vizsgálatának eredményeit összehasonlítva a palócai demográfiai magatartással bemutatja, hogy két közeli településen is lehet eltérő a termékenységi magatartás, és a korai gyermekvállaláshoz való hozzáállás: a társadalmi integráció minimális foka, az általános iskola elvégzése a férfiak számára ingázó alkalmi munka lehetősége, illetve a magasabb státuszúakkal a „hídszerű kapcsolatok” megléte is okozhat eltérő demográfiai magatartást – a lakóhelyi szegregációnál erősebb tehát a társadalmi szegregáció hatása.

Kulcsszavak: *termékenység, születésszabályozás, abortusz, „antropológia demográfia”, mikrodemográfia, cigány közösségek, módszer: résztvevő megfigyelés*

Erőss Gábor - Kende Anna (2010): Sajátos nevelési igény: közpolitikák, tudományok, gyakorlatok. *Educatio* 19 (4): 615-636.

A tanulmány olyan gyermekekkel foglalkozik, akik „fogyatékoság, – vélt vagy valós – gyengébb képességek, viselkedési problémák, szociális hátrányok, eltérő kulturális vagy nyelvi háttér miatt” társaiknál nehezebben veszik az iskolai akadályokat. A cikk során a szerzők először a sajátos nevelési igény meghatározását boncolgatják, majd az Utolsó Padból Programot (UPP) elemzik, ennek is a deszegregációs intézkedéseit (tévesen SNI-be sorolt HHH-s és roma gyerekek visszavezetése a „normál” iskolákba), abból a szempontból, hogy a különböző tudományterületek milyen súllyal és milyen szerephez, jutottak a szakpolitikák alakításában. Elemzésük kiterjed a szakpolitikák alkotása során kialakult vitákra is.

Kulcsszavak: *gyerekfejlődés, sajátos nevelési igény, szakpolitikák, programelemzés, módszer: Törvények elemzése, interjúk, nyelv: magyar*

Erőss, G. (2013). A sajátos nevelési igény normalizálása: Utolsó Padból Program és inklúzió. In E. Berényi, G. Erőss, & E. Neumann (Szerk.), *Tudás és politika: A közpolitika-alkotás gyakorlatának nyomában* (o. 169–188). L'Hartmann.

A tanulmány az Utolsó Padból Programot (UPP) vizsgálta. Az elemzés közpolitikai, a szakpolitikai döntést alakító tudományos háttérre és a szereplőkre fókuszált. A program célja az volt, hogy csökkenjen a tévesen fogyatékosnak nyilvánított (rendszerint

hátrányos helyzetű, roma) tanulók száma, az SNI-s gyerekek pontosabb diagnózist kapjanak, és ne szegregáltan tanuljanak. Az ezzel kapcsolatos szakpolitika alakításában különböző tudományterületek (fejlesztő pedagógia, szociológia, pszichológia, orvostudomány, gyógypedagógia) között húzódó konfliktusok ellenére az együttműködés következménye nagyobb fokú integráció lett.

Kulcsszavak: *SNI szakpolitika, Utolsó Padból Program, SNI definíció, SNI diagnosztika, integrált oktatás*

Éltető Ödön - Havasi Éva (2007): A hazai gyermekszegénység jellemzői az 1990-es évek közepén és napjainkban. In: Jövedelmi helyzet, jövedelemeloszlás, 2004 (Válogatott tanulmányok II.). Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.

<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/jovhelyz04.pdf>

A tanulmány célja, hogy összehasonlítást adjon az 1990-es és a 2000-es évek gyermekszegénységének alakulásáról. Statisztikai összefoglaló, ami először kitér a szegény háztartásokban élő gyermekek számára, majd a háztartások típusára. Később a csoportot jellemzi a munkelő piaci aktivitás, demográfiai, területi, lakhatási tényezők alapján. A tanulmány végén kísérletet tesz arra, hogy magyarázatot adjon a gyermekszegénység terjedésének okairól.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység időbeli alakulása, statisztikai összefoglaló, gyermekszegénység indikátorai*

Farkas Zsuzsanna (2002): Helyzetkép az észak-magyarországi szegény gyerekek iskolai életéről. *Szociológiai Szemle* 12 (4): 121-130.

A bemutatott kutatás kis mintán vizsgálja a szegény családokban élő gyermekek életét és iskolai helyzetét, külön figyelmet szentelve a roma gyerekekre. Azt vizsgálták, hogy az otthoni családi környezet és háttér miként befolyásolja az otthoni és iskolai tanulás feltételeit. Megállapítja, hogy a szegény családokban nevelkedő gyermekeknél gyakran hiányoznak az otthoni tanuláshoz szükséges feltételek. A tanulmányi eredmények és a továbbtanulási perspektívák is lényegesen rosszabbak a szegény, valamint a roma gyerekek esetén.

Kulcsszavak: oktatás, esélyegyenlőtlenség, gyermekszegénység

Fazekas Károly – Köllő János – Varga Júlia (szerk.): (2008): Zöld könyv – A magyar közoktatás megújításáért; Budapest ECOSTAT.

A 2008-as szerkesztett kötet célja olyan javaslatok kidolgozása, amelyek a magyar oktatás megújulását és megjavulását eredményezik. Az aktuális helyzet leírása után, az egyes fejezetek a legproblematicusabbnak vélt területekkel foglalkoznak részletesen. Mind oktatáspolitikai, pedagógiai és intézményi átalakításokat javasolnak a szerzők. A gyerekszegénység témakörben elsősorban a kora gyermekkorban való fejlődéssel, valamint az esélyegyenlőség megteremtésével foglalkozó fejezetek a legrelevánsabbak.

Kulcsszavak: oktatáspolitikai ajánlás, oktatási rendszer, esélyegyenlőség, kora gyermekkori fejlődés

Fehérvári Anikó (2009): Pedagógus-továbbképzések az integrációs programokban. *Új Pedagógiai Szemle* 59 (11): 53-63.

A tanulmány 2006-7-es kutatás eredményeit mutatja be, melynek célja az volt, hogy az integrációs programokban zajló pedagógus-továbbképzéseknek milyen hatásuk volt az iskolák pedagógusaira. Bár a pedagógusok nagy része pozitívan nyilatkozott a továbbképzésekről, úgy értékelték, hogy új módszereket és ismereteket szereztek, a hatásvizsgálat eredményei azt mutatják, hogy jelentős szemléletváltozás nem történt. Minimális pozitív irányú változást regisztráltak a roma gyerekek helyzetének megítélésekor, valamint szegregáció és az integráció kérdéseivel kapcsolatban.

Kulcsszavak: integrált oktatás, pedagógusok szemlélete, hatásvizsgálat

Fehérvári Anikó (2015): Lemorzsolódás és a korai iskolaelhagyás trendjei. *Neveléstudomány*, 3, 31-47.

A tanulmány nemzetközi és hazai mutatók változásának bemutatásával ismerteti a korai iskolaelhagyás, lemorzsolódás és a munkaerő-piaci átmenet kérdéskörét, bemutat egy új hazai, még az iskolarendszeren belül egyéni szintű adatok nyomomonkövetését lehetővé tevő indikátor-kísérletet is, és annak eredményeit. A mutatók 2014-ig tartó vizsgálatából többek között kiderül, hogy a korai iskolaelhagyás tekintetében jelentős területi egyenlőtlenségek vannak Magyarországon: míg vannak régiók, ahol csökken, addig

máshol nő a korai iskolaelhagyó, valamint a nem dolgozó, nem tanuló (NEET) fiatalok aránya. A nemzeti lemorzsolódási indikátor első, 2014-2015-ös eredményeiből kiderült, hogy egy év alatt 42254 fő morzsolódott le (hagyta el az iskolát középfokú végzettség nélkül), és ebben nagy szerepe van a tankötelezettségi korhatár 16 évre csökkentésének (lemorzsolódók 60%-a érintett). A lemorzsolódók közel 50%-a mai nevén szakközépiskolából, 20%-uk szakgimnáziumból morzsolódott le, de érinti a lemorzsolódás a gimnáziumi, általános iskolai oktatást és a hídprogramot is.

***Kulcsszavak:** lemorzsolódás, korai iskolaelhagyás, területi különbségek, szakképzés, módszer: nemzetközi és hazai mutatók változásának bemutatása, új indikátor-kísérlet, nyelv: magyar*

Feischmidt Margit (2013): A szegregáció folyamánya: kortárs és tanár–diák kapcsolatok Európa multi-etnikus iskolai közösségeiben. *Esély* 24(2) 53-69.

A nemzetközi és magyar adatokra támaszkodó tanulmányban a szerző azt mutatja be, hogy miként kezelhetők a kulturális különbözőségek és a társadalmi elkülönülés az iskolákban. A tanulmány különlegessége, hogy az elkülönítő pedagógusi gyakorlaton túl a diákok élményeire, tapasztalataira és értelmezéseire is épít. Megállapítja, hogy a diákok nemcsak a tanáruk magatartásában lévő különbségeket észlelik, hanem a maguk és családjuk periférikus helyzetét is. Tanulmány végén két magyar település iskoláit mutatják be, majd részletesen ismertetnek egy olyan baranyai iskolát, amely sikeresen kezelte a minőségi és integrációs kihívásokat.

***Kulcsszavak:** oktatás, integrált oktatás, szegregált oktatás, esély egyenlőtlenségek az oktatásban*

Fejes József Balázs (2005): Roma tanulók motivációját befolyásoló tényezők. *Iskolakultúra* 25 (11): 3-14

A szerző kutatásában a roma tanulói sikertelenséget a motiváció és az azt befolyásoló tényezők szempontjából vizsgálta a motiváció szociális elméletére építve. A szerző megállapítja, hogy a motivációs, valamint a szocializációs sajátosságok egyik legjelentősebb oka a rossz anyagi háttérben rejlik. A szocializáció több szempontból is fontos a motiváció szempontjából, a szerző korábbi empirikus kutatások eredményeire támaszkodva kitér az időhasználatban lévő, családon belüli érzelmkifejezés, fegyelmezés, nyelvi szocializáció különbségeire.

A szerző a különböző motívumok mögötti hiányosságokat a hátrányos anyagi helyzetre vezeti vissza, külön kitér a továbbtanulásra, valamint az iskolai környezetre. A kulturális különbségek lehetséges hazasait későbbi részben elemzi, elsősorban a továbbtanulásra fókuszálva.

Kulcsszavak: *romák oktatási helyzete, tanulási motiváció, romák továbbtanulása, nyelv: magyar*

Fejes József Balázs (2006): Miért (nem): fontosak a hátrányos helyzetű tanulók? *Új Pedagógiai Szemle* 56 (7-8): 17-26.

A tanulmány az iskolai szelekció folyamatáról szól, illetve a gyermekekre gyakorolt káros hatásaival foglalkozik. A negatív hatások elsősorban a kedvezőtlen szociokulturális háttérű tanulókra jellemző. az iskolai szelekció és a hátrányos helyzet bemutatása után a szerző kitér azokra az oktatáspolitikai intézkedésekre, amelyek elősegíthetnék ezen, hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatását, majd elemzi, hogy ezek az intézkedések milyen pozitív hatással lennének az egész társadalom hasznára. A tanulmány végén kritizálja az oktatáspolitikai irányelveket és felvázolja, hogy melyek lehetnének az adott gyakorlatok helyett

Kulcsszavak: *hátrányos helyzetű gyerekek oktatása, integrált oktatás, oktatáspolitikai javaslatok*

Fejes József Balázs (2014): Mire jó a tanoda? *Esély* 25(4) 29-56.

Fejes József Balázs – Szűcs Norbert (Szerk.) (2018): Én vétke. Helyzetkép az oktatási szegregációról. Motiváció Oktatási Egyesület. Szeged.

A tanulmánykötet új és másodközlésű tanulmányokon keresztül átfogóan mutatja be a hazai, erősödő oktatási szegregáció jelenségkörét. A kötet tanulmányait a szerkesztők az öt alábbi blokkba osztották: általános helyzetkép, szelekció az általános iskola kezdetén, az egyházi iskolák szerepe, esettanulmányok és deszegregációs stratégiák.

Kulcsszavak: *oktatás, integráció, szegregáció, roma gyermekek, szelektív iskolarendszer, egyházi iskolák szerepe*

Fekete Attila (2016a): Depriváció a gyermekes családokban. In: Vastagh Z. (szerk.): Gyerekesélyek a végeken I. Tanulmányok a leghátrányosabb helyzetű kistérségek gyermekeinek életkörülményeiről. MTA TK Gyerekesély program, Budapest.

A tanulmány a gyermekes családok helyzetét vizsgálja a szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők arányának három fő mutatója – relatív szegénység, nagyon alacsony munkaintenzitású háztartás és súlyos anyagi depriváció – alapján. A mutatók közül a szerző kiemelt figyelmet fordít az anyagi deprivációnak és elemeinek, azt vizsgálva, hogy a csak súlyosan anyagi deprivációval érintettek valóban szegénynek tekinthetők-e, illetve, hogy a mutató itemei megfelelőek-e a szegénység mérésére. Az elemzéshez a szerző 2005 és 2013 közötti Eurostat adatokat és a Gyerekesély Program keretében 23 LHH kistérségben a gyerekes háztartások körében készült kérdőíves felvétel adatbázisát használta. A tanulmány megállapítja, hogy a GYEP kistérségekben élő gyermekes családok esetében a szegénység és társadalmi kirekesztettség struktúrája különbözik az országos átlagtól. A kistérségekben a csak súlyos anyagi deprivációval érintettek aránya jóval alacsonyabb az országos átlagnál, mivel szorosan kapcsolódik másik tényezőhöz is: a kirívóan alacsony egy főre jutó jövedelmek miatt elsősorban a relatív jövedelmi szegénységhez.

Kulcsszavak: *súlyos anyagi depriváció, jövedelmi szegénység, alacsony munkaintenzitás, módszer: Eurostat és kérdőíves felvétel adatainak elemzése, nyelv: magyar*

Fekete Attila (2016b): Gyerekszegénység a munkaerő-piaci helyzet tükrében. In: Vastagh Z. (szerk.): Gyerekesélyek a végeken I.. Tanulmányok a leghátrányosabb helyzetű kistérségek gyermekeinek életkörülményeiről. MTA TK Gyerekesély program, Budapest.

LHH térségekben a gyerekszegénység struktúrája eltér az országos átlagtól: elsősorban nem a súlyos anyagi depriváció, hanem a relatív jövedelmi szegénység határozza meg. Mivel a háztartások jövedelmi viszonyai alapvetően a háztartástagok munkaerő-piaci helyzetétől függenek, ezért a tanulmány elemzi az elmaradott kistérségekben élő gyerekes családok munkaerő-piaci helyzetét, bemutatva a gyerekszegénység foglalkoztatottsághoz kapcsolódó okait. A tanulmány első része az Európa 2020 stratégia céljaira fókuszálva tárgyalja Magyarország munkaerő-piaci helyzetének

alakulását eurostatos adatok alapján uniós összehasonlításban. A második részben a szerző a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben élő gyermekes családok munkaerő-piaci helyzetét elemzi, összehasonlítva az LHH kistérségben a gyerekes háztartások körében készült kérdőíves felvételek eredményeit az országos adatokkal.

Kulcsszavak: *munkerő-piaci helyzet, foglalkoztatottság, közfoglalkoztatás, módszer: Eurostat és GYEP kérdőíves felvételek adatainak elemzése, nyelv: magyar*

Fellegi Dénes- Fülöp Orsolya (2012): Szegénység vagy Energiaszegénység? Az energiaszegénység definiálása Európában és Magyarországon. ENERGIACLUB Szakpolitikai Intézet Módszertani Központ.

http://energiaklub.hu/sites/default/files/energiaklub_szegenyseg_vagy_energiaszegenyseg.pdf

Az energiaszegénység témaköre az elmúlt évtizedekben került az európai kutatások középpontjába, megállapítva, hogy az energiaszegénység jelensége Európában körülbelül 50-125 millió embert érint. A tanulmány először az energiaszegénység definíciós problémájával foglalkozik, bővebben azzal a kérdéssel, hogy mennyire adaptálhatóak a külföldi meghatározások (határértékek) a magyar viszonyokra.

Az ENERGIACLUB által javasolt definíció elemei a következők:

- a háztartás éves összjövedelme elmarad a magyar háztartások jövedelmi mediánjának 60%-tól
- a lakás 20 °C-ra történő fűtéséhez és a melegvíz előállításához elméletileg szükséges energia éves költsége és a háztartás összjövedelmének aránya meghaladja az összes háztartás tényleges, bevallott adataiból képezett medián érték kétszeresét, azaz 34%-át
- az épület energetikai besorolása F-nél rosszabb

A szerzők megállapítása szerint az energiaszegénység egyszerre tekinthető társadalmi-szegénységi, valamint energiahatékonysági problémának. Vannak meghatározott társadalmi csoportok, amelyek az átlagosnál jobban veszélyeztetettek az energiaszegénység szempontjából (betegek, idősek, egyedülállók).

A magyarországi helyzet feltérképezéséhez és elemzéséhez a szerzők a NegaJoule2020 kutatási projekt adatait használták fel. Megállapították, hogy a háztartások átlagosan jövedelmük 20%-át költik energiaköltségekre, a legalacsonyabb jövedelmű háztartások

viszont átlagosan jövedelmük 29%-át fordítják ilyen jellegű kiadásokra. A leginkább érintett lakások 100m² felettiek (elsősorban családi házak), a legérzékenyebb háztartásméret az egyedülállók, külön veszélyforrást jelent a háztartásban lévő nyugdíjas, ill. munkanélküli, településtípus szerint pedig a községek lakói a legérzékenyebbek.

A tanulmány utolsó részében a szerzők különböző megoldási javaslatokkal állnak elő az energiaszegénység csökkentésére, a helyzet romlásának megállítására. (háztartások bevételi forrásainak növelése, ill. energiahatékonyság javítása).

Kulcsszavak: *energiszegénység, szegénység, lakásvizonyok, szakpolitikai ajánlás, NegaJoule2020, módszer: saját nagymintás adatbázis, nyelv: magyar*

Ferge Zsuzsa (2000): A társadalom pereme és az emberi méltóság *Esély* 12 (1): 42–48.

A szerző cikkében mellett érvel, hogy az olyan jelenségek mint a szegénység, leszakadás, kiilleszkedés nem kizárólag a szegényebb országokban vagy kelet-Európában jelennek meg, hanem az egész kontinens egyik kiemelkedő társadalmi problémája. A szerző röviden végigtekint az említett fogalmakat, valamint összefoglalja a legfontosabb európai intézkedéseket. Magyarország tekintetében megállapítja, hogy sajnos a tárgyalt jelenségek nem vagy alig jelennek meg a közbeszédben.

Kulcsszavak: *szegénység, kirekesztés, közbeszéd*

Ferge Zsuzsa (szerk.): (2007): Szolgáltatásokkal a gyermekszegénység ellen. Gyerekesély Füzetek 1. MTA GYEP Budapest. www.gyerekesely.hu

A kötetben a szerzők összefoglalják azokat a szolgáltatásokat, amelyek hatással vannak és csökkentik a gyermekszegénység mértékét Magyarországon. Miután sorra veszik a lehetséges gyermekintézményeket, felhívják a figyelmet az elérhetőség és működés feltételeiben megjelenő egyenlőtlenségeket. a tanulmány végén a szerzők javaslatokat tesznek a különböző hátrányok és hiányosságok mérséklésére. Külön figyelmet szentelnek a különböző életkorokban előterjesztett szolgáltatási javaslatokra.

Kulcsszavak: *magyarországi gyermekszegénység, gyermekjóléti intézkedések, szakpolitikai javaslatok*

Ferge Zsuzsa (2007): Mi történik a szegénységgel? *Esély* 18 (4): 3–23.

A szerző megállapítja, hogy mind a szegénység, mind a társadalmi kirekesztettség kurrens téma az EU-ban, ugyanekkor amellett érvel, hogy a két jelenség megváltozott formában van jelen. A posztmodernitásban tapasztalt szegénységet gyakran megkülönböztetik a tradicionális szegénységtől többek között amiatt, hogy magasabb a fluktuáció a szegény és a nem szegény csoportok között. Más a depriváció és a halmozott depriváció aránya is. A szerző az újfajta indikátorok kidolgozása mellett érvel, amelyek lehetővé tennék az újfajta szegénység pontosabb meghatározását.

Kulcsszavak: *szegénység, kirekesztődés, posztmodernitás, szegénységi indikátorok*

Ferge Zsuzsa (2008): Miért szokatlanul nagyok a magyarországi egyenlőtlenségek? *Esély* 19 (2): 3–14.

A tanulmányban a szerző kiemeli, hogy a többi európai országhoz képest Magyarországon kiemelkedően nagyok az esélyegyenlőtlenségi mutatók. Felhívja a figyelmet arra, hogy az utóbbi években az emelkedés tendenciája tovább erősödött. A tendencia magyarázatát három összefüggésben látja szerző, amelyeket a tanulmányban még jól körülírható sejtésként és nem statisztikai összefüggésekkel alátámasztott tényként kezel. A három kiemelt és vizsgált tényező: a nacionalizmus, a magyar önkormányzatiság és a neoliberalizmus sajátos ereje a szociáldemokrata gondolat gyengeségével szemben.

Kulcsszavak: *szegénység, társadalmi kirekesztődés*

Ferge Zsuzsa (2010): Társadalmi áramlatok és egyéni szerepek. Budapest: Napvilág Kiadó

A kötetben a szerző húsz évvel a rendszerváltás után magyarországi kirekesztés és társadalmi egyenlőtlenség összefüggéseit vizsgálja korábbi elméleti és empirikus kutatások alapján. Kiemeli, hogy a rendszerváltás után megjelenő újkapitalizmus folyamatai miként alakították át a magyar társadalom szerkezetét és a rendszerváltás

óta tartó munkaerőpiaci és jövedelmi viszonyok miként járultak hozzá egy új, markánsan egyenlőtlenebb társadalom kialakulásához. a szerző külön foglalkozik a multigenerációs és a gyermekszegénység témaköreivel. A kötet végén társadalompolitikai javaslatok kerülnek bemutatásra.

Kulcsszavak: *társadalmi egyenlőtlenség és kirekesztés, szegénység, rendszerváltás, szociálpolitikai javaslatok*

Ferge Zsuzsa (2012): A gyermekes családok helyzetének változása Magyarországon a válság éveiben. *Esély* 23 (6): 4-30.

A tanulmány fókuszában a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia céljait és az utóbbi évek szociálpolitikai intézkedéseinek hatásait állítja szembe egymással. Míg a stratégia 2020-ig 450000 fővel akarja a szegények számát csökkenteni, addig a rendelkezésre álló adatok éppen ennek ellenkezőjét tükrözik. A szerző foglalkozik a szülők foglalkoztatásával, közfoglalkoztatással, a segélyek alacsony és csökkenő színvonalával, az ellátatlanok növekvő számával, valamint a gyermek ellátások romló színvonalával. A szerző külön vizsgálja a válság, valamint a kormányzati szociálpolitikai hatásokat.

Kulcsszavak: *szegénység, gyerekszegénység, szociálpolitikai intézkedések és hatásaik*

Ferge Zsuzsa - Bass László - Darvas Ágnes - Hadházy Ágnes (2009): A gyermekszegénység elleni nemzeti stratégia sorsa költségvetési megszorítások és válság idején In.: Stratégiai kutatások 2008-2008. MTA-MEH Budapest 2009. p. 7-30.

Tanulmányban a szerzők azt vizsgálják, hogy az utóbbi időkben miként alakult a gyerekek és családjaik helyzete, és a romló tendenciákat a gazdasági válság mechanizmusaival és a szakpolitikai döntésekkel magyarázzák. Az európai mezőnyben elhelyezve elemzik a területi lejtő és a gyerekszegénység összefüggéseit és a kutatások egyik legfontosabb megállapítása, hogy Magyarországon kiemelkedően magas a falusi gyermekszegénység. Ennek a jelenségnek a visszaszorítására tesznek a szerzők javaslatokat és ajánlásokat a tanulmány végén.

Kulcsszavak: *gyerekszegénység, területi egyenlőtlenségek, szakpolitikai javaslat*

Ferge Zsuzsa - Bass László - Darvas Ágnes - Hadházy Ágnes (2010): A gyermekkutatások tudományos és szakpolitikai jellege. In: Szarka László- Horányi Krisztina- Horváth Csaba (szerk): Stratégiai kutatások 2009-2010. Kutatási jelentések. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia- Miniszterelnöki Hivatal, 7-28.

Ferge Zsuzsa - Makai Tóth Mária (szerk.): (2010): Konferencia az esélyegyenlőséget növelő óvodai – iskolai jó gyakorlatokról. Gyerekesély Füzetek 6. MTA TK GYEP.

Konferencia kötet célja, hogy betekintést adjon az oktatás és az esélyegyenlőséget adó integrált oktatás tapasztalatairól, különböző fókuszú kutatásairól. Az oktatási rendszer minden elemét vizsgálják az óvodától kezdve egészen a középiskolai esélyekig. Közoktatási rendszer elemein kívül figyelmet fordítanak a környezeti hatásokra is mint például a területi egyenlőtlenségek, valamint a család és az otthoni nevelési környezet. A kötet végén összefoglalják azokat az intézkedéseket és programokat, amelyek az oktatási egyenlőtlenségek mérséklését célozzák meg, valamint az integrált oktatás kialakítására adnak lehetőséget.

Kulcsszavak: *esélyegyenlőtlenségek, oktatási rendszer, integrált oktatás, szakpolitikai elemzés*

Ferge Zsuzsa - Darvas Ágnes (szerk) (2012): civil jelentés a Gyerekesélyekről, 2011. Gyerekesély Közhasznú Egyesület Budapest. 2012

A tanulmánykötet célja, hogy átfogó képet adjon a válság óta kialakult helyzetről a gyermekek és a gyermekes családok körében. Külön figyelmet szentelnek a foglalkoztatásra, a keresetekre, szociális szabályozásokra, lakáshelyzetre, a gyermeki szükségletek kielégítettségére. A tanulmánykötet második részében az egyes programok tapasztalatairól számolnak be, majd az egyes civil szervezetek által megvalósított jó gyakorlatokat vázolják fel.

Kulcsszavak: *gyerekszegénység, gyerekszegénység elleni intézkedések, civil szervezetek programjai*

Ferge Zsuzsa - Darvas Ágnes (szerk) (2014): civil jelentés a Gyerekesélyekről, 2012-2013. Gyerekesély Közhasznú Egyesület Budapest. 2014

A kötet három nagyobb részre osztható, az elsőben Magyarország és az EU hasonlóságait és különbségeit vizsgálják a gyermekszegénységgel kapcsolatos intézkedések és tendenciák tükrében. A második részben a gyermekes családok életkörülményeit tárják fel, külön kitérve a válság és a szociálpolitikai intézkedések kérdéseire. Külön fejezetek foglalkoznak az oktatáspolitikai megváltozásával, valamint az új irányvonalak által létrejött eredményekkel. A kötet utolsó részében az iskolákban tapasztalt szociográfiai elemzést közölnek, amelyben elsősorban a diákok észrevételeire támaszkodnak.

***Kulcsszavak:** gyerekszegénység, gazdasági válság, szakpolitikai intézkedések, iskolai szociográfia*

Fertetics Mandy (2009): Anyabarát vállalati politikák és gyakorlatok Magyarországon. Budapest, JÓL-LÉT Közhasznú alapítvány

http://www.jol-let.com/info/alcoa_tanulmany_091104_vegleges.pdf

A tanulmány célja, hogy feltérképezzék a magyarországi vállalatoknál a jól működő, anyabarát vállalati politikákat és gyakorlatokat. A nemzetközi és hazai szakirodalom bemutatása után írja le a szerző a vállalt vezetőket is bevonó empirikus kutatási eredményeket. Az interjúk alapján végigveszik a vizsgált vállalatoknál meglévő gyakorlatokat majd értékelik azokat abból a szempontból, hogy mennyire segítik elő a kisgyermekes anyák munkaerőpiaci elhelyezkedését, valamint karrierépítését.

***Kulcsszavak:** nők munkaerőpiaci helyzete, vállalati politikák, esélyegyenlőség, interjú*

Figari, Francesco – Paulus, Alari – Sutherland, Holly (2009): A gyermekes családok támogatása az adózási rendszeren és a szociális ellátásokon keresztül, In:

Gábos András (2009): A gyermekszegénységgel és az ezzel összefüggő szakpolitikákkal kapcsolatos nemzetközi irodalom áttekintése és TARKI empiria. Bp. TARKI Társadalomkutatási Intézet Zrt. pp: 23-36.

Az EU tagállamainak (EU-15) a gyermekes családoknak nyújtott támogatásainak az összegzése és összevetése. A tanulmány foglalkozik a támogatások céljaival, hátterével, ill. a különböző támogatástípusokkal.

A támogatások mértékét az EUROMOD-dal végezték, amely egy több országra kiterjedő, adókedvezményekre vonatkozó mikroszimulációs modell, amelyben 2003/2008-as adatokat használtak. A modell alapján különböztetik meg és vetik össze az egyes országban alkalmazott gyakorlatokat.

Kulcsszavak: *Európai Unió, szakpolitikák, adókedvezmény, támogatás, módszer: szimulációs modell, nyelv: magyar*

Forray R. Katalin (2009): Hátrányos helyzet - a cigányság az iskolában. *Educatio* 18 (4): 436-446.

Tanulmányában a szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy mint tudható, a roma nők és férfiak átlagos élettartama több mint tíz évvel kevesebb a magyarországi átlagnál, valamint az egészségügyi állapotuk is jóval kedvezőtlenebb, viszonylag kevés kutatás foglalkozik ezekkel a kérdésekkel. A szerző véleménye szerint az egészségügyi hátrányok nem választhatók külön a rossz szociális helyzettől. A bevezető után a szerző áttekinti az elmúlt húsz évben a témakörben született legfőbb kutatásokat és eredményeiket, majd arra hívja fel a figyelmet, hogy az egyik legfontosabb kihívás, hogy megvalósuljon az egészségügyön belül a romák egyenlősége, valamint az orvosokkal folytatott hatékony kommunikáció.

Kulcsszavak: *egészségügyi egyenlőtlenség, egészségügyi kutatások, romák egészségügyi állapota*

Fónai Mihály - Fábíán Gergely - Filepné Nagy Éva - Pénzes Mariann (2007): Szegénység, egészség és etnicitás: északkelet-magyarországi kutatások empirikus tapasztalatai. *Szociológiai Szemle* 17 (3-4): 53-81.

A kutatási jelentés a 2000-es években végzett három nagyobb kutatás empirikus eredményeit tárgyalja, melyeket a szerzők az észak-kelt magyarországi régióban folytattak. Két megyében is felmérték a romák egészségügyi állapotát, valamint egészségügyi helyzetüket. Az underclass szakirodalmi meghatározása és bemutatása után ismertetik kutatásaikat, melyek során azt állapították meg, hogy az underclassba, bár többségében igen, de mégsem csak romák tartoznak. A következő fejezetben elemzik a szegénység és etnicitás összefüggéseit, számos különböző dimenzió mentén. Tanulmányuk végén összefoglalják a romák rossz egészségügyi állapotára vonatkozó empirikus eredményeiket.

Kulcsszavak: *egészségügyi egyenlőtlenség, egészségügyi kutatások, romák egészségügyi állapota*

Földes Petra (2005): Változások a család és az iskola viszonyában - Szempontok az iskola szocializációs szerepének újragondolásához. *Új Pedagógiai Szemle* 55 (4): 39-44.

A tanulmány a család és az iskola értékrendbeli különbözőségeire hívja fel a figyelmet, azt vizsgálva, hogy miként kezelik az iskolák az eltérő értékrenddel érkező gyermekeket. Először a családi értékvilág felértékelődését vizsgálja szerző, majd kitér a változó viszonyra a család és az iskola között. A tanulmány végén a hátrányos helyzetű gyermekek különleges státuszával foglalkozik, kitér arra, hogy az iskoláknak milyen szerepet kell vállalniuk a befogadó közeg megteremtése érdekében.

Kulcsszavak: *hátrányos helyzetű gyerekek, oktatás, nevelési környezetek értékrendjei*

Förster, Michael - Tóth István György (1999): A családi támogatások és a gyermekszegénység Csehországban, Magyarországon és Lengyelországban. TÁRKI Társadalomtudományi Tanulmányok 16. Budapest, 1999

<http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a400.pdf>

Tanulmányban a szerzők azt vizsgálják, hogy a három országban a rendszerváltások után miként alakultak át a családtámogatási rendszerek és ezek milyen hatással voltak a gyermekszegénység alakulására és az egyenlőtlenségek változására. Megállapításaik szerint a rendszerváltás után egyre inkább célzottabbá váltak a támogatások, a legalacsonyabb jövedelmű szegény gyerekek támogatása került előtérbe. Ennek ellenére minden országban romlottak a szegénység mutatói.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, családtámogatási rendszerek, nemzetközi összehasonlítás, post-szocializmus.*

Frey Mária (szerk.) (2007): Szociális gazdaság kézikönyv. Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest, 2007.

http://www.szocialisgazdasag.hu/sites/default/files/dokumentumtar/szoc_gazd_kezikonyv.pdf

A kötetben lévő tanulmányok mind elméleti mind gyakorlati szempontból vizsgálják a szociális gazdaság által nyújtott lehetőségeket. A kötet első része a szociális gazdaság fogalmával és jellemzőivel foglalkozik, első sorban külföldi példákra támaszkodva. A kötet második része gyakorlatias tanácsokat tartalmaz, végig veszi a szociális gazdaság felépítésének folyamatait és lehetőségeit.

Kulcsszavak: *szociális gazdaság, külföldi példák, gyakorlat útmutató*

Gazsó Ferenc (2007): Mobilitási egyenlőtlenség a zárványtársadalomban. *A falu* 22 (4): 13-16.

Gábos András (2009): A gyermekszegénység csökkentésére irányuló kormányzati politikák: szakirodalmi áttekintés. Bp. TARKI.

A tanulmány célja, hogy áttekintse a gyerekszegénység enyhítését célzó szakpolitikák hatását. Összefoglalja, hogy a különböző kormányzati beavatkozások miként hatnak a gyerekszegénységre. Összefoglalja a szegénység mérésének egyes módszereit, a beavatkozások típusait (potenciális előnyeit és hátrányait), valamint ezek értékelési lehetőségeit. Feltérképezi a hatékonyság mérésének módszereit, valamint összefoglalja a témában megjelent releváns szakirodalom egy részét.

Kulcsszavak: *szakpolitikák, hatásvizsgálat, jóléti rendszerek, támogatás*

Gábos András (2009): A gyermekszegénységgel és az ezzel összefüggő szakpolitikákkal kapcsolatos nemzetközi irodalom áttekintése és TARKI empiria. Bp. TARKI Társadalomkutatási Intézet Zrt. pp: 1-22.

A tanulmány összefoglalja és rendszerezi a gyermekszegénység enyhítésére és felszámolására alkalmazott szakpolitikákat. Összegyűjti a lehetséges beavatkozások típusait, ill. ezek értékelésére alkalmazható módszereket. Részletesen foglalkozik a jóléti rendszerek típusaival.

Kulcsszavak: *szakpolitikák, hatásvizsgálat, jóléti rendszerek, támogatás*
módszer: *szakirodalmi áttekintés nyelv:* magyar

Gábos András – Szívós Péter (2002): A jövedelmi szegénység alakulása, a gyermekes családok helyzete. In: Kolosi Tamás - Tóth István György - Vukovich György (szerk.): Társadalmi Riport 2002. Budapest: TÁRKI, 42- 59.

Tanulmányban a szerzők bemutatják a kilencvenes években tapasztalt változások tükrében a magyar jövedelmi szegénység trendjeit. Külön kitérnek az egyes legveszélyeztetettebb csoportokra, vizsgálják azokat a dimenziókat, amelyek a szegénység kockázatát növelik. A tanulmány utolsó részében kifejezetten azokat a tényezőket vizsgálják, amelyek a gyermekek és a gyermekes családokat kiemelten kiszolgáltatottá teszik.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, jövedelmi szegénység, rendszerváltás utáni tendenciák*

Gábos András – Szívós Péter (2003): A szegénység különböző metszetei. In.: Szívós Péter; Tóth István György (szerk.): Stabilizálódó társadalomszerkezet. TARKI Monitor jelentések.

A 2003-as tanulmányban a szerzők (a korábbi kiadványaikhoz hasonlóan) bemutatják a Magyarországi szegénységet. Elemzik a szegénységben bekövetkezett trendeket, valamint az adatok alapján magyarázatokat keresnek a bekövetkezett változásokra, amelyek a szegénység kiterjedésében és a mélységében következtek be.

Az első részben a jövedelmi szegénység alakulását elemzik a szerzők, külön kitérve a gyerekes háztartások mutatóira, majd a következő fejezetben a szegénység többdimenziós elemzését közlik. Először a depriváció mutatóira (alap-, másodlagos/fogyasztási-, lakás depriváltság) térnek ki, majd a bemutatják a szubjektív szegénység általuk mért mutatóit is. Az utolsó részben pedig a szegénység okait vizsgálják, a háztartások különböző jellemzői alapján, megállapítva, hogy melyek azok a háztartások, amelyeknek az átlagosnál magasabb a szegénységi kockázata (háztartásfő iskolai végzettsége és munkaerő-piaci helyzete, gyerekszám, etnikuma).

Kulcsszavak: szegénység, depriváció, szubjektív szegénység, többdimenziós szegénységelemzés, módszer: háztartás panel vizsgálat adatainak elemzése, nyelv: magyar

Gábos András - Szivós Péter (2006): A gyermekszegénység és néhány jellemzője Magyarországon. In: Kolosi Tamás - Tóth István György - Vukovich György (szerk.): Társadalmi Riport 2006. Budapest: TÁRKI, 204-228.

A tanulmányban a szerzők a TÁRKI 2005-ös adatfelvételére támaszkodva számítják ki a gyermekek és a gyermekes családokat érintő szegénység legfontosabb mutatóit. Először a jövedelmi szegénységet helyezik európai viszonylatba majd a tanulmány második felében kizárólag a gyermekeket érintő szegénységgel foglalkoznak. Figyelembe veszik a család foglalkoztatottsági helyzetét, a jóléti transzferek hatását és a szülők demográfiai tulajdonságait is.

Kulcsszavak: gyermekszegénység, családok jövedelmi szegénysége, jóléti transzferek jövedelmi hatása

Gádos Júlia (2001): A magatartászavar kezeléséről. *Család, gyermek, ifjúság*, 10 (3): 33-35

Gordos Ágnes (2000): A kulturális és a társadalmi tőke szerepe az általános iskolás cigány gyermekek iskolai előmenetelében. *Új Pedagógiai Szemle* 50 (7-8): 93-101.

A tanulmányban a szerző az általános iskoláskorú roma és nem roma tanulók iskolai előrehaladásának lehetőségeit, valamint az iskolával szembeni attitűdjeiket vizsgálja. A kérdéseket a tanuló kulturális és társadalmi tőkéjének mértékében és minőségében elemzi. Olyan változókat vesz figyelembe, mint az apa iskolai végzettsége, gazdasági aktivitása, anya gazdasági aktivitása, valamint a család lakókörnyezete. Kiemelt szerepet szán a gyermekek és szülők iskolával szemben támasztott elvárásaira, valamint az oktatással kapcsolatos attitűdjeire.

Kulcsszavak: oktatás, oktatási egyenlőtlenségek, roma és nem roma tanulók, kulturális és társadalmi tőke

Guth László - Vasa László (2003): Háztartások élethelyzete és életvitele egy elmaradott kistérségben. *A falu* 18 (2): 51-56.

Gyarmati, A., Czibere, I., & Rácz, A. (2018). A gyermekvédelmi és szociális szakellátásban elhelyezett fogyatékkal élő vagy más okból speciális támogatást igénylő 0-6 éves gyermekek ellátási sajátosságai. *Esély*, 2018/5.

A tanulmány egy vegyes módszertanú feltáró kutatáson alapul, a szakellátásban lévő, különleges szükségletű gyerekek szolgáltatásokhoz való hozzáférését vizsgálja. Kvantitatív kutatással a nevelőszülői hálózat, a három éven aluli gyerekeket ellátó különleges gyermekotthonok, és az ápolást-gondozást nyújtó intézmények kiemelkedően nagy százalékát érte el. A kutatás során kiderült, hogy a 0-6 éves érintett gyerekek intézménybe kerülésének elsődlegesen nem a gyerekek állapota, hanem a szülői elhanyagolás és a szülők életvitele az oka, ugyanakkor a nevelőszülőktől az intézménybe kerülés legnagyobb valószínűséggel állapotromlás miatt következik be. A gyerekek fogyatékoságát gyakran az intézménybe kerülés után diagnosztizálják, a legmagasabb szükségletű gyerekek legnagyobb arányban ebbe a szakellátási formába kerülnek elhelyezésre. A vér szerinti és a nevelőszülők lehetőségei nem különböznek abban a tekintetben, hogy nincs elegendő szolgáltatás, a meglévő szolgáltatások nem egységesek, a szakemberek információi pedig hiányosak, akik körében magas a betöltetlen állások száma (különösen a gyógypedagógusok és a pszichológusok hiányoznak a rendszerből).

Kulcsszavak: szakellátás, speciális támogatást igénylő gyerekek, nevelőszülői hálózat, különleges gyermekotthonok, ápolást-gondozást nyújtó intézmények

Győri Péter (2017): Hajléktalanság – romák – gyermekszegénység. In: *Esély* 2017/4: 17-44.

A „Február harmadika” országos hajléktalan adatfelvételre épülő tanulmány bemutatja, hogy Magyarországon folyamatosan nő, 2016-ban már egyharmad a „cigányok” részaránya (akik a „Mondták-e már Önre, hogy cigány? kérdésre igennel feleltek) a hajléktalanok körében, ami együtt jár a hajléktalan népesség belső átrétegződésével. A tanulmány végig veszi ezen tendencia lehetséges okait. A „cigány” hajléktalanokra

jellemző, hogy fiatalabbak, sokkal iskolázatlanabbak (kétharmaduk legfeljebb 8 osztályt végzett), pillanatnyi megélhetésük még nyomorúságosabb és többen érkeztek állami gondoskodásból, börtönből mint a „nem-cigány” hajléktalanok.

A kutatás arra is rámutat, hogy a hajléktalanok körében a népesség egészéhez képest jóval nagyobb a sokgyermekesek és a sokgyermekes családból származók aránya, körükben magasabb a (lakhatási) krízis előfordulásának kockázata és a hajléktalan léthelyzet generációkon keresztül öröklődik. Minden ötödik hajléktalan embernek (és minden harmadik hajléktalan nőnek) a gyermeke is hajléktalan jelenleg

Kulcsszavak: *hajléktalanság, romák, gyermekszegénység, „Február Harmadika” országos hajléktalan adatfelvétel, módszer: kérdőíves felmérés, nyelv: magyar*

Gyukits György (2003): Gyermekvállalás a nagyvárosi szegénynegyedben élő fiataikorú roma nők körében. *Szociológiai Szemle* 13 (2): 59-83.

A kutatás célja, hogy feltérképezze a nagyvárosi szegénynegyedben élő roma nők gyermekvállalását, követéses vizsgálattal. A szerző a tanulmányban először a korai anyaság adatait mutatja be, majd az elméleti részben a korai gyermekvállalást a különböző tőkefajták dimenziójában elemzi. A tanulmány második részében a kutatás eredményit mutatja be, kitér a fogamzásgátlási ismeretek, valamint az abortusz kérdésére is. A korai gyermekvállalás okaiként társadalmi mechanizmusokat és kapcsolati háló sajátosságait jeleníti meg.

Kulcsszavak: *városi szegénység, roma fiatalok, társadalmi tőke, korai gyermekvállalás*

Hartmann Mariann (2001): Gyermekvédelem, személyiségfejlesztés, családi életre nevelés a pedagógusok alapképzésében. *Család, gyermek, ifjúság*, 10 (1): 22-30.

Tanulmányban a szerző azt vizsgálja, hogy a pedagógusképzésben miként készítik fel a hallgatókat a különböző gyermekvédelmi és családi élettel kapcsolatos problémák kezelésére. Megállapítja, hogy a fenti tárgyak nem szerepelnek általánosságban az egyes intézmények tanrendjében ugyanakkor a pedagógusoknak szükséges lenne külön képzés, hogy miként bánjanak a hátrányos helyzetű, különleges problémával bíró gyermekekkel. a szerző javaslatokat tett annak érdekében hogy ezek a tárgyak a részét képezzék az általános pedagógus képzésnek.

***Kulcsszavak:** oktatás, oktatási egyenlőtlenségek, pedagógus képzés, szakpolitikai javaslat.*

Havas Gábor (2004): Halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek - és az óvoda. *Iskolakultúra* 14 (4): 3-17.

A tanulmány a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek óvodáztatásával foglalkozik. A szerző megállapítja, hogy az eredményes iskoláztatásnak elengedhetetlen feltétele, hogy 3 éves koruktól a gyerekek rendszeresen járjanak óvodába. A kutatás során a 2002/2003-as nevelési óvodai statisztikákból kiindulva építették fel és valósították meg kérdőíves felmérésüket, elsősorban a községi óvodákra fókuszálva, ezeken belül is kiemelt figyelmet szentelve a legproblémásabb 330 településre. A tanulmányban a szerző foglalkozik az óvoda nélküli településekkel, megállapítva, hogy ezeken a településeken előfordul, hogy az óvodáskorúaknak kevesebb, mint a fele lett beíratva, valamint magasabb az idősebb korban beiratkozók aránya. Az óvodával rendelkező települések esetében külön foglalkozik a szerző a szociális feltételekkel, valamint az óvoda és a család kapcsolatával. A szerző a tanulmány végén összefoglalja azokat az intézkedéseket, amelyeket szükségesnek vél a helyzet javítása érdekében.

***Kulcsszavak:** halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek, óvodai nevelés, gyermekfejlődés, roma családok, módszer: kérdőíves felmérés, nyelv: magyar*

Havas Gábor – Liskó Ilona (2005): Szegregáció a roma tanulók iskoláztatásában. Budapest; Felsőoktatási Kutatóintézet. Kutatás Közben 266. www.hier.iif.hu

A tanulmány célja a roma gyerekek általános iskolai oktatásának feltérképezése, elsősorban arra fókuszálva, hogy melyek azok az iskolák, amelyek elkülönített formában, alacsony hatékonysággal oktatják a roma tanulókat, ill. melyek azok az intézmények, ahol indokolt a sürgős beavatkozás. A kapott eredményeket a szerzők összehasonlítják a 2000-es kutatás eredményeivel is. A tanulmány alapjául szolgáló kutatás 2004-ben 613 általános iskola bevonásával zajlott, elsősorban azokban, ahol magas volt a roma tanulók aránya. A szerzők foglalkoznak az iskolák közötti szelekcióval, valamint külön fejezetet szentelnek az iskolákon belül szegregáció kérdéskörének, megállapítva, hogy növekedett a szegregált iskolák száma az évtized alatt. Vizsgálták még az iskolák tárgyi feltételeit, hogy milyen körülmények között oktatják az általános iskolákban a roma tanulókat, ill. miként valósul meg a szegregált oktatás. A személyi feltételeket is elemzik. Emellett előtérbe kerülnek a finanszírozás és a hátrányos helyzetű tanulókért igényelhető többlettámogatás kérdései is.

Kulcsszavak: oktatás, integrált oktatás, szegregált oktatás, általános iskolás roma tanulók, iskolai szelekció, módszer: kérdőíves felmérés, nyelv: magyar

Havasi Éva (2002): Szegénység és társadalmi kirekesztettség a mai Magyarországon. *Szociológiai Szemle* 12 (4): 51-71.

Tanulmányban a szerző a halmozott szegénységgel és a kirekesztéssel foglalkozik. A halmozott szegénységet a javaktól való megfosztottsággal vizsgálja, míg a kirekesztettséget a szegénységet produkáló folyamatokon keresztül elemzi. Először a jövedelmi szegénység mutatóit vizsgálja, és különböző szegénység tipológiákon keresztül mutatja be. A halmozott szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élő háztartások főbb jellemzőit mutatja be a tanulmány következő részében, majd kitér ezen emberek szubjektív jövőképre is.

Kulcsszavak: szegénység és társadalmi kirekesztettség, hátrányok halmozódása, szubjektív és objektív mutatók

Havasi Éva (2005): A transzferjövedelmek szerepe a szegénység csökkentésében. *Esély* 16 (4): 66-86.

A tanulmány célja, hogy feltérképezze a különböző transzferjövedelmek mennyire képesek kiegyenlíteni a jövedelmi egyenlőtlenségeket, azaz mennyire képesek csökkenteni a szegénységet és megakadályozni a társadalmi leszakadást. Először áttekinti a legfontosabb kategóriákat és fogalmakat, majd megvizsgálja, hogy az egyes transzferek miként befolyásolják a főbb háztartás típusok szegénységi rátáját. A következő részben a transzferjövedelmek hatását vizsgálja a szegény háztartásokon belül külön az egyes kategóriákban. Külön kezeli a jövedelem függő szociális juttatások szerepét, megállapítva, hogy szegénységcsökkentő szerepe viszonylag alacsony.

Kulcsszavak: szegénység, transzferjövedelmek, szociális juttatások, szegénység csökkentés

Hámori Szilvia - Köllő János (2011): Kinek használ az évvesztés? (Iskolakezdési kor és tanulói teljesítmények Magyarországon) *Közgazdasági Szemle* 58 (2): 133-157.

A szerzők a tanulmányban a beiskolázási életkor (időben vagy hétéves korban beiskolázott gyerekeknél) és a negyedik, illetve nyolcadik osztályosok 2006-os

teszteredményeinek összefüggését vizsgálták iskolázatlan, valamint diplomás anyák gyermekeire fókuszálva. Az instrumentális változók módszerével becsült eredményeik alapján megállapítják, hogy az évvesztes, hétévesen beiskolázott gyermekek (klasszikus és nem önkéntesen évvesztes) összességben jobban teljesítettek a kompetenciaméréseken, mint az időben iskolába kerülő társaik (ez az előny alacsonyabb a diplomások gyerekei körében). A szerzők feltételezése alapján az óvodában töltött további egy év a hátrányos helyzetben felnövekvő gyerekek esetében kiegyenlítő hatással lehet a különbségekre, elsősorban az alacsony végzettségű anyák gyermekeinél. Eredményeik alapján ez a hatás a negyedikesek esetében jobban érződik, mint a későbbi évfolyamokon.

Kulcsszavak: *halmozottan hátrányos helyzetű családok, teszteredmény-különbségek, beiskolázás életkora, roma iskolai helyzete, oktatás, módszer: instrumentális változók módszere, nyelv: magyar*

Hegyi Eszter - Szalai Dóra (2002): A szociális munka lehetőségei a hagyományos oktatási intézményekben. *Család, gyermek, ifjúság*, 11 (6): 21-25.

A tanulmány a gyermekek életében betöltött szabadidős tevékenységeinek szerepét vizsgálja az oktatási rendszer keretein belül. A tanulmány első része az iskolai gyermekvédelemről szól, részletesen foglalkozik az iskolai szociális munkások legfontosabb tevékenységi köreivel. A szabadidő szerepét vizsgálják úgy a jó tanuló, mint a rossztanuló gyerekek oldaláról és arra a következtetésre jutnak, hogy a szabadidős tevékenységek pozitív hatásai elsősorban a jó tanulók körében érvényesül.

Kulcsszavak: *iskolai szociális munka, szabadidő szerepe, oktatási rendszer*

Herczog Mária (2008): A koragyermekkori fejlesztésre, programokra vonatkozó nemzetközi kutatásokról. *Család, gyermek, ifjúság*, 17 (1): 21-27.

Tanulmányban a szerző összefoglalja az Amerikában és az Egyesült Királyságban zajló legfontosabb kora gyermekkori programokkal foglalkozó kutatásokat. Figyelmet fordít a szakemberek kutatására, valamint, hogy az egyes programok miként járulnak hozzá a gyerekek tanulási és beilleszkedési sikerességéhez. Külön kitér azokra a feltételekre, amelyek sikeressé tesznek egy-egy koragyermekkori programot, majd részletesen bemutatja a kaliforniai hídépítő programot.

Kulcsszavak: kora gyermekkori fejlesztés, nemzetközi kutatások, programértékelés

Hermann Zoltán (2018): A családi pótlék iskolába járáshoz kötésének hatása az iskolába járásra és az iskolai teljesítményre. MTA TK Gyerekesély Műhelytanulmányok 2018/1.

[https://gyerekesely.tk.mta.hu/uploads/files/hianyzas_cspotlek_tanulmany_honlap\(1\).pdf](https://gyerekesely.tk.mta.hu/uploads/files/hianyzas_cspotlek_tanulmany_honlap(1).pdf)

A tanulmány azt vizsgálja, hogy a 2010/11-es tanév kezdetén hatályba lépő, majd 2012/13-as tanévben módosított közpolitikai reform következtében a családi pótlék iskolába járáshoz kötése mennyiben hatott a diákok viselkedésére és a rövidtávú oktatási kimenetekre, elsősorban a 2010-12-es időszakban. A 2010-es törvénymódosítási javaslat indoklása az iskolázottság növelését és a lemorzsolódás csökkentését jelöli meg általános célként, de a tanulmány következtetéseivel ezt cáfolja: míg a reform kiváltott kismértékű kedvező hatást a rendszeres igazolatlan hiányzás és az évismétlés terén, addig nem volt kimutatható hatása a tanulói teljesítményekre és a lemorzsolódásra. Az iskolaigazgatókkal készített interjúk alapján ennek okai egyrészt, hogy a diákok jelentős része orvosi igazolást szerzett be hiányzásainak igazolására, másrészt, hogy a szülők egy része nem tartja igazán jelentős problémának gyermeke hiányzását, vagy a megvonás nem játszik jelentős szerepet a család összjövedelmében, de a hiányzást és a támogatás megvonását fontosnak tartó szülők sem képesek sokszor gyermekük viselkedésén változtatni. Végül, az igazolatlan hiányzás nem egy elszigetelt probléma, amit egy egyszerű, rövid távú pénzügyi ösztönző bevezetése meg tud oldani, ráadásul az utóbbi évek egyéb oktatáspolitikai reformjai tovább erősítették az igazolatlan hiányzás következményeit.

Kulcsszavak: családi pótlék, igazolatlan hiányzás, évismétlés, lemorzsolódás, magántanulónvá válás, módszer: regressziós modell, különbségek különbsége modell, összehasonlító megszakított idősorok modell, interjúk, nyelv: magyar

Hermann Zoltán – Varga Júlia (2012): A népesség iskolázottságának előrejelzése 2020-ig. Iskolázási mikroszimulációs modell. Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek BWP – 2012/4.

<http://www.econ.core.hu/file/download/bwp/bwp1204.pdf>

A tanulmányban a szerzők a népesség iskolai végzettségére vonatkozó dinamikus mikroszimulációs előrejelzési modell (ISMIK) módszertanát, felépítését és eredményeit ismertetik. A kifejlesztett modell célja, 2020-ig előre jelezni népesség iskolázottsági szintjét nemek, korévek és régiók szerinti bontásban hat iskolázottsági kategóriában. Kiemelten foglalkoznak a szerzők régiók eltérő helyzetére, valamint az oktatáspolitikai intézkedések lehetséges hatásaival, elsősorban a romák körében tapasztalható hátrány leküzdése kapcsán.

A tanulmány első részében a mikroszimulációs modellt mutatják be a szerzők a releváns szakirodalom ismertetésével. Majd ismertetik az általuk kapott eredményeket, először az alapkörnyezetben (ahol amennyiben nem változnak a feltételek a modell emelkedést prognosztizál, valamint a nemi különbségek mérséklődését; emelkedés várható a modell előrejelzései alapján középfokú végzettség esetében is, valamint a nemek közötti egyenlőtlenség csökkenését; növekedést várnak a diplomát szerzők esetében is), majd abban az esetben ha az oktatáspolitikai intézkedések megvalósítanak a roma és nem roma gyerekek iskoláztatási egyenlőségét. Végül három konkrét oktatáspolitikai intézkedés (tankötelezettségi kor leszállítása, szakiskolában továbbtanulók arányának növelése, állami finanszírozású felsőoktatási férőhelyek korlátozása) hatását vizsgálják a szimuláció segítségével.

***Kulcsszavak:** iskolázottság, oktatáspolitikai, romák iskolai helyzete, előrejelzés, módszer: mikroszimuláció, nyelv magyar*

Hermann Zoltán – Varga Júlia (2012): Országos előrejelzés a fiatal népesség várható iskolai végzettségére vonatkozóan 2020-ig. Vezetői összefoglaló.

http://www.tarki-tudok.hu/files/a_nepesseg_varhato_iskolai_vegzettsege.pdf

Tanulmányban a szerzők a szülők és a fiatalok iskolával kapcsolatos attitűdjeinek és az oktatásban levő trendek figyelembevételével mikroszimuláció alkalmazásával előrejelzést tettek a fiatalok 2020-ig elérendő iskolai végzettségére. Három nagyobb változatot készítettek annak függvényében, hogy miként változik a szabályozási környezet. Megállapításaik szerint nem várható további expanzió, illetve a szegények körében alacsonyabb iskolai végzettséget vetítenek elő. Külön foglalkoznak a terjedő külföldi tanulás lehetőségeivel.

Kulcsszavak: oktatás, oktatási egyenlőtlenségek, iskolai végzettségek előrejelzése

Héderné Berta Edina - Vida Anikó (2014): "Körbevettek minket" A szegénység térbeli, etnikai és társadalmi határai egy dél-alföldi kisvárosban. *Esély* 25 (4): 57-75.

Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány (2018): Gyermekjogi jelentés – 2017

A jelentés gyermekjogi szempontból elemzi a magyarországi gyermekek helyzetét. A jelentés fő témái: a gyermekekkel szembeni szexuális erőszak, a gyermekotthonban nevelkedő, a sajátos nevelési igényű és a menekült gyermekek helyzete. A jelentés többek között bemutatja, hogy jogszabályi rendelkezések ellenére továbbra is sok 12 éven aluli gyermek kerül nevelőszülő helyett gyermekotthonba (minden 3. gyermeket anyagi helyzete miatt emelnek ki családjukból), miközben az állami gondoskodásban nevelkedő gyermekek hátrányt szenvednek az oktatásban, tehetséggondozásban, rosszabbak az életesélyeik. Hasonlóan, a sajátos nevelési igényű gyermekeket is számos hátrány éri; a fogyatékossággal élő gyermekek (a gyermek- és lakásotthonokban élő gyermekek harmada) oktatáshoz, egészségügyi és szociális ellátásokhoz való hozzáférése nem megfelelő.

Kulcsszavak: gyermekjog, kiemelés, gyermek- és lakásotthonokban élő gyerekek, gyermekekkel szembeni szexuális visszaélések

Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány (2019): Gyermekjogi jelentés - 2018.

https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2021/05/Hintalovon_Gyermekjogi_jelentes_2018.pdf

2018 a családok éve volt. A családtámogatásokról az mondható el, hogy bizonyos, hátrányos helyzetű gyerekek és családjaik láthatatlanok maradnak, ideértve a szegénységben élő, a munkanélküli szülőkkel élő, a pszichiátriai kezelés alatt álló, a tartósan beteg, a sajátos nevelési igényű, a bántalmazás áldozataivá váló, és a lakcím nélküli gyerekeket. 2018-ban megnyitott az első Egyszülős Központ Budapesten, a szakellátásban élő gyerekek utógondozási felső korhatára 30 évre nőtt, elindult egy prevenció célú szexuális felvilágosító program. Jelentős a bölcsődei férőhelyhiány, a pedagógusok létszámának elmaradása a valós igényektől.

Kulcsszavak: gyermekjog, gyermekszegénység, családok éve, családtámogatások

Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány (2020): Gyermekjogi jelentés - 2019.

<https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2021/05/Hintalovon-Alapitvany-Gyermekjogi-jelentes-2019.pdf>

2019-ben két megye és Budapest kivételével az országban mindenhol nőtt a betöltetlen háziorvosi pozíciók száma, ami tovább hátráltatta a gyerekek egészségügyi ellátáshoz való hozzáférését: 72.273 gyerek nem fért hozzá gyermekorvosi ellátáshoz. A betöltetlen állások számának növekedése nem csak az egészségügyben, de az oktatásban is megfigyelhető. A lelkeség vonalak üzemeltetőinek beszámolója szerint átlagosan, naponta 3-4 öngyilkossági krízis hívás érkezik gyerekektől.

Kulcsszavak: gyermekjog, gyermekszegénység, egészség, oktatás

Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány (2021): Gyermekjogi jelentés - 2020.

<https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2021/06/Hintalovon-Alapitvany-Gyermekjogi-jelentes-2020.pdf>

A gyermekjogi jelentés három fő problémakört azonosít 2020-ban: a koronavírus járvány hatásait, a társadalmi kirekesztést és a szexuális visszaéléseket. A COVID-19 következtében bevezetett társas távolságtartás miatt bár a családok több időt töltöttek együtt, a telefonos segélyvonalak forgalma jelentősen megnőtt, nőtt a függőségek aránya a gyerekek és a felnőttek körében is. Az új családtámogatási formák nem érték el a hátrányos helyzetű családokat, akiket a járványhelyzet a legsúlyosabban érintett. 2020-ban módosult az Alaptörvény, ami egyes gyerekeket és szülőket kizárt az alkotmányos védelem köréből, megszűnt az Egyenlő Bánásmód Hatóság, szigorodott az örökbefogadás. 2016 óta hatszorosára nőtt a bejelentett pedofil tartalmak száma. Bevezették az iskolaőrök intézményét.

Kulcsszavak: gyermekjog, koronavírus, szexuális visszaélések, törvénykezés, örökbefogadás

Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány (2022): Gyermekjogi jelentés - 2021.

https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2022/05/Hintalovon_jelentes_2021_hu_final2MB.pdf

A 2021-es gyermekjogi jelentés a pozitív változások között említi, hogy javulni látszanak az erőszakos bűncselekmény gyermek áldozatainak meghallgatási körülményei, törekvések látszanak a gyermekkereskedelem elleni védelem területén, illetve azokat a gyerekeket érintő eljárások során, akik szülei válnak vagy elváltak. A jogszabályi, szakirodalmi, statisztikai és mádiakutatás eredményeképp a szerzők ugyanakkor jelentős problémákat azonosítanak a gyerekek ellátása és védelme területén: több mint százezer olyan gyerek van, akik semmilyen háziiorvosi ellátáshoz nem férnek hozzá, a szegénység a gyerekek 21,7 százalékát érinti. A koronavírus járvány alatt a gyerekek digitális oktatása felerősítette és láthatóvá tette a hátrányos helyzetű gyerekek lemaradásait, de a járvány fizikai és mentális egészségre gyakorolt negatív hatását is érezteti.

Kulcsszavak: *gyermekjog, gyermekszegénység, egészség, koronavírus járvány, digitális oktatás*

Hoffman István (2011): A helyi önkormányzatok szerepe a személyes jellegű szociális szolgáltatások megszervezésében. *Esély* 22 (6): 35-63.

A tanulmány célja, hogy a személyes jellegű szociális szolgáltatások megszervezésében megjelenő, a különböző diszfunkcionális jelenségek kiküszöbölését vagy csökkentését célzó elméleti és szabályozási megoldásokat tekintse át. A személyes jellegű szociális juttatások elosztásában Magyarországon az 1990-es évektől kiemelkedő szerep jut a helyi önkormányzatoknak. A szerző először áttekinti az európai jóléti gyakorlatokat, majd a magyar szabályozást veszi górcső alá. Ismerteti a múltat, a jelen helyzetet, valamint a külön hangsúlyozza a diszfunkciókat, a felmerülő problémákat, amelyek a szerző megállapítása szerint a 21. század elejére „elérték a kritikus tömeget”. A tanulmány feltérképezi a különböző reformkísérleteket és ezek eredményeit ill. ígért eredmények elmaradását is.

Kulcsszavak: *szociális ellátórendszer, személyes jellegű szociális juttatások, önkormányzatok, reformkísérletek, nyelv: magyar*

Husz Ildikó - Marozsán Csilla (2014): Szociális nyári gyermekétkeztetés - egy rendelet tanulságai. *Esély* 25 (5): 55-78.

A tanulmány egy vonatkozó 2013-as rendelet tanulságai alapján a szociális nyári gyermekétkeztetés állami támogatásának hazai gyakorlatát mutatja be, különös tekintettel arra, hogy mennyiben jelent megfelelő eszközt a rászoruló gyermekek ételmisszer-nélkülözésének csökkentésére. A szerzők bemutatják a magyarországi gyerekekéhezés jellemzőit, következményeit, a vonatkozó statisztikai adatokat és a leghátrányosabb helyzetű településeken, leg részletesebben példaként a Tarnabodon dolgozó helyi segítők tereptapasztalatait. A szerzők ismertetik a szociális nyári gyermekétkeztetés korábbi és a tanulmány megírásának idején fennálló gyakorlatát. Megállapításuk szerint a területi célzás önmagában megfelelőnek tűnik, ugyanakkor és kutatási eredményeiken keresztül bemutatják, hogy milyen anyagi, infrastrukturális tényezők, települési adottságokból és földrajzi elhelyezkedésből eredő problémák, valamint a nyári gyermekétkeztetés megítélésével kapcsolatos problémák gátolják a polgármestereket, jegyzőket a szolgáltatás bevezetésében. A szerzők a tanulmány végén ajánlásokat fogalmaznak meg a szociális nyári gyermekétkeztetés átalakítására vonatkozóan.

***Kulcsszavak:** gyermekétkeztetés, éhezés, módszer: interjú, nyelv: magyar*

Husz Ildikó (2018): Szegénységcsökkentést célzó programok és a projektfoglalkoztatás. *Magyar Tudomány* 2018/06. https://mersz.hu/hivatkozas/matud_f7998#matud_f7998

A szerző tanulmányában a 2010-2015 között huszonhárom kistérségben működő Gyerekesély program kapcsán részletesen mutatja be, hogy milyen megélhetési előnyök származnak a szegénység csökkentését célzó programból a helyi középosztály egy része számára. A tanulmány megállapítja, hogy miközben a program tevékenységei számos esetben hozzájárultak a szegények szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javításához és a szegénységi ciklus megtöréséhez, addig a programok sok szempontból – ha időlegesen és részben a helyi hatalmi elittől függően is – a helyi középosztály pozícióját, megélhetési lehetőségeit erősítették meg és nem alakult ki a szegénységcsökkentést stratégiai célként kezelő szemlélet. A programban jelentős számú munkalehetőség keletkezett, ugyanakkor ezek nagyobb részben a már foglalkoztatottak számára kínáltak alternatívát, sokszor tovább szűkítve az alapszolgáltatások esetében az egyébként is szűkös szakember-kapacitást vagy párhuzamos foglalkoztatással fokozva az érintett dolgozók túlterheltségét, ugyanakkor csekély hatása volt a magas szegénységi kockázatú népesség foglalkoztatására.

Kulcsszavak: *szegénység elleni projektek, projektfoglalkoztatás, középosztály, Gyerekesély program, leghátrányosabb helyzetű térségek, nyelv: magyar*

Husz, I., Kopasz, M., & Rácz, A. (2020). A szegénységben élő gyermekes családok társadalmi mobilitásának esélyei a családsegítő szakemberek szemszögéből. *Esély Társadalom- és szociálpolitikai folyóirat*, 31(4), 32–54.

A tanulmány a család- és gyermekjóléti szolgáltatások hátránycsökkentő és esélykiegyenlítő hatását vizsgálta - különös figyelemmel a 2016-ban végrehajtott intézményi reform hatásaira - kérdőíves (n=600) és interjú (n=11) módszertannal, helyi szociális szakemberek körében. A kutatás fő állítása, hogy a gyermekjóléti rendszerben végrehajtott reform és elindított projektek egyelőre nem csökkentik a települési egyenlőtlenségeket a minőségi szolgáltatások hozzáférhetősége tekintetében: a speciális szolgáltatások annál kevésbé érhetők el, minél kisebb és minél szegényebb egy település, a szegénységből eredő problémák kezelésére a szakembereknek nincsenek eszközeik.

Kulcsszavak: *család- és gyermekjóléti szolgáltatások, szociális szakemberek, társadalmi mobilitás*

Imre Anna (2002): Az iskolai hátrány összetevői. *Educatio* 11 (1): 63-72.

A tanulmány célja, hogy meghatározott dimenziók mentén összefüggésekre mutasson rá az egyenlőtlenségek (pl strukturális egyenlőtlenségek, ill. pedagógiai egyenlőtlenségek) és a kialakuló iskolai hátrány között. A szerző külön figyelmet szentel az oktatási-rendszeren kívüli egyenlőtlenségi dimenziókra, az oktatáson belüli egyenlőtlenségekre, valamint a kimeneti jellemzőkre. A szerző a rendelkezésre álló országos adatok alapján végigtekinti az oktatásban közel egy évtized alatt végbement folyamatokat (kitérve: osztálylétszám, napközi otthonos oktatás, lemorzsolódás és évismérlés változásaira).

Kulcsszavak: *oktatás, magyar iskolarendszer, iskolai hátrányok, roma gyerekek oktatási helyzete, oktatási egyenlőtlenségek, nyelv: magyar*

Jakab Péter (2005): Tanulási motivációk a hátrányos helyzetű gyermekek körében. *Educatio* 14 (4): 885-891.

Tanulmányban a szerző a roma tanulók alacsonyabb iskolai sikerét vizsgálja elsősorban az eltérő nyelvi szocializáció során kialakuló kulturális különbségek fényében. A kutatás módszertana során 27 tevékenységet bizonyos családtagokhoz kötni, az iskolához kapcsolódó teendőket elsősorban az édesanyákhoz rendelték. Vizsgálták a szülőknek a gyermekek iskolai előrehaladásával kapcsolatos véleményüket, megállapítva, hogy a tanulmányi előrehaladással folyamatosan csökkennek a szülők elvárásai.

***Kulcsszavak:** oktatás, iskolai és otthoni nevelési környezet, roma gyermekek iskolai teljesítménye. szülők elvárásai*

Jelenlét (2011) – módszertanmesék a telepi munkáról. Magyar Máltai Szeretetszolgálat Budapest, 2011.

A kötet összefoglalja példákon keresztül a cigánytelepeken végzett szociális munka tapasztalatait, betekintést ad egy szegregátum mindennapi életébe, emberin történeteken keresztül, melyek feltárják az ott élő és dolgozó emberek hozzáállását.

***Kulcsszavak:** szegregátum, telepi szociális munka, élethelyzetek*

Jordan, Bill (2009): A szociális munka és a világszegénység. *Esély* 20 (4): 80-91.

A tanulmányban a szerző azt vizsgálja, hogy a globalizáció kialakulásának tükrében miként változik a szociális munka világa. Megállapítja, hogy a szegénység elleni küzdelem és a megbirkózás stratégiája egyre kevésbé múlik az egyes nemzetállamokon, hanem nemzetközi szervezetek szegénység ellenes projektjeire épül. A szerző végig követi az egyes nemzetközi szervezetek által előtérbe helyezett értékeket majd következtetéseit egy példán keresztül a „Care International” mutatja be.

***Kulcsszavak:** világszegénység, globalizáció, nemzetközi szervezetek, szociális munka*

Joubert Kálmán - Gárdos Éva - Gyenis Gyula (2003): A szülők iskolázottságának kapcsolata gyermekük iskolázottságával, testfejllettségével, értelmi képességeivel. Spéder Zs. (szerk): Család és népesség - itthon és Európában. Századvég 2003. (pp.165.-196.)

Józsa Krisztián - Hricsovinyi Julianna (2011): A családi háttér szerepe az óvoda-iskola átmenet szelekciós mechanizmusában. *Iskolakultúra* 21 (6-7): 12-29.

Tanulmányban a szerzők azt vizsgálják, hogy az óvoda után iskolaválasztáskor miként tapasztalhatóak a családi háttér által létrehozott szelekciós mechanizmusok. Az empirikus kutatás során egy nagyváros minden, első osztályba kerülő tanulójának szociális és gazdasági háttérét feltérképezték, majd azt figyelték miként alakulnak az egyes iskolák tanulói összetétele. Megállapították, hogy már az iskolakezddéskor erős a szelekció és elsősorban a leghátrányosabb rétegeket érinti, egyes iskolákban szinte csak a legrosszabb szociális háttérrel rendelkező tanulók maradnak.

Kulcsszavak: *iskolaválasztás, oktatási egyenlőtlenségek, család szociális és gazdasági helyzete*

Kapitány Balázs (2012): A hátrányos társadalmi helyzetek generációk közötti átöröklése: egy magyarországi követéses vizsgálat eredményei. *Esély* 23 (2): 3-37.

A tanulmány fő célja a különféle hátrányos helyzetek generációk közötti átöröklésének vizsgálata, melyhez az Életünk Fordulópontjai adatbázisát, illetve az ahhoz készített kiegészítő adatbázisokat használták a kutatók. Az így létrejött Életünk fordulópontjai: szülő-gyermek mobilitási adatbázis egy speciális longitudinális, intergenerációs adatbázis.

Logisztikus regressziós modellek segítségével vizsgálták, hogy a kezdeti felmérésekkor még gyermekek fiatal felnőttkorukra milyen anyagi helyzetbe kerültek és ehhez miként járultak hozzá az őket nevelő szülők anyagi, kulturális és egyéb körülményei. A szerző által megfogalmazott fő kérdésük: a kiskamaszkorban a gyermekek által tapasztalt rossz életkörülmények milyen hatással vannak a fiatal felnőttkorra.

A modellekből a szerző kimutatta, hogy a szülők anyagi helyzete (melyet nemcsak a jövedelmi, hanem egy külön erre kialakított mutatóval mértek) számos más változótól függetlenül (többek között a szülők kulturális tőkéje) is hatással van a gyermekek későbbi élethelyzetére, életpályájára. A modell magyarázóereje csökken amikor az érettségi megszerzése helyett a diploma megszerzését vizsgálta a szerző. Külön foglalkozik a tanulmány a korai iskolaelhagyók és a sikertelen karrierkezdők kérdésével.

Kulcsszavak: *generációkon keresztüli átöröklés, iskolai előremenetel, szülők iskolai végzettsége, szülők anyagi helyzete, intergenerációs mobilitás, korai iskolaelhagyók, sikertelen karrierkezdők, módszer: logisztikus regresszió,*

*Életünk Fordulópontjai adatbázis kiegészítve a kutatók saját interjúk adataival,
longitudinális intergenerációs adatbázis*

Kende Ágnes (2002): A magyar oktatás és a cigány gyerekek. *Család, gyermek, ifjúság*, 11 (1): 17-22.

Tanulmányban a szerző azt vizsgálja, hogy a cigány gyermekek társadalmi hátrányai miként jelennek meg az oktatásban és miként öröklődnek tovább. A szerző végig nézi a hátrányok és kirekesztődés lehetséges formáit az iskolában és az óvodában, külön hangsúlyt fektetve a területi különbségekre, és a pedagógusok gyakorlataira. ismerteti azokat a programokat, amelyek a hátrányok kiküszöbölésére születtek, de felhívja a figyelmet arra, hogy ezek a programok gyakran nem működnek megfelelően.

Kulcsszavak: oktatási egyenlőtlenségek, roma és nem roma tanulók, pedagógusok hozzáállása.

Kende Ágnes (2013): Normál gyerek, cigány gyerek: Általános iskolai pedagógusok percepciója cigány gyerekekről, többségi-kisebbségi viszonyokról, együtt tanulásról és elkülönítésről. *Esély* 24(2): 70-81.

A cikkben a szerző különböző iskola típusokban vizsgálja a pedagógusok véleményét az integrált, illetve szegregált oktatásról, valamint a roma és a nem-roma tanulókról. Megállapítja, hogy a pedagógusok gyakran negatív véleménnyel vannak az integrált oktatásról, ugyanakkor nem tapasztalt olyan pedagógusi véleményt, amely hatékonyabbnak tartaná a szegregált oktatást. Gyakori megkülönböztetés a tanulók között a „cigány és a normál gyerek”. Külön kitér a szerző a pedagógusok roma családokról alkotott képére, valamint arra, hogy milyen iskolai teljesítményt várnak a roma gyermekektől. Megállapítja, hogy a gazdasági válság után nyíltabban jutnak kifejezésre az előítéletes nézetek.

Kulcsszavak: oktatás, integrált oktatás, szegregált oktatás, esély egyenlőtlenségek az oktatásban

Kende Anna - Illés Anikó (2011): Hátrányos helyzetű gyerekek jelen- és jövőképe. *Esély* 22 (4): 72-92.

A tanulmány alapjául szolgáló kutatás hátrányos helyzetű gyerekek jelenlét és jövőjével kapcsolatos elképzeléseit tárta fel, gyerekrajzok és szülői interjúk elemzése alapján. A kutatók a rajzokon a társadalmi mobilitásnak vagy hiányának jeleit vizsgálták, figyelve, hogy a marginalizáltság élménye miként épül be a gyerekek identitásába és miként fejeződik ki. A tanulmány a marginalizáltság, valamint az identitás kérdéseinek szakirodalmi áttekintésével kezdődik, majd a szerzők ismertetik a kutatásuk eredményeit. Kitérnek a rajzok elemzésének módszertanára is, kihangsúlyozva a házak rajzolása mögött rejlő tényezőket, a jóléti szimbólumokat. A felfelé mobilitás jegyei az elemzések alapján megjelenik a gyerekrajzokban, a marginalizáltság a szerzők szerint elsősorban kerülőutakon fedezhető fel. A szülői interjúk alapján elmondható, hogy illeszkednek a gyerekeknél tapasztaltakkal, különösen nagy szerepet tulajdonítanak a középosztálybeli értékekre, kiemelkedően az iskolához, tanuláshoz fűződő reményekkel kapcsolatban.

***Kulcsszavak:** jólét, jövőkép, identitás, gyerek attitűd, szülői attitűd, mobilitási lehetőségek, módszer: interjú, gyerekrajz elemzés, nyelv: magyar*

Kereki Judit - Lannert Judit (2009): A korai intervenciós intézményrendszer hazai működése. Kutatási zárójelentés.

http://www.fszk.hu/opi/szolgalatas/korai-intervencio/FINAL_0302_MODOSITOTT_Zarotanutmany_KORINT.pdf

A kutatási jelentés a korai intervenciós rendszer működését feltáró, mind kvalitatív, mind kvantitatív módszerekkel folytatott kutatás eredményeit összegzi. Magyarországon az ellátás három fő szakaszra osztható: a szűrés és jelzés, a minősítés és diagnosztizálás, valamint az ellátás és szolgáltatások szakasza. A szerzők igyekeztek feltérképezni, hogy az összes a szolgáltatásra rászorult gyermek közül valójában hányan is részesülnek a szolgáltatásokból. Megállapították, hogy körülbelül harminc százalék az ellátatlan gyermekek aránya. Feltárták a korai intervenció intézményrendszerét, kiemelve a területi egyenlőtlenségeket, és a finanszírozás különböző formáit. Összehasonlítást végeztek a többi európai országokkal. Külön részben foglalkoztak a biztos kezdet programmal.

Kulcsszavak: *korai gyermekkori intervenció, speciális nevelési igény, biztos kezdet program*

Kertesi Gábor - Kézdi Gábor (2004): Általános iskolai szegregáció – okok és következmények. MTA Közgazdaságtudományi Intézet Munkaerőpiaci Kutatások Műhelye. In.: Kertesi Gábor (szerk.): A társadalom peremén. Romák a munkaerőpiacon és az iskolában. 313-376. Budapest, Osiris, 2005.

Tanulmány célja, hogy felhívja a figyelmet arra, hogy az iskolarendszerben megjelenő szegregáció miként járulhat hozzá, a társadalmi egyenlőtlenségek további növekedéséhez. Vizsgálják azt, hogy az iskolai szegregáció miként jöhet létre akár adminisztratív döntések miatt, akár szabad iskolaválasztási rendszer következtében. Tanulmány következő részében hazai és nemzetközi adatokra támaszkodva mutatják be, hogy miként nőttek az iskolák közötti egyenlőtlenségek és hogy ez milyen hatással van a gyerekek tanulmányi eredményeire.

Kulcsszavak: *oktatási egyenlőtlenségek, szegregált oktatás, családok szociális és anyagi háttere*

Kertesi Gábor (2005): Roma foglalkoztatás az ezredfordulón. A rendszerváltás maradandó sokkja. *Szociológiai Szemle* 15 (2): 57-87.

Tanulmány a rendszerváltás után eltelt idő során kialakult helyzettel foglalkozik, azt vizsgálva, hogy milyen sajátosságai vannak a romák foglalkoztatási helyzetének. A bemutatás során összehasonlítja a romák és nem romák elhelyezkedésének hasonlóságait és különbségeit. Foglalkozik az alacsony szintű foglalkoztatás állandósulásával, annak instabilitásával, amely sokkal jobban érinti a roma lakosságot. A tanulmány végén a szerző bírálja az aktuális társadalompolitikai irányvonalakat és javaslatokat tesz azok megváltoztatására.

Kulcsszavak: *roma foglalkoztatás helyzete, foglalkoztatási instabilitás, szakpolitikai javaslatok*

Kertesi Gábor - Kézdi Gábor (2010): Iskolázatlan szülők gyermekei és roma fiatalok a középiskolában. Beszámoló az Educatio Életpálya-felmérésének 2006 és 2009 közötti hullámaiból. In: Kolosi Tamás - Tóth István György (szerk) Társadalmi Riport 2010. TÁRKI: Budapest, 2010, 371-407. old.

Tanulmány az életpálya-felmérés adatai alapján vizsgálja a középiskolások iskolai teljesítményeit. Jelentős különbséget tapasztaltak a roma és nem-roma tanulók esetében, lényegesen kevesebb roma fiatal jár nappali tagozatos iskolába, valamint a folyamatos továbbtanulást jelentő 12. évfolyamra. Megállapítják, hogy a lemorzsolódás és évismétlés sokkal magasabb esti tagozaton, valamint a szakiskolások között. A tanulmány második részében kompetencia felmérés eredményeit felhasználva vizsgálják a roma és nem-roma tanulók közötti különbségeket.

Kulcsszavak: oktatási egyenlőtlenségek, roma és nem-roma tanulók, középiskolai lemorzsolódás

Kertesi Gábor - Kézdi Gábor (2012): Az óvodáztatási támogatásról - Egy feltételekhez kötött készpénz-támogatási program értékelése. Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, BWP 2012/6. Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézete MTAKRTK KTI - BCE 2011.

<http://www.econ.core.hu/file/download/bwp/bwp1206.pdf>

A tanulmány célja, hogy megvizsgálja, hogy az óvodáztatási támogatás, mint feltételekhez kötött készpénz-támogatási program hatására változott-e 2009-2010-ben a halmozottan hátrányos helyzetű családokban nevelt, 3-4 éves korú gyermekek körében az óvodai részvétel. A szerzők kutatásuk során elsősorban két adatforrásra támaszkodtak: intézményszintű óvodai és településszintű demográfiai adatok tízéves (2001-2010) idősorára, valamint az Államkincstár 2009-2010. évi óvodáztatási támogatásra vonatkozó településsoros adataira. A tanulmány első részében a szerzők a szakirodalom alapján ismertetik azokat a hátrányokat, amelyek a halmozottan hátrányos környezetben felnövő gyerekek életesélyeit meghatározzák, amely hátrányok leküzdésében az óvodai nevelésnek kiemelkedő szerepe lehet (külön kitérnek a szülők iskolai végzettségének hatására, az óvodai férőhelyek hiányára). A tanulmány következő részében a szerzők először az általuk szükségesnek vélt átalakításokat írják le, majd ezek egyikét a támogatási rendszerben bekövetkezett változásokat mutatják be. Végül az utolsó szakaszban a megvalósult program hatásait értékelik (elsősorban nem kísérleti elven működő hatásvizsgálattal, diff-in-diffs módszert követve), megállapítva, hogy még férőhelyhiányos állapot esetében is növeli az óvodáztatási arányt ez a típusú ösztönző, ugyanakkor ez az emelkedés hozzájárulhat az ellátás szintjének csökkenéséhez.

Kulcsszavak: *halmozottan hátrányos helyzetű családok, óvoda, feltételes készpénz-támogatás, programértékelés, nyelv: magyar*

Kertesi Gábor - Kézdi Gábor (2012): A roma és nem roma tanulók teszteredményei közti különbségekről és e különbségek okairól. Közgazdasági Szemle, 59 (7-8): 798- 853.

A tanulmányban a szerzők a roma és nem roma tanulók tanulmányi eredményeinek különbségeit és ezeknek a lehetséges társadalmi okait vizsgálják országosan reprezentatív, általános iskoláskorúak körében végzett kompetenciamérési adatokra támaszkodva. A szerzők megállapítják, hogy a roma tanulók iskolai lemaradása mögött olyan tényezők húzódnak meg elsősorban, mint a szegénység, a szülők iskolázatlansága és a munkapiacról történt kiszorulása, valamint az ebből fakadó további hátrányok. A szerzők továbbá e tényezők mögött ható mechanizmusokat is részletesen vizsgálják elemzésükben (olyan elméleti megközelítéseket alkalmaznak, mint az emberi tőke elmélete, a családi stressz modell). A tanulmány hazai és nemzetközi szakirodalommal alátámasztva részletesen kitér olyan kérdésekre, mint a középiskola választás, a romaság meghatározása, valamint az általuk megfogalmazott társadalompolitikai következtetésekre.

Kulcsszavak: *halmozottan hátrányos helyzetű családok, teszteredmény-különbségek, roma iskolai helyzete, oktatás, nyelv: magyar*

Kézdi Gábor - Surányi Éva (2008): Egy sikeres iskolai integrációs program tapasztalatai. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság.

http://www.biztoskezdet.hu/uploads/attachments/Kezdi_Suranyi_OIIH_hatasvizsgalat.pdf

A tanulmányban a szerzők az egymástól eltérő családi háttérű tanulók integrált oktatására irányuló program hatásvizsgálatának eredményeit elemzik. Arra a kérdésre keresik a választ, hogy milyen hatással van az integrált oktatás a gyermekek életére. A vizsgált program 2003 őszén indult 45 iskola bevonásával, és célja az integrált környezetben megvalósuló integrált oktatás minőségi segítése és mind tartalmi és mind anyagi segítése. A kutatási összefoglaló első két fejezete bemutatja magát a programot, valamint a hatásvizsgálat során alkalmazott módszereket. További fejezetekben a bázis iskolák és a kontrol iskolák helyzetét elemzik a szerzők, kiemelt figyelmet szentelve a pedagógusi munkának, a tanulól által elért eredményekre, a gyerekek nem-kognitív készségeire, a roma és nem roma tanulók egymáshoz fűződő viszonyaira. A tanulmány

utolsó fejezeteiben a szerzők megpróbálják megbecsülni, hogy az egyes eredmények mennyire köthetők a vizsgált programhoz. szerzők a kapott eredmények alapján az integrált oktatás megvalósítása mellett érvelnek.

Kulcsszavak: *programelemzés, hatásvizsgálat, roma tanulók eredményei, integrált oktatás*

Kiss Dávid (2011): Cigánytelep nyolctól négyig. Dávid naplója. Kiadó: Magyar Máltai Szeretetszolgálat, Budapest 2011

A szerző visszaemlékezéseit tartalmazó napló a Máltai Szeretetszolgálat monori cigánysoron dolgozó alkalmazottjának személyes tapasztalatait rögzíti. A mű nem tudományos igényű, ugyanakkor hiteles betekintést nyújt egy romatelepet felszámoló program első évének mindennapjaiba. A telepen élő családokat nem elköltöztették, hanem komfortos szükséglakásokba költöztették és Kis Dávid naplója a problémáktól sem mentes költözési folyamatot mutatja be.

Kulcsszavak: *cigánytelep, roma felzárkoztatás, szegregáció, napló, Magyar Máltai Szeretetszolgálat*

Kiss Márta (2016): Oktatási esélyek egyenlőtlensége a hátrányos helyzetű kistérségekben. In: Vastagh Z. (szerk.): Gyerekesélyek a végeken I.. Tanulmányok a leghátrányosabb helyzetű kistérségek gyermekeinek életkörülményeiről. MTA TK Gyerekesély program, Budapest.

A szerző tanulmányában a leghátrányosabb helyzetű térségek szelektív iskolaválasztásának okait, mértékét és következményeit tárgyalja a Gyerekesély-kutató csoport által végzett nagymintás reprezentatív adatbázis elemzése alapján. A szerző arra keresi a választ, hogy a leghátrányosabb helyzetű falusias térségekben mekkora azok aránya, akik elviszik gyermekeiket a helyi iskolákból, hogyan jellemezhető ez a kör és mely tényezőkkel magyarázható a szelektív iskolaválasztás. A tanulmány azt is vizsgálja, hogy van-e szignifikáns különbség az eljárók és helyben maradók által látogatott iskolák minősége között a szülők megítélése és az intézmények Országos Kompetenciamérésből származó minőségi mutatói alapján. Kiderül a tanulmányból, hogy a szülők szelektív iskolaválasztásának legfőbb oka az oktatási intézményekben érzékelhető roma diákok aránya, és az „elhordást” elsősorban nem a család jövedelmi helyzete, hanem sokkal inkább az anya iskolai végzettsége és etnikai származása határozza meg.

Kulcsszavak: szelektív iskolaválasztás, „elhordás”, iskolai végzettség, etnikai származás, módszer: nagymintás reprezentatív adatbázis elemzése, nyelv: magyar

Koncz Katalin (2002): A társadalmi kirekesztettség és a szegénységkockázat nemek szerinti különbségei. *Esély* 14 (1): 59–86.

A szerző a cikkben a szegénység kockázatát a nemek szerinti különbség szempontjából vizsgálja. Három nagyobb kérdéskört tárgyal, vizsgálja, hogy részesülnek-e a nők az anyagi és kulturális javak felével, rendelkeznek-e hatékony érdekérvényesítési képességgel, valamint egyenlően résztvesznek-e a politikai döntéshozási folyamatokban. Felhívja a figyelmet a különbségekre a foglalkoztatásban, valamint a kereseti különbségek tekintetében. Külön foglalkozik a családos, valamint az egyedülálló nők helyzetéhez. Megállapítja, hogy a nők szegénységkockázata magasabb a férfiakénál, mind közvetett mind közvetlen tekintetben.

Kulcsszavak: nők foglalkoztatása, nők szegénység, nemek szerinti különbségek, esélyegyenlőség

Kopasz Marianna (2021): Iskolai gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok észlelési és jelzési magatartása és annak meghatározói – elméleti modellek és empirikus kutatások. *Esély*, 2021/3

http://www.esely.org/kiadvanyok/2021_3/3-18-kopasz-mariann.pdf

A tanulmány a gyermekbántalmazás észlelésével és jelzésével foglalkozik, célcsoportja a közoktatási rendszerben dolgozó pedagógusok. Arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen tényezők befolyásolják a gyerekek bántalmazásának és elhanyagolásának észlelését és jelzését. Két empirikus modell segítségével azt mutatja be, miként volna érdemes a jelzésekre vonatkozó döntéseket szisztematikusan vizsgálni, ezek a döntéshozatali modell (Decision Making Ecology) és a viselkedési folyamatokat leíró Integrated Change Model.

Kulcsszavak: iskolai gyermekvédelmi jelzőrendszer, jelzőrendszeri észlelés, jelzőrendszeri magatartás

Kovai Cecília (2008): Az iskola és a család. *Beszélő*. 13 (5).

A szerző a tanulmányában azt vizsgálja, hogy miért és hogyan kerül a tartós szerelmi kapcsolat és az iskola egymást kizáró viszonyba, és milyen hatással van minderre a „cigánysághoz” való viszony egy olyan környezetben, ahol a középiskolás lányok szinte kivétel nélkül családalapítás vagy tartós szerelmi kapcsolat miatt fejezik be tanulmányaikat. A tanulmány egy középiskolás lány és kapcsolatának résztvevő megfigyelésén alapulva bemutatja, hogy a fiatalok szerelmi kapcsolata a „te kihez tartozol?” kérdés felmerülésével a „családra” jelent kihívást, megkérdőjezi a korábbi szülő-gyerek és testvéri kötődéseket. A fiatalok számára feloldhatatlanul szétfeszítőnek tűnő helyzetben sokszor egyetlen, előbb-utóbb mindenki számára, akár kényszerű, de várható megbékélést a szöktetés, vagy teherbeesés jelenti. A folyamat során az iskola szerepe először felértékelődik, mint a találkozást lehető tévő egyetlen helyszín, majd marginálissá válik, miután a fiatalok egymást választják, és az iskola már kevés a találkozásokra, ellenben új feszültségek forrását jelentheti, így a fiatalok lemorzsolódnak az iskolából. A szerző, összehasonlítva korábbi kutatási tapasztalataival, bemutatja, hogy a „cigánysághoz” fűződő viszonyoknak milyen szerepei lehetnek ilyen helyzetekben.

Kulcsszavak: párkapcsolat, cigányság, iskola, család, módszer: résztvevő megfigyelés, nyelv: magyar

Kovai Cecília (2020): Egy „elképzelt” középosztály és a lokalitás „valósága”. Tanodaprogramok mozgásterei egy zsugorodó városban. *Szociológiai Szemle* 30(2): 72–95.

https://szociologia.hu/uploads/72_95_oldal.pdf

A tanulmány két tanodaprogram megvalósulását vizsgálja (2017-2019) egy volt ipari középvárosban. Abból az ellentmondásból indul ki, hogy miközben a tanodák egyéni fejlesztési módszerekkel dolgoznak, a gyerekek boldogulási esélyeit számos strukturális kényszer köti. A kutatás kevert módszereken, résztvevő megfigyelésen, interjúkon (n=30) és informális beszélgetéseken alapult. A két vizsgált intézmény különböző módon kapcsolódik a helyi strukturális viszonyokhoz; az intézményi és diszkurzív háttér döntő jelentőségű a tanodák működésére nézve.

Kulcsszavak: *tanoda programok, zsugorodó városok, egyéni fejlesztés, strukturális viszonyok*

Kovács Szilvia - Vári Annamária (2004): Gyermekes családok: a rendszerváltás óta eltelt időszak legnagyobb veszteségei. *Család, gyermek, ifjúság*, 13 (6): 22-31.

A tanulmányban áttekintik a rendszerváltás utáni évtized családpolitikai intézkedéseit, valamint a gyermekes családok helyzetére gyakorolt hatásukat. Végig követik a családi pótlék és a további anyasági támogatások mértékének és feltételeinek változásait. Megállapítják, hogy a támogatások ellenére az évtizedben nőtt a gyermekszegénység kockázata.

Kulcsszavak: *családtámogatások, gyermekszegénység alakulása, támogatások jövedelmi szegénységre gyakorolt hatása.*

Kovács Katalin (2007): A leghátrányosabb helyzetű térségek, települések helyzete és fejlesztési lehetőségei. *A falu* 22 (2): 67-79.

Kozma Judit (2003): A szegénység pszichológiai vonatkozásai. *Esély* 14 (2): 15-30.

Kozma Judit tanulmánya azt a kérdést vizsgálja, hogy miképp hat pszichológiai szempontból a szegénység a rossz anyagi körülmények között élőkre. A szerző a szegényekkel folytatott szociális munka során felmerülő tipikus kapcsolati jelenségeit vizsgálja, arra fókuszálva, hogy az interakciók során tanúsított viselkedési minták miképp függenek össze a szegénységgel, kirekesztettséggel. Először a szerző a szakirodalom összefoglalásával foglalkozik a kirekesztődés témakörével, majd ismerteti azokat a változásokat, amelyek az ilyen körülmények között élő emberek elszenvednek. Bemutatásra kerülnek azok a stratégiák, amelyeket a rossz körülmények között élő családok alkalmaznak, külön figyelmet szentelve a gyerekekre gyakorolt hatásoknak. A cikk utolsó részében a szerző azt mutatja be, miként kellene a szociális munkásoknak a korábban bemutatottakat kezelni.

Kulcsszavak: szociális munka, pszichológia, szélsőséges szegénység, szegénység pszichológiai hatása, túlélési stratégia, nyelv: magyar

Kozma Judit, Dögei Ilona, Kostyál L. Árpád, Mód Péter, Udvari Andrea, Vajda Norbert (2010): Nyomorgó családok és szociális szolgáltatások. Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet. Bp. http://www.eselyekhaza.hu/files/file_284_1276151603.pdf

A három részből álló tanulmány öt hátrányos helyzetű kistérségben (Bácsalmási, Encsi, Mátészalkai, Mezőkovácsházi, Sellyei Kistérségek 16 településén) vizsgálja a mélyszegénységben élő családok és a szociális szolgáltatások kapcsolatát interjúk elemzése alapján. Az interjúkat 2007-2008 során a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet munkatársai végezték. Alanyai a mélyszegénységben élő családok tagjai, szociális szakemberek, polgármesterek, jegyzők, önkormányzati vezetők és civil szervezetek képviselői voltak. A tanulmány középpontjában a mindennapi szociálpolitika áll, a szakember és a segített közötti távolság kerül fókuszba. A szerzők bemutatják a helyi szociális szolgáltatások közösségi beágyazottságát, valamint a mélyszegénységben élő emberek problémáit, valamint stratégiáit esettanulmányok alapján, emellett az utolsó részben a szociális és gyermekvédelmi szolgáltatások helyzetét. Elemzik mindemellett a családok esetében a szegénység dinamikáját, és típusát.

Kulcsszavak: szociális munka, családok helyzete, Bácsalmási, Encsi, Mátészalkai, Mezőkovácsházi, Sellyei Kistérségek, mélyszegénység, módszer: interjú, esettanulmány, nyelv: magyar

Kóbor Krisztina (2012): Kapcsolatok jellemzői - jellemző kapcsolatok két régió szociális és gyermekvédelmi célú civil/nonprofit szervezetei között. *Esély* 23 (6): 80-101.

A tanulmány azt vizsgálja, hogy milyen kapcsolatok vannak a különböző gyermekvédelmi célú szervezetek között. A civil szervezetekre fókuszáló kutatás két régióban, a Nyugat-Dunántúliban és Észak-Alföldiben miként kapcsolódnak egymáshoz, az önkormányzatokhoz, az állami rendszer ellátó szolgáltatóihoz és intézményeihez. A szervezetek első sorban más civil szervezetekkel, lakóssággal és az informális szektormal vannak kapcsolatban. Különbség volt a két régió között, hogy a Nyugat-Dunántúli inkább létesített kapcsolatokat gazdasági szervezetekkel, míg az Észak-Alföldi inkább támaszkodott önkormányzatokra és állami szervezetre.

Kulcsszavak: *intézmények közötti kapcsolatok, gyermekvédelmi intézmények, civil szervezetek.*

Kőműves Ágnes (2010): A Szécsényi Gyerekeség Program. *Család, gyermek, ifjúság*, 19 (4): 26-35.

A cikkben a szerző röviden összefoglalja a Szécsényi Gyerekeség Program hátterét, intézkedéseit és főbb eredményeit. A kistérségben induló program a gyerekszegénység elleni nemzeti program alkalmazási kísérlete volt. A szécsényi helyzet leírása után a tanulmány tárgyalja az alkalmazási kísérlet legfőbb kihívásait és a megvalósuló alap programokat. A tapasztalatokra építve fejlesztették ki a 2010-től induló komplex gyerekeségi programokat.

Kulcsszavak: *gyerekszegénység elleni program, Szécsényi Alkalmazási kísérlet, kistérségi kiterjesztés.*

Kőpatakiné Mészáros, M., Mayer, J., & Singer, P. (2007). *Akadálypályán. Sajátos nevelési igényű tanulók a középfokú iskolákban*. Budapest: SuliNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.

A kötet a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai helyzetét, az iskolai lemorzsolódás okait vizsgálta. A szerzők azt találták, hogy az iskolaelhagyás oka nem különbözik jelentősen a többségi tanulókétól: tanulási problémák, motivációhiány, beilleszkedési zavarok, szociokulturális helyzet, személyes konfliktusok befolyásolják. Az iskolaelhagyás három fázisa a hiányzás, a bukás és a lemorzsolódás.

Kulcsszavak: *sajátos nevelési igényű középiskolások, lemorzsolódás, iskolaelhagyás, inklúzió*

Kőszeghy Lea (2011): Habitat for Humanity: Éves jelentés a lakhatási szegénységről-2011

http://www.habitat.hu/files/Eves_jelentes_a_lakhatasi_szegenysegről_2011_Habitat_for_Humanity_Magyarország.pdf

A Habitat for Humanity első magyarországi helyzetelemzése a következő, a témában alapvető kérdésekkel foglalkozik: lakhatáshoz való hozzáférés, lakhatás biztonsága, lakásminőség, elhelyezkedés és megfizethetőség, valamint a roma lakosság lakáshelyzete. A HFHM a lakhatási szegénységet az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Bizottsága által megfogalmazott definíciós elemekből kiindulva az alábbi meghatározást alkalmazza kutatásaik, jelentéseik során:

„Ebből kiindulva a lakhatási szegénység olyan lakáskörülményeket jelent, amelyek között nem teljesülnek a megfelelő lakás kritériumai, így pl. megfizethetőségi problémák, alapszolgáltatásokhoz és infrastruktúrához való hozzáférés hiánya, minőségi vagy mennyiségi értelemben nem kielégítő lakás (kis alapterület, megfelelő fűtés hiánya, elmaradt felújítások stb.), rossz elhelyezkedésű lakás (pl. szolgáltatásokhoz, infrastruktúrához való rossz hozzáférés, rossz szociális környezet).”

A tanulmány a 2011-es helyzetet elemzi, a lakhatási szegénységre nagy hatással lévő mutatók alapján, ill. bemutatja a jogi, intézményi-igazgatási és társadalmi környezetet. A legfontosabb megállapítások a magyarországi lakhatási szegénységgel kapcsolatban a következők voltak:

- bár általánosan javultak a lakásállomány mutatói, voltak olyan szegmensek, amelyekre ez a megállapítás nem érvényes
- az önkormányzati, szociális bérlakások száma 2011-ben tovább csökkent
- bár gondot jelent a hajléktalanok számának pontos becslése, elmondható, hogy több mint tízezer ember él az utcán
- problémát jelentenek a nagylétszámú intézmények
- felsorolják a lakhatás jogi biztonságának hiányait a magyar rendszerben
- a lakásminőségben felmerülő hátrányok és hiányok (233 ezer lakásban hiányzik a vezetékes vízszolgáltatás, 24%-ban probléma a beázó tető, nedves falak/padló/alap, penészes ablakok vagy padló
- megfizethetőség problémája (elsősorban az alacsony jövedelmű háztartásokat érinti, ahol meghaladhatják a költségek a jövedelem 40 %-át)
- energiaszegénység problémája
- fokozódó eladósodás
- elhelyezkedés és a szegénység területi koncentrációja
- lakhatási szegénység kiemelkedően magas aránya a romák körében
- a lakhatási szegénységgel és az utcai hajléktalansággal kapcsolatos szakpolitikai intézkedések áttekintése

Kulcsszavak: lakhatási szegénység, szakpolitikák, hajléktalanság, rossz lakáskörülmények, adósság, válság, romák lakáshelyzete, módszer: szakpolitika áttekintése, nyelv: magyar

Kőszeghy Lea (Szerk.) (2016): Habitat for Humanity: Éves jelentés a lakhatási szegénységről – 2016

http://habitat.hu/ext-files/hfhh_lakhatasi_jelentes_2016_web_2.pdf

A Habitat for Humanity 6. éves lakhatási jelentése a korábbi évekhez hasonlóan elemzi a magyarországi lakásszegénységet és a lakhatással kapcsolatos szakpolitikai intézkedéseket, költségvetési kiadásokat, valamint ezek elosztási hatásait. A jelentés a lakásszegénységet az alábbi témák szerint mutatja be: hozzáférés, lakásminőség, megfizethetőség, energiaszegénység és a roma lakosság lakhatási helyzete.

Annak ellenére, hogy a lakhatás területére a korábbinál nagyobb közpolitikai figyelem és forrásmennyiség irányult, a támogatások alapvetően a jobb anyagi helyzetű csoportok saját tulajdonú lakáshoz jutását segítik, miközben 2015 óta nincs normatív lakásfenntartási támogatás. A jelentésből többek között kiderül, hogy az ország lakásállományának 8,2%-a, az ezer fő alatti településeken minden ötödik lakás nem elfogadható minőségű (szubstandard). 2,6 millió ember él olyan lakásban, amely beázik, vizesedik vagy penészedik, a szegénységi küszöb alatt élők csaknem felét érinti a probléma. A gyermekeket a lakásminőségi problémák az átlagban nagyobb arányban érintik: 190 ezer gyermek él szubstandard lakásban, és 540 ezer él beázó, vizes, penészes vagy az egészséget károsító lakásban. A három vagy több gyermekes háztartások 40%-a túlszűfolt. 2016-ban 900 ezer ember élt olyan háztartásban, amit anyagi okból nem tudtak megfelelően melegen tartani.

Kulcsszavak: lakhatási szegénység, szakpolitikák, hajléktalanság, rossz lakáskörülmények, adósság, válság, romák lakáshelyzete, módszer: szakpolitika áttekintése, nyelv: magyar

Kurucz Erika (szerk.): (2010): Élethelyzetek a társadalom peremén. Roma kutatások, 2010. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. Bp.

A kötetben megjelenő tanulmányok a magyarországi romák helyzetét vizsgálják, hangsúlyozva a többdimenziós kirekesztettséget, valamint kiemelt figyelmet fordítva a Magyarországon élő romák számának meghatározására. A kötetben több tanulmány foglalkozik egy-egy dimenzió helyzetismertetésével, míg vannak a kötetben különböző

módszertani dilemmákat vizsgáló írások is (Letenyei- Rácz, mintavétel problémája, roma önbesorolás kérdésköre). A kutatás során használt kérdőívet nagy elemszámú mintán kérdezték le, ahol a kérdések 7-8 nagyobb témakör kapcsán gyűjtöttek információt (identitás, képzettség-oktatás, munkaerő-piaci helyzet, jövedelem, lakókörnyezet).

Kulcsszavak: *romakutatás, roma identitás, jövedelem, munkaerő-piac, társadalmi kirekesztettség, oktatás, lakókörnyezet, módszer: survey, nyelv: magyar*

Ladányi János (2009): A burkolt szelekciótól a nyílt diszkriminációig. MTA TTI – MTA TK Bp.

A kötet tanulmányok sorát tartalmazza, amely azt vizsgálja, hogy kiket tekint a társadalom szegénynek és cigánynak. Vizsgálja, hogy a társadalom miként „termeli újra” ezt a két csoportot. A szerző azokkal a nagyobb rendszerekkel (társadalmi intézményekkel, szociálpolitikával és iskolarendszerrel) amelyekben folyamatosan érvényesül a társadalmi kirekesztés mechanizmusa.

Kulcsszavak: *szegénység, társadalmi kirekesztés, romák szociális helyzete.*

Ladányi János (2012): Leselejtezettek. L'Harmattan, Bp. 2012.

Kötetben a szerző a rendszerváltás utáni piacgazdasági átmenetben lezajló társadalmi és szerkezeti átalakulásokat vizsgálja, és ezek hatását a magyarországi cigány népességre. Megállapítja, hogy a roma magyarok egy része tartós társadalmi kirekesztettségben és mélyszegénységben él. A kirekesztettség a társadalom többségétől élesen elkülönülő csoportot hozott létre, amelynek gyakorlatilag nincs esélye bekapcsolódni a munka rendszerébe. A szerző felhívja a figyelmet a szakpolitikai intézkedések sürgősségére és fontosságára.

Kulcsszavak: *szegénység, társadalmi kirekesztés, romák szociális helyzete*

Ladányi János – Szelényi Iván (2004): A kirekesztettség változó formái. Napvilág Kiadó, Bp

A kötet nemzetközi összehasonlításra épül, melyben a szerzők a közép és délkelet európai romák társadalmi helyzetének alakulását mutatják be. A szerzők az underclass fogalmának bevezetésével mutatják be az ezredfordulón a romák helyzetét, bemutatják a többségi társadalomtól való teljes leszakadás különböző formáit. A kötet második része a romák helyzetének nemzetközi összehasonlítása az underclass fogalmaira támaszkodva.

Kulcsszavak: *szegénység, társadalmi kirekesztés, romák szociális helyzete, underclass fogalma, nemzetközi összehasonlítás.*

Laki László (2006): Az ifjúság a magyar társadalomban. In: Kovách Imre (szerk.): Társadalmi metszetek. Hatalom, érdek, individualizáció és egyenlőtlenség a mai Magyarországon. Budapest: Napvilág Kiadó, 177-205.

A generációs reprodukció kifejezés alatt a szerző azt a folyamatot érti amely a fiatal nemzedékek társadalmi felkészítését és beillesztését egyszerre többféle intézmény és szervezet közös működése biztosítja. Ebben a témakörben vizsgálja mind a család mind az oktatási és számos más szervezet szerepét és súlyát. Úgy véli, hogy ezen intézmények működésében kiemelt szerepet játszik az erőforrásokkal való ellátottság, éppen emiatt szükséges a szegény térségekben való vizsgálódás. Foglalkozik a családok, szülők helyzetével a háztartások keresetével majd a megélhetési viszonyokat elemzi különböző háztartástípusok esetén.

Kulcsszavak: *generációkon keresztüli átöröklés, háztartások anyagi helyzete, intézmények finanszírozása*

Laki László (2006): A generációs reprodukció néhány jellegzetessége a lemaradó térségekben. *Esély* 17 (2): 4–28.

A tanulmány lemaradó térségekben vizsgálja azokat az intézményeket, amelyek együttesen végzik a fiatalok felkészítését a társadalomba való beilleszkedésre. A tanulmányban a szerző foglalkozik a családdal, a szülői nemzedék munkaerő piaci helyzetével, valamint iskolázottságukkal. A további generációs reprodukciót elősegítő intézmények problémákkal terheltlen működnek, amelyek megnehezítik a fiatalok társadalomba való beilleszkedését.

Kulcsszavak: generációs reprodukció, lemaradó kistérségek, szülők társadalmi helyzete, társadalmi kirekesztettség.

Laki László (2007): A "krízishelyzetű" kistérségek. *A falu* 22 (1): 13-24.

Laki László (2007): Vidék, falvak és a szegénység. *A falu* 22 (4): 17-25.

Laki László - Békés Zoltán (2009): A Közép-Magyarországi Régióról egy gyermek- és ifjúsági vizsgálat tükrében. *Esély* 20 (2): 46-67.

A szerzők tanulmányukban a Közép-Magyarországi Régióban azoknak a társadalmi folyamatoknak az összefüggéseit vizsgálják, melyek a gyermekvédelmi szakellátás iránti igényeket befolyásolják. Külön figyelmet fordítanak azokra az átstrukturálódási folyamatokra, amelyek a régióban élő gyerekek és fiatalok helyzetére kiemelkedően nagy hatással vannak. A szerzők bemutatják a régió fejlődésének történetét, a félperifériás állapotok kifejlődését, valamint az újkapitalizmus hatásait. Majd megvizsgálják milyen új szociális kihívások vannak a fiatalok tekintetében. A cikk utolsó része részletesen bemutatja Közép-Magyarországi Régió Stratégiai Tervét 2007-2013.

Kulcsszavak: területfejlesztés, regionális fejlesztés, fiatalok szociális problémái, újkapitalizmus, nyelv: magyar

Lakner Zoltán (2006): A családpolitika rendszere. *Esély* 17 (3): 85–109.

A szerző a tanulmányban arra vállalkozik, hogy feltérképezze azokat a családokkal kapcsolatos konkrét, illetve absztrakt folyamatokat, amelyek mai Európát jellemzik. A demográfiai helyzetkép ismertetése után részletesen foglalkozik azon értékváltozásokkal, amelyek a családdal és a gyermekekkel kapcsolatosak. utána a figyelme a gyermekvállalás költségeire irányul majd bemutatja ahogy a támogatási rendszerek miként változtak az utóbbi évek során. Véleménye szerint egy megfelelő és hatékony családpolitikai rendszer felállítása mellett elkerülhető az ún. demográfiai katasztrófa. Részletesen leírja az általa ideálisnak tartott családpolitikai rendszer funkcióit és pilléreit.

Kulcsszavak. családok anyagi helyzete, demográfiai válság, családpolitika, szakpolitikai ajánlás

Lannert Judit (szerk.): (2011): Elemzés az iskoláztatási támogatás bevezetésének tapasztalatairól. TÁRKI-TUDOK Tudásmenedzsment és Oktatókutató Központ Zrt., Budapest.

http://www.tarki-tudok.hu/files/isktam_zaro.pdf

A tanulmányban a szerző a támogatások olyan formáját vizsgálja, amit feltételes pénztranszfernek nevezünk és amelynek értelme, hogy a juttatott támogatást csak azok a rászorulóknak kapják, akik a meghatározott normák szerint viselkedtek. Magyarországon 2009 óta több ilyen intézkedés is napvilágot látott, a tanulmány a 2010 intézkedés hatását vizsgálja, azt kutatva milyen hatással van a családokra, hogy a támogatást elvesztik amennyiben az iskolás gyermeknek ötvennél több igazolatlan órája van az adott tanévben. A kutatás során 308 intézményben töltettek ki online kérdőívet. Vizsgálták miként álltak az intézmények vezetői az intézkedésekhez. Az adatok kétélűek, mind negatív, mind pozitív hatást is mutattak, éppen emiatt a tanulmány javaslatok megfogalmazásával zárul.

Kulcsszavak: oktatáspolitikai, feltételes pénztranszferek, esélyegyenlőtlenség, szakpolitikai ajánlás

Limbec Zsófia – Nyíró Zsanna (2016): A gyermekszegénység definiálása és mérése.

http://gvi.hu/files/researches/452/Gyermekezegeenyseg_merese_160122.pdf

A tanulmány Roelen, Keetie – Gassman, Franziska (2008): *Measuring Child Poverty and Well-Being: a literature review* szakirodalmi elemzésének tipológiája alapján röviden összefoglalja a gyermekszegénység mérésének lehetséges megközelítéseit, mérőszámait és ezek előnyeit és hátrányait.

Kulcsszavak: gyermekszegénység mérése, gyermekszegénységi index, egydimenziós és többdimenziós szegénység, depriváció

Liskó Ilona (2002): A cigány tanulók oktatási esélyei. *Educatio* 11 (1): 49-62.

Tanulmány a hátrányos helyzetű, elsősorban cigány származású tanulók oktatási rendszerben tapasztalt hátrányait mutatja be. A szerző szerint a hátrányok egyik legfontosabb forrása abban található, hogy nem áll mögöttük olyan család, amely képes lenne az oktatási rendszerben történő érdek érvényesítésre, valamint a hiányos iskolai szolgáltatások otthoni kompenzálására. A hátrány megmutatkozik mind az iskolában elért tanulmányi eredményeken, mind a továbbtanulási arányokon.

Kulcsszavak: *oktatási egyenletlenségek, romák az oktatásban, családi háttér.*

Liskó Ilona (2002): A hátrányos helyzetű tanulók oktatásának minősége. *Új Pedagógiai Szemle* 52 (2): 56-69.

A tanulmányban a szerző az oktatási rendszer minden szintjén foglalkozik a hátrányos helyzetű tanulók helyzetével. A minőség mérésére öt mutatót vezet be a szerző. Foglalkozik a környezettel, az oktatási intézmény népszerűségével, az intézmények statisztikáival, a kimeneti teljesítmény méréssel, valamint az önértékeléssel. Összefoglalva elmondja a szerző, hogy mind az öt kritérium alapján rosszabb iskolai szolgáltatásban részesülnek a hátrányos helyzetű tanulók.

Kulcsszavak: *oktatási egyenlőtlenségek, hátrányos helyzetű tanulók, oktatás minőségének mérése.*

Mártonfi György (2014): Korai iskolaelhagyás - Hullámszó trendek. *Educatio* 23(1): 36-49.

A cikkben a szerző a korai iskolaelhagyás (ESL) fogalmának bemutatását és értelmezését tárja elénk. Bemutatja azokat a statisztikákat, amelyek támaszkodnak az indikátorra, valamint megmutatja a korai iskolaelhagyók számának alakulását Európában és Magyarországon. A tanulmány végén bemutatja azokat a szakpolitikákat, amelyek 2010 után hatással lehetnek a korai iskolaelhagyás mértékére, kiemelve a 16 éves tankötelezettségi kor lehetséges veszélyeit.

Kulcsszavak: *korai iskolaelhagyás, nemzetközi összehasonlítás, oktatási szakpolitika.*

Messing Vera (2013): Az iskola mint szocializációs terep: kortárs-kapcsolatok, tanár-diák viszony nemzetközi összehasonlításban. *Esély* 24(2): 33-52

Tanulmányban a szerző olyan kutatási eredményekre támaszkodik melyeket nyugat európai országokban migránsok, Magyarországon pedig roma diákok között végeztek arra keresve a választ, hogy milyenek a kapcsolataik kortársaikkal, valamint az őket oktató pedagógusokkal. A tanulmány elején részletesen bemutatja a szegregáció mechanizmusát és következményeit, majd részletesen vizsgálja különböző kortárs kapcsolatokat, valamint a tanár-diák viszonyt meghatározó tényezőket. Kitér arra, hogy ezek a kapcsolatok milyen mértékben befolyásolják a kisebbségi diákok tanulmányi teljesítményét és ezáltal későbbi életüket is

Kulcsszavak: *oktatás, integrált oktatás, szegregált oktatás, esélyegyenlőtlenségek az oktatásban*

Messing Vera – Molnár Emilia (2008): Tanulmányi ösztöndíjak etnikai és szociális alapon. *Educatio*, 17(4): 480-494.

Az esszé azt nézi, hogy miként alakul az ösztöndíjak elérhetősége hátrányos helyzetű, valamint hátrányos helyzetű roma tanulók részére. Tanulmány először vizsgálja, hogy melyek azok az élethelyzetek amelyekben ösztöndíjra szorúlnak a diákok, majd bemutatja az elérhető ösztöndíjakat és támogatásokat. Összehasonlítja a roma ösztöndíjat, valamint az útravaló ösztöndíj program támogatottjainak szociális és oktatási helyzetét. A tanulmány végén arra a kérdésre keresik a választ, hogy van-e értelme a kétféle ösztöndíjnak.

Kulcsszavak: *oktatási egyenlőtlenségek, ösztöndíj programok, etnikai alapon szerveződő ösztöndíj program.*

Messing Vera–Molnár Emília (2008): „... több odafigyelés kellett volna”. A roma gyerekek iskolai sikerességének korlátairól. *Esély* 19 (4): 77–93.

Szerzők a tanulmányban azt vizsgálják, hogy az egyes osztályok etnikai összetétele miként befolyásolja az etnikai hovatartozástól függetlenül a gyerekek iskolai és továbbtanulási ambícióit. A kutatás során mind kvalitatív, mind kvantitatív módszereket alkalmaztak. A tanulmány elején ismertetik a roma tanulók hátrányos helyzetét majd hazai és nemzetközi szakirodalom alapján bemutatják a tanulmányi teljesítménnyel kapcsolatos fogalmakat. Vizsgálják az etnikum és a jelenlegi teljesítmény, valamint a továbbtanulási tervek viszonyát. Külön foglalkoznak a szegregált iskolákban tapasztaltakkal, felhívják a

figyelmet azokra a tényezőkre, amelyek a teljesítményt és a jövőképet egyértelműen befolyásolják.

Kulcsszavak: *romák oktatási helyzete, szegregáció, romák továbbtanulási esélye, esélyegyenlőtlenség*

Messing Vera - Molnár Emília (2011): Válaszok a pénztelenségre: szegény cigány és nem cigány családok megélhetési problémái. *Esély* 22 (1): 53-80.

A szerzők a tanulmányukban a szegény családok jövedelemforrásait, jövedelemtípusait vizsgálják, a szegénységükkel való megküzdésüket mutatja be. A strukturális szegénységkutatások hagyományával ellentétesen itt az egyes családok megküzdési stratégiáit elemzik, figyelmet szentelve a lehetséges etnikai alapú különbségeknek. Kutatásuk során kvalitatív módszereket alkalmaztak. Megállapították, hogy a közhiedelemmel ellentétben kevesen élnek teljesen munka nélkül. A következő jövedelemforrásokat vizsgálták: piaci munka, alkalmi munka, közmunka, társadalmi transzferek, vasazás, fakitermelés/gyűjtés és eladás, kereskedelem, hitelek. Stratégiaként jelenik meg a kiadások csökkentése, költözés. Adataik alapján azt találták, hogy ezek a stratégiák nem etnikailag specifikusak, nincs kizárólag a cigánysághoz köthető stratégia, de vannak olyanok, amelyekkel gyakrabban élnek.

Kulcsszavak: *megélhetési stratégiák, munkanélküliség, hitelezés, romák munkaerőpiaci helyzete, módszerek: kvalitatív kutatás, nyelv: magyar*

Messing Vera - Molnár Emília (2011): Bezáródó kapcsolati hálók: szegény roma háztartások kapcsolati jellemzői. *Esély* 22 (5): 47-74.

A tanulmányban a szerzők azt vizsgálják, hogy milyen szerepet játszik a roma háztartások megélhetésének biztosításában a család, illetve az egyes családtagok kapcsolati hálózata, milyen hatással vannak ezek a kapcsolatok a szegénységben élők boldogulására. A tanulmány első részében a fogalmakat mutatják be releváns magyar és külföldi szakirodalom segítségével a szerzők, majd leírják a vizsgált településeken az odaköltöző romák történetét. Megállapítják, hogy a családi kapcsolatoknak elsősorban védő, megtartó erejük van, de az erős kötések esetében a szegénység bizonyos foka mellett ez a megtartó erő nem minden esetben érvényesül. A gyenge kötések erejét vizsgálva a kutatók arra jutottak, hogy ezeknek ereje (bridging és linking kapcsolatok) nagyban hozzájárul a családok miként képesek megbirkózni a tartós

munkanélküliséggel, szegénységgel. A tanulmány végén különböző megélhetési stratégiákat, kapcsolatok felhasználását ismertetik a szerzők.

Kulcsszavak: *megélhetési stratégiák, kapcsolatháló, kapcsolati tőke, roma családok, romák munkaerőpiaci helyzete, nyelv: magyar*

Mihály Ildikó (2003): Szegény gyerekek: A nemzetközi szakajtó a gyermekszegénységről. *Új Pedagógiai Szemle* 53 (2): 83-91.

A tanulmányban a szerző összefoglalja a szegény gyermekek tanításában szerzett tapasztalatokat, a nemzetközi szakirodalom alapján. A szerző a szakirodalmi összefoglalóban azokat a jellegzetes iskolai problémákat jellemzi, amelyek a hátrányos helyzetű tanulók oktatásával kapcsolatosak. A szakirodalom bemutatásával arra kérdésre keresi a választ, hogy milyennek kell lennie a sok szegény gyereket fogadó iskolának, valamint az egész oktatási rendszernek.

Kulcsszavak: *oktatási egyenlőtlenségek, szegény gyerekek oktatása, nemzetközi összehasonlítás, szakirodalmi összefoglaló.*

Mile, A. (2013). A rendszermonitor és az elszámoltathatóság kérdései a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásában. *Gyógypedagógiai Szemle*, 2, 112–117.

A sajátos nevelési igényű gyerekek többsége nem vesz részt a rendszeres kompetenciaméréseken, amik az oktatási rendszer monitorozását szolgálják: a testi és érzékszervi fogyatékosokban, a beszéd-fogyatékosokban, az értelmi fogyatékosokban és az autizmus spektrumzavarban érintett tanulók mentesülnek a kitöltés alól. Ez azt is jelenti, hogy a szegregáltan oktató intézményeket semmilyen mérőeszköz nem éri el.

Kulcsszavak: *kompetenciamérés, sajátos nevelési igényű tanulók, pedagógiai értékelés*

Mogyorósi Zsolt (2009): A hátrányos helyzet öröksége. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Paedagogica* 36 (1): 7-39.

A tanulmányban a szerző az Equal project keretében feltárt jó gyakorlatokat és külföldi együttműködések mutatja be. A tanulmányban először összefoglalja a hátrányos

helyzet és az oktatás kapcsolatát, szociológiai, valamint pedagógiai szempontból. Ismerteti a szakirodalmat az oktatás szerepéről a társadalmi egyenlőtlenségek kialakulásában, majd az ötvenes évekig visszamenően feldolgozza a hátrányos helyzet és oktatással kapcsolatos fő kutatásokat. A tanulmány végén felhívja a figyelmet a további kutatás szükségességére.

Kulcsszavak: *hátrányos helyzet és oktatás, szakirodalmi összefoglaló.*

MTA - ELTE Autizmus Szakmódszertani Kutatócsoport. (2020). *Hazai összkép az autizmussal élő személyek és családjaik helyzetéről, életminőségéről* [Kutatói Összefoglaló].

https://mta.hu/data/dokumentumok/egyeb_dokumentumok/2020/maszk_jav_ok.pdf
(2020.11.13.)

A jelentés 2016 -2018 között autista személyek és családjaik életminőségével foglalkozó, online kérdőíves (539 fő autista, ebből 330 fő 18 év alatti, és 326 fő neurotipikus személy szülője) és interjú (n=32) kutatás első eredményeiről számol be. A nemzetközi kutatások eredményeihez hasonlóan az autizmusban érintett gyerekeket nevelő szülők életminősége és életszínvonala általánosan és egyes dimenziói (testi, pszichés, társas, szülői kompetencia-élmény, szülői hatékonyság-élmény, elégedettség, az ellátórendszer hozzáférhetősége, anyagi helyzet) mentén is jelentősen rosszabb, mint a tipikusan fejlődő gyerekek szüleié, magasabb a stressz szintje, és jelentősen magasabb a szorongás és a depresszió előfordulása. Valamennyi megkérdezett beszámolt nehézségekről az ellátórendszer egyes intézményeinek hozzáférhetőségéről

Kulcsszavak: *autista személyek, életminőség, autista gyereket nevelő családok helyzete*

Központi Statisztikai Hivatal (2018): Munkerőpiaci helyzetkép 2014 – 2018.

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/munkerohelyz/munkerohelyz17.pdf>

A KSH Munkaerő-felmérésen alapuló helyzetképe bemutatja 2014 és 2018 között a foglalkoztatottság és keresetek főbb tendenciáit, a hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatottságát és a munkaerő-tartalék adatait. A helyzetkép továbbá ismerteti a végzett munka minőségével kapcsolatos néhány terület adatait: az atipikus munka, munkaerő-forgalom és az ingázás adatait. Az esélyegyenlőtlenségek átörökítése

szempontjából releváns a *Hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatottsága és Munkaerő-tartalék fejezet*, melyek friss adatokat és a 2014-18 közötti változásokat mutatják be. Többek között kiderül a fejezetekből, hogy bár a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők foglalkoztatási rátája nőtt legjobban a korábbi években (elég nagy mértékben a közfoglalkoztatásnak köszönhetően), addig munkaerőpiaci helyzetük az átlagosnál még mindig jóval kedvezőtlenebb, az alapfokú végzettséggel rendelkező nők foglalkoztatása pedig kifejezetten alacsony (bár nőtt a korábbi évekhez képest). A roma népesség foglalkoztatási helyzete (a foglalkoztatottságuk növekedése ellenére) messze elmarad a nem roma népességétől, 2017-ben a roma fiatalok kétharmada korai iskolaelhagyó (szemben a nem roma népesség 9,4%-ával), valamint közel 40%-uk nem tanul és nem dolgozik (szemben a nem roma fiatalok 9,4%-ával). A romák foglalkoztatási biztonsága jóval kisebb a nem romákénál: a vizsgált időszakban minden 5. közfoglalkoztatott romának vallotta magát, 2017-ben a foglalkoztatott roma népesség közel 40%-a közfoglalkoztatott volt (szemben a nem romák 3,7%-ával), minden második roma határozott idejű szerződéssel dolgozott (szemben a nem romák 10%-ával). Míg a nem romák közel fele szellemi munkát végzett 2017-ben, addig a nem romáknak csak 5%-a; 57,8%-uk egyszerű, szakképzetlen munkát végzett.

Kulcsszavak: *munkaerőpiac, foglalkoztatottság, munkanélküliség, munkaerő-tartalék, roma népesség, közfoglalkoztatás, módszertan: kérdőív (KSH Munkaerő-felmérés) nyelv: magyar*

Neményi, Mária (2005): Szegénység-etnicitás-egészség. In: Neményi Mária-Szalai, Júlia (szerk.) *Kisebbségek kisebbségei*. Budapest, Új Mandátum könyvkiadó. pp. 152-192.

A tanulmány egy olyan kutatásról számol be, amelyben hét évnél fiatalabb roma gyerekek a többségtől eltérő egészség esélyeit vizsgálja, amelynek rossz tendenciáiban a szociális depriváción túl számos más tényező is szerepet játszott. Két adatbázissal dolgoztak a kutatás során, egyfelől védőnők által a depresszált családok gyermekeiről kitöltött kérdőívekből, másfelől pedig családi kérdőívekből származtak az adatok. A tanulmány először bemutatja a gyerekek szocio-demográfiai jellemzőit, majd feltérképezi az anyák terhességi tapasztalatait. Következő fejezetben a gyermekek gondozásáról kérdezték a családokat, elsősorban a táplálkozás és a tisztaság témakörében. A gyermekek egészségi állapota előtt még feltérképezték a családok és az egészségügyi rendszer viszonyát. Az egészségesélyek elemzése előtt még kitért a szerző a védőnők véleményének vizsgálatára is, összevetve miként látják a laikusok és a szakértők a roma gyerekek egészségügyi állapotát.

Kulcsszavak: *egészségügyi egyenlőtlenség, egészségügyi kutatások, romák egészségügyi állapota*

Neményi Mária (2007): Serdülő roma gyerekek identitás-stratégiái. *Educatio* 16 (1): 84-98.

A vizsgálat során roma fiatalok fogalmazásait, valamint velük folytatott beszélgetéseket elemezték a kutatók, arra keresve a választ, hogy miként befolyásolja identitásukat az a társadalomlélektani közeg, amit az iskola, osztálytársak és saját családjuk alkot, azaz milyen identitásstratégiák figyelhetők meg a roma fiatalok körben. A szerző a fiatalok önképét és jövőképét egyaránt figyelembe veszi. A szerző először bemutatja az etnikai identitás kialakulásának kérdéskörét, vizsgálva a magyarországi romák identitásképeinek alakulása során hangsúlyos befolyásoló tényezőket (stigmatizáltság, sztereotípiák-szorongás, sztereotípiák fenyegetettség). Majd kutatásuk főbb eredményeit ismerteti: bemutatja az elemzett fogalmazások alapján a roma és nem roma fiatalok iskolai teljesítményét, a jövőhöz fűződő reményeiket, kilátásaikat, családjuk viselkedésének megítélését. A beszélgetések során kérdezték a csoport-hovatartozás elfogadottságáról, sztereotípiákról, esetleges diszkriminációról, megállapítva, hogy a fiatalok gyakran szembesülnek diszkriminációval, és többségében konfliktuskerülő magatartást tanúsítanak, etnikai-öntudatosságuk kialakulásának meghatározó tényező a stigma, amivel a többségi társadalom sújtja a romákat.

Kulcsszavak: *roma fiatalok identitásstratégiája, roma identitás, etnikai identitás, sztereotípiák, stigmatizálás, csoport-hovatartozás: módszer: fogalmazások elemzése, beszélgetések, nyelv: magyar*

Neményi Mária (2013): Oktatási esélyegyenlőtlenségek Európában és Magyarországon. *Esély* 24(2): 3-7

A bevezetőben a szerző egy olyan nemzetközi kutatást mutat be (EDOMIGROM) amely az oktatási esélyegyenlőtlenségeket vizsgálta Európában és Magyarországon a látható kisebbségen belül. A kutatás alanyai 14-17 év közötti serdülők voltak, akik közoktatási intézményben tanultak. A kutatás mint kvalitatív mint kvantitatív módszertant is alkalmazott, és kilenc országban, 105 iskolában, 287 osztályban, 5086 diákkal készült kérdőív valamint 300 egyéni és 70 fókuszcsoportos interjú alapján készült. Kutatás rávilágított arra, hogy az etnikai kisebbségek problémái nem homogének Európában, és a többségi társadalom hozzáállása is több mintázatot mutat.

Kulcsszavak: *oktatás, integrált oktatás, szegregált oktatás, esélyegyenlőtlenségek az oktatásban*

Németh Szilvia (2018): A Biztos Kezdet Gyerekházak heterogenitása (2018). MTA TK Gyerekesély Műhelytanulmányok 2018/2.

[https://gyerekesely.tk.mta.hu/uploads/files/Heterogenitas vizsgalat BK 2018 honlap veg MM.pdf](https://gyerekesely.tk.mta.hu/uploads/files/Heterogenitas_vizsgalat_BK_2018_honlap_veg_MM.pdf)

A kutatási eredmények alapján kísérletet teszünk a házaknak a szakmai tevékenységük minősége és helyi beágyazottsága alapján való tipologizálására is, amely a későbbiekben majd egy teljes körű, online lekérdezés által lesz tesztelhető, finomítható, pontosítható. A kvalitatív adatgyűjtés során strukturált megfigyelési lap segítségével megfigyeltük a foglalkozásokon részt vevő összes 10 és 20 hónap közötti gyermeket, kipróbálva a fejlesztett megfigyelési lapot, illetve ezzel megalapozva a projektükhöz kapcsolódó panelvizsgálatot is. A tanulmány ismerteti a Biztos Kezdet Gyerekházak 2003-as indulásától 2018-ig a program kialakulását, működését, finanszírozását, szabályozásábeli változásait, pályázati kereteit, a szolgáltatás fő jellemzőit.

Kulcsszavak: *Biztos Kezdet Gyerekház, módszer: megfigyelés, egyéni és kiscsoportos interjú, dokumentumelemzés, online felmérés adatainak statisztikai elemzése*

Oláh Anna (2000): A cigánygyerekek továbbtanulásának családi háttere I. rész. *Család, gyermek, ifjúság*, 9 (3): 27-33.

Oláh Anna (2000): A cigánygyerekek továbbtanulásának családi háttere II. rész. *Család, gyermek, ifjúság*, 9 (4): 28-35.

Papp, G., Perlusz, A., Schiffer, C., Szekeres, Á., & Takács, I. (2012). Két út van előttem...? Speciális és többségi intézmények közötti kooperáció és konkurencia a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásában. *Gyógypedagógiai Szemle*, 2, 170–187.

A tanulmány egy interjú kutatásra alapozva a speciális és a többségi iskolák szemszögéből vizsgálja a sajátos nevelési igényű gyerekek oktatását. A szerzők azt

találták, hogy verseny ugyan nincs az intézmények között, de a szereplők narratívájában megjelenik a konkurencia.

Kulcsszavak: *szegregált oktatás, integrált oktatás, konkurencia, EGYMI*

Pető, I., & Ceglédi, T. (2012). A pedagógusok SNI-vel szembeni attitűdje SACIE-vel mérve. A Sentiments, Attitudes and Concerns about Inclusive Education Scale (SACIE). *Iskolakultúra*, 11, 66–82.

A nem reprezentatív kutatás pedagógusok (n=402) SNI-s gyerekekkel kapcsolatos ismereteivel és attitűdjével foglalkozott. A SCAICE skála a tanárok inkluzív oktatással kapcsolatos érzelmeit, attitűdjeit és aggodalmait méri, ami alapján a szerzők azt találták, hogy a pedagógusok közel fele ugyan már került kapcsolatba SNI-s gyerekekkel, ismereteik szintje alacsony, tapasztalatlanoknak ítélik magukat, és az érintett tanulók taníthatóságát is alacsonyra értékelték.

Kulcsszavak: *SACIE skála, pedagógusok, attitűd, SNI ismeretek*

Perpék Éva – Fekete Attila (2016): Otthoni nevelési környezet és iskolai teljesítmény. In: Vastagh Z. (szerk.): Gyerekesélyek a végeken I.. Tanulmányok a leghátrányosabb helyzetű kistérségek gyermekeinek életkörülményeiről. MTA TK Gyerekesély program, Budapest.

A tanulmány az otthoni nevelési környezet és iskolai teljesítmény közötti összefüggéseket vizsgálja 23 leghátrányosabb helyzetű térség általános iskolás tanulói körében. A szerzők elemzésükben külön vizsgálják az anyagi ráfordítást igénylő és nem igénylő nevelési tényezőket, és megállapítják, hogy utóbbiban közel áll egymáshoz az egyes családtípusok –szegény nem roma, szegény roma, nem szegény nem roma, nem szegény roma – nevelési gyakorlata. A legnagyobb eltéréseket a szerzők az anyagi ráfordítást és előzetes szervezést igénylő tételekben tapasztalták, és azt találták, hogy a tanulmányi eredményt legerősebben az befolyásolja, hogy a szülők milyen iskolai végzettséget várnak el a gyerektől.

Kulcsszavak: *parenting, nevelési tényezők, iskolai végzettség, módszer: kérdőíves felmérés és interjúk, nyelv: magyar*

Péter Tímea (2005): A roma gyerekeket is tanító pedagógusok előítéletességének vizsgálata egy alföldi kisvárosban. *Szociális munka: a Szociális Munka Alapítvány folyóirata* 17 (4): 3-17.

Petri, G., & Vályi, R. (szerk.). (2009). *Autizmus—Tény—Képek*. Budapest: Jelenkutató Alapítvány.

A könyv egy nem reprezentatív felmérés eredményeit összegzi a Magyarországon autista gyereket nevelő és autista felnőttet ellátó családok helyzetéről. A válaszadó elsődleges gondozók közel 60 százaléka nem dolgozott, mert nem tudta összeegyeztetni a munkát az ellátott gondozási szükségleteinek kielégítésével. A családjuk pénzügyi helyzetét a válaszadók többsége hármasnál rosszabbra értékelte egy ötös skálán, 45 százalékuk bevétele nem érte el a havi 200 000 forintot. A fogyatékkal összefüggő kiadások többségét közlekedésre, gyógyszerekre, fejlesztésre, különórákra, speciális étkezésre, segédeszközökre és nappali ellátásra költötték.

Kulcsszavak: *autizmus spektrumzavar, autista gyereket nevelő családok, autista felnőttet ellátó családok, életkörülmények*

Pik Katalin (2000): A cigány gyerekek és az óvoda esete. *Esély*, 11 (6): 24-41.

A tanulmányban a szerző egy nagyobb hét településre kiterjedő kutatás eredményeit foglalja össze, melynek célja a roma gyerekek óvodai helyzetének feltérképezése és elemzése. a kutatás során a települések és óvodák vezetőivel, valamint kiválasztott családokkal készítettek interjúkat. Ezt a módszert egészítették ki az óvodákban végzett megfigyelések, valamint az óvodák nevelési programjainak elemzései. Az egyes településeken külön elemzi a romagyerekek beóvodáztatásának helyzetét, valamint az óvodai hiányzások számát. Emellett végig veszi azokat az intézkedéseket, amelyek az egyes településeken a roma gyerekek óvodai helyzetét kívánták több kevesebb sikerrel javítani.

Kulcsszavak: *romagyerekek óvodai helyzete, óvodai integráció, interjú, megfigyelés*

PISA összefoglaló jelentés 2006. A ma oktatása és a jövő társadalma.

http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/pisa_2006_vegl_071205.pdf

PISA 2009 Jellemzők és eredmények.

<http://oecd-pisa.hu/>

Pongrácz, K. (2013). Többségi általános iskolások sajátos nevelési igényű gyermekekkel szembeni attitűdjének vizsgálata. *Gyógypedagógiai Szemle*, 3, 197–207.

A tanulmány egy pilot kutatás eredményeit foglalja össze, amely során a Chedoke-McMaster fogyatékos gyerekek iránti attitűdöt mérő skála (CATCH) magyarországi adaptációját végezték. 87 elemű mintán vizsgálták a fogyatékossgal kapcsolatos ismereteket, a családi háttérrel és a többségi gyerekek (11 és 14 éves) önértékelését (Harter-féle globális önértékelési skálával). Az eredmények a nemzetközi tapasztalatokhoz képest negatívabb attitűdöket jeleztek a vizsgált mintán.

Kulcsszavak: *Chedoke-McMaster skála, Harter skála, SNI attitűdök, elfogadás*

Pongrácz, K. (2017). *Többségi tanulók fogyatékossgal élő társakkal szembeni attitűdjének vizsgálata* [PhD értekezés]. Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar.

https://ppk.elte.hu/file/Pongracz_Kornelia_disszertacio.pdf (2020.11.13.)

A doktori kutatás során egy pilot vizsgálatot követően (n=87) véletlen mintavétellel 211 tipikusan fejlődő tanulót értek el, akik fogyatékos gyerekekkel szembeni attitűdjeit mérték. A kutatásba bevont tanulók attitűdskálán mért eredményei a nemzetközi kutatásokban leírt alsó átlagpontszámokat közelítették. A fogyatékos emberrel meglévő kapcsolat a mintán nem jelentett elfogadóbb attitűdöt, az előzetes ismeretek viszont magasabb pontszámot jelentettek az attitűdskálán. Az életminőség és az attitűdök között gyenge kapcsolat mutatkozott.

Kulcsszavak: többségi tanulók, fogyatékkal élő tanulók, attitűd

Pósfai Zsuzsanna – Jelinek Csaba – Czirfusz Márton (Szerk.) (2018): Éves jelentés a lakhatási szegénységről 2018.

<https://habitat.hu/mivel-foglalkozunk/lakhatasi-jelentesek/lakhatasi-jelentes-2018/>

A Habitat for Humanity Magyarország 7. lakhatási jelentésében a korábbiakhoz hasonlóan átfogóan elemzi a lakásszegénység egyes dimenzióit: a hozzáférhetőség, megfizethetőség, lakásminőség és energiaszegénység dimenziókat, valamint a költségvetés lakhatási célú kiadásait. Emellett a szerzők mélyfúrás jellegűen elemeznek három fókusztemát: a magánbérleti szektor alsó szegmenséről és az abból kiszoruló problémáját, az eladósodást és a lakhatási szegénység területi folyamatait. A Jelentés egyes fejezeteihez kapcsolódó adatbázisokat és a közérdekű adatigénylésre kapott válaszokat a szerkesztők [Adattár](#) formájában elérhetővé, kutatási célokra is használhatóvá tették. A Jelentés egyik legfontosabb megállapítása, hogy Magyarországon egyre mélyül a lakhatási válság, országosan 2-3 millió ember él lakásszegénységben, vagyis tapasztalja meg a négy lakhatási probléma valamelyikét. Ennek ellenére a Jelentés megállapítja, hogy a lakhatásra fordított közpénzek döntő többsége a tehetősebb családokat támogatja: a rászorultsági alapon nem célzott kiadások a központi költségvetésben kilenszerese a rászorultsági alapon célzott kiadásoknak.

Kulcsszavak: lakhatás, lakásszegénység, megfizethetőség, hozzáférés, lakásminőség, energiaszegénység, költségvetési kiadások, nyelv: magyar

Prókai Margit (2002): A "Máté-effektus" kapcsán a szegénységről és a könyvtárakról. *Szociális munka: a Szociális Munka Alapítvány folyóirata* 14 (1): 36-40.

Rácz Andrea (2010): A hazai gyermekvédelem fejlődése a nemzetközi tendenciák tükrében. *Esély* 21 (6): 4-21

A cikkben a szerző a hazai gyermekvédelem lehetőségeit és helyzetét vizsgálja a nemzetközi, elsősorban Nyugat Európa-i trendek figyelembe vételével. A tanulmány először részletesen ismerteti a témával kapcsolatos szakirodalmat, majd az utóbbi idők Magyarországon tapasztalt változásait írja le. Felhívja a figyelmet azokra a konfliktusokra és megközelítésbeli különbségekre, amik nyugaton és hazánkban is

zajlanak, és kijelöli, hogy Magyarországon melyek azok a kérdések, amelyekkel a szakembereknek mindenképen foglalkozniuk kellene.

Kulcsszavak: *gyermekvédelem, nemzetközi összehasonlítás, szakmai ajánlás*

Rácz Andrea (2013): Innovativitás és rendszerszerűség a szociális és gyermekvédelmi területen működő civil szervezetek szemléletében. *Esély* 24(3): 48-65.

Tanulmányban a szerző a 2008-2009-es norvég támogatási alpra pályázó szociális és gyermekvédelmi civil szervezeteket vizsgálja. Dokumentum elemzés alapján nézi, hogy az egyes szervezetek mennyire innovatívak vagy mennyire inkább a rendszerszemlélet jellemző rájuk. Eredményei alapján elmondható, hogy a szervezetek célkitűzései elsősorban az EU célkitűzéseket tükrözik, gyakran kevésbé illeszkednek a valós igényekhez. Általában a programok lokális szintűek és megállapításai szerint középosztálybeli értékeket közvetít, és gyakran megmentőként tekintenek magukra a pályázók.

Kulcsszavak: *civil szervezetek, helyi gyermekvédelmi programok, pályázatok elemzése*

Rácz Andrea - Sik Dorottya (2020). Gyermekes családok és a velük dolgozó szociális szakemberek percepciója a családok jól-létét, társadalmi mobilitását előmozdító szolgáltatásokról. *Metszetek*, 9(2), 3–28.

A tanulmány Észak-Magyarországon, egy hátrányos helyzetű kistérségben és budapesti agglomerációban élő gyerekes családok szolgáltatásokhoz való hozzáférését és ismereteit vizsgálta. A kutatás kvantitatív és kvalitatív eredményei is alátámasztják, hogy a területi különbségek alapjaiban határozzák meg a gyerekek mobilitási lehetőségeit. Ugyanakkor a szociális szolgáltatások igénybevételi aránya mindkét régióban meglepően alacsony. A vizsgálat külön kitért a fogyatékkal összefüggő ellátásokra: a budapesti agglomerációban hatszor annyian vannak tisztában a fogyatékos személyeket segítő szolgáltatásokkal, mint Észak-Magyarországon.

Kulcsszavak: *gyermekes családok, társadalmi mobilitás, szociális szolgáltatások, Észak-Magyarország*

Rácz Andrea - Sik Domonkos (2021): A késő modern gyermekvédelmi rendszer repedései és fogódzói – egy esettanulmány tanulságai. *Esély*, 2021/3

A tanulmány egy gyermekvédelmi élettörténeten alapuló esettanulmányon keresztül mutatja be, hogy családi problémákra milyen válaszok érkeznek a gondozási folyamatban. Hiányoznak a szakpolitikai ágazatok közötti együttműködések, a bizalmi kapcsolat a segítőkkel, elcsúsznak a segítői és a segített perspektívák: a problémák a krízishelyzetben való beavatkozás ellenére hosszú távon fennmaradnak.

Kulcsszavak: *gyermekvédelmi rendszer, gyermekvédelmi élettörténet, esettanulmány*

Radácsi Imre (2005): Termelőiskola - a korai iskolaelhagyók integrációjának lehetősége. *Educatio* 14 (1): 183-186.

Az összefoglalóban a szerző olyan intézmények feltérképezését célozza meg, amelyek hatékonyan segítik a korai iskolaelhagyók integrációját/reintegrációját. Vita zajlik a szakemberek között arról, hogy ez a cél milyen intézményi struktúrával valósítható meg leghatékonyabban. Az intézmények elsődleges feladata a lemorzsolódott fiatalok felzárkóztatása, fejlesztése, felkészítése és szocializálása. A szerző megállapításai szerint ugyanakkor a „normál” iskolarendszer intézményei közül csak csekély számú látja el ezeket a feladatokat. Ezzel szemben az ún. termelőiskolai programoknak (amelyet részletesen ismertet a szerző) más a céljuk, melyek keretében nappali és munkaszerződés keretében folyik a képzés, a munka és a tanulás sajátos kombinációjaként.

Kulcsszavak: *korai iskolaelhagyók, integráció, termelőiiskola, iskolarendszer, szakmatanulás, nyelv: magyar*

Radó Péter (2007): Oktatási egyenlőtlenségek Magyarországon *Esély* 18 (4): 24–36.

A tanulmányban a szerző Magyarországon hosszú idő alatt kialakuló oktatási egyenlőtlenségekről ír. Figyelembe véve ezek dinamikáját, valamint a korábbi intézkedések hatásait. Először feltérképezi azokat a tendenciákat, amelyek az oktatási

egyenlőtlenségek kialakulásához vezetnek, majd ezeknek egyes elemeit magyar környezetben vizsgálja. Nemcsak az etnikai, területi, család háttérű különbségeket vizsgálja, hanem külön kitér a társadalmi nemek problematikájára is. Megvizsgálja tíz év szakpolitikai intézkedéseit majd rávilágít azokra a beavatkozási pontokra, amelyek megoldási az esélyegyenlőség megteremtését segítenék elő.

Kulcsszavak: *oktatáspolitikai, esélyegyenlőtlenség az oktatásban, romák oktatási helyzete, nemi különbségek, szakpolitikai ajánlás*

Radó Péter (2018): A közoktatás szelektivitása mint a roma szegregáció általános kontextusa. In: *Én vétkem. Helyzetkép az oktatási szegregációról*. Motiváció Egyesület. p. 31-56.

A tanulmány abból indul ki, hogy az oktatási szegregáció a szelektivitás egyik formája, ami nagy teret biztosít az etnikai alapú elkülönítésre. A szerző a szelektivitás mértékével, okaival, az etnikai elkülönítéssel és ezek oktatáspolitikai összefüggéseivel foglalkozik.

Kulcsszavak: *oktatáspolitikai, esélyegyenlőtlenség az oktatásban, romák oktatási helyzete, szelektivitás*

Reisz Terézia (2001): Romákat segítő regionális tehetséggyógyító hálózat. *Acta paedagogica* 1 (2): 22-33.

A tanulmányban a szerző bemutatja a három városban működő romákat segítő felsőoktatási programot, melynek célja kettős: egyfelől a tehetséges roma diákok felsőoktatásba juttatása, majd a már bekerült roma hallgatók támogatása. A középiskolákban a diákokkal tutorok foglalkoznak, akik ezért ellenszolgáltatásban részesülnek, a diákok külön részt vehetnek felvételi előkészítőkön, valamint a sikeres tanuláshoz szükséges infrastrukturális háttérrel is biztosítják a programban résztvevő diákok számára. A második célkitűzés, a sikeres egyetemi pályafutás érdekében a program az alábbi lépéseket javasolja: a már felvett hallgatókat bevonni a tutori rendszerbe, ill. a tutorok további képzése, információs bázis kiépítése, hallgatói segítségnyújtás stb. A cikk második részében a szerző részletezi a program megvalósításától várt eredményeket.

Kulcsszavak: oktatás, felzárkóztatás, esélyegyenlőség, roma felzárkóztatás, felsőoktatás, nyelv: magyar

Reszkető Petra - Scharle Ágota - Váradi Balázs (2011): A kisgyermek napközbeni ellátásának bővítése: célok, eszköztár és várható társadalmi hatások. In: Nagy Ildikó - Pongrácz Tiborné (szerk.): Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2011. Budapest: TÁRKI - Nemzeti Erőforrás Minisztérium, 2011, pp: 171-191.

A tanulmányban a szerzők összefoglalják a napközbeni intézményes gyermekellátási kapacitások bővítésének céljait és a megvalósítás lehetséges eszközeit, mind a nemzetközi mind a hazai tapasztalatokat figyelembe véve. A tanulmány első részében összegzik a gyermekellátás kapcsán, a nemzetközi gyakorlatban megjelenő közpolitikai célokat (pl. fejlesztés és inklúzió, költséghatékonyság) és eszközöket. A következő részben pedig bemutatják a magyar ellátórendszer sajátosságait, valamint a feltérképezett hiányosságokat is. A feldolgozott magyarországi empirikus kutatások eredményei alapján megállapították, hogy az ellátások szerkezetének átalakítása, a napközbeni ellátás bővítése, növelhetné a nők foglalkoztatottságát, ezáltal a magyar gazdaság versenyképességét is. A szerzők a tapasztalatokat, a költségvetési takarékoság, valamint a kormányzati hatékonyság szempontjait figyelembe véve tették meg javaslatukat. Az ajánlott átalakítások kapcsán növekedne az anyák munkavállalását segítő intézményes gyermekellátás súlya, ugyanakkor csökkenne az otthoni gyermekellátás pénzbeli támogatása

Kulcsszavak: szakpolitikai ajánlás, munkaerő-piaci helyzet, nők foglalkoztatása, gyermekellátás, bölcsődék helyzete, módszer: nemzetközi szakpolitikai áttekintés, szakpolitikai ajánlás, nyelv: magyar

Roboska, G. (2014). Sajátos nevelési igényű kollégista középiskolások integrációjának megvalósulása—Élet a Váci Mihály Kollégiumban. *Gyógypedagógiai Szemle*, 2, 123–129.

A kutatás során félig strukturált interjúk készültek középiskolás, sajátos nevelési igényű fiatalokkal (n=37). A kutatás azt találta, hogy a társas kapcsolatokat tekintve az általános iskolai élmények lehetnek meghatározók: a gyógypedagógiai általános iskolát végzett diákok több barátról beszéltek, mint a többségi osztályban tanulók. A többségi iskolába járó interjúalanyok közel fele csak SNI-s barátokról számolt be, vagy a baráti kapcsolatok teljes hiányáról, míg a gyógypedagógiai intézményt látogatók – feltételezhetően a kollégiumi együttlakás miatt – nem SNI-s tanulókkal is barátkoztak. A

kutatás egy diákcsoport vizsgálatán keresztül rávilágított az integrált és inkluzív oktatás közötti különbségekre.

Kulcsszavak: *sajátos nevelési igényű fiatalok, társas kapcsolatok, integráció, inklúzió*

Rozsos, K., & Krémer, B. (2009). Fogyatékos gyereket nevelni: Szerep és csapda. *Gyógypedagógiai Szemle*, 4, 230–238.

A cikk a pszichoszociális fogyatékos családdal élő háztartások életkörülményeit taglalja, szülőkkel készült interjúk alapján. A szerzők amellett érvelnek, hogy a szülőké egy szerep, ami által a sajátjuk helyett a gyerekeik életét élik, és amely szerepeket az intézményrendszer általánosít, ezáltal a család szegénységi csapdába kerül.

Kulcsszavak: *fogyatékossgal élő gyerekek, pszichoszociális fogyatékos személyek, fogyatékos gyereket nevelő családok, szegénységi csapda*

Ruskó György (2000): Sikeres a hét éve működő pszichológusi hálózat a XIII. kerületben. *Család, gyermek, ifjúság*, 9 (2): 53.

Az értékelőben a szerző bemutatja azokat a lépéseket, amelyeket a kerület tett annak érdekében, hogy sikeresen ellássa az óvodákat és iskolákat pszichológus szakemberekkel, ill. hogy a felmerülő problémákra ne csupán egy-egy szakember adjon választ, hanem egy egész hozzáértő csoport, akik számára folyamatosan biztosítja a program a további tanulási lehetőséget (a csoport alapja az 1992-ben létrehozott mentálhigiéniai program). Az értékelés szerint: a csoport fennállása óta több ezer gyerekkel és több száz szülővel, pedagógussal került kapcsolatba. Az intézményekben a pszichológusokat elfogadták, bizalommal fordulnak hozzájuk, egyre inkább az iskolai élet szerves részévé váltak, illetve válnak.

Kulcsszavak: *programértékelés, gyermekpszichológia, mentálhigiénia, nyelv: magyar*

Sárik Eszter (2000): A gyermek- és fiatalkori bűnözés megelőzési lehetőségei. *Család, gyermek, ifjúság*, 9 (2): 4-15.

A cikkben a szerző a háromlépcsős megelőzési mód mellett érvel, annak érdekében, hogy kezelni tudják a súlyosbodó társadalmi problémát. Első lépésként a szakemberek az integráció fontosságát hangsúlyozzák, külön írnak a gyermekvédelem kitüntetett szerepéről: megelőzés, a háromlépcsős modell első fázisában, a család szociális egyensúlyának megteremtését és helyreállítását jelenti. A másodlagos gyermekvédelemben cél már a kialakult vészhelyzet megszüntetése, a tanulmány részletesen leírja az egyes szervek szerepét, feladatát. A harmadik szakasz középpontjában az áldozatok és elkövetők megfelelő, humánus kezelése áll, valamint az itt ellátandó feladatokat részletezi a szerző. A tanulmány utolsó része javaslatokat tesz az érintett szervek számára.

Kulcsszavak: *gyermekvédelem, fiatalkori bűnözés, megelőzés, ajánlás, nyelv: magyar*

Sidlovics Ferenc (2005): Biztos kezdet. *Család, gyermek, ifjúság*, 14 (6): 55-57.

A rövid ismertetőben a szerző felvázolja a Biztos kezdet program legfontosabb céljait elemeit. Az összefoglaló a Biztos kezdet program módszereinek és célkitűzéseinek, valamint indoklásának ismertetésével kezdődik, majd kitér a brit minta alapján felállított modellprogramok bemutatására. A Biztos kezdet programok célkitűzéseit is részletesen elemzi a szerző. Az alábbi szolgáltatásokra fekteti a hangsúlyt: - Biztos kezdet klub (indirekt értékközvetítés, spontán játékos tapasztalatszerzés, együttjátás), - családok és szülők támogatása,- egészségkultúra fejlesztése, - a speciális nevelést igénylő gyermekek és családjuk támogatása, beleértve a szakosított szolgáltatásokhoz való hozzáférést.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, modellprogram, Biztos kezdet, Sure Start, nyelv: magyar*

Simonyi Ágnes (szerk.) (2002): Fennmaradni, megkapaszkodni – családok peremhelyzetben. Budapest: UNDP-KSH

Simonyi Ágnes (2002): Családok peremhelyzetben városban és falun. *Szociológiai Szemle* 12 (4): 131-142.

A tanulmány 120, 1999-2001-ben készült családi esettanulmány tapasztalatainak összefoglalója, a kutatás alanyai olyan az ország különböző területein élő családok

voltak, amelyeket a leginkább negatívan érintett a társadalmi, gazdasági átalakulás. A szerző a tanulmányban külön foglalkozik a tartós munkanélküliség családokra gyakorolt hatásával és ennek következményeivel, a szegénységben élő családok élet- és lakáskörülményeivel, a családon belüli munkamegosztással, munka- és szerepvállalással... A szegény családokban felnövő gyerekek helyzetét a kutatás négy szempontból vizsgálta: tanulási lehetőségek és iskoláztatás, egészség, a családi munkamegosztásban való részvétel, valamint perspektíva. Részletesen bemutatják ezen dimenziók mentén azokat a korlátokat, amelyekkel a gyerekek szemben találják magukat. Külön részben foglalkozik a szerző a gyereknevelés terheinek megélésével, a felmerülő szülői aggodalmakkal. A gyermekek mellett kiemelt figyelmet fordít a szerző a családok női tagjaira, megjelölve azokat a helyzeteket, problémákat, amelyek különösen őket érintik. A tanulmány a szerző által megfogalmazott javaslatokkal zárul, amely elsősorban a foglalkoztatás javítását célozzák.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, mélyszegénység, munkanélküliség, foglalkoztatás, szakpolitikai javaslatok, módszer: családi esettanulmány, nyelv: magyar*

Solt Ágnes (2010): "Élet a reményen túl" A szegregált telepen élők mentalitásvizsgálatának összegzése. *Szociológiai Szemle* 20 (3): 100-133.

Spéder Zsolt (2001): Szegénységi standardok, gyermekspecifikus depriváció, jóléti diszparitások. In: Spéder Zsolt- Monostori Judit (szerk.): *Mozaikok a gyermekszegénységről: közelítések a gyermekek és családjaik jóléti helyzetének kutatásában.* Budapest: Központi Statisztikai Hivatal Népeségstudományi Kutatóintézetének kutatási jelentései, 9- 34.

Spéder Zsolt (2002): *A szegénység változó arcai. Tények és értelmezések.* Budapest: Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság- Századvég Kiadó

Spéder Zsolt (2021): Termékenységi mintaváltás – a családalapítás átalakulásának demográfiai nyomvonalai Magyarországon. *Szociológiai Szemle* 31(2): 4–29.

http://real.mtak.hu/132467/1/Szociologia_2021_02_belivek_EGYBE-4-29.pdf

A tanulmány a gyermekvállalási magatartás (a gyermekvállalás időzítése, heterogenitása, gyerekszám, a termékenység szintje) változásaival foglalkozik, harminc éves távlatban, leíró demográfiai mutatókon keresztül. Amellett érvel, hogy a termékenységi gyakorlatban mintaváltás történt, Magyarországot 2021-ben iskolai végzettség alapján tagolt termékenységi minta jellemzi, a leggyakoribb kétgyermekes családmoddell jelentősen veszített a dominanciájából.

Kulcsszavak: *termékenységi magatartás, termékenységi minta, demográfia*

Surányi Éva (2008): A gyermeki fejlődés hatása a felnőttkori munkaerőpiaci sikerességre. MATT. Biztos Kezdet Program.

http://www.biztoskezdet.hu/upload/munkaeropiaci_bevalas_es_korai%20fejlodes.pdf

A szerző a tanulmány első részében összefoglalja azokat az elméleteket, amelyek középpontjában az egyének gazdasági sikerei állnak, kiemelve azokat az eredményeket, amelyek a gazdasági sikereknek okait az ún. „nem-kognitív készségekben” feltételezik. Ezeket a longitudinális kutatásokat táblázatos formában foglalja össze a szerző, majd részletesebben is ismerteti őket. A kutatásokból megállapítható, hogy erős kapcsolat van a gyerekeknél megfigyelt nem-kognitív készségek és a későbbi munkaerő-piaci sikerek között.

Kulcsszavak: *gyermek-fejlődés, pszichológia, nem-kognitív készségek, jövedelem, munkaerő-piac, longitudinális vizsgálat, módszer: szakirodalmi áttekintés, nyelv: magyar*

Surányi Éva (2010): Történelmi kitekintés: jóléti rendszerek és elképzelések a nagyvilágban. In Surányi Éva- Danis Ildikó- Herczog Mária (szerk.): Családpolitika más-más szemmel. Budapest: Gazdasági és Szociális Tanács, 29-49.

Surányi Éva (2010): A gazdasági-társadalmi perspektíva: női munkavállalás, minőségi gyermekgondozás, termékenység. In Surányi Éva- Danis Ildikó- Herczog Mária (szerk.): Családpolitika más-más szemmel. Budapest: Gazdasági és Szociális Tanács, 50-78.

Surányi Éva- Danis Ildikó- Herczog Mária- Posch Eszter (2010): A családpolitika eszközkörszere és hazai gyakorlata. In Surányi Éva- Danis Ildikó- Herczog Mária

(szerk.): Családpolitika más-más szemmel. Budapest: Gazdasági és Szociális Tanács, 138-192.

Szabó Ákosné (2001): A családi szocializáció szükségletei. *Educatio* 10 (2): 312-322.

Szalai Júlia (2002): A társadalmi kirekesztődés egyes kérdései az ezredforduló Magyarországon. *Szociológiai Szemle* 12 (4): 34-50.

Szalai Júlia (2010): A szabadságtalanság bővülő körei. Az iskolai szegregáció társadalmi "értelméről". *Esély* 21 (3): 3-22.

A tanulmányban a szerző először meghatározza a szegregáció témakörét, majd ismerteti azokat a korábbi kutatásokat melyek korábban a témával foglalkoztak Magyarországon. Utána megkísérli felvázolni azokat a tényezőket, amelyekkel a közbeszédben a szegregációs tendenciákat indokolják. Szegregáció magyarázatai közé tartozik a természeti eloszlás, a hatékony oktatással kapcsolatos érvek, valamint az iskola szocializáló szerepéről kialakult véleményezése. Ezután a szerző igyekszik feltérképezni s azokat a folyamatokat amelyek a rendszerváltás óta a szegregációs tendenciák irányába hatottak. Elsősorban az elszegényedésre és a mélyszegénységre koncentrál, megvilágítva, hogy az iskolai szegregáció jelensége és funkciói folyamatosan változnak.

Kulcsszavak: *szegregáció, esélyegyenlőtlenség, romák oktatási helyzete, oktatáspolitikai*

Szalai Júlia (2013): Az esélyegyenlőség esélytelensége: osztályozás és etnikai szelekció az általános iskolában. *Esély* 24(2): 8-32

Tanulmányban a szerző azt vizsgálja, hogy milyen folyamatok eredményeképpen teljesítenek a roma tanulók rosszabbul az iskolákban, miért kategorizálják őket mint „rossz tanulókat”. A szerző szerint a rossz érdemjegyek szerepet játszanak a szegregációban, a nem roma gyerekek iskolai elvándorlásában, valamint a középiskolai szelekcióban. Bár a tanulmány eredményei azt mutatják, hogy a roma tanulók és családjaik körében is egyre inkább felértékelődik a továbbtanulás mégis a rossz osztályzatoknak nagyon nagy szerepük van abban, hogy a kamaszoknak milyen önképe alakul ki. A szerző azt állítja, hogy a rossz osztályzatok azt közvetítik, hogy a roma tanulók kevesebbet érnek.

Kulcsszavak: *oktatás, integrált oktatás, szegregált oktatás, esélyegyenlőtlenségek az oktatásban*

Szekeres, Á. (2014). *A sajátos nevelési igényű (SNI) fiatalok lemorzsolódása*. QALL Projekt.

http://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/Projektek/2013/QALL/snis_fiatalok_l_morzsolodasa_final.pdf (2020.11.13.)

A jelentésben a szerző összefoglalja a 2010-es évek elején született, SNI-s középiskolás diákok iskolai lemorzsolódásával kapcsolatos kutatásokat, illetve az iskolaelhagyás prevenciójának egyik módjának, az integrált pedagógiai oktatásnak feltételrendszerét. Az SNI-s fiatalok lemorzsolódásának megakadályozásához a szerző szerint a szociális képességek fejlesztése, az iskolából a munka világába való átmenet támogatása, illetve az infokommunikációs technológiák használata szükséges.

Kulcsszavak: *lemorzsolódás, iskolaelhagyás, sajátos nevelési igényű fiatalok*

Szelewa, Dorota - Polakowski, Michal P. (2009): Ki törődik a gyerekekkel? A gyermekgondozási rendszerek változó mintái Kelet-Közép-Európában . *Esély* 20 (1): 3-27.

A tanulmány az Kelet-Közép-Európai, új EU-tagországok gyermekgondozási ellátásait hasonlítja össze (1989-2004 között), elsősorban a megjelenő különbségekre fókuszálva. Egyszerre vizsgálják a szerzők az állam által nyújtott gyermekgondozási szolgáltatásokat és a gyermekgondozáshoz igénybe vehető szülői szabadság juttatásait, a fuzzy halmazok ideáltípusainak megközelítését alkalmazva. A gyermekgondozási politikákat négy dimenzió mentén elemzik: gyermekgondozási szolgáltatások kiterjedtsége; a gyermekgondozási szolgáltatások minősége; a fizetett szülői szabadság támogatottsága; és elérhetősége. Négy nagy csoportot különböztetnek meg, ezekbe sorolva a vizsgált országok rendszereit: a Cseh Köztársaság, Szlovákia és Szlovénia az explicit familiarizmus szakpolitikai modell, Észtország és Lettország a női mobilizációt, Litvánia és Magyarország pedig a gyermekgondozás átfogó támogatási modelljére jellemző szakpolitikákat képviseli; Lengyelországban pedig az implicit familiarizmus modell jellemző. A szerzők a szakpolitikák időbeli változásait is vizsgálják.

Kulcsszavak: nemzetközi összehasonlítás Kelet-Közép-Európa, gyermekgondozási rendszerek, szülési szabadság, szakpolitikák módszer: fuzzy halmazok ideáltípusai, nyelv: magyar

Szellő, J. (2015). *Fogyatékos és egészségkárosodott fiatalok pályorientációjának helyzete* [Elemző tanulmány]. „JÖVŐFORMÁLÓ” Pályaválasztást támogató rendszer kialakítása fogyatékos és egészségkárosodott fiatalok számára című NCTA-2015-10974-D projekt.

<https://docplayer.hu/16368381-Fogyatekos-es-egeszsegkarosodott-fiatalok-palyaorientaciojanak-helyzete-elemzo-tanulmany.html> (2020.11.13.)

A tanulmány a fogyatékos és egészségkárosodott fiatalok pályorientációját vizsgálta, módszertanfejlesztési célokkal. A vizsgálat során 300 kérdőív, 10 fókuszcsoport és 30 interjú készült fiatalokkal, családokkal és szakemberekkel. A fiatalok szerint a tanárok nincsenek felkészülve a fogyatékos fiatalok támogatására. A családok nem csak pénz-, de információhiánnyal is küzdenek. A szakemberek szerint a családok döntése leginkább anyagi megfontolások mentén történik. Hiányzik a pályorientáció és a pályaszocializáció.

Kulcsszavak: pályorientáció, pályaválasztási támogatás, fogyatékos fiatalok, egészségkárosodott fiatalok

Szentkereszty Tamás (2011): Gazdag szegények Északon - pillanatfelvétel a norvég ellátórendszeréről. *Esély* 22 (3): 34-58.

A tanulmány a norvég ellátórendszer sajátosságait tanulmányozza, a szerző célja felhívni a figyelmet azokra az elemekre, amelyek átvétele pozitívan hatna a magyar rendszerre. Kiemeli azokat a tényezőket, amelyek hasonlóak a magyarországi rendszerhez, többek között a leszázalékolások, egészségügyben tapasztalható megszorítások. Részletesen elemzi azokat a lépéseket, amellyel Norvégiában a hajléktalanság kérdését kezelik. A tanulmányban külön rész foglalkozik az Üdvhadsereg kiemelkedő szerepével, valamint más olyan szervezettel, amely az ellátásban vállal szerepet.

Kulcsszavak: *Norvégia, szociális ellátórendszer, hajléktalanság, lakhatási szegénység nyelv: magyar*

Szolár Éva (2007): Párhuzamos oktatási rendszer a cigány tanulók számára. *Educatio*, 16. (1): 129-140.

Szolár Éva (2007): Romaszegénység. Romániai romapolitika – a szegényválogató rendszer. *Esély* 18 (1): 61–83.

A tanulmányban a szerző a romániai cigányok iskolarendszerben elfoglalt helyét, a szegregáció különböző megjelenési formáit vizsgálja, interjúk és megfigyelés alapján. Megállapítja, hogy a nagytelepüléseken párhuzamos iskolarendszerben oktatják a roma gyerekeket, kialakult a „cigány iskolák és óvodák hálózata”. Természetesen ez a párhuzamosság nem hivatalosan létezik, elsősorban informális megállapodásokon alapul. A szerző bemutatja azokat a helyi politikákat, amelyeknek szerepük van a mesterséges elkülönítés fenntartásában. Az iskolákon belüli szegregáció jelenségét is érinti a tanulmány, ugyanakkor megállapítja, hogy ez a változat ritkábban fordul elő. Külön részben foglalkozik a párhuzamos, elkülönült oktatás minőségével, arra a következtetésre jutva, hogy a roma iskolák elmaradottabbak, tárgyi infrastruktúrái szegényesebbek.

Kulcsszavak: *roma oktatás, szegregáció, Románia, román oktatási rendszer, módszer: interjúk, megfigyelés, nyelv: magyar*

Szűcs Mariann (2000): Néhány gondolat a magyarországi roma lakosság oktatási helyzetéről. *Szociális munka: a Szociális Munka Alapítvány folyóirata* 12 (4): 281-286.

Takács István (2003): Halmazottan hátrányos helyzetű tanulók és az őket befogadó alternatív iskolák vizsgálata. *Szociális munka: a Szociális Munka Alapítvány folyóirata* 15 (2): 32-53.

Tausz Katalin (2006): A gyermeki szükségletek. MTA KTI Gyerekprogram Iroda.

www.gyerekesely.hu

A tanulmány a szükségletek meghatározásával, valamint indikátorainak bemutatásával kezdődik, felhasználva a témával foglalkozó releváns nemzetközi és hazai szakirodalmat. Az általános szükségletmeghatározást követően a szerző külön foglalkozik a gyermeki szükségletekkel (bár ezek nem elválaszthatóak a gyerekeket nevelő családok helyzetétől), bemutatja azokat a tényezőket, amelyek miatt kiemelten kell foglalkozni a gyermekek szükségleteivel, ezek kielégítésével, valamint a gyermekszegénységgel. Több elmélet alapján állította össze a szerző a legfontosabb gyermeki szükségleteket tartalmazó összefoglaló táblázatot, valamint az utána következő nemzetközi és hazai szakirodalomra támaszkodó szöveges összefoglalót.

Kulcsszavak: *gyerekszegénység, szükségletek, gyermeki szükségletek, gyermekfejlődés, pszicho-szociális fejlődés, módszer: szakirodalmi összefoglaló, nyelv: magyar*

Tausz Katalin - Simon Dávid (2011): A három részre szakadt Magyarország. *Esély* 22 (4): 58-71.

A cikkben a szerzők a területi egyenlőtlenségeket mutatják be, három eltérő fejlettségű rész jellemzőinek elemzésén keresztül, egy 2010 végén végzett adatfelvétel alapján. Budapest, 33 LHH kistérség, valamint a további területek különböztetik meg. A kutatás során vizsgálták a kutatók a szociális támogatásokkal kapcsolatos attitűdöket és ennek a lélektani környezetét is. A tanulmányban a szerzők különálló részekben mutatják be a területek demográfiai helyzetét, az ott élők jövedelmi szintjeit, életszínvonalát, valamint a szociális támogatásról alkotott véleményeket, viszonyulásokat, valamint azt miként viselkednek a lakosok a konfliktusos helyzetekben. Társadalmi távolságtartás skálákkal mérték a különböző csoportokkal kapcsolatos vélekedéseket. Összességében megállapították, hogy Magyarországon jelentős polarizálódás zajlik.

Kulcsszavak: *területi különbségek, szociális juttatások, társadalmi távolság, életszínvonal, jövedelmi szint, módszer: nagymintás adatfelvétel, nyelv: magyar*

Thun Éva (2011): Mennyire jártasak a pedagógusok az esélyegyenlőség pedagógiájában? *Iskolakultúra* 21 (12): 60-71.

Tót Éva (1997): A hátrányos helyzetű tanulók családi körülményei. *Educatio*, 6. (1): 8-23.

Az elemzés alapja egy a hátrányos helyzetű fiatalok szakmatanulásával foglalkozó kutatás. A tanulmány a társadalmi hátrányokat és hatásait a szakmatanulás szempontjából vizsgálja. A szerző először részletesen ismerteti a hátrányos helyzetű tanulók általános jellemzőit (képzés, iskolatípus, nemek aránya, életkor, etnicitás, településtípus), majd foglalkozik a gyerekeket nevelő családok helyzetével. Egyik meghatározó mutató a szerző szerint a szülők társadalmi státusza (elsősorban gyenge munkaerő-piaci helyzet, kiszorultság, szülők alacsony iskolai végzettsége; lényegében minden mutató tekintetében a rangsorok végén helyezkednek el). A tanulmány második részében a hátrányok összekapcsolódása és halmozódása kerül fókuszba, valamint a szerző kitér a szocializációs folyamatban észlelhető hiányokra is.

Kulcsszavak: iskola, hátrányos helyzetű fiatalok, szakmatanulás, szülők munkaerő-piaci helyzete, hátrányok öröklődése, szülők iskolai végzettsége, módszer: kérdőíves felmérés, interjú, nyelv: magyar

Tóth Olga (2011): A génektől a társadalomig: a koragyermekkori fejlődés színterei. Biztos Kezdet Kötetek I. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet.

Tóth-Szerecz, Á. (2015). Sajátos nevelési igényű gyermekek az iskolarendszerben, inkluzív nevelés. *Iskolakultúra*, 11, 115–120.

A tanulmány elméleti áttekintést nyújt az inkluzív oktatás sajátosságairól, megkülönböztetve azt az integrált oktatás különböző modelljeitől.

Kulcsszavak: integráció, inklúzió, integrált oktatás, inkluzív oktatás

Török, R. (2016). *A pályadöntési énhatékonyság sajátosságai és változási mintázatai sajátos nevelési igényű és tipikus fejlődésű középiskolások körében* [PhD értekezés]. Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar.

<https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/40638> (2020.11.13.)

A szerző doktori disszertációjában az SNI-s és a tipikusan fejlődő középiskolás tanulók pályaválasztási döntéseire ható változókat vizsgálta. Kiindulási elmélete az énhatékonyság, amit a szociál-kognitív-karrier modell keretében alkalmazott az életpálya-tanácsadás értékelésére. A kutatómunka része volt egy kontrollált csoportos

intervenció is (életpálya tanácsadás), aminek jelentős pozitív hatása lett a tanulók körében az önértékelés, tervezés, célválasztás és problémamegoldás területén, valamint csökkent a pályaválasztási szorongás.

Kulcsszavak: *pályaválasztás, énhatékonyság, szociál-kognitív karrier modell*

Vajda Zsuzsanna (2003): Az iskola, a társadalom és a társadalmi hátrányok. *Esély* 14 (3): 18–33.

A cikkben a szerző arra vállalkozik, hogy összefoglalja szociológiai és pszichológiai irodalom legfőbb megállapításait azzal kapcsolatban, hogy az oktatás miként teremtheti meg a társadalmi egyenlőséget, ugyanakkor lehet a forrása számos társadalmi hátránynak. Kifejtését a közoktatási rendszer átalakulásától kezdi, majd megvizsgálja, hogy az egyes átalakulások miként érintették a tanulás és motiváció egyes kérdésköreit. Külön részben foglalkozik az iskola szocializációs hatásaival megemlítve mind a támogató, mind a kritikus klasszikusokat. Foglalkozik a szociológusokat évtizedek óta foglalkoztató intelligencia és társadalmi körülmények kérdéskörével. Tanulmány végén a figyelem Magyarország felé fordul, feltérképezi a felzárkóztatás és kisebbségi oktatás hazai viszonyait. Ajánlásokat is tesz a témakörben.

Kulcsszavak: *oktatás, oktatási esélyegyenlőtlenség, társadalmi hátrányom leküzdése*

Varga Attila (2012): Új receptek régi hozzávalókkal. A Nemzeti Szociálpolitikai Koncepció segélyezési rendszerei. *Esély* 23 (1): 50-76.

Varga Júlia (Szerk.) (2018): A közoktatás magyar indikátorrendszere. MTA KRTK KTI.

http://www.mtaki.hu/wp-content/uploads/2018/02/A_kozoktatasi_indikatorrendszer_2017.pdf

A kötet az MTA KRTK KTI-ben kidolgozott közoktatási indikátorrendszert bemutatja be, mely a magyar közoktatást jellemző legfontosabb mutatók 2016-ig számított, frissített értékein keresztül mutatja be a közoktatás aktuális állapotát és trendjeit. Az első, 2015-ös kötethez hasonlóan ezt a kötetet is kiegészíti a *Technikai útmutató A közoktatás indikátorrendszere 2017. című kiadványhoz*, mely ismerteti minden indikátor számítási módját és a felhasznált adatok pontos forrását. Emellett jelen kötetben az egyes

indikátorok bemutatását követően a szerzők feltüntetik a felhasznált adattáblák internetes hivatkozási helyét, ahol a mutatók értékeit olyan bontásokban is közlik, melyek máshol nem hozzáférhetőek. A kötet az indikátorok négy csoportját tartalmazza: kontextus-, ráfordítás-, folyamat- és eredményindikátorokat. Kontextusindikátorok a demográfiai és a tanulók társadalmi, gazdasági hátterét leíró mutatók, ráfordításindikátorok a pénzügyi ráfordításokat és a közoktatási rendszer emberi erőforrásait vizsgáló mutatók, folyamatindikátorok a hozzáférést és részvételt leíró, az iskolarendszerben való továbbhaladást és lemorzsolódást, valamint a tanulási környezetet bemutató indikátorok. Az eredményindikátorok egyrészt a tanulási teljesítményekről, a közoktatás és a felsőoktatás közti átmenetről adnak képet, másrészt az iskolából a munkaerőpiacra történő átmenetet, a munkaerőpiaci sikerességet, az iskolázottság és a keresetek, valamint az iskolázottság és a munkaerőpiaci státusz közötti összefüggéseket jellemzi. A kötet az esélyegyenlőtlenségek átörökítése szempontjából számos, kifejezetten sokatmondó indikátort mutat be a közoktatás jelenlegi állapotáról, tendenciákról. A kötetből számos egyéb mellett kiderül, hogy a magyar oktatási rendszer esélyegyenlőtlensége az OECD-országok körében is kiemelkedően magas, óriási különbség van a halmozottan hátrányos helyzetű és nem halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek teljesítménye között – előbbiek többek között sokkal nagyobb arányban tanulnak tovább szakközépiskolákban (korábbi szakiskolákban), morzsolódnak le, sokkal kisebb arányban tanulnak tovább felsőoktatásban, alacsonyabb végzettséggel jelentősen kevesebbet keresnek a munkaerőpiacon.

***Kulcsszavak:** oktatás, oktatási esélyegyenlőtlenség, hátrányos helyzet, korai iskolaelhagyás, szegregációs index*

Vargáné Mező, L. (Szerk.). (2008). Tovább az akadálypályán. Prevenációs lehetőségek a sajátos nevelési igényű tanulók középiskolai lemorzsolódásának és idő előtti iskolaelhagyásának megelőzésére. Budapest: Educatio.

A tanulmánykötetben a szerzők a sajátos nevelési igényű tanulók középiskolai lemorzsolódásának megelőzésére a következő tényezőket azonosítják: a jelzőrendszer szerepe, a befogadó iskolai környezet, az elfogadó pedagógusi attitűd, az inkluzív tanulási környezet, a pályaaorientációs és életvezetési tanácsadás fontossága és az iskolai szervezetfejlesztés.

Kulcsszavak: lemorzsolódás, iskolaelhagyás, prevenció, sajátos nevelési igény

Vastagh Zoltán (2016): A gyermekek lakáskörülményei és néhány ezzel összefüggő egészségi probléma. In: Vastagh Z. (szerk.): Gyerekesélyek a végeken I.. Tanulmányok a leghátrányosabb helyzetű kistérségek gyermekeinek életkörülményeiről. MTA TK Gyerekesély program, Budapest.

A tanulmány a leghátrányosabb helyzetű térségekben élő gyermekek lakáskörülményeit mutatja be a lakások objektív feltételeken alapuló komfortfokozata, zsúfoltsága és a szubjektív véleménynek is teret engedő lakásminősége alapján. A tanulmány első részében a szerző a három mutató LHH kistérségekben mért értékeit – település- és háztartástípusok szerinti bontásokban – hasonlítja össze a KSH egy 2013-as elemzésének országos adataival. Ezt követően a szerző a fenti három mutatót nemzetiségi-etnikai hovatartozással összefüggésben vizsgálja, majd néhány, a gyermekek szempontjából fontos lakásjellemzőt vizsgál ugyanezen aspektusból. Végül a tanulmány a gyermekeknél jelentkező néhány tartós egészségügyi problémára tér ki. A tanulmány alátámasztja, hogy a gyermekek rossz lakáskörülményei az LHH térségekben is alapvetően az alacsony szintű munkaerő-piaci részvételből és az ezzel összefüggő alacsony jövedelemből fakadnak, ugyanakkor a szerző megállapítja, hogy az LHH térségekben a jobb anyagi helyzetben lévő háztartások gyermekei közül is jóval többen laknak alacsony komfortfokozatú lakásokban a községekben, mint a kisvárosokban – ami a kedvezőtlen települési és településrészi adottságokkal is összefügghet.

Kulcsszavak: lakáskörülmények, egészség, LHH kistérség, szegregáció, telep

Vida Gergő (2015). A tanulási zavarok hazai kategorizálásnak problémái. *Autonómia és Felelősség*, 3.

Az összefoglaló tanulmány rávilágít, hogy a tanulási zavarok definíciója nem egységes a diagnosztikában, a jogszabályokban, a statisztikai adatgyűjtésben és a költségvetési irányelvekben. A legnagyobb anomáliák a formális integrációból, a hátrányos helyzetű gyerekek SNI-ssé címkézéséből („ál-SNI”), az SNI és BTMN megkülönböztetésének nehézségeiből, a diagnózisok számának (helyenként irreális) szórásából és a finanszírozási rendszer következtelenségéből adódnak.

Kulcsszavak: *sajátos nevelési igény diagnózis, sajátos nevelési igény definíció, tanulási zavarok diagnosztikája*

Vida Gergő (2017). Befogadás vagy kirekesztés: Intézményválasztási és változtatási stratégiák a sajátos nevelési igény tükrében. *Autonómia és Felelősség*, 1–4, 81–102.

A vizsgálat intézményváltatással (ide nem értve a lakhelyváltatás miatt bekövetkezett váltást) kapcsolatos Baranya megyei adminisztratív adatok (n=275) elemzésén alapult, enyhe értelmi fogyatékosokban, súlyos tanulási zavarban és súlyos figyelemzavarban érintett gyerekekre fókuszálva. A szerző azt vizsgálta, hogy az egyes SNI-s tanuló csoportok között van-e különbség az intézményváltások számában. A vizsgált mintán az enyhe értelmi fogyatékos tanulók váltottak legtöbbször iskolát, és diagnózistól függetlenül ennek a csoportnak az integrációja jelenti a legnagyobb kihívást. A tanév közbeni váltások az állami fenntartású intézmények felé történtek, ami valószínűsíthetően a jogszabályban rögzített (többször)finanszírozási különbségekből adódik. Az adatokból következő megállapítások nagy része nem választható le a diagnosztikával és SNI-s tanulók fogadásával kapcsolatos központi szabályozásról és a rendszerszintű működés sajátosságairól.

Kulcsszavak: *intézményváltás, iskolaváltás, Baranya megye, enyhe értelmi fogyatékos gyerekek, súlyos tanulási zavar, súlyos figyelemzavar*

Vida Gergő (2018). *Kategóriák fogságában. Hazai SNI integráció hatásvizsgálat a pedagógus attitűd és a tanulói teljesítmény tükrében* [PhD értekezés]. Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola.

<https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/18762> (2020.11.13.)

A disszertáció egyik legfontosabb megállapítása, hogy a sajátos nevelési igényű gyerekek inkluzív oktatása és fejlesztése nem valósul meg. A Baranya megyei SNI tanulók helyzetét empirikusan vizsgáló doktori kutatás fontos részeredménye, hogy az alacsonyabb intellektus több intézményváltatással jár együtt, az intézményeknek megvan a lehetőségük arra, hogy a többlettámogatás lehívása után elküldjék az értelmi fogyatékos gyerekeket, és ezzel gyakran élnek is.

Kulcsszavak: *inkluzív oktatás, integrált oktatás, pedagógus attitűd, SNI teljesítmény*

Vida Gergő (2019). Reziliencia és SNI - Tanulási zavarral küzdő középiskolások lemorzsolódásának háttérváltozói. *Új Pedagógiai Szemle*, 9–10, 57–72.

Az SNI tanulók mind a középiskolákban, mind a felsőoktatásban alulreprezentáltak. A kutatás azt vizsgálta, hogy mi teszi a középiskolás tanulókat „ellenállóvá” a lemorzsolódással szemben. A Baranya megyében középiskolában tanuló, tanulási zavarban érintett középiskolások (n=89) rezilienciájára (IQ, iskolatípus) legerősebben ható tényező a szülők (leginkább az anya) iskolázottsága, miközben nem hat a mintában a leszakadásra a családi halmozódás, az anamnézis, a testvérek száma, a BNO kód, lakhely, az életkor, az osztályfok és az Apgar-érték sem. A vizsgálat kapcsolatot talált továbbá az iskola elhelyezkedése és az IQ, valamint a lakóhely és az IQ között, amely összefüggésekben javarészt nem vizsgált kontrollváltozók hatása érvényesül.

Kulcsszavak: *reziliencia, lemorzsolódás, iskolaelhagyás, tanulási zavar, Baranya megye*

Virág Tünde (2003): Gettósodó térség, gettósodó iskolarendszer. *Kisebbségkutatás* 2. 363–373.

Virág Tünde (2006): A gettósodó térség. *Szociológiai Szemle* 16 (1): 60-76.

Virág Tünde (2008): Változó gazdasági-társadalmi kapcsolatok egy cigányok lakta faluban. *Szociológiai Szemle* 18 (1): 60-77.

Virág Tünde (2009): Szegények a kistelepülések fogságában – a szociálpolitika mindennapi gyakorlata egy hátrányos helyzetű térség településein. *Esély* 20 (4): 38-54.

A szerző tanulmányában egyes elszigetelt és hátrányos helyzetű kistelepüléseken vizsgálja a szegénység csökkentésében a helyi szociálpolitika gyakorlatát. Foglalkozik a helyi önkormányzatok segélyezési és közfoglalkoztatási gyakorlatával, beleágazva a helyi szinteken megfigyeltet a rendszerváltozás óta tapasztalt országos folyamatokba. legfőbb módszerei az interjútechnika és a megfigyelés, majd a tapasztalt jelenségeket

személyes példákkal is illusztrálja. Legfőbb megállapítása, hogy az évtizedek óta megvalósuló szociálpolitikai megfigyelések sajnos nem nyújtanak megfelelő megoldást, hanem megfogalmazása szerint a kistelepülések fogságában tartja a szegény családokat.

Kulcsszavak: *szociálpolitika, hátrányos helyzetű családok, hátrányos helyzetű kistelepülés, interjú, megfigyelés*

Virág Tünde (2010): Kirekesztve. Falusi gettók az ország peremén. Akadémiai Kiadó, Bp.

Voszka Éva (2006): Százezer vagy tízmillió? A rászorultak körei. *Esély* 17 (4): 3–20.

Zám Mária (2003): A szociális biztonság, a foglalkoztatás rendszerének átalakulása a községekben. *Szociális munka: a Szociális Munka Alapítvány folyóirata* 15 (4): 3–26.

Zeller Eszter (2016): Különóra vagy csavargás? A gyermekek szabadidő-eltöltése. In: Vastagh Z. (szerk.): Gyerekesélyek a végeken I.. Tanulmányok a leghátrányosabb helyzetű kistérségek gyermekeinek életkörülményeiről. MTA TK Gyerekesély program, Budapest.

A tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, hogy Magyarország leghátrányosabb helyzetű kistérségeiben milyen családi háttér segíti elő a szervezett szabadidő-eltöltést és hat serkentőleg a szabadidő nem szervezett formáira, valamint, hogy melyek azok az egyéb egyéni tényezők, amelyek formálják a szabadidő-eltöltés jellegét. A tanulmány eredményei közé tartozik, hogy a tevékenységek többségét nem befolyásolja a település típusa (területi egyenlőtlenségek), és nem a gazdasági tőkének, hanem a kulturális tőkének van meghatározó szerepe a szabadidő-eltöltés módját illetően. Míg a magasabban képzett szülők gyermekeire a szervezett szabadidős programok, addig az alacsonyan iskolázottak gyermekeire a szabadidő passzív eltöltése jellemző. Ezenkívül az etnikus, a gyerekszám, a nem és az életkor több esetben meghatározónak bizonyult a szabadidő eltöltésének jellegében.

Kulcsszavak: szervezett és nem szervezett szabadidő, módszer: kérdőíves adatfelvétel, nyelv: magyar

Zolnay János (2008): Vákuumfalvak, vákuumiskolák - Kistelepülések, kisiskolák, közoktatási kirekesztés. *Beszélő* 13 (6): 70-88.

Zolnay János (2016): Kasztosodó közoktatás, kasztosodó társadalom. *Esély* 2016 (6): 70-97.

A szerző tanulmányában arra keresi a választ, hogy a vizsgált Mátészalkai kistérségben 2010 után az egyházi iskolák megjelenése hogyan alakította át a közoktatásban a szelekciós mechanizmusokat. A tanulmány bemutatja, hogy bár a kistérségben 2010 előtti, önkormányzati iskolafenntartás időszakában is jelentős volt a szelekció, de míg 2004 és 2010 között az osztályszintű és csoportbontásos belső szelekció visszaszorult, 2010 után az egyházi iskolák megjelenésének és az iskolák államosításának következtében újra többelemű szelekciós mechanizmusok tapasztalhatóak. A szerző megállapítása, hogy ebben a folyamatban az egyházi iskoláknak fontos (teljes mértékben az elit iskolahasználó csoportok „megbízottjai”), de nem kizárólagos szerepe van: a társadalompolitikai korszakváltás felelős azért, hogy a társadalmi törésvonalak kasztszerűvé váltak.

Kulcsszavak: közoktatás, egyházi iskolák, szelekció, módszer: terepkutatás, nyelv: magyar

Zolnay János (2020): Térvakság. Oktatási stratégiák a városi zsugorodás és a tanulói létszám csökkenésének időszakában. *Szociológiai Szemle* 30(2): 96–114.

https://szociologia.hu/uploads/documents/2/2020_2_5.pdf

A tanulmány két zsugorodó városban folytatott kutatáson alapul, a szerző arra a kérdésre kereste a választ, hogy az oktatási intézmények vezetői miként érzékelik a városi zsugorodási folyamatokat. A kutatás adatgyűjtésen és félig strukturált interjúkon alapult. Az intézményekben bár csökken a tanulók létszáma, a vezetők és az iskolafenntartók nem érzékelik a zsugorodást; az intézmények pozíciójának fenntartására és/vagy növelésére törekvés eszköze a felvételi erősödő szelektivitása.

Kulcsszavak: oktatáspolitikai, szelekció, zsugorodó városok

ANGOL NYELVŰ TANULMÁNYOK

Alasuutari, M. (2014). Voicing the child? A case study in Finnish early childhood education. *Childhood*, 21(2), 242-259.

Tanulmány célja a finn korai gyermekkori oktatási rendszerének összefoglaló bemutatása. A modern skandináv korai gyermekkori oktatás és ellátás célja az ún. „kompetens gyermek” nevelése. A rendszer nagy hangsúlyt fektet a gyermekek véleményének és nézeteinek integrálására, a megfelelő oktatási környezet kialakításához. A gyermekek véleményét úgy dokumentálják, hogy utána a felnőttek döntéshozásában szerepet játszasson. A tanulmány feltérképezi a döntéshozás azon pillanatait, amelyekben a gyermeki hangok előtérbe kerülnek.

Kulcsszavak: korai gyermekkori oktatás, „kompetens gyerek”, skandináv oktatási rendszer, gyermekek véleménye

Albert, F. (2017): ESPN Thematic Report on Progress in the implementation of the 2013 EU Recommendation on “Investing in children: Breaking the cycle of disadvantage”. Riport

Az Európai Szociálpolitikai Hálózat (ESPN) tematikus riportjában Albert Fruzsina az Európai Bizottság Beruházások a gyermekek érdekében: a hátrányos helyzetből való kitörés (2013/112/EU) ajánlásának végrehajtását vizsgálja Magyarország vonatkozásában. A szerző átfogó képet ad a hátrányos helyzetből való kitörés szempontjából releváns magyarországi helyzetről és a 2013 óta bevezetett intézkedésekről számos területen: a szülők munkaerő-piaci részvételének támogatását és a megfelelő életszínvonal elérését célzó intézkedésekről, a megfizethető és minőségi szolgáltatásokhoz (bölcsődék, óvoda, iskola, Biztos Kezdet Gyerekház, gyermekvédelmi rendszer) kapcsolódó intézkedésekről, a gyermekek részvételi jogait támogató intézkedésekről és mechanizmusokról, valamint a gyermekek kitörését célzó EU-s források felhasználásáról. A tanulmány kiemeli, hogy az EU szegénységi mutatói közül számos esetben pozitív változás volt megfigyelhető 2013 óta, ugyanakkor a gyermekek harmada még mindig ki van téve a szegénység és társadalmi kirekesztés kockázatának (AROPE). 2013 óta pozitív változás figyelhető meg például a szülők foglalkoztatottságának növekedése, a koragyermekkori fejlesztés erősödése (bölcsődékúj szabályozása, kötelező óvoda bevezetése, BK gyerekházak normatív finanszírozása), az ingyenes intézményi és nyári gyermekétkeztetés és a dolgozó szülők gyermekeit érintő családtámogatások változásai kapcsán, ugyanakkor a szerző felhívja a

figyelmet ezeken és más területeken megfigyelhető hiányosságokra. Ilyen hiányosság többek között, hogy gyermekszegénység szempontjából releváns családtámogatások (családi pótlék, GYES) jelentősen veszítettek az értékükből a 2008 óta állandó összegük miatt, az egészségügyi ellátás komoly problémákkal küzd, az oktatás területén, számos területen romlás figyelhető meg, a gyermekjogi szemlélet nem vált dominánssá, a gyermekszegénységet és társadalmi kirekesztést célzó intézkedések finanszírozása többnyire EU-s, 2-3 éves projekt alapú forrásból történik. A szerző ezen hiányosságoknak megfelelően fogalmaz meg ajánlásokat.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, kirekesztés, AROPE, szakpolitikai intézkedések, szolgáltatások, támogatások, gyerekjogok*

Albertini, Marco – Radl, Jonas (2012): Intergenerational transfers and social class: Inter-vivos transfers as means of status reproduction. *Acta Sociologica* 55 (2): 107–123.

A tanulmány fókuszában az eltérő társadalmi helyzetben lévő családok esetében a státuszok intergenerációs átörökítése, ill. megőrzése áll. A szerzők elsősorban arra koncentrálnak, hogy a különböző osztályokhoz tartozó szülők milyen formában és mértékben tudják anyagilag támogatni már felnőtt gyermekeiket, ezzel hozzájárulva társadalmi státuszuk megőrzéséhez, esetenként javításához. A cikk részletezi a korábbi elméleti megközelítéseket és hipotéziseket, amelyek a szülői támogatás mögötti motivációs tényezőket vizsgálták, felhasználva korábbi kutatásokat a reciprocitás, szülői altruizmus, valamint a társadalmi státuszok újratermelődésének témaköreiben. A szerzők a SHARE (Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe) adataira építenek, amely felmérés longitudinális, multidiszciplináris, több országot vizsgáló és tobit regressziós modellt alkalmaznak. Legfőbb megállapításaik, hogy a pénzbeli támogatás elsősorban a szolgáltató szektorban dolgozó, magasabb jövedelmű szülőkre jellemző. A támogatást a társadalmi státusz mellett jelentős mértékben az anyagi helyzet befolyásolja (a szerzők interakciós hatást állapítottak meg).

Kulcsszavak: *generációk közötti átörökítés, szülői támogatás, szülők társadalmi státusza, szülők anyagi helyzete, anyagi támogatás, módszer: tobit regressziós modell, nyelv: angol*

Alderson, Priscilla (2011): Trends in research about health in early childhood: Economics and equity, from micro-studies to big business. *Journal of Early Childhood Research* 9 (2): 125–136.

Priscilla Alderson tanulmányának célja, hogy összegezze és értékelje az utóbbi négy évtizedben Nagy-Britanniában a koragyermekkori egészséggel kapcsolatos kutatási irányokat és az alkalmazott kutatási módszereket. Összefoglalásában külön figyelmet fordít arra, hogy megállapítsa milyen trendek, főbb témák mentén csoportosulnak az általa vizsgált kutatások. Hangsúlyozza az egyenlőségi elv megjelenését, a különböző programok költséghatékonyságának vizsgálatát (közgazdasági szemléletmódját) valamint a források hatékony újraelosztásának témakörét. Külön foglalkozik a kifejezetten gyermekszegénység témakörével foglalkozó brit kutatásokkal. Az összefoglalás rávilágít azokra a releváns felmérésekre és eredményeikre, amelyek a koragyermekkori egészség témakörben érdeklődők számára hasznos lehet.

Kulcsszavak: *egészség, koragyermekkori egészség, korábbi kutatások, gyermekszegénység, módszer: összefoglaló, nyelv: angol*

American Academy of Pediatrics (2012): Policy Statement. Early Childhood Adversity, Toxic Stress, and the Role of the Pediatrician: Translating Developmental Science into Lifelong Health. *Pediatrics*, 129(1): 224-231.

Az USA gyermekorvosainak kollegiumának szakmai ajánlása arra hívja fel a figyelmet, hogy egy ún. „ecobiodevelopmental” keretben kell szemlélni az életút során tapasztalt egészséget és egészségügyi egyenlőtlenségeket. A gyermekorvosoknak minél több figyelmet kell szentelni a kora gyermekkori mentális és fizikális állapotra, hogy ezekkel megelőzzék a későbbi egészségügyi problémákat. Mivel mára már lehet tudni, hogy a rossz körülmények között kialakuló toxikus stressz jelentősen befolyásolja az életút során kialakuló egészségügyi állapotokat, ezeknek a felismerésére és csökkentésére különös figyelmet kell fordítani az egészségügyben a jövőben.

Kulcsszavak: *toxikus stressz, egészségügyi egyenlőtlenségek, fejlődés, környezet és egészség kapcsolata*

Andenæs, Agnes (2012): From 'placement' to 'a child on the move': Methodological strategies to give children a more central position in Child Welfare Service. *Qualitative Social Work* 11 (5): 486–501.

A cikk egy norvég esettanulmányra épül, azok között a gyerekek között akiket a gyermekjóléti szolgáltatás képviselői a rossz családi körülmények miatt kiemelték otthonukból és megfelelőbb környezetbe helyezték őket. A kvalitatív kutatás 109 család helyzetét térképezi fel, interjúkra támaszkodva elsősorban azt vizsgálva, hogy az új

környezet milyen hatással van a gyerekekre és milyen hatással volt a családra a kiemelés ténye. A szerző elsősorban amellel érvel, hogy a gyermekeknek a hangját, mint autonóm egyénét is figyelembe kell venni mind kutatás mind a gyermekjóléti intézkedések során.

Kulcsszavak: *kiemelés, gyermekjólét, gyermekjóléti intézkedések, legfőbb módszer: interjú, nyelv: angol*

Anderson, Elizabeth (2012): Race, culture, and educational opportunity. *Theory and Research in Education* 10 (2): 105– 129.

A kritikus hangvételű tanulmány az amerikai iskolarendszerben afro-amerikai gyerekeknél kialakuló és stabilizálódó különbségeket vizsgálja. A szerző épít az otthonról, családtól származó kulturális különbségekre – a kulturális tőke elméleteire, valamint korábbi az oktatási rendszer kirekesztő mechanizmusait más aspektusból vizsgáló kutatásokra egyaránt, hangsúlyozva, hogy a létrejövő különbségek a két fő tényező kölcsönös hatása. Külön foglalkozik a lehetőségek, valamint az ezekre adott válaszok, stratégiák kérdéskörével, kritizálva a korábban megjelent álláspontokat. A szerző az amerikai döntéshozók számára új lehetőségeket vázol fel az iskolai különbségek felszámolására.

Kulcsszavak: *szakpolitikai javaslat, iskolai teljesítmény, kulturális különbségek, kulturális tőke elmélet, USA, szegregált oktatás, életesélyek, nyelv: angol*

Arakelyan, S., Maciver, D., Rush, R., O'hare, A., & Forsyth, K. (2019). Family factors associated with participation of children with disabilities: A systematic review. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 61(5), 514–522.

<https://doi.org/10.1111/dmcn.14133>

A tanulmány 30 2001 és 2017 között publikált (USA, Európa, Kanada, Ausztrália, Izrael) elemzés eredményeit összegzi, amik a (5-12 éves) fogyatékos gyerekek társadalmi részvételével összefüggésben a családi tényezőket vizsgálták. A négy legjellemzőbb nem változékony háttérváltozó a szülők etnikuma, iskolai végzettsége, a család típusa, és a család szocio-ökonómiai helyzete, további hat változó tényező a szülők mentális és fizikai egészségi állapota, a szülők élnéhatékonyaságról való vélekedése, támogató hálózata, ideje, a családi preferenciák, illetve a szabadidős tevékenységek.

Kulcsszavak: fogyatékkal élő gyerekek, részvétel, családi tényezők

Aston, J., Dewson, S., Dyson, A., & Loukas, G. (2005). *Post-16 transitions: A longitudinal study of young people with special educational needs.* Department for Education and Skills Publications. Elérés: <https://www.educationandemployers.org/wp-content/uploads/2014/06/sen-transitions-wave-3-dfes.pdf> (2020.11.13.)

A kutatási jelentés egy sajátos nevelési igényű fiatalok kötelező oktatásból fiatal felnőtt létbe való átmenetét vizsgáló longitudinális kutatás harmadik hullámának eredményeit foglalja össze. Az átmenetre ható legfontosabb tényezők az Egyesült Királyságban a kutatásban részt vevő fiatalok válaszai alapján a személyes jellemzők és képességek, a családi támogatások, a helyi szolgáltatások hatásossága, és a helyi lehetőségek (munka, továbbtanulás, szabadidős tevékenységek stb.) elérhetősége. A fiatal felnőtt fogyatékkal és tanulási zavarokban érintettek előmenetelének mintázatai ezen tényezők különböző interakciói miatt nagyon eltérőek lehetnek.

Kulcsszavak: sajátos nevelési igényű tanulók, longitudinális kutatás, Egyesült Királyság, fiatal felnőttek

Backman, Olof - Ferrarini, Tomy (2010): Combating Child Poverty? A multilevel Assessment of Family Policy Institutions and Child Poverty in 21 Old and New Welfare State. *Journal of Social Policy*, 39(2): 275-296.

A tanulmány célja, hogy huszonegy jóléti államban összehasonítsa a családpolitikai intézmények működését és a kisgyermekkel rendelkező háztartások mértékét. A multi level modelben egyszerre vizsgálják a szerzők az egyéni, illetve országos szintű adatokat, elemezve őket a gyermekszegénység kockázatának tükrében. Az eredmények azt mutatják, hogy a családi transzferek mikroszinten csökkentik a gyermekszegénységet, ugyanakkor más-más mechanizmusok állnak a csökkenés hátterében attól függően, hogy milyen családtámogatás valósul meg az adott országban. Bizonyos tekintetben a kettős kereső modell számít előnyösebbnek, ugyanakkor más társadalmi struktúrákban a hagyományos családmódel támogatása hozott jobb eredményeket.

Kulcsszavak: gyermekszegénység, jóléti állam, multilevel modellezés, családtámogatási politikák

Bamfield, Louise-Brooks, Richard (2006): Narrowing the Gap: The Fabian Commission on Life Chances and Child Poverty. London: Fabian Society.

A könyv célja, hogy összefoglalja a gyermekszegénységgel kapcsolatos témákat, valamint a deprivált gyermekkor által bekövetkezett egyenlőtlen életesélyeket, majd az eddig megoldatlan problémákra igyekszik szakpolitikai javaslatokat tenni. A könyv első részében elsősorban a brit gyermekszegénység elleni programot mutatja be, valamint felhívja a szisztematikus egyenlőtlenségekre a figyelmet. A publikáció alapjául szolgáló kutatásban a Bizottság megállapította, hogy a közvélekedés megváltoztatása a szegénységgel és az életesélyekkel kapcsolatban alapvető fontosságú, hiszen ennek hiányában nem lehet komolyabb változtatásokat eszközölni. A könyv második fele a jelenlegi brit helyzetet mutatja be, valamint elemzi az egyenlőtlen életesélyek szempontjából. Végül szakpolitikai javaslatokat tesz a helyzet mérséklésére.

Kulcsszavak: szakpolitikai javaslat, gyermekszegénység, egyenlőtlenség, életesélyek

Bargain, O. - Donni, O. - Kwenda, P. (2011): Intrahousehold Distribution and Child Poverty: Theory and Evidence from Côte d'Ivoire. Working Papers. Human Capital and Economic Opportunity Working Group Economic Research Center University of Chicago

<http://ftp.iza.org/dp6029.pdf>

A tanulmány bemutatja a különböző módszereket, amelyekkel a háztartásokon belüli jövedelem-eloszlást számolják, külön részletességgel a Rothbart módszert.

Az elméleti összefoglaló után, mivel a szerzők szerint a fejlődő országok tekintetében erről az eloszlásról gyakran megfedkeznek, elefántcsontparti empirikus adatokkal mutatják be számításaikat. Az adatokra alkalmazott kibővített Rothbart módszer alapján megállapították a szerzők, hogy a fejlődő ország háztartásaiban a jövedelem jelentős részét a gyerekekre fordították, de ez nem jelenti azt, hogy fordulat lenne az országban a gyerekszegénység mutatószámainak tekintetében.

Kulcsszavak: család, jövedelemelosztás, Afrika, fejlődő országok, Elefántcsontpart, nyelv: angol

Baroody, Alison E. – Diamond, Karen E. (2012): Links Among Home Literacy Environment, Literacy Interest, and Emergent Literacy Skills in Preschoolers At Risk for Reading Difficulties. *Topics in Early Childhood Special Education* 32(2): 78-87.

A tanulmányban a szerzők rámutatnak a korai, megfelelő olvasási képesség és a későbbi iskolai teljesítmény közötti összefüggésre. A kutatók eredményeik tükrében azt találták, hogy a gyermekek olvasási teljesítményét jelentősen befolyásolja a szülők olvasáshoz fűződő magatartása, az otthoni környezet kontextuális hatása. Ez a környezeti hatás a kutatók szerint már abban is megnyilvánul, hogy saját beszámolóik alapján mennyire érdeklődnek egyáltalán a gyerekek az olvasás iránt. A szerzők megállapítják, hogy amennyiben a gyermekek olvasáshoz kapcsolódó kialakult érdeklődésének megfelelő, fejlesztő programokat szerveznek a szülők, az előnyös hatással lehet a gyermek későbbi iskolaérettségére, valamint iskolai teljesítményére. A kutatás során a szerzők olyan szegény gyerekeket vizsgáltak, akiknél elsősorban az anyagi helyzet következtében alakulhat ki a nem megfelelő olvasási képesség kockázata, kimutatták, hogy ebben a tekintetben is érvényesül a szegényeket érintő Máté-hatás.

Kulcsszavak: olvasás, iskolai teljesítmény, Máté-hatás, nevelés hatása, koragyermekkorai fejlődés, óvodás gyermekek, nyelv: angol

Beaver, Kevin M. (2011): Environmental Moderators of Genetic Influences on Adolescent Delinquent Involvement and Victimization. *Journal of Adolescent Research* 26 (1): 84–114.

A cikkben a szerző mellett érvel, hogy az antiszociális viselkedés hátterében nem pusztán genetikai tényezők állnak, hanem hatalmas szerepe van a környezeti hatásoknak. A testvérpárokon végzett kutatás kimutatta, hogy a környezetben tapasztalt bűnözésre hajlamosító tényezők erősen befolyásolják a kamaszoknál tapasztalt antiszociális viselkedés különböző formáit. A kutatás során a szerző 13 különböző környezeti hatást vett figyelembe, egy longitudinális kamaszkori egészséget vizsgáló nagymintás adatbázis elemzésével. Külön kitért a legfőbb befolyásoló tényezőkre, mint a bűnöző kortársak, rossz lakókörnyezet, családi kockázatok, szociális segítségnyújtás, vallásosság, iskolai tényezők, egészségügyi tényezők. A tanulmány végén hosszasan érvel ezen befolyásoló tényezők hatásai mellett.

Kulcsszavak: kamaszkori bűnözés, viselkedés zavar, környezeti hatások, testvér kutatás, nyelv: angol

Beblavý, M., Thum, A. E., - Veselkova, M. (2013). Education and social protection policies in OECD countries: Social stratification and policy intervention. Journal of European Social Policy, 23(5), 487-503.

A tanulmányban a szerző OECD országokban azt vizsgálja, hogy az oktatási és szociális védelmi politikák miként kapcsolódnak össze és hogyan befolyásolják a társadalmi stratifikációt. Új módszertant alkalmaznak az országok csoportosítására: figyelmet szentelnek az állami és egyéni hozzájárulások arányára, valamint, hogy az állami rendszer mennyire az egyenlőséget vagy a stratifikációt segíti elő. Mivel több különálló csoportot különböztetnek meg, tanulmányuk végén amellet érvelnek, hogy nem lehet egy általános egész Európára kiterjedő oktatáspolitikai szabályozást megvalósítani.

Kulcsszavak: oktatás, szakpolitikák, társadalmi stratifikáció, szakpolitikai javaslatok

Beckfield, J. – Olafsdottir, S. – Bakhtiari, E. (2013): Health Inequalities in Global Context. American Behavioral Scientist, 57 (8): 1014 – 1039

A tanulmány először arra hívja fel a figyelmet, hogy nemcsak az egyes országokon belüli egészségügyi egyenlőtlenségek tanulmányozása a fontos, hanem az egyes országok között kialakuló, nemzetközi egyenlőtlenségek kutatására is hangsúlyt kell fektetni. A szerzők olyan nemzetközi mutatókat hoznak létre, amelyek a szociális helyzet egészségre gyakorolt hatását vizsgálja országokon átívelően. Külön figyelmet fektetnek arra, hogy a jövedelmi egyenlőtlenségek miként hatnak az egészségügyre. Elemzésükben a 48 országra kiterjedő World Value Survey adataira támaszkodnak. Megállapították, hogy vannak az összes országra kiterjedő hasonlóságok, de a különböző országokra vonatkozó kontextusok többek között az oktatási szint és a szubjektív egészségérzet kapcsolata különbözik az egyes országokban. A szerzők javaslatokat tesznek a téma további feltérképezésére és az eredmények hasznosítására.

Kulcsszavak: *egészség, szubjektív egészségérzet, egészségi egyenlőtlenség, nemzetközi összehasonlítás, World Value Survey*

Ben-Arieh, Asher – Frønes, Ivar (2011): Taxonomy for child well-being indicators: A framework for the analysis of the well-being of children. *Childhood* 18(4): 460–476.

A tanulmány célja, hogy összegezve vizsgálja azokat a különféle indikátorokat, amelyek a gyermekek helyzetének és jólétének mérésére szolgálnak. A szerzők először részletesen áttekintik a szociális indikátorokat bemutató szakirodalmat, majd a gyermeki jóllétet mérő indikátorok különböző mérési dimenzióit és kialakulását vizsgálják. Külön figyelmet szentelnek Amartya Sen megközelítésének, amely a képességeket helyezi a jóllét elemzésének középpontjába. Az indikátorok tipizálása és felsorolása után figyelmüket az egyes indikátorok egymásra gyakorolt hatására összpontosítják, modellezve a lehetséges összefüggéseket.

Kulcsszavak: *gyermekek jólléte, indikátorok, képességek, gyermeki fejlődés, gyermekszegénység, elméleti összefoglaló, nyelv: angol*

Black, Sandra E. – Devereux, Paul J. – Salvanes, Kjell G. (2005): From the cradle to the labor market? The effect of birth weight on adult outcomes. National Bureau of Economic Research.

<http://ftp.iza.org/dp1864.pdf>

A szerzők ikerkutatásukban norvég adatokra (1967 és 1997 közötti születések) támaszkodva a gyermekek születési súlya és a későbbi teljesítményük közötti összefüggéseket vizsgálták, megállapítva, hogy az alacsonyabb testsúllyal született gyermekeknek rosszabbak az életkilátásai magasabb születési súlyú társaiknál. A kutatás során mind a rövid, mind a hosszú távú hatásokat vizsgálták és arra a következtetésre jutottak, hogy a hosszú távú hatás a következő tényezők tekintetében érvényesült: magasság, BMI, IQ, iskolai teljesítmény, munkaerőpiaci pozíció. A szerzők a szignifikáns összefüggés mellett azonban kitérnek rá, hogy későbbi kutatások során más tényezőket is figyelembe kell venni, többek között nemzeti programokat, szülők anyagi helyzetét és annak a gyerekek lehetőségeire gyakorolt hatásait.

Kulcsszavak: gyermekfejlődés, születési súly, munkaerőpiaci pozíció, szülők anyagi helyzete, életkilátások, módszer: longitudinális ikerkutatás, nyelv: angol

Blekesaune, Morten (2013): Economic Strain and Public Support for Redistribution: A Comparative Analysis of 28 European Countries. *Journal of Social Policy*. 42 (1) 57–72.

A szerzők kutatásukban azt vizsgálják, hogy milyen összefüggések vannak az egyes országokban a nehéz gazdasági és anyagi körülmények és az újraelosztás társadalmi támogatottsága között. Elemzésüket 28 európai ország összehasonlításával végzik, a European Social Survey 2009-es adataira támaszkodva. megállapítják, hogy az egyes országokon belül azok támogatják az újraelosztó rendszer erősségét akik rosszabb anyagi körülmények között élnek. Az országok közötti összehasonlításból az derül ki, hogy az újraelosztás társadalmi támogatottsága annál magasabb minél több rászoruló van az adott országban.

Kulcsszavak: újraelosztási rendszerek, újraelosztás társadalmi támogatottsága, anyagi egyenlőtlenség, nemzetközi összehasonlítás, European Social Survey

Blomberg, H. – Kroll, C. – Kallio, J. – Erola, J. (2013): Social Worker's Perceptions of the Causes of Poverty in the Nordic Countries. *European Journal of Social Policy*, 23 (1): 68 – 82.

A tanulmány a szegénység okait egy új perspektívából vizsgálja, az utcai szociális munkások gondolatait és véleményeit állítja középpontba. A kutatás a skandináv országok szociális munkásai körében kitöltött kérdőíveken alapszik. A szerzők arra hívják fel a figyelmet, hogy a különböző országokban tapasztalható kontextuális különbségek miként befolyásolják a szegénység kialakulásának megítélését. Megállapítják, hogy míg az egyéni dimenziók meghatározóak, a megyei különbségek nem játszanak döntő szerepet a szociális munkások körében.

Kulcsszavak: szociális munkások, szegénység okai, szubjektív megítélés, skandináv országok, nyelv: angol

Blomeyer, Dorothea - Coneus, Katja – Laucht, Manfred –Pfeiffer, Friedhelm (2008): Self-Productivity and Complementarities in Human Development: Evidence from the Mannheim Study of Children at Risk. Institute for the Study of Labor; IZA <http://ftp.iza.org/dp3734.pdf>

Bodovski, Katerina – Youn, Min-Jong (2011): The long term effects of early acquired skills and behaviors on young children's achievement in literacy and mathematics. *Journal of Early Childhood Research* 9 (1): 4–19.

A tanulmány amerikai nagy elemszámú mintán vizsgálja, hogy milyen összefüggés állapítható meg az általános iskolások 6-7 éves kori viselkedésük, valamint későbbi-ötödik osztályos teljesítményük között (regressziós modellt használva, kontrollálva az első osztályban nyújtott teljesítményükkel). Megállapították, hogy a tanuláshoz való hozzáállás fontos befolyásoló tényező. Az iskolában tanúsított viselkedés, valamint a tanuláshoz való hozzáállás témakörét korábbi szakirodalom és kutatási eredmények alapján részletesen bemutatják a szerzők, kitérve az családi-, etnikai-, anyagi háttér és iskolában megfigyelhető viselkedés kapcsolataira. Amennyiben változik a tanuláshoz való hozzáállás, többek között az alacsony jövedelmű és státuszú családokból származó gyerekek teljesítményében javulás érhető el.

Kulcsszavak: *oktatás, oktatási egyenlőtlenség, családi háttér, etnikai különbségek, iskolai teljesítmény, iskolai viselkedés, tanuláshoz való hozzáállás, módszer: nagy elemszámú minta, regressziós modell, nyelv: angol*

Bollig, S., & Kelle, H. (2013). The implicit construction of 'children at risk': On the dynamics of practice and programme in development screenings in early childhood. *Journal of Early Childhood Research*, 11(3), 248-261.

A cikk egy etnográfiai kutatás eredményeit foglalja össze, amely a német gyermekorvosi szűréseket vizsgálja. Az etnográfia során a szerzők azt vizsgálták, hogy a kötelező megelőző szűrési vizsgálatok a focoulti értelemben miként járnak hozzá a veszélyeztetettség konstruálásához. Külön figyelmet szentelnek arra, hogy az esetleges kezelések egyszerre a szülők és a gyermekorvosok felelőssége, de a politikai rendszer következményeképpen harcok alakulnak ki a felelősség kisajátításába. A szerzők arra hívják fel a figyelmet, hogy megváltozott a diskurzus a gyermekek egészsége és a családok felelőssége körül.

Kulcsszavak: *egészségügyi szűrések, szülők felelőssége, egészség és betegség konstruálása*

Bonell, Chris (2004): Why Is Teenage Pregnancy Conceptualized as a Social Problem? A Review of Quantitative Research from the USA and UK. *Culture Health & Sexuality* 6(3):255-72

A szerző szisztematikus szakirodalmi elemzésében azokat az 1981 és 2000 közötti, az Egyesült Királyságban és Amerikai Egyesült Államokban végzett kvantitatív kutatásokról szóló tanulmányokat elemezte, melyek a tinédzser terhességek társadalmi (nem egyéni, vagy pszichológiai) befolyásoló tényezői és kimenetei közötti kapcsolatot vizsgálják és a két ország között jelentős különbségeket tapasztalt. Az elemzés során a szerző azt vizsgálta, hogy az egyes tanulmányok szerzői mivel magyarázzák témájuk fontosságát, milyen befolyásoló tényezőket vizsgálnak, valamint milyen következtetésekre jutnak. A szerző megállapítása többek között, hogy jelentős különbség van azonban az USA és az Egyesült Királyság között a tekintetben, hogy míg utóbbiban inkább egészségügyi fókuszúak a kutatások, és csak néhány kutatás közelít a szülők és gyermekek szegénysége felől a tinédzserterhességekhez és gyermekvállaláshoz, addig az USA-beli tanulmányok több mint fele indokolja ezzel témaválasztását. A vizsgált tanulmányok ugyanakkor nem reflektálnak arra, hogy ezek a hátrányos kimenetek egyszerre társadalmilag is közvetítettek és az állami támogatás mértéke – a jövedelemtámogatások, a gyermekgondozás és az oktatási kiadások – is jelentős hatással vannak rájuk. A tinédzserterhességekre ható gazdasági befolyásoló tényezőket mindkét országban szinte minden kutatás vizsgálta: ugyanakkor, míg az Egyesült Királyságban kevesebb tanulmány vizsgált kulturális tényezőket (és nagyobb jelentőséget tulajdonítottak a gazdaságiaknak), addig az Egyesült Államokban szinte az összes tanulmány mind a gazdasági, mind a kulturális faktorokat vizsgálta. Mégis a legtöbb tanulmány bevezetőjében inkább a kulturális faktorokra helyezett nagyobb hangsúlyt – egyéni „hibával”, kulturális „deficittel” magyarázva a tinédzser terhességeket, és a szegénység intergenerációs átörökítését.

Kulcsszavak: *tinédzserkori gyermekvállalás, gazdasági és kulturális befolyásoló tényezők, deprivációs ciklus, Amerikai Egyesült Államok, Egyesült Királyság*

Boros J. – Bogdán P. – Durst J. (2021): Accumulating Roma cultural capital: First-in-family graduates and the role of educational talent support programs in Hungary in mitigating the price of social mobility. *Szociológiai Szemle* 31(3): 74–102.

https://szociologia.hu/uploads/documents/2/2021_03_74_102_OLDAL.pdf

A tanulmány A kutatás 165, elsőgenerációs roma értelmiségi személlyel folytatott narratív mélyinterjú alapján. Az oktatási, mentor programok hozzájárulnak a hátrányos helyzetű, kedvezőtlen társadalmi-gazdasági háttérű családból érkező fiatalok tőke

növeléséhez, ugyanakkor a felfelé mobil roma kisebbségekhez tartozók jellegzetes problémákkal szembesülnek e mobilitási utakon: a mindennapokban diszkriminációval szembesülnek, illetve annak érzelmi nehézségeit hordozzák, hogy „maguk mögött hagyják” származási közösségük tagjait.

Kulcsszavak: mobilitás, első generációs értelmiségiek, roma fiatalok

Bosmans, G. – Dujardin, A. – Raes, F. – Braet, C. (2013): The Specificity of Autobiographical Memories in Early Adolescence: The Role Of Mother – Child Communication and Attachment Related Beliefs. *Journal of Early Adolescence*, 33 (5): 710 – 731.

Az autobiografikus memóriát kutatták a szerzők annak érdekében, hogy feltérképezzék a gyerekek későbbi élete során ezek az emlékek milyen hatással vannak az édesanyjukkal való kapcsolatukra. Különös hangsúlyt fektettek az anya és gyermek közötti kommunikáció hatására. Megállapítják, hogy az anya gyermek kapcsolat és a köztük kialakuló bizalom fontos hatással van a gyermekek későbbi lelki fejlődése szempontjából.

Kulcsszavak: anya-gyermek kapcsolat korai kötődés, gyermekek lelki egészsége

Bradbury, Bruce – Jenkins, Stephen P. – Micklewright, John (2001): The Dynamics of Child Poverty in Industrialised Countries. Published by the Press Syndicate of the University of Cambridge.

<http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam031/00052996.pdf>

A tanulmány, amely egy egész kötetnek a bevezetője, a statikus leíró kép helyett szegénység dinamikájának a vizsgálatát helyezi középpontba, amely a szerzők szerint eddig hiányzott a fejlett országok szegénységének a vizsgálataiból.

Fókusza, hogy egyes gyerekek miként válnak szegénnyé és majd miként lépnek ki ebből az állapotból.

Kulcsszavak: szegénység dinamikája, fejlett országok, nyelv: angol

Bradshaw, Jonathan-Richardson, Dominique (2008): The Child Income Poverty Measure Child Well-being Internationally? *Social Policy and Society* 7(4): 521-536

A szerzők tanulmányukban arra vállalkoznak, hogy a három leggyakrabban alkalmazott, gyermekjólétet mérő indikátort bemutassák és összevegyik annak érdekében, hogy pontosabb képet kapjunk a szegény gyermekek valós összetételéről. Elemzik az anyagi jólét dimenzióját ugyanakkor bemutatják, hogy ez pusztán egy része az alkalmazott indexeknek. Egy multi-dimenziós index kialakítása mellett érvelnek tanulmányuk végén.

Kulcsszavak: gyermekjólét mérése, index, multi-dimenziós megközelítés

Bradshaw, J. – D. Richardson (2009): „An Index of Child Well-Being in Europe”. *Child Indicators Research* 2: 319-351.

<http://www.york.ac.uk/inst/spru/research/unicef/EU29.pdf>

Szerzők a tanulmányban 29 európai ország gyermekeinek jólétét térképezik fel és hasonlítják össze általuk kijelölt 43 indikátor alapján. Az indikátorokat hét nagyobb csoportba osztották: egészség, szubjektív jólét, személyes kapcsolatok, anyagi háttér, oktatás, viselkedés és kockázatok, lakáskörülmények és környezet. Az összehasonlításból kiderül, hogy a gyermekjólét Hollandiában a legjobb és a volt keleti blokk országai teljesítettek a legrosszabban. Összefüggést találtak az egy főre jutó GDP családtámogatások mértéke és a gyermekjólét között, ugyanakkor nem mutattak pozitív összefüggést a jólét és az egyszülős háztartások között.

Kulcsszavak: gyermekjólét, európai összehasonlítás, indikátor rendszer

Bradshaw, Jonathan – Holmes, John (2013): An Analysis of Equity in Redistribution to the Retired and Children over Recent Decades in the OECD and UK. *Journal of Social Policy*. 42 (1) 39–56.

A cikk annak az elméletnek a cáfolatára született, amely azt állította, hogy a redistribúciós rendszerből hiányzik a generációk közötti igazságosság. Az elmélet állítása szerint a jóléti államok jobban támogatják a nyugdíjasokat, mint amennyit a gyermekek jólétére költenek. A cikkben a szerzők 1980-2007 közötti OECD adatokra támaszkodva kimutatják, hogy a skandináv államokat leszámítva ez a tendencia nem érvényesül. Bár vannak bizonyos eltolódások a nyugdíjasok támogatásának irányába, de ez nem a jóléti kiadások szerkezetének változásában alakult ki.

Kulcsszavak: jóléti kiadások, európai jóléti rendszerek, generációk közötti igazságosság, OECD adatok

Brayfield, April – Korintus, Márta (2011): Early childhood socialization: Societal context and childrearing values in Hungary. *Journal of Early Childhood Research* 9 (3): 262–279.

A cikkben a szerzők a gyermekkor fogalmát és a koragyermekkori szocializációt vizsgálták magyar környezetben, egy közel ötszáz fős mintán lekérdezett kérdéssorozatra adott válaszok tartalomelemzése alapján. Mind makró, mind mikró szempontokra koncentráltak kutatásuk során. A tanulmány részletesen bemutatja a magyar demográfiai folyamatokat és azok mögött húzódó mechanizmusokat, majd részletezi a gyermekvállalást befolyásoló intézményi, jogi, gazdasági környezetet. Megállapították, hogy a magyarok úgy vélik a különböző normákat és tudnivalókat más forrásból tanulja meg a gyermek (más, de kiegészítő szerepe van a szülőknek, valamint a gyerekekkel foglalkozó szakembereknek). A válaszadók többsége úgy vélte, hogy bizonyos értékeket csoportos, játékos környezetben (bölcsődében) kell megtanulni a gyerekeknek, míg az olvasást és a matematikát az általános iskolában kell elsajátítaniuk. Külön kitértek a kutatás során annak vizsgálatára, hogy milyen szerepet tulajdonítanak, valamint miket várnak a szülők egy jó bölcsődétől.

Kulcsszavak: koragyermekkori szocializáció, bölcsőde, magyar helyzet, gyermekvállalás Magyarországon, módszer: tartalomelemzés, nyelv: angol

Breheny, Mary – Stephens, Christine (2007): Individual responsibility and social constraint: The construction of adolescent motherhood in social scientific research. In: *Culture, Health and Sexuality*, 9 (4): 333–346

A szerzőpáros szakirodalmi elemzésében olyan tanulmányokat vizsgált, melyek igyekeznek meghaladni a tinédzserkori gyermekvállalást kizárólag problematizáló megközelítéseket. Elemzésük során a tanulmányokat négy kategóriába sorolták, az alapján, hogy mi áll vizsgálódásuk középpontjában: egyéni különbségek, a „sikerhez” szükséges faktorok, hátrányok mint ok vagy okozat, illetve a tinédzser anyák nézőpontja és tapasztalatai. A szerzők rámutatnak, hogy milyen káros következményei lehetnek ezeknek a megközelítéseknek is, mint például a „jó anyaság” tényezőinek individualizálásával a társadalmi kontextus mellőzése, a tinédzser anyákat kizárólag strukturális problémák áldozataként bemutatva saját cselekvőképességük elvitatása vagy saját megélt tapasztalataik bemutatásával önmagában mégiscsak a tinédzser

anyaság problematizálása. Véleményük szerint a beavatkozásoknak az anyákat társadalmi-gazdasági pozíciójuktól függetlenül kellene támogatni, és olyan struktúrákat kellene célozniuk, amik segítik, hogy az anyák részvétele biztosított legyen az oktatásban és gazdaságban. Ebben a megközelítésben az anyaság egyrészt kihívás, amit támogatni kell az anya korától és szocioökonómiai helyzetétől függetlenül, másrészt gazdasági és társadalmi státusztól függetlenül érték. A hátrányokat pedig az oktatáshoz, foglalkoztatáshoz, gyermekgondozási lehetőségekhez való hozzáféréseken keresztül kell értelmezni.

Kulcsszavak: *tinédzserkori gyermekvállalás, „jó anyaság”, tulajdonságok individualizálása, társadalmi kontextus*

Brooker, Liz (2011): Taking children seriously: An alternative agenda for research? *Journal of Early Childhood Research* 9 (2): 137–149.

Brooker cikke olyan kutatásokat említ, amelyek szerinte szükségesek ahhoz, hogy feltérképezhessük a gyermekek helyzetét. Először összefoglalja a mérvadó brit kutatások módszereit és eredményeit, majd megjelöli azokat az irányokat és módszereket, amelyeken szerinte a brit koragyermekkorai nevelés témakörében szükségesek. Hasznos lehet hazai kutatók számára is, hiszen lehetséges kutatási irányokat térképez fel.

Kulcsszavak: *koragyermekkor, koragyermekkorai nevelés, korábbi brit kutatások, kutatási javaslatok, multikulturalizmus, nyelv: angol*

Bryant, Toba (2009): Social Inequalities, Public Policy, And Health. *Humanity & Society* 33 118-144.

Tanulmányában a szerző azt vizsgálja, hogy a jóléti államok ellátásai milyen hatással vannak a szociális és egészségügyi egyenlőtlenségekre. Három ország (Kanada, USA és Nagy-Britannia) szociális ellátó rendszereit hasonlítja össze, beleágyazva elemzését a hagyományos jóléti rendszerekről kialakult elméleti struktúrákba. Külön elemzi az egészségügyi kiadásokra fordított összegeket az OECD államok tekintetében, valamint vizsgálja a gyermekes családoknak juttatott támogatásokat is. Legfőbb mondanivalója, hogy a különböző szociális egyenlőtlenségek egészségügyi egyenlőtlenségekhez is vezetnek, és hogy a jóléti politikának ezt az aspektust hangsúlyosan figyelembe kell vennie.

Kulcsszavak: jóléti állam, egyenlőtlenségek, egészségügyi egyenlőtlenség, szakpolitikai javaslat, nyelv: angol

Bullock, Kate –Muschamp, Yolande –Ridge, Tess – Wikeley, Felicity (2010): Educational relationships in out-of-school-time activities: are children in poverty missing out again? *Education, Citizenship and Social Justice* 5(2): : 103–116.

A cikkben a szerzők azt vizsgálják, hogy a brit iskolarendszerbe járó gyerekek közötti egyenlőtlenségek milyen hatással vannak az iskolán kívüli tevékenységre. A szerzők megállapítják, hogy a rosszabb anyagi körülmények közötti gyermekek kimaradnak az oktatáson kívüli tevékenységekből, tovább növelve ezzel meglévő hátrányukat. A szerzők javaslatokat tesznek, hogy miként lehet a szegény gyerekeket is bevonni az iskolán kívüli tevékenységekbe.

Kulcsszavak: oktatási egyenlőtlenség, iskolán kívüli oktatási tevékenység, későbbi hatások, szakpolitikai javaslat

Burgard, S. A. – Lin, K. Y. (2013): Bad Jobs, Bad Health? How Work and Working Conditions Contribute to Health Disparities. *American Behavioral Scientist*, 57 (8): 1105 – 1127.

Az összefoglaló tanulmányban a szerzők a munka és egészség összefüggéseit vizsgálják számos különböző aspektusból és elméleti keret mentén. Először foglalkoznak a foglalkoztatott, valamint a munkanélküliek eltérő egészségügyi helyzetével, majd az egyes típusú foglalkozások különböző egészségre gyakorolt hatásait tekintik át. Különbséget tesznek a magas és alacsony státuszú munkák kockázatai között, valamint kitérnek a generációkon átívelő lehetséges hatásokra is. A tanulmány második részében ezen jelenségek makro hatásait elemzik majd végül a hatások kiküszöbölésére tesznek szakpolitikai javaslatokat.

Kulcsszavak: egészség, foglalkoztatottság, munkanélküliség, egészségügyi egyenlőtlenségek, szakpolitikai javaslatok, nyelv: angol

Busemeyer, Marius R. (2012): Inequality and the political economy of education: An analysis of individual preferences in OECD countries. *Journal of European Social Policy* 22 (3): 219–240.

A publikáció arra tesz kísérletet, hogy megállapítsa milyen kölcsönhatás van mikro szinten az egyéni jövedelem szintje és aközött, hogy az egyén mennyire támogatja az oktatásra fordított állami kiadásokat. A szerző amellet érvel, hogy az attitűdöket jelentősen befolyásolják mind a szociális, gazdasági mind az oktatási egyenlőtlenségek. Modellek segítségével támasztja alá azon érvelését, hogy a magasabb státuszúak előnyben részesítik az állam magasabb oktatási kiadásait.

Kulcsszavak: oktatás politika, jólét kiadások, szakpolitikai javaslat, egyenlőtlenségek, nyelv: angol

Camp Yeakey, Carol –Richardson, Jeanita W. –Brooks Buck, Judith (2006): Suffer the little children: National and international dimensions of child poverty and public policy. Elsevier Ltd.

http://www.amazon.co.uk/Suffer-Little-Children-International-Communities/dp/0762308311/ref=sr_1_2?s=books&ie=UTF8&qid=1338905810&sr=1-2#reader_0762308311

Case, Anne – Fertig, Angela – Paxson, Christina (2003): From cradle to grave? The lasting impact of childhood health and circumstance. National Bureau of Economic Research. Center for Health and Wellbeing Wallace Hall, Princeton University.

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=418290

Cancian, Maria – Meyer, Daniel R. (2018): Reforming Policy for Single-Parent Families to Reduce Child Poverty

A szerzők tanulmányukban arra keresik a választ, hogy hogyan lehet az egyszülős családokat anyagilag jobban támogatni a tartásdíjat fizető, külön élő szülő felelősségvállalásának csökkentése nélkül. Elemzik, hogy az Egyesült Államokban a szakpolitikák nem reagálnak érdemben az egyszülős családok sajátos szükségleteire; a tartásdíjat fizető szülő magasabb keresetere alapoznak, de az alacsony jövedelmű szülőknek nem nyújtanak kellő támogatást, miközben az egyszülős családok szegénységi kockázata kiemelkedően magas, és a gyermeket egyedül nevelő szülő – egyszerre családfenntartóként és a gyermeket gondozva – számos gazdasági és egyéb kihívással találkozhat. A szerzők tanulmányukban a támogatási rendszer átalakítására tesznek javaslatot: a reform alapja egy garantált minimum támogatás, de emellett egy olyan

intézmény felállítására is javaslatot tesznek, amik szolgáltatásaikkal a szülők közti és a szülő-gyermek kapcsolatok javításában nyújtanak segítséget.

Kulcsszavak: *gyermektámogatás, válás, garantált jövedelem, házasságon kívüli születések, egyszülős családok, nyelv: angol*

Cavanagh, Shannon E. – Fomby, Paula (2012): Family Instability, School Context, and the Academic Careers of Adolescents. *Sociology of Education* 85 (1): 81–97.

A szerzők amerikai iskolákból származó nagymintás adatokra támaszkodva vizsgálják a családi környezet instabilitásának, az iskolai környezetnek hatását a gyerekek tanulmányi előmenetelére. Megállapítják, hogy mindkét környezet egymást befolyásoló hatással bírnak arra, hogy a gyermekek a középiskolákban választják-e a magasabb szintű matematika órákat. A stabilabb iskolai környezet valamelyest kompenzálja a bizonytalan és változó családi környezeti hatásokat.

Kulcsszavak: *családi környezet, iskolai környezet, oktatási előremenetel, csonka családok*

Chase, E. – Walker, R. (2013): The Co-Construction of Shame in the Context of Poverty: Beyond a Threat to the Social Bond. *Sociology*, 47 (4): 739 – 754.

A cikkben a szerzők azt vizsgálják kvalitatív kutatási módszerekkel, hogy miként konstruálódik az Angliában élő szegények szégyenérzete. Azt állítják, hogy a szégyenérzet egyik forrása a körülöttük lévő emberek reakcióiból és jelzéseiből adódik össze és hogyan fejeződik ki mindenapjaik során. A tanulmány második felében azt vizsgálják, hogy ezzel a szégyenérzettel hogyan birkóznak meg a szegények, és hogy milyen kezelési stratégiákat alkalmaznak. Kimondják azt is, hogy szégyenérzet következtében kialakul a „mi” és „ők” narratívája.

Kulcsszavak: *szegénység érzet, szegénység lelki következményei, elszigetelődés*

Chaufan, Claudia – Weitz, Roche (2009): The elephant in the room: the invisibility of poverty in research of type2 diabetes. *Humanity and Society*, 33(2): 74-98

A további kutatási irányvonalak kijelölését megcélzó cikk arra hívja fel a figyelmünket, hogy kevés kutatás és tanulmány vizsgálja a szegénység és cukorbetegség kapcsolatát

úgy felnőtteknél, mint gyerekeknél. A kutatások elsősorban az egyéni egészségügyi döntésekre és állapotokra koncentrálnak, és nem vizsgálják, hogy a különböző anyagi státuszok miként befolyásolják a cukorbetegség előfordulási kockázatait. Módszerük a tudományos publikációk tartalomelemzése volt.

***Kulcsszavak:** egészség, szegénység, egészségügyi egyenlőtlenségek*

CHIP - Briefing (2003): CHIP Briefing In: Children and poverty: Some questions answered Childhood Poverty Research and Policy Centre (Jenni Marshall)

<http://www.childhoodpoverty.org/index.php?action=publicationdetails&id=46>

A szakemberek számára készült útmutató bemutatja a gyerekszegénység legfontosabb meghatározásait, megközelítési módjait és lehetséges következményeit. A jelentés bizonyos útmutatásokat ad a gyerekszegénység kezelésére.

Chzhen, Y. – Bradshaw, J. (2012): Lone Parents, Poverty and Policy in the European Union. Journal of European Social Policy, 22 (5): 487 – 506.

A szerzők kutatásuk során az egyszülős háztartásokban felnövő gyermekek szegénységi kockázatával foglalkoznak, összehasonlítva 25 EU tagállam szociális juttatásait. A tanulmány első felében összefoglalják a korábbi kutatások eredményeit, amelyek mind a növekvő elszegényedési kockázatra hívták fel a figyelmet. A multi-level analízisük eredményeként azt állapították meg, hogy a magasabb juttatásokkal rendelkező országokban alacsonyabbak a gyermekszegénység rátái, míg abban az esetben is, amikor figyelmen kívül hagyták az átlagos életszínvonalat.

***Kulcsszavak:** gyermekszegénység, anyagi depriváció, szociális juttatások, egyszülős háztartások, nyelv: angol*

Coleman, Lester Dr – Carter, Suzanne (2007): 'Planned' Teenage Pregnancy: Perspectives of Young Women from Disadvantaged Backgrounds in England. In: Journal of Youth Studies, 2007, 9 (5): 593-614.

A szerzőpáros 41 fehér brit, többségében munkásosztálybeli, szegény területeken élő olyan tinédzser anyával készített mélyinterjút, akik a korábban kitöltött (London Measure of Unplanned Pregnancy) kérdőív alapján „tervezték” a gyermekvállalást. A

kutatók tematikus elemzéssel azonosították be a tervezett terhességek mögötti motivációkat, a speciális támogatási szükségleteket és a szociálpolitikai kontextus kritikai perspektíváját. A kutatók eltérő álláspontokat találtak annak kapcsán, hogy a tinédzser anyák milyen értelemben gondolták tervezettnek gyermekvállalásukat. A „tervezésben”, ha nem is expliciten, de nagy szerepe volt a fiatal lányok gyermekkorának és bizonytalan háttérének: negatív élményeknek szülők válásával, szülő új társával, droggal, alkohollal, iskolával, továbbá fizikai vagy érzelmi bántalmazásnak, elhagyatottság érzésnek. Sok fiatal nő érezte, hogy gyenge iskolai teljesítménye miatt korlátozottak a lehetőségeik az életben, vagy, hogy a munkából hazaérve céltalan az életük – a gyermek valódi és fontos célt adott életüknek. Végül a tinédzserkori gyermekvállalásnak ugyanolyan pozitív és általános okai is lehetnek, mint a nem korai gyermekvállalók esetében. Ilyen például a nagycsalád, a gyermekekről való gondoskodás és gyermekekkel eltöltött idő szeretete, az anyai szerepre való képesség érzése. Néhányan praktikus okokból szerettek volna korán gyermeket vállalni, hogy korban közelebb legyenek hozzájuk, jobb szülő-gyerek kapcsolatot tudjanak kialakítani.

Kulcsszavak: *tinédzser anyák, gyermekvállalás okai, „tervezettség”*

Conley, Dalton – Bennett, Neil G. (2001): Birth Weight and Income: Interactions across Generations. *Journal of Health and Social Behavior*. 42 (December): 450–465.

Cikkben a szerzők arra keresik a választ, hogy generációkon átívelve létezik-e összefüggés a jövedelmi helyzet és a gyermekek születési súlya között. Vizsgálják, hogy a jövedelemnek a terhesség alatt van-e hatása a születési súlyra, vagy ezt inkább a családtagok születési súlya határozza-e meg. Majd arra keresik a választ, hogy az alacsony születési súlynak a felnőtt életben való szerepe függ-e a család gyermekori jövedelmi helyzetétől. A vizsgálat 1968-1992 közötti adatokra támaszkodva azt állapította meg, hogy az anyák bevételei komoly hatással van az olyan gyerekek súlyára, akik genetikailag amúgy is veszélyeztetettek voltak, de a későbbi fejlődés szempontjából az adatok nem voltak meggyőzőek.

Kulcsszavak: *egészségügyi egyenlőtlenség, alacsony születési súly, életesélyek, anyagi helyzet és egészség összekapcsolódása.*

Conyers, Liza M. –Reynolds, Arthur J. – Ou, Suh-Ruu (2003): The Effect of Early Childhood Intervention and Subsequent Special Education Services: Findings from the Chicago Child-Parent Centers. *Educational Evaluation and Policy Analysis* 25 (1): 75–95.

A cikk olyan gyermekeket vizsgál akik Chicagóban részt vettek a „Child-Parents Center Preeshool Program” vagy más korai fejlesztési programban. A tanulmányban több mint ezer rossz anyagi körülmények közül és kisebbségi családokból való gyerekeket vizsgál. az eredmények azt mutatják, hogy azok a gyerekek, akik részt vettek a programban sokkal ritkábban kerültek utána speciális nevelési intézménybe. A cikk javaslatokat tesz és bizonyítékként szolgál a program hosszú távú hatásaira.

Kulcsszavak: *speciális nevelés, korai gyermekkori fejlesztő programok, intervenció hatása.*

Copeland, Paul – Daly, Mary (2012): Varieties of poverty reduction: Inserting the poverty and social exclusion target into Europe 2020. *Journal of European Social Policy* 22 (3): 273– 287.

Corlion, Judy (The Tavistock Institute 2011): Teenage Parenting Reference Manual. London.

A tanulmány az Egyesült Királyság kontextusában mutatja be, hogy milyen támogatásokkal lehet csökkenteni a tinédzserkori gyermekvállalás szülőkre és gyermekeikre gyakorolt negatív hatását, kiemelt fókusszal a tinédzser apák és az utógondozásban lévő fiatalok helyzetére. Kiemeli, hogy számos olyan terület van, amin keresztül a fiatal szülőket komplexen kell támogatni: ilyen az egészség és mentális, érzelmi jóllét támogatása, képzési és foglalkoztatási lehetőség nyújtása, anyagi és lakhatási támogatás nyújtása, valamint a párkapcsolatok, és szülői szerepek támogatása. A szerző hangsúlyozza, hogy bár az apák általában nem célcsoportjai a támogatásoknak, és nehezebben érik el őket, de kifejezetten fontos lenne az ő komplex, több területet érintő támogatásuk, minél mélyebb bevonásuk is.

Kulcsszavak: *tinédzserkori gyermekvállalás, tinédzserterhesség, utógondozott fiatalok, tinédzser apák, hátrányos kimenetek kompenzációja*

Cserekllye, Erzsébet (2008): Reasons for School Failure Among Ethnic Minority Students. *Practice and Theory in Systems of Education*. 3 (3-4): 87-92.

A cikkben a szerző azt vizsgálja, hogy miért magasabb a kisebbségi tanulók között a középiskolából kimaradók aránya. A vizsgálat során, ausztrál, amerikai, osztrák és magyar kisebbségi diákokat vizsgál. Végig veszi, melyek azok a tényezők amelyek a

magasabb iskolai elhagyást magyarázzák. Magyarországon azt állapította meg, hogy elsősorban azzal indokolták a kimaradást a kérdezettek, hogy rosszul érezték magukat az iskolai környezetben, míg Ausztráliában elsősorban arra hivatkoztak, hogy találtak állást.

Kulcsszavak: korai iskolaelhagyás, kisebbségek helyzete az oktatásban, nemzetközi összehasonlítás.

Currie, Janet –Stabile, Mark – Manivong, Phongsack – Roos, Leslie L. (2008): Child health and young adult outcomes. National Bureau of Economic Research.

<http://www.nber.org/papers/w14482.pdf>

A kutatás arra keresi a választ, hogy a születés utáni egészségi állapot hogyan befolyásolja a gyerekek hosszútávú fejlődését és életesélyeit. Arra keresik a választ, hogy vannak-e a gyermeki életnek olyan meghatározó szakaszai, amelyekben az egészség kiemelten fontos a későbbi kiteljesedés szempontjából. 50000 gyermek adatait vizsgálták és megállapították, hogy a gyermekkorban tapasztalt egészségügyi problémák, első sorban a lelki eredetű betegségek nagy befolyással vannak felnőtt koruk anyagi és társadalmi valóságára.

Kulcsszavak: egészségügyi egyenlőtlenség, születési súly, korai betegségek és hosszú távú következményei.

d’Addio, Anna Cristina (2007): Intergenerational Transmission of Disadvantage: Mobility or Immobility across Generations? A Review of the Evidence for OECD Countries. OECD.

<http://www.oecd.org/dataoecd/27/28/38335410.pdf>

Damashek, A., Borduin, C., - Ronis, S. (2013). The role of environmental hazard in mothers’ beliefs about appropriate supervision. Journal of Early Childhood Research, 50-63.

A szerzők célja, hogy a gyermekkorban szerzett sérülések csökkentésének érdekében megértsék, hogy az anyák miképp tekintenek a gyermekeket fenyegető veszélyekre. Feltérképezték, hogy az anyák milyen veszélyek esetében miként látják a szülői

felügyelet szerepét. A tanulmány megállapítja, hogy a környezeti veszélyek elkerüléséhez szükséges felügyelet mértéke függött a gyermek korától, nemétől, viselkedésétől, valamint attól, hogy milyen mértékű és valószínűségű és hogy milyen szintűnek tekintették az anyák a különböző veszélyforrásokat.

Kulcsszavak: *gyermeki sérülések, szülői felügyelet, veszélyek érzékelése*

Danner, F. – Toland, M. D. (2013): The Interactive Role of Socioeconomic Status, Race/Ethnicity, And Birthweight on Trajectories Of Body Mass Index Growth in Children and Adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 33 (3): 293

A kutatás során a szerzők azt vizsgálták, hogy a testtömeg index alakulására a gyerek és kamaszkorban mely tényezők vannak leginkább hatással. A 90-es évek elején született amerikai gyerekeket vizsgálva azt mutatták ki hogy a spanyol ajkú és az afro-amerikai gyerekek körében gyorsabb a súlygyarapodás mint az alacsony gazdasági státusz gyerekek valamint a magas súllyal születettek között. Különbségeket véltek felfedezni a lányok és fiúk súlygyarapodása között: míg az alacsony státuszú lányok körében mérhetően magasabb volt az elhízottak aránya addig a fiúk esetében ennek pont a fordítottját tapasztalták.

Kulcsszavak: *elhízás, egészségügyi kockázat, kisebbségek, egészségügyi egyenlőtlenség.*

de Graaf-Zijl, Marloes – Nolan, Brian (2011): Household joblessness and its impact on poverty and deprivation in Europe. *Journal of European Social Policy* 21 (5): 413-431.

A cikkben a szerzők az EU országaiban azt vizsgálja, hogy a háztartásokban jelen levő munkanélküliség milyen hatással van a jövedelmi szegénységre és a deprivációra. megállapítja, hogy az európai országokon belül nagy különbségek vannak és nehéz összefüggést mutatni a háztartásbeli munkanélküliség és a relatív szegénységben, anyagi nélkülözésben élők között. Még mikroszinten nagy hatása van a háztartásbeli munkanélküliségnek, de általános európai szinten nem lehet egységes következtetéseket levonni.

Kulcsszavak: munkanélküliség, háztartáson belüli munkanélküliség, relatív jövedelmi szegénység és depriváció, európai összehasonlítás.

De Ridder, K. A. A., Pape, K., Cuypers, K., Johnsen, R., Holmen, T. L., Westin, S., & Bjørngaard, J. H. (2013). High school dropout and long-term sickness and disability in young adulthood: A prospective propensity score stratified cohort study. *BMC Public Health*, 13, 941. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-941>

A szerzők logisztikus regressziós modell segítségével becsülték a korai iskolaelhagyó és az iskolát befejező tartós beteg és fogyatékossgal élő tanulók (n=6612, 13-20 éves csoport) kockázati háttérváltozóinak különbözőségeit az egészségi állapot, a pszichoszociális tényezők, az iskolai problémák és a szülők szocio-ökonómiai helyzetét vizsgálva. A fiatal felnőttkori tartós betegség és fogyatékossg és a lemorzsolódási esélyek minden változótól függetlenül erős kölcsönhatást mutatnak.

Kulcsszavak: korai iskolaelhagyás, tartós beteg tanulók, fogyatékos tanulók, Norvégia

Dijkstra T. (2009): „Child Well-Being in Rich Countries: UNICEF’s Ranking Revisited, and New Symmetric Aggregation Operators Exemplified”. *Child Indicators Research*. 2: 303-317).

<http://www.springerlink.com/content/94p5l5h51626m03p/>

A tanulmány a 2007-es UNICEF felmérésben alkalmazott hat gyermekjóléti dimenzió alkalmazására és feldolgozására tesz javaslatot. Az UNICEF jelentésben a hat dimenzió egységes súllyal szerepel és a jelentés nem ad egy átfogó jelzőszámot az egyes országoknak. A tanulmányban a szerző e dimenziók aggregálásával kidolgoz egy konkrét rangsort.

Kulcsszavak: gyermekszegénység mérése, indikátor rendszer kidolgozása, UNICEF

Dolan, Paul – Metcalfe, Robert (2012): Measuring Subjective Wellbeing: Recommendations on Measures for use by National Governments. *Journal of Social Policy*. 41 (2): 409-427.

Tanulmányban a szerzők javaslatokat tesznek a nemzeti kormányoknak a szubjektív jólét mérésére. A szubjektív jólét méri a gondolatokat az egyének életével kapcsolatosan és fontos szerepet játszik a szakpolitikai döntések előkészítésében és értékelésében. A tanulmány a szubjektív jólét összefoglalásával kezdődik, annak három dimenzióját elemzi: étellel való elégedettség, pillanatnyi hangulat és célok. Tanulmány végén a szerzők javaslatot tesznek az indikátorok kidolgozására és alkalmazására.

Kulcsszavak: szubjektív jólét és mérése, szakpolitikai javaslat.

Domagala-Krecioch, Agnieszka - Ocetkiewicz, Iwona (2012): Equality in Education. *Practice and Theory in Systems of Education*. 7 (3): 241-246.

A cikkben a szerzők összeszedik azokat a fontos tényezőket, amelyek az oktatási egyenlőtlenségekhez vezetnek annak ellenére, hogy a XXI. században különböző intézkedésekkel egyenlőséget próbáltak teremteni. Ilyen egyenlőtlenséget okozó tényezőként értelmezi az iskola választást, az iskolai kudarcokat, a gazdasági és társadalmi különbségeket, a pszichológia okokat. tanulmánya végén amellezt érvel, hogy már a kora gyermekkori oktatási intézményekben el kellene kezdeni a hátrányok feloldását.

Kulcsszavak: oktatási egyenlőtlenségek, iskolák közötti egyenlőtlenségek, kora gyermekkori teendők.

Duerden, Mat -Taniguchi, Stacey - Widmer, Mark (2012): Antecednts of identity development in a structured recreation setting: A qualitative inquiry. *Journal of Adolescent Research* 27(2): 183-202

A cikk egy amerikai esettanulmány kapcsán vizsgálja, hogy milyen hatással van a kamaszok identitás fejlődésére, ha hasznos szervezett szabadidős programokon vesznek részt. A kvalitatív módszereket alkalmazó elemzés megállapítja, hogy a „minőségi szórakozás” számos szempontból pozitívan hat a kamaszok személyiség fejlődésére, kiemelten fontos ez az olyan gyerekek szempontjából, akik ingerszegény/deprivált körülmények között élnek. Nemcsak a személyiségük fejlődik, hanem szélesebb szociális kapcsolatrendszert is kialakíthatnak.

Kulcsszavak: *kamaszkor, személyiségfejlődés, szórakozás, depriváció*

Dunifon, Rachel- Bajracharya Ashish (2012): the role of grandparents in the life of youth. *Journal of Family Issues* (33 (9): 1168-1194

A tanulmányban a szerzők azt vizsgálják egy amerikai nagymintás amerikai adatbázisra épülő kutatás eredményeire támaszkodva, hogy a nagyszülők milyen szerepet játszanak a családban lévő gyermekek jólétében. Kiemelt szerepet szentelnek a nagyszülő gyermek viszonyának minőségére, valamint arra, hogy a rossz családi háttérrel rendelkező gyermekek jólétét milyen mértékben javítja a jó nagyszülői kapcsolat. Meglepő megállapításuk, hogy a vizsgált mintán nem igazolódott ez a javulás.

Kulcsszavak: *gyermekjólét, család szerkezet, nagyszülő, generációk közötti kapcsolat*

Dunne, Allison –Fahey, Tony –Maitre, Bertrand –Nolan, Brian – Smyth, Emer and Whelan, Christopher T. (2007): A Social Portrait of children in Ireland. The Economic and Social Research Institute. Published by stationery office; Dublin.

http://www.socialinclusion.ie/documents/children_socialportrait.pdf

A tanulmány az írországi gyermekek helyzetét mutatja be a 2002-es népszámlálási adatokra támaszkodva. Részletes képet ad a gyerekeket és a családokat érintő körülményekről, különös hangsúlyt fektetve a szegénységben felnövő gyerekekre. (Bemutatja a jövedelmi helyzetet, munkaerő piaci helyzetet, családszerkezetet, területi elhelyezkedést, tartós szegénységet, oktatás, ill. egészségügyet). Célja, hogy információval szolgáljon a szakpolitikusok, valamint az érdeklődők számára, hangsúlyozva azokat a területeket, amelyekre kiemelt figyelmet kell fordítani. Megállapítja, hogy Írországból magasabb a gyerekek szegénységi kockázata, mint a többi életciklusban lévőké. A tanulmány külön kitér a gyermekszegénység visszaszorításában elért eredményekre, valamint részletesen kijelöli a következő évek céljait.

Kulcsszavak: nemzetközi irodalom, Írország, helyzetleírás, szakpolitika, népszámlálás módszer: népszámlálás elemzése, nyelv: angol

Durst, J., & Bereményi, Á. (2021). "I Felt I Arrived Home": The Minority Trajectory of Mobility for First-in-Family Hungarian Roma Graduates. In M. M. Mendes, O. Magano, & S. Toma (Szerk.), *Social and Economic Vulnerability of Roma People. Key Factors for the Success and Continuity of Schooling Levels* (o. 229–249). Springer International Publishing.

A szerzők e tanulmányban a "mobilitás kisebbségi kultúrájának" elméletét a magyar romákra alkalmazták, olyan személyeket vizsgáltak interjúk kutatásukban (n=45), akik hátrányos helyzetű családjukból elsőként szereztek diplomát. Az interjúalanyok narratívájából a magyar középosztályba való belépés legjellemzőbb módjának a jellegzetesen roma kisebbségi mobilitást ("asszimiláció nélküli alkalmazkodás") azonosították. Ennek három jellegzetessége a roma-magyar kettős középosztályi identitás, a roma szerveződésekben való részvétel és a származási közösség támogatása.

Kulcsszavak: társadalmi mobilitás, elsőgenerációs roma értelmiségiek, roma kisebbségi mobilitási utak

Dyson, A., & Squires, G. (2017). Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs. A Review of the Research Evidence Focusing on Europe. European Agency for Special Needs and Inclusive Education.

<https://www.european-agency.org/sites/default/files/Early%20School%20Leaving%20Literature%20Review.pdf> (2020.11.13.)

A tanulmány az európai országokra vonatkozó olyan kutatások eredményeit összegzi, amelyek a fogyatékos és sajátos nevelési igényű gyerekek korai iskolaelhagyását vizsgálták. Az összefoglaló szerint bár a fogyatékos tanulók jelentős mértékben ki vannak téve a lemorzsolódás kockázatának, abban nincsenek fogyatékoság-specifikus háttértényezők. Az inkluzív iskolai környezet – amennyiben az nem csak együtt tanulást, de támogató oktatási közeget is jelent – a tapasztalatok szerint csökkentheti az iskolaelhagyás kockázatát.

Kulcsszavak: korai iskolaelhagyás, sajátos nevelési igényű tanulók, fogyatékkal élő tanulók

Egészségügyi Világszervezet. (2011). *World Report on Disability*. Egészségügyi Világszervezet.

<https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/disability-and-rehabilitation/world-report-on-disability> (2020.11.13.)

Az Egészségügyi Világszervezet világjelentése összegzi a fogyatékkal élő emberekről elérhető adatokat és szakpolitikai javaslatokat fogalmaz meg a döntéshozók felé. Világszerte egymilliárd fogyatékos ember él, akik társadalmi státusa rosszabb az össztársadalmi átlagnál: rosszabb az egészségi állapotuk, alacsonyabb az iskolai végzettségük, kevésbé vannak jelen a munkaerőpiacon, és körükben jelentősen magasabb a szegénységi ráta. Az egyik legsérülékenyebb csoport a gyerekeké, akik körében többségi társaiknál magasabb a korai iskolaelhagyás, ezzel egyidőben a szegény családokban élő és kisebbségi csoportokhoz tartozó gyerekeket szignifikánsan nagyobb mértékben veszélyezteti a fogyatékoság.

Kulcsszavak: fogyatékoság, fogyatékosokkal élők helyzete, WHO, világjelentés

Eisenstadt, Naomi (2011): *Providing a SURE START: How Government Discovered Early Childhood*. Bristol Policy Press.

A szerző könyve tulajdonképpen egy politikai visszaemlékezés arról, hogy az 1990-es évektől kezdve a brit kormányzat miként foglalkozott a gyermekszegénység és a kora gyermekkori intervenció kérdésével. A szerző egyfelől személyes érzéseit osztja meg, másfelől hiteles történelmi beszámolót ad az egyes program elemek kidolgozásáról és alkalmazásáról. Külön foglalkozik azzal a változással, amely 2005-ben a SURE START helyi programokat országos, univerzális intervenciók programmá fejlesztette.

Kulcsszavak: SURE START program, Nagy Britannia, politikai visszaemlékezés

Eriksson, Tor – Bratsberg, Bernt – Raaum, Oddbjørn (2005): *Earnings persistence across generations: Transmission through health?* Department of Economics University of Oslo.

<http://www.sv.uio.no/econ/english/research/memorandum/pdf-files/2005/Memo-35-2005.pdf>

Estrada – Martinez et al. (2013): Families, Neighborhood Socio-Dmographic Factors, And Violent Behavior among Latino, White and Black Adolescents. *Youth & Society*, 45 (2): 221 – 242.

A szerzők USA-ban vizsgálják a fiatalkori erőszak jelenségét az afroamerikai és spanyol ajkú és fehér kamaszok körében. Az egyes spanyol ajkú csoportok és a közöttük lévő különbségeket eddig nem tárták fel, a szerzők a környezeti hatásokra fókuszáltak kutatásaikban. A kutatás arra világított rá, hogy a lakókönyezet társadalmi és gazdasági státusza nagymértékben befolyásolja az afroamerikai és spanyolajkú fiatalok erőszakos viselkedésének kockázatát, de ez az összefüggés nem volt kimutatható a többségükben fhérek lakott városrészekben.

Kulcsszavak: *fiatalok erőszakos viselkedése, környezeti hatás, kisebbségek.*

Európai Bizottság. (2017). *Progress Report on the implementation of the European Disability Strategy (2010—2020)* (Commission Staff Working Document SWD (2017) 29 final).

<https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=16995&langId=en> (2020.11.13.)

Az Európai Fogyatékosügyi Stratégia mind a nyolc pontja esetében történt javulás az adatok szintjén az EU-ban, ugyanakkor a 2020-ig kitűzött célokat nem érik el. Az Európai Bizottság statisztikái szerint a korai iskolaelhagyó fogyatékos diákok aránya több mint kétszer akkora, mint a nem fogyatékos tanulóké.

Kulcsszavak: *Európai Fogyatékosügyi Stratégia, EB jelentés*

European Commission Social Protection Committee (2008): Child Poverty and Well-Being in the EU. Current status and way forward, EC D.G. Employment, Social Affairs and Equal Opportunities. Unit E.2.

Fairfax, A., Brehaut, J., Colman, I., Sikora, L., Kazakova, A., Chakraborty, P., Potter, B. K., & in collaboration with the Canadian Inherited Metabolic Diseases Research Network. (2019). A systematic review of the association between coping strategies and

quality of life among caregivers of children with chronic illness and/or disability. *BMC Pediatrics*, 19(1), 215. <https://doi.org/10.1186/s12887-019-1587-3>

A tanulmány alapját adó szisztematikus irodalomkutatás során a szerzők azt találták, hogy a kutatások többsége a krónikus beteg gyerekeket nevelő szülők (fizikai és pszichés) életminőségének és a megküzdési stratégiák összefüggéseiről számol be: az adaptív módszerek pozitívan hathatnak az életminőségre.

Kulcsszavak: *krónikus beteg gyerekek, fogyatékos gyerekek, megküzdési stratégiák, életminőség*

Faist, T. (2014). On the transnational social question: How social inequalities are reproduced in Europe. *Journal of European Social Policy*, 24(3), 207-222.

A tanulmány az egyenlőtlenség kialakulásának egy új dimenziójára hívja fel a figyelmet, mégpedig a határokon átívelő interdependencia és a transznacionális interakciók egyenlőtlenségeket produkáló hatásaira. Tanulmányban a nemzetközi migrációt tekinti vizsgálati alapnak, amely hozzájárulhat új társadalmi egyenlőtlenségek kialakulásához. Ilyen új különbségek keletkeznek a migráció történő elnöiesedés miatt. A tanulmány végén a téma további vizsgálatára szólítja fel a szerző a tudományos közösséget.

Kulcsszavak: *társadalmi egyenlőtlenségek, transznacionális egyenlőtlenségek, nemzetközi migráció*

Farruggia, S. P. – Bullen, P. – Davidson, J. (2013): Important Nonparental Adults As an Academic Resource for Youth. *Journal of Early Adolescence*, 33 (4): 498 – 522.

A tanulmányban Új Zéland-i diákokat vizsgálva azt kutatták, hogy milyen szülőkön kívüli befolyásoló felnőttek vannak a diákok életében. az eredmények azt mutatták, hogy azok a gyerekek, akiknek az életében volt ilyen felnőtt befolyásoló személy jobban teljesítettek a különböző tanulmányi felmérésekben. Azt is kimutatták, hogy bizonyos esetekben ezek a személyek nagyobb hatással voltak a diákok tanulmányi eredményire mint a szülői vagy testvéri kapcsolatok. Tanulmány végén a szerzők hangsúlyozzák, hogy a veszélyeztetett gyermekek esetében különösen fontosak lennének ilyen kapcsolatok kialakítása.

Kulcsszavak: tanulmányi teljesítmény, mentorok befolyása, veszélyeztetett gyermekek.

Ferreira, Francisco H. G. – Gignoux, Jérémie (2011): The Measurement of Educational Inequality: Achievement and Opportunity. Institute for the Study of Labor. ECINEQ 2011 – 240

<http://www.ecineq.org/milano/WP/ECINEQ2011-240.pdf>

Finch, Paul (2004): Political Culture and Child Poverty: An examination of Western and post-communist European states.

<http://digitalcommons.iwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1062&context=respublica>

Finseraas, Henning (2012): Poverty, ethnic minorities among the poor, and preferences for redistribution in European Regions. *Journal of European Social Policy* 22 (2): 164– 180.

Szerző a European Social Survey (ESS) adataira támaszkodva vizsgálja azt, hogy milyen szociális környezetben hajlamosabbak a jólétben élők az állami újraelosztást támogatni. Figyelembe veszi az újraelosztási preferenciák vizsgálatánál a szegénység regionális szintjét, valamint a szegénységben élők etnikai összetételét. Legfőbb megállapításai közé tartozik, hogy a támogatás szintje alacsonyabb a gazdagok körében amennyiben magas az etnikai kisebbségek aránya a szegények között. Ennek okát a szerző nem a kisebbségekkel szembeni ellenérzésekre vagy a társadalmi bizalmatlanságokra vezeti vissza, hanem egyszerűen arra, hogy a gazdagok kevésbé foglalkoznak az alacsony jövedelműek mobilitásával amennyiben ezt a réteget elsősorban kisebbségek alkotják.

Kulcsszavak: újraelosztási preferenciák, jövedelmi különbségek, egyenlőtlenség, etnikai kisebbség

Förster, Michael –Tóth, István György (2001): Child poverty and family transfers in the Czech Republic, Hungary and Poland. *Journal of European Social Policy* 11 (4): 324– 341.

France, Alan (2008): From Being to Be Coming: The Importance of Tackling Youth Poverty in Transitions of Adulthood. *Social Policy and Society*, 7(4): 495-505.

A szerző cikkében elsősorban az új munkáspárt szegénységellenes stratégiáját kritizálja, mégpedig abból a szempontból, hogy nem fektet kellő hangsúlyt a fiatalok szegénységére. Míg a gyermekszegénységet kiemelt problémaként kezeli a kormányzati program, a 16 év feletti korosztályt gyakorlatilag nem segíti az önálló életbe való belépésük során. A szerző szerint a fiatalok szegénységének elsősorban alacsony jövedelmük az oka, és a kormányzati intézkedések, amelyek mindenképpen a korai munkába állást támogatják, szintén az alacsonyan fizetett állások felé irányítják a fiatalokat. Mindeközben nagyon kevés figyelmet fordítanak a megfelelő lakáskörülmények biztosítására, amely hatalmas terhet ró a fiatalokra. Bár a szerző nagyon fontosnak tartja a gyermekszegénység csökkentését, amellet érvel, hogy a szegénységi ciklus a fiataloknál is kezelendő, hiszen ők szintén az egyik legveszélyeztetettebb csoportot képviselik.

Kulcsszavak: fiatalok szegénysége, Nagy-Britannia, szakpolitika, lakáspolitiká

Frumkin, L. A. (2013). Young children's cognitive achievement: Home learning environment, language and ethnic background. *Journal of Early Childhood Research*, 11(3), 222-235.

A tanulmány az otthoni nevelési környezet különbségeit vizsgálja egyes etnikai csoportok között az Egyesül Királyságban. Három hipotézis mentén vizsgálja a szerző a kérdést: az egyes etnikai csoportok kognitív eredményei eltérőek lehetnek, a jobb otthoni nevelési környezet magasabb kognitív eredményhez vezethet, azokban a családokban, ahol csak angol nyelven beszélnek a gyermekek jobb eredményeket érnek el. a szerzők szerint meglepő eredmény, hogy az angol nyelv kizárólagossága minden etnikai csoportban erőteljesebben hat a teljesítményre, mint az otthoni nevelési környezet.

Kulcsszavak: otthoni nevelési környezet, etnikai különbségek, nyelvi környezet fontossága

Furcsa, Laura (2008): Roles of the Teacher in Class of Children with Low Socio-Economic Background. *Practice and Theory in Systems of Education*. 3 (3-4): 57-72.

A kutatás azt vizsgálja, hogy milyen hatással vannak a rossz anyagi körülmények között élő n diákok körülményeire az iskolájukban dolgozó idegen nyelvtanárok. Megállapítja, hogy a tanári feladat ezekben az iskolákban sokkal szélesebb körű, mint a sima nyelvoktatás. A kvalitatív kutatásban egyszerre motivátor, szórakoztató, gondoskodó szakember, szervező, mártír stb. Eredményei alapján a tanárok továbbképzésére tesz javaslatot, hogy ezeket a kiegészítő szerepeket minél jobban elláthassák.

Kulcsszavak: *oktatás, hátrányos helyzetű gyerekek, tanárok szerepei, ajánlás.*

Galasi, Péter & Nagy, Gyula (2000): Are children being left behind in the transition in Hungary. Budapest Working Papers on the Labour Market.
<http://www.econ.core.hu/doc/bwp/bwp/bwp001.pdf>

Gayman, Mathew – Turner, D. R. Jay – Cislo, Andrew M. – Eliassen, A. Henry (2010): Early Adolescent Family Experiences and Perceived Social Support in Young Adulthood. *Journal of Early Adolescence* 31(6): 880– 908.

Tanulmány azt vizsgálja, hogy a kora kamaszkorban tapasztalt családi és környezeti támogatás milyen előnyöket és biztonságot nyújt a gyerekeknek fiatal felnőtt koruk során. A rossz korai tapasztalatok egészen felnőtt korig hatással vannak, elsősorban arra, hogy a fiatalok mennyire érzik azt, hogy probléma esetén családjuktól vagy környezetüktől megfelelő támogatást kapnak. A negatív tapasztalatok az egész társadalom iránti bizalmat csökkentik. a tanulmány végén a szerzők a további kutatások és megértés fontosságára hívják fel a figyelmet.

Kulcsszavak: *kora kamaszkor, fiatal felnőtt kor, családi és környezeti kapcsolatok, bizalom.*

Gábos, András –Tóth, István György (2011): Child well-being in the European Union, TÁRKI Social Research Institute.

<http://www.scribd.com/doc/71680009/Child-Poverty-and-Child-Well-being-in-the-European-Union-Summary>

Georges, Annie – Brooks-Gunn, Jeanne – Malone, Lizabeth M. (2012): Links Between Young Children's Behavior and Achievement: The Role of Social Class and Classroom Composition. *American Behavioral Scientist* 56 (7): 961– 990.

A cikk azt vizsgálja, hogy miként hat a későbbi iskolai teljesítményre a gyermekek osztályteremben tanúsított viselkedése, kiemelt figyelmet szentelve a gyermekek figyelmére és az esetleg megjelenő agresszióra. Megállapítja, hogy a figyelem zavarral rendelkező gyerekek rosszabb eredményei sokkal markánsabbak, mint azok a különbségek, amelyet a rossz anyagi háttér vagy a kisebbségi státusz okoz. Éppen emiatt a szerzők elsősorban olyan javaslatokat tesznek a tanároknak, amelyekkel képesek a gyermekek figyelmét lekötni.

Kulcsszavak: *pszichológiai zavarok, oktatási problémák, iskolai teljesítmény, oktatáspolitikai javaslat*

Gerstl-Pepin, Cynthia I. (2006): The Paradox of Poverty Narratives: Educators Struggling With Children Left Behind. *Educational Policy* 20 (1): 143-162.

Tanulmányban a szerzők azt vizsgálják, hogy miként reagálnak a pedagógusok a „no child left behind” programra. felhívják a figyelmet azokra a kihívásokra, amelyekkel a tanárok szembesülnek. Javasolják a további kutatást, illetve annak a megértését, hogy mit is jelent az iskolák szempontjából a gyermekek egyenlőtlensége és hogy miként lehet ezeket egy befogadó nyitott és megértő iskolai környezettel javítani.

Kulcsszavak: *oktatási egyenlőtlenség, program elemzés, tanárok szerepe.*

Giulio, D. P., Philipov, D., & Jaschinski, I. (2014). Families with disabled children in different European countries. *Families and Societies*, 23.

A nem reprezentatív komparatív tanulmány (többek között 94 fogyatékossgal élő gyereket nevelő magyar család elérésével) azt találta, hogy az olyan háztartásokhoz képest, ahol nem él fogyatékos tag, felülreprezentáltak az egyszülős háztartások, jelentős gazdasági hátrányokkal szembesülnek, ami a családtagok egészségi állapotára, életminőségére, a nemi szerepekre, a válaszokra, és a további gyermekvállalási tervekre is hatással van.

Kulcsszavak: fogyatékos gyerekek, fogyatékos gyereket nevelő családok, fogyatékos gyerekek helyzete, fogyatékos gyereket nevelő családok életkörülményei

Goerres, Achim – Tepe, Markus (2012): Doing It for the Kids? The Determinants of Attitudes towards Public Childcare in Unified Germany. *Journal of Social Policy*. 41 (2): 349-372.

Tanulmányban a szerző azt vizsgálja, hogy miben és miért tér el egyes német állampolgárok véleménye az állami gyermekgondozás intézményeiről és működéséről. Megállapítják, hogy számos tényező közül befolyásoló szerepe van a kelt vagy nyugat német szocializációnak, az életkornak és a politikai beállítódásnak. ugyanakkor kevesebb szerepet tulajdonítanak a családi érintettségnek.

Kulcsszavak: újraelosztás, gyermekgondozási intézmények, újraelosztás támogatása.

Goosby, Bridget J. – Cheadle, Jacob E. (2007): Birth Weight, Math, and Reading Achievement Growth: A Multilevel Between-Sibling, Between-Families Approach. National Poverty Center Working Paper Series

http://www.npc.umich.edu/publications/working_papers/

Granot, David – Mayseless, Ofra (2012): Representations of Mother-Child Attachment Relationships and Social-Information Processing of Peer Relationships in Early Adolescence. *Journal of Early Adolescence* 32 (4): 537–564.

A tanulmány szerzői kutatásuk során arra keresik a választ, hogy a korai anya-gyermek kapcsolat miként van hatással a gyerekek későbbi kortárs kapcsolataira, miként dolgozzák fel az e kapcsolatokban megjelenő szociális információkat (miként reflektálnak személyükre kortársaik, csoport társaik) a fiatal kamaszok. Vizsgálatok során különböző modellekre támaszkodva megállapítják, hogy a különböző jellegű anya-gyermek kötődés másként befolyásolja a kamaszok későbbi kapcsolatait.

Kulcsszavak: *kamaszkor, kortárs kapcsolatok, anya-gyermek kapcsolat, szociális beilleszkedés, nyelv: angol*

Greenwood, Charles R. – Carta, Judith J. – McConnell, Scott (2011): Advances in Measurement for Universal Screening and Individual Progress Monitoring of Young Children. *Journal of Early Intervention* 33 (4): 254-267.

A tanulmány szerzői arra vállalkoznak, hogy az utóbbi évtizedek szakirodalma alapján a kora-gyermekkori intervenció fejlesztését és fennálló kérdéseit vizsgálják, kitérve mind az univerzális szűrés, valamint a rendszerbe kerülő gyermekek egyéni fejlődésének követésére (monitoring). A szerzők mellett érvelnek (egy konkrét amerikai klasszifikációs rendszert bemutatva), hogy szükség van általános paraméterek követésére a szűrések során, amely kiszámíthatóságot biztosít a rendszerben dolgozó szakemberek számára. A tanulmányban bemutatják a korábban valamint az általuk használt szisztémák előnyeit és hátrányait.

Kulcsszavak: *kora gyermekkori intervenció, speciális nevelési igények meghatározása és mérése, szakpolitikai javaslat, nyelv: angol*

Hallam, Susan et al (2005): Research and Evaluation of the Behaviour Improvement Programme. Institute of Education. University of London, Research Report No. 702.

<https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/RR702.pdf>

Hamm, Tricia (2010): Examining „Social Investment” Policy in a Multi-ethnic SURE START Area: Staff Perspectives. *Social Policy and Society*, 9(4): 503-514.

Esettanulmányában a szerző azt vizsgálja, hogy egy multi-etnikai környezetben miként funkcionál a brit SURE START program, mennyire valósul meg az eredetei elképzelés, hogy a szülők egyszerre élvezői, de aktív résztvevői is a rendszernek. Ugyanakkor a törvényben foglalt célok az esettanulmány szerint kevésbé teljesültek. Kritikusan ítéli meg a szerző, hogy a program újabb szakaszában elsősorban a szülők munkaerő piaci jelenlétére koncentrálnak, amely szerint bizonyos területeken, mint amilyen az esettanulmányban vizsgált multi-etnikus környezet nem segít elérni a kitűzött célt.

Kulcsszavak: *szakpolitika, Nagy Britannia, SURE START, multi-etnikus környezet*

Harker, Lisa (2006): *Delivering on Child Poverty: what would it take?* Published by TSO (The Stationery Office).

<http://www.smithmartinpartnership.com/downloads/DeliveringonChildPoverty.pdf>

A 2006-os jelentés a brit kormány számára arról, hogy milyen eredményeket értek már el a gyermekszegénység felszámolásában, ill. megjelöli a teendőket, és hogy milyen kihívásokkal kell a továbbiakban szembenézniük. A jelentés kijelöli azokat az intézkedéseket (reformokat), amelyek ahhoz szükségesek, hogy 2020-ra felszámolják a gyerekszegénységet. Legfőbb célként a szülők munkához juttatását jelölik meg a Welfare to Work rugalmas rendszerén keresztül. A tanulmányban megtalálható az általános helyzetkép felvázolása, majd jelentős része foglalkozik a program továbbfejlesztésére tett konkrét javaslatokkal (támogatások- adókedvezmények és magasabb foglalkoztatási szint elérése, ezek ideális aránya, valamint a New Deal for Parents bevezetése). Elsősorban a fennálló problémákat jelöli ki, majd ezekre tesz megoldási javaslatot.

Kulcsszavak: *nemzetközi irodalom, Nagy-Britannia, kormányzati jelentés, szakpolitika, foglalkoztatáspolitikai, támogatás, javaslat nyelv: angol*

Haux, Tina (2012): *Activating Lone Parents: An Evidence Based Policy Appraisal of Welfare ToWork Reform in Britain. Social Policy and Society.* 11 (1): 1-14.

A tanulmányban a szerző arra keresi a választ, hogy melyek azok a leghatásosabb indikátorok, amelyek mutatnák hogy az egyedül gyermeket nevelő szülők mikor képesek újra munkába állni. Az egyik fő meghatározó a gyermek életkora. A tanulmány további célja megvizsgálni, hogy a 2008-ban bevezetett új brit munkaügyi törvény mennyire hatásos és megfelelő.

Kulcsszavak: *egyszülős háztartás, foglalkoztatás, brit munkaügyi törvény.*

Heisig, Jan Paul (2011): *Who Does More Housework: Rich or Poor? : A Comparison of 33 Countries. American Sociological Review* 76 (1): 74–99.

A publikáció központi kérdése, hogy miként módosul a háztartási munka a gazdag és a szegény családok között, 33 ország összehasonlító vizsgálata alapján. Megállapítja, hogy

a házimunkára fordított idő fordítottan arányos az ország gazdasági fejlettségi fokával, valamint az általános gazdasági egyenlőtlenséggel. Egyszerre vizsgálja a háztartási technológiai elterjedését és azok hatását, valamint a családokon belül jelentkező nemi szerepek különbségeit. Legfőbb megállapítása, hogy a családszerkezetnél jóval meghatározóbb szerepe van a gazdasági és jövedelmi egyenlőtlenségeknek.

Kulcsszavak: *családon belüli munkamegosztás, gazdasági és szociális egyenlőtlenségek, technológiai diffúzió*

Heshmati, O. – C. Bajalan – A. Tausch (2007): „Measurement and Analysis of Child Well-Being in Medium and High Income Countries”. IZA Document Paper, No. 3203. Institute for the Study of Labor, December.

<http://eaces.liuc.it/18242979200802/182429792008050203.pdf>

Hick, Rod (2012): The Capability Approach: Insights for a New Poverty Focus. *Journal of Social Policy*. 41 (2): 291- 308.

A cikkben a szerző a szegénység, társadalmi kirekesztés és depriváció mérésének és értelmezésének egyik módját mutatja be. A Sen féle capability módszert mutatja be, mint olyan lehetőséget, amely túlmutat a hagyományos szegénység koncepciók akadályain, hiszen több olyan tényezőt is figyelembe vesz, amelyek a deprivált életmóddal és kirekesztéssel kapcsolatos.

Kulcsszavak: *szegénység, depriváció, szegénység mérése, capability approach*

Hirschfeld, Lawrence A. (2012): Seven Myths Of Race And The Young Child. *Du Bois Review*, 9 (1): 17–39.

Az esszé azt vizsgálja, hogy miként alakul ki és öröklődik tovább a rasszizmus a gyerekekben. Összegzi azt a hét közhiedelemben levő gondolatot, amiket munkájában cáfolni igyekszik: (1) a gyerekek természetüknél fogva nem ismerik a rasszokat, (2) nincsenek előítéleteik, (3) a gyerekek kontaktus során szembesülnek a rasszokkal, (4) az előítéleteket tanulják, (5) a gyerekek a rasszizmust csak felületesen ismerik, (6) ha egy gyerek rasszizmus mentesen viselkedik, az is, (7) a különbségek ünneplésével lehet a gyerekek rasszizmusát csökkenteni.

Kulcsszavak: *rasszizmus, gyermeki rasszizmus.*

Holland, Megan M. (2012): Only Here for the Day: The Social Integration of Minority Students at a Majority White High School. *Sociology of Education* 85 (2): 101–20.

A kvalitatív kutatás egy amerikai középiskolai környezetben vizsgálja, hogy miként tudnak a kisebbségi diákok egy többségében fehér diákokat tartalmazó iskolai környezetbe beilleszkedni. Figyelembe veszi ezen kívül a beilleszkedni vágyó tanulók nemeik szerint eltérő stratégiáit. Megállapítja, hogy az afroamerikai/latin tanulók eltérő stratégiákat választanak, úgy a fiúk mind a lányok. Kiemelkedően jellemző, hogy a fiúk fizikai attribútumaikkal (sporttevékenység), valamint a kulturális sztereotípiák hangsúlyozásával szereznek maguknak státuszt, míg a lányok esetében erre sokkal ritkábban van lehetőség. A szerző az etnikai különbségek tanulmányozása mellett a nemi különbségek figyelembe vételét is kiemelten fontosnak tartja a későbbi kutatók számára.

Kulcsszavak: *integrált oktatás, beilleszkedési stratégiák, etnikai különbségek, nemi különbségek, nyelv: angol*

Hornby, G. (2015). Inclusive special education: Development of a new theory for the education of children with special educational needs and disabilities. *British Journal of Special Education*, 42(3), 234–256. <https://doi.org/10.1111/1467-8578.12101>

A tanulmány a magyarra nehezen fordítható inkluzív speciális oktatás fogalmát és modelljét vezeti be, ami ötvözi az integrált és a szegregált oktatási formák egyes elemeit.

Kulcsszavak: *inkluzív speciális oktatás, inklúzió, sajátos nevelési igényű gyerekek, fogyatékos gyerekek*

Huijts, Tim – Kraaykamp, Gerbert (2012): Formal and informal social capital and self-rated health in Europe: A new test of accumulation and compensation mechanisms using a multi-level perspective. *Acta Sociologica* 55 (2): 143–158.

A tanulmányban a szerzők a társadalmi tőkék hatását vizsgálták az egyéni illetve a nemzeti egészségi állapotra. A European Social Survey adataira támaszkodva 17 európai országban és Izraelben megállapították, hogy mind a formális, mind az informális társadalmi tőkének hatása van az egészségérzetre, de a hatás mértéke társadalmanként jelentősen változik.

Kulcsszavak: *formális és informális társadalmi tőke, egészség érzet, nemzetközi összehasonlítás, European Social Survey.*

Hulme, D. and Shepherd, A. (2003): 'Conceptualizing Chronic Poverty', *World Development* 31 (1): 403–23.

A cikkben a szerzők definiálják a krónikus szegénység jelenségét, megvizsgálják a szegénységgel veszélyeztetetteket, valamint a szegénység dinamikáját is. Definiálják, hogy kiket tekintenek krónikusan szegénynek, valamint, hogy milyen intézkedések léteznek a krónikus szegénység visszaszorítására.

Kulcsszavak: *krónikus szegénység, szegénység meghatározás, szegénység dinamikája.*

Hurley, Jennifer J. – Horn, Eva M. (2010): Family and Professional Priorities for Inclusive Early Childhood Settings. *Journal of Early Intervention* 32 (5): 335-350.

A szerzők a tanulmányban azt vizsgálják, miként vélekednek az integráció különböző formáiról a szakemberek, valamint az érintett családok. Arra törekednek, hogy megállapítsák, hogy különböző program elemek közül melyeket tartanak legértékesebbnek a szülők, illetve a program elemekben dolgozó szakértők. A skála megalkotása mellett a kvalitatív módszertan használatával a mögöttes okokat is elemzik. Kiemelkedően pozitívnak tartották, hogy a fogyatékossgal élő gyerekek aktív részesévé váltak a programoknak, ugyanakkor a legfőbb negatívumként azt említették, hogy a súlyosan fogyatékos gyermekeket nem integrálják ezek a programok sem.

Kulcsszavak: *integrált oktatás, szülői és szakértői vélemények, fogyatékossgal élő gyermekek, nyelv: angol*

Jæger, Mads Meier (2011): Does Cultural Capital Really Affect Academic Achievement? New Evidence from Combined Sibling and Panel Data. *Sociology of Education* 84 (4): 281–298.

A tanulmányban a szerző tovább vizsgálja azt a klasszikus kérdést, hogy milyen hatással van a kulturális tőke a tanulmányi eredményekre. Megállapításai számos tekintetben megcáfolják a korábbi kutatási eredményeket, de más tekintetben alátámasztják azokat. Elemzése során kimutatta, hogy hat kulturális tőke indikátor pozitív hatással van a gyerekek olvasás és matematika teljesítményére, ugyanakkor eredményei azt mutatják, hogy ez a hatás kisebb, mint korábban feltételezték. A mért hatás jelentősen különbözik az alacsony és magas szociális és anyagi státuszúak körében, ezzel lényegében alátámasztva a kulturális újratermelődés elméletét.

***Kulcsszavak:** kulturális tőke, iskolai teljesítmény, oktatási egyenlőtlenség, nyelv: angol*

Jeager, M. M. (2012): The Extended Family and Children's Educational Success. American Sociological Review, 77 (6): 903 – 922.

A cikkben a szerző a család és oktatási teljesítmény közötti kapcsolatról szóló kutatások hiányosságait tárgyalja, arra hívva fel az olvasó figyelmét, hogy az eddigi vizsgálatok csak a szülő-gyermek viszonyát elemezték. A szerző szerint ugyanakkor fontos lenne, hogy ne csak ez a két generáció közötti viszony kerüljön a kutatás fókuszába, hiszen a tágabb családi kontextus is jelentősen befolyásolhatja az iskolai teljesítményt. Kimutatja, hogy a nagyszülők, valamint a távolabbi rokonok szociális és gazdasági helyzete is befolyásoló tényezővé válhat. A tágabb családi környezet vizsgálata megmutatja, hogy ezek a rokonok miként javíthatnak bizonyos esetekben az alacsony státuszú családok gyermekeinek oktatási helyzetén, valamint az eltérő családi környezetek miként befolyásolhatják a gyerekek iskolai előremenetét.

***Kulcsszavak:** oktatás, családi környezet, tágabb rokonság, iskolai előremenetel, nyelv: angol*

Jenkins, Stephen P. – Siedler, Thomas (2007): The intergenerational transmission of poverty in industrialized countries. Institute for Social and Economic Research University of Essex.

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1752983

Jo, Nam K. (2011): Between the cultural foundations of welfare and welfare attitudes: The possibility of an in-between level conception of culture for the cultural analysis of welfare. *Journal of European Social Policy* 21 (1): 5–19.

Szerző tanulmányában arra vállalkozik, hogy empirikus adatokkal támasztja alá miként hat a kultúra a társadalompolitikára. Adatait a European Value Study (EVS) és más nagymintás adatbázisokból meríti, 20 jóléti állam esetében vizsgálja, hogy a kulturális kontextus miként befolyásolja az olyan kérdésekre adott válaszokat mint hogy mi okozza a szegénységet és hogy a költségvetésben miként allokálnak forrásokat a munkanélküliség csökkentésére.

Kulcsszavak: jóléti állam, kulturális különbségek, társadalmi attitűdök, nyelv: angol

Johnson, Rucker C. – Schoeni, Robert F. (2007): The Influence of Early-Life Events on Human Capital, Health Status, and Labor Market Outcomes Over the Life Course. Population Studies Center. University of Michigan.

<http://www.psc.isr.umich.edu/pubs/pdf/rr07-616.pdf>

Juby, Cindy – Meyer, Erika Elizabeth (2011): Child nutrition policies and recommendations. *Journal of Social Work* 11 (4): 375–386.

Az amerikai adatokra támaszkodó tanulmányban a szerzők azt vizsgálják, hogy a rossz táplálkozás a szegény gyermekek körében miként járulhat hozzá a kiemelkedően magas kóros kövérségi arány kialakulásához. Megállapítják, hogy az alacsony árú élelmiszerek, melyeket a szegény családokban fogyasztanak sokkal kalória dúsabbak, ugyanakkor bizonyos tekintetben tápanyag-szegényebbek, mint a drágább élelmiszerek. Szerzők végignézik az elmúlt évtizedek szakpolitikáit vizsgálva melyek milyen hatással vannak a gyermekek táplálására, majd szakpolitikai javaslatokat fogalmaznak a jövőre nézve.

Kulcsszavak: gyermekek táplálkozása, egyenlőtlenség, rossz táplálkozás, szakpolitikai javaslat, nyelv: angol

Katz, Brian - Esparza, Patricia- Smith Carter, Joselyn - Grant, Kathryn – Meyerson, David (2012): Intervening process in the relationship between neighbourhood

characteristics and physiological symptoms in urban youth. the *Journal of Early Adolescent* 32(5): 650-680.

A cikkben a szerzők arra keresik a választ, hogy városi környezetben, a rossz lakónegyedek milyen hatással vannak az ott élő kamaszok szociális és pszichológiai fejlődésére. Az amerikai nagyvárosokban végzett elemzés azt mutatta, hogy a rossz környezet összefüggésbe hozható a kamaszok körében tapasztalt agresszióval, a fiatalok bűnözésével és más stresszhatások okozta megbetegedésekkel. A tanulmány először a szakirodalom részletes ismertetésével kezdődik, majd a kapott adatokat klaszter elemzéssel vizsgálja. Végül felhívja a figyelmet azokra a szociálpolitikai elemzésekre, amelyek a környezeti hatások visszaszorítását célozzák meg.

Kulcsszavak: *kamaszkor, személyiségfejlődés, szegénység pszichológiája, városi szegénység*

Kertesi, Gabor - Kezdi, Gabor (2012): Ethnic segregation between Hungarian schools: Long-run trends and geographic distribution. BUDAPEST WORKING PAPERS ON THE LABOUR MARKET, BWP 2012/8. MTAKRTK KTI - BCE 2012.

<http://www.econ.core.hu/file/download/bwp/bwp1208.pdf>

Kovács, Katalin - Sáringerné Szilárd, Zsuzsa (2010): Social Integration through School Games in P.E. Class. *Practice and Theory in Systems of Education*. 5 (4): 353-358.

A cikkben a szerzők mellett érvelnek, hogy az integrált oktatás mind a fogyatékkal élők mind az egészséges gyermekek számára pozitív hatással van, ugyanakkor az oktatók és tanárok gyakran nincsenek felkészülve az integrált oktatás kihívásaira. A kutatás során a testnevelő tanárok felkészültségét vizsgálták és megállapították, hogy nem minden esetben ismerik az integrált testnevelés használatához szükséges elveket és gyakorlatokat. Megfogalmaznak javaslatokat, hogy milyen testnevelési módszerekkel segíthető elő testnevelési oktatás.

Kulcsszavak: *integrált oktatás, testnevelés oktatás, módszertani javaslatok.*

Landsverk, John - Garland, Ann - Rolls Reutz, Jennifer - Davis, Inger (2011): Bridging science and practice in child welfare and children's mental health service

systems through a two-decade research center trajectory. *Journal of Social Work* 11(1): 80–98.

Szakirodalmi összefoglalóban a szerzők megnézik azokat a kutatásokat, amelyek az utóbbi évtizedekben az USA-ban a szociális munka témakörében születtek. Az utóbbi időszakban előtérbe kerültek azok a kutatások, amelyek a tényalapú intervenciók vagy gyakorlatok bevezetését vagy terjedését vizsgálják. A cikk végén a szerzők szakpolitikai javaslatokat tesznek az amerikai szociális munka további finanszírozására.

Kulcsszavak: szociális munka, tényalapú kutatások, szakirodalmi összefoglaló és javaslat.

Laxman, D. J., McBride, B. A., Jeans, L. M., Dyer, W. J., Santos, R. M., Kern, J. L., Sugimura, N., Curtiss, S. L., & Weglarz-Ward, J. M. (2015). Father involvement and maternal depressive symptoms in families of children with disabilities or delays. *Maternal and Child Health Journal*, 19(5), 1078–1086. <https://doi.org/10.1007/s10995-014-1608-7>

A longitudinális vizsgálat autizmus spektrumzavarban, más fogyatékoságban érintett, illetve tipikusan fejlődő gyerekek esetében vizsgálta az apák gondoskodási részvételének és az anyák depressziójának kapcsolatát az USA-ban. 3550 elemű mintán a kutatók azt találták, hogy az autista gyerekeket nevelő szülők alcsoportjában az apák ismereteinek magasabb szintje, valamint nagyobb mértékű bevonódása a gyermek 9 hónapos korában, és az anyák depressziós tüneteinek szintje a gyermek 4 éves korában összefügg, miközben a másik két almintán nem találtak kapcsolatot.

Kulcsszavak: fogyatékosággal élő gyerekek, autizmus spektrumzavarban érintett gyerekek, apák gondozási részvétele, anyák depressziós tünetei, USA

León, Francisco José (2012): Reciprocity and public support for the redistributive role of the State. *Journal of European Social Policy* 22 (2): 198–215.

A publikációban a szerző a 2008-as European Social Survey (ESS) adataira támaszkodva vizsgálja, hogy a reciprocitás motivációja miként befolyásolja az állam újraelosztó szerepének támogatását. A regressziós elemzés eredménye nem meglepő, hiszen azok a tényezők, amelyek a reciprocitást jellemzik pozitívabb hatással vannak, mint az önérték érvényesítő jellemzők. A tanulmány legfőbb újdonsága, hogy magyarázatot ad arra miért támogatják vagy ellenzik az állami újraelosztást az európaiak.

Kulcsszavak: jóléti állam, újraelosztás, társadalmi attitűdök. nyelv: angol

Leow, C., Hilado, A., Limlingan, M. C., & Howard, E. (2014). Challenges of planning a birth-to-three evaluation: A universal early childhood system evaluation. *Journal of Early Childhood Research*, 128-138.

Tanulmány célja, hogy felhívja a tudományos közösség figyelmét egy egységes korai gyermekkor értékelési rendszer bevezetésének szükségességére. Az amerikai fókuszú tanulmány először az értékelés általános szükségessége mellett érvel, majd felsorolja a korábban megvalósult amerikai korai gyermekkori programokat, valamint azok értékelésének hiányosságait. A tanulmány végén összefoglalják, hogy melyek azok a kritériumok, amelyek lehetővé tették a hasznos és pontos programértékeléseket.

Kulcsszavak: korai gyermekkori programok, program értékelések és azok módszertana

Lewis, Paul (2011): Upskilling the Workers will not Upskill the Work. Why Dominant Economic Framework Limits Child Poverty Reduction in the UK. *Journal of Social Policy*, 40(3): 535-556.

A cikkben a szerző végignézi azt a három pillért, melyre a brit gyermekszegénység ellenes politika alapjai épülnek. A cikk második felében komoly kritikákat fogalmaz meg ezeknek a pilléreknek a hatékonyságával kapcsolatban. Úgy véli, hogy a munkaerő piaci részvétel növelése és az újra elosztási politikák nem biztosítják azt, hogy a szegény családok munkavállalói minőségi munkát végezzenek, és ezáltal nem feltétlenül teljesíti a kitűzött célt sem. A harmadik pillér, melynek célja, hogy a képességek növelése által csökkenthető a gyermekszegénység szintén nem feltétlenül hoz eredményt, hiszen nem biztos, hogy a munkaerő piac változatlanul képes felszívni akár a képzettebb munkaerőt. A cikk végén szerző kitér arra is, hogy ezek a tényezők mennyire függenek az adott helyi kultúráktól.

Kulcsszavak: gyermekszegénység, szakpolitikák, munkaerő piac, Nagy Britannia

Lewis, Jane (2011): From SURE START to Children's Center: An Analysis in Policy Change in Early Years Programs. *Journal of Social Policy*, 40(1): 71-88.

A kritikai hangvételű tanulmányban a szerző azt vizsgálja, hogy az utóbbi húsz évben milyen változások történtek a brit gyermekszegénység leküzdésére kitalált szakpolitikák terén. A szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy az 1998-ban indított úgynevezett SURE START (biztos kezdet) program célkitűzései a leghátrányosabb helyzetű gyermekek és szüleik támogatása volt az ország leghátrányosabb helyzetű térségeiben, míg a 2003-ban módosított stratégia más célpontot jelölt ki. Az új gyermekközpontok az univerzalitás elvén működnek, így nem tesznek különbséget gyermekek és családok között rászorultságuk között. Bár a kormányzat a program folytonosságát hangsúlyozza, a szerző úgy látja, hogy nagy változások történtek a szakpolitikán belül. A leghátrányosabb helyzetű réteg helyébe a „minden gyermek számít” elve került.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, SURE START program, gyermekkori intervenció, Nagy Britannia*

Lewis, Jane-Roberts, Jonatan-Finnegan, Cathy (2011): Making the Transition from SURE START Local Programs to Children Centers, 2003-2008. Journal of Social Policy, 40(3): 595-612.

Tanulmányukban a szerzők feltáró kvalitatív kutatásukról számolnak be, amelynek kutatási kérdése az volt, hogy a brit korai gyermekkori intervenciós stratégiák változásai mennyire mutatkoznak meg a hétköznapi gyakorlatában. Kutatásukban elsősorban a SURE START helyi program céljait és intézményeit vetik össze az ezeket kiváltó univerzális szolgáltatásokat nyújtó gyermek központokkal.

Kitérnek a programok különbségeire finanszírozás, helyi beágyazottság és a mindennapi működés szempontjából, megállapítva, hogy a gyermekközpontok sokban különböznek a korábbi SURE START központoktól, ugyanakkor a teljes hasonlóság nem valósult meg, mivel a gyermekközpontok is tükrözik a helyi sajátosságokat.

Kulcsszavak: *kora gyermekkori intervenció, Nagy-Britannia, szakpolitikák összehasonlítása*

L. Hair, Nicole – L. Hanson Jamie – L.Wolfe, Barbara – D. Pollak Seth (2015): Association of Child Poverty, Brain Development, and Academic Achievement. JAMA Pediatr. 2015 169(9):822-829.

A longitudinális kohort felmérés 4 és 22 év közötti tipikusan fejlődő gyereket és fiatalokat vizsgált, 2001 és 2007 között.

Kulcsszavak: agyi fejlődés, iskolai teljesítmény, jövedelem, szegénység, USA

Lifter, Karin – Mason, Emanuel J. – Barton, Erin E. (2011): Children's Play : Where We Have Been and Where We Could Go. *Journal of Early Intervention* 33 (4): 281-297.

A cikk célja, hogy felhívja a figyelmet a játszás fontosságára a fogyatékkal élő vagy fejlődési rendellenességgel rendelkező gyerekek felzárkóztatásában. A cikk a témában fellelhető szakirodalom összefoglalása után a játék fontosságát hangsúlyozó kutatások indítása mellett érvel, hiszen véleményük szerint a fiatal gyerekek játszása gyakran nem pusztán játék.

Kulcsszavak: fogyatékkal élő gyerekek rehabilitációja, játék-terápia.

Lloyd, Eva (2008): The Interface Between Childcare, Family Support and Child Poverty Strategies under New Labor: Tensions and Contradictions. *Social Policy and Society*, 7(4): 479-494.

A szerző tanulmányában a brit Új Munkáspárt család és gyermektámogatási stratégiáját vizsgálja kritikai szemszögekből. Megállapítja, hogy a párt közpolitikájának egyik legfontosabb eleme a gyermekszegénység visszaszorítása, mégpedig az anyák munkaerő piaci pozíciójának javításával, valamint a gyermekek iskolai előmenetelének segítségével. Ugyanakkor a szerző azt vizsgálja, hogy a vegyes piaci gazdaságban megfelelő-e ez a két stratégia, vagy inkább hátráltatja a célokat, hiszen külön piacot teremt a szegények és a jobb módúak számára. Szerző javaslata, hogy a párt fontolja meg az intervenciók programjának új alapokra helyezését, hiszen álláspontja szerint a jelen politikák inkább az állam, mint a rászorulókat érdekeit szolgálják.

Kulcsszavak: kora gyermekkori intervenció, szakpolitikák, Nagy-Britannia

Ludwig, Jens – Mayer, Susan (2006): "Culture" and the Intergenerational Transmission of Poverty: The Prevention Paradox. *The Future of Children*, Opportunity in America. (Autumn, 2006), 16 (2): 175-196

<http://home.uchicago.edu/~ludwig/papers/Future of Children 2007.pdf>

Magadi, Monica (2010): Risk Factors for Severe Child Poverty in the UK. *Journal of Social Policy*. 39(2): 297-316.

Tanulmányában a szerző végignézi azokat a tényezőket, amelyek növelik a súlyos gyermekszegénység kockázatát Nagy-Britanniában a 2004-2005-ös Family Resources Survey alapján. A szegénység mértékének méréséhez egyszerre alkalmazza az anyag deprivációt (mind gyermeki, mind szülői deprivációt), és a háztartás alacsony jövedelemszintjét. Megállapítja, hogy az országban jelentős regionális különbségek vannak gyermekszegénység tekintetében, ugyanakkor vannak olyan indikátorok, amelyek növelik a gyermekszegénység kockázatát: munkanélküli szülők, szülők alacsony végzettsége, négy vagy többgyermekes családok, kisebbségi családok, fogyatékos szülők.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, Nagy-Britannia, szegénységmérés*

Mahon, Rianne – Anttonen, Anneli – Bergqvist, Christina – Brennan, Deborah – Hobson, Barbara (2012): Convergent care regimes? Childcare arrangements in Australia, Canada, Finland and Sweden. *Journal of European Social Policy* 22 (4): 419–431.

A cikkben a szerzők az eltérő gyerek jóléti szolgáltatás politikákat hasonlítják össze, majd arra keresik a választ, hogy ezek miként hatnak egymásra és milyen tényleges intézkedések születnek általuk. A két eltérő modell a neoliberális, ahol a szolgáltatások piacosodása jellemző valamint a szociális befektetés modell. Négy választott országban (Finnország, Svédország, Ausztrália és Kanada) térképezik fel a szakpolitikákat valamint a két eltérő modell egymásra gyakorolt hatását.

Kulcsszavak: *jóléti állam, gyermekjóléti szolgáltatások, szakpolitika*

Marx, Ive –Vanhille, Josefine – Verbist, Gerlinde (2012): Combating In Work Poverty in Continental Europe: An Investigation Using the Belgian Case. *Journal of Social Policy*. 41 (1): 19-41.

Mastekaasa, Arne & Birkelund, Gunn E. (2022): The intergenerational transmission of social advantage and disadvantage: comprehensive evidence on the association of parents' and children's educational attainments, class, earnings, and status. *European Societies*. DOI: 10.1080/14616696.2022.2059542

A tanulmány 500 000, 1961 és 1970 között született norvég személy adminisztratív adatain keresztül vizsgálta, hogy miként öröklődik át a hátrányos helyzet generációkon keresztül: milyen hatása van a szülők osztályhelyzetének, státusának, jövedelmének és

iskolai végzettségének a gyerekek ezen jellemzőire, felnőtt korukban. A tanulmány azt találta, hogy a legerősebb hatása a szülők iskolai végzettségének van, az osztály és a státus együttes hatásához képest is. Az előnyök és a hátrányok hasonlóan átörökítődnek, ugyanakkor a legalacsonyabb jövedelműek esetében erősebb a hatás, mint a magas jövedelmű családok esetében.

Kulcsszavak: *intergenerációs öröklődés, státus, iskolai végzettség, osztályhelyzet, jövedelem*

McCrary Calarco, Jessica (2011): „I need help!” Social Class and Children Help-seeking in elementary school. *American Sociological Review* 76(6): 862-882.

A cikkben a szerző azt vizsgálja, hogy az otthonról hozott kulturális és társadalmi tőke miként befolyásolja a különböző státuszú családok gyermekeinek iskolai teljesítményét. Résztevő megfigyelésre és interjúkra alapuló kutatásának újdonsága, hogy nem a tanulmányi teljesítményt elemzi, hanem azt, hogy az osztályokban levő gyermekek problémák esetén miként és kihez fordulnak segítségért. Megállapítja, hogy a magasabb társadalmi és kulturális tőkájú családokból származó gyerekek sokkal bátrabban és aktívabban fordulnak felnőttekhez segítségért, ezzel is fokozva a tanulmányi előremenetük során szerzett előnyeiket.

Kulcsszavak: *társadalmi tőke, kulturális tőke, oktatási különbségek, oktatási előremenetel*

McMullin Patricia et al. (2021): Geographical mobility and children’s non-completion of upper secondary education in Finland and Germany: Do parental resources matter? *British Educational Research Journal* Vol. 47, No. 6, December 2021, pp. 1587–1610
DOI: 10.1002/berj.3745

A tanulmány finn és német adatokon vizsgálja, hogy milyen hatása van a földrajzi mobilitásnak a középiskolai lemorzsolódásra. Az eredmények azt mutatják, hogy a költözés mindkét országban veszélyezteti a középfokú oktatási részvételt. Mindkét országra fennáll, hogy a szülők munkaerőpiaci pozíciójának javulása és bevételeinek esetleges növekedése nem mérsékli a migráció lemorzsolódásra gyakorolt negatív hatását, így nem csökkenti a gyerekek hátrányait.

Kulcsszavak: gazdasági mobilitás, költözés, iskolai lemorzsolódás

McGrady, P. B. & Reynolds, J. R. (2013): Racial Mismatch in the Classroom: Beyond Black – white Differences. *Sociology of Education*, 86 (1): 3 – 17.

McLean, C. (2014). Market managers and market moderators: Early childhood education and care provision, finance and regulation in the United Kingdom and United States. *Journal of European Social Policy*, 24(2), 122-134.

Tanulmányban a szerző a piaci alapú ellátási rendszereket vizsgálja, kitérve azok markáns különbségeire. A korai gyermekkori oktatás és ellátás példáján keresztül vizsgálja a liberális jóléti államokban meglévő különbségeket. Mind az USA-ban és az Egyesült Királyságban a piaci alapú ellátás valósul meg, de a szerzőállítási szerint az állam szerepe a két országban más és más. Míg az Egyesült Királyságban az állam szerepe „piaci menedzser” addig az USA-ban „piaci moderátor”. A tanulmány végén a szerző további vizsgálatok fontosságára hívja fel a figyelmet.

Kulcsszavak: jóléti államok, piaci alapú ellátás, liberális jóléti állam, USA és egyesült Királyság összehasonlítása

Menchini, L. – G. Redmond (2009): Poverty and deprivation among children in Eastern Europe and Central Asia. *International Journal of Social Welfare*, Vol. 18 (3): 225–236.

A cikkben a szerzők a kelet-európai és közép-ázsiai gyermekszegénységet és anyagi deprivációt hasonlítja össze, 2001-2003 adatokra támaszkodva. A vizsgált országokban figyelemmel kíséri az abszolút szegénységi mutatók, a relatív szegénység, az anyagi depriváció és az oktatási egyenlőtlenségek helyzetét. Az elemzés kimutatta relatív szegénység és a többi dimenzió összefüggését. a szerző amellet érvelnek, hogy a háztartási fogyasztás jó indikátora a gyermekszegénység mértékének.

Kulcsszavak: gyermekszegénység, kelet Európa, Közép Ázsia, indikátorok, nemzetközi összehasonlítás

Messing, Vera (2008): Good practices addressing school integration of Roma/Gypsy children in Hungary. *Intercultural Education*, 19 (5): 461-473.

A tanulmányban a szerzők három európai országban vizsgálja és hasonlítja össze az integrált oktatás jó gyakorlatait. A tanulmányban Magyarországot vizsgálva célja, hogy megtalálja azokat a pedagógia jó gyakorlatokat, amelyek a roma gyerekeke sikeres iskolai integrációját segítik elő. Több jó gyakorlatot azonosítottak: kreatív oktatási módszerek, személyes figyelem a rosszabbul teljesítő diákoknak, multikulturális tanterv, tanárképzés, közösségi és családi közreműködés.

Kulcsszavak: *integrált oktatás, etnikai kisebbségek, jó gyakorlatok, nemzetközi összehasonlítás*

Minujin, Alberto –Delamonica, Enrique –Davidziuk, Alejandra –Gonzalez, Edward D. (2006): The definition of child poverty: a discussion of concepts and measurements. *Environment and Urbanization* 18 (2): 481-500.

A tanulmányban a szerzők összefoglalják és összehasonlítják a gyermekszegénységre vonatkozó meghatározásokat és jellemzőiket, valamint mérésére kialakított statisztikai módszereket. Kritikus hangvételű összefoglalójukban arra is keresik a választ, hogy a kormányzati és nem kormányzati szervek megfelelő megoldásokat nyújtanak-e a gyerekszegénység enyhítésére. gyerekszegénységet a gyerekek emberi jogainak oldaláról közelítik meg és holisztikus megoldási kísérleteket hiányolnak a nemzetközi gyermekszegénység elleni programokban.

Kulcsszavak: *gyerekszegénység, mérése emberi jogi megközelítés*

Moore, Karen (2001): Frameworks for understanding the intergenerational transmission of poverty and well-being in developing countries. International Development Department School of Public Policy University of Birmingham. Chronic Poverty Research Centre.

http://www.chronicpoverty.org/uploads/publication_files/WP08_Moore.pdf

Muccio, L. S., Kidd, J. K., White, C. S., & Burns, M. S. (2014). Head Start Instructional Professionals' Inclusion Perceptions and Practices. *Topics in Early Childhood Special Education*, 34(1), 40-48

A tanulmányban a szerzők a „Head Start, Biztos Kezdet kora gyermekkori intervenció programban dolgozó szakemberek percepcióit és gyakorlatait vizsgálják. Feltételezik,

hogy ezek az attitűdök befolyásolják a program során megvalósuló integrált oktatást. Szakemberek elsősorban szakmai fejlődésük hiányát nevezték meg az integráció kudarcának okaként és hogy legnagyobb szerepe a velük együtt dolgozó instruktoroknak volt.

Kulcsszavak: *integrált oktatás, amerikai program, szakértői attitűdök*

Nelson, Kenneth (2012): Counteracting material deprivation: The role of social assistance in Europe. *Journal of European Social Policy* 22 (2): 148–163.

Az anyagi depriváció visszaszorítása, valamint a társadalmi beilleszkedés elősegítése az EU egyik legfontosabb célkitűzése. A tanulmányban a szerző azt vizsgálja, hogy milyen kapcsolatban van a szociális juttatások mértéke és az anyagi depriváció. Megállapítja, hogy a magas juttatású országokban alacsonyabb az anyagi depriváció szintje, és ezt az összefüggést nem módosítják a kontextuális és kulturális hatások. A 26 európai országra kiterjedő elemzés végén a szerző szakpolitikai javaslatokat fogalmaz meg.

Kulcsszavak: *anyagi depriváció, európai szakpolitikák, szociális juttatások, szakpolitikai ajánlás, nyelv: angol*

Nolan, B. & Whelan, C. T. (2010): Using Non-Monetary Deprivation Indicators to Analyze Poverty. *Journal of Policy Analysis & Management*, 29 (2): 305-325.

Cikkben a szerzők a gyermekszegénység és társadalmi kirekesztettség indikátorait vizsgálják, az olyan indikátorok fontosságára felhívva a figyelmet, amelyek nem a jövedelmi egyenlőtlenséget mérik. A tanulmányban összefoglalják a korábbi gyakorlatokat, amelyek elsősorban a fogyasztásra, a materiális javak birtoklására, környezetre, társadalmi kirekesztettségre vonatkoztak.

Kulcsszavak: *gyerekszegénység mérése, szegénység indikátorok, nem jövedelmi indikátorok*

Nolan, Andrea –Cartmel, Jennifer – Kym Macfarlane (2012): Thinking about Practice in Integrated Children’s Services: Considering Transdisciplinarity. *Children Australia*. 37 (3): 94-99.

Tanulmányban a szerzők két ausztrál városban azt vizsgálják, hogy miként működnek az integrált gyermekjóléti intézmények, amelynek lényege, hogy a különböző szektorokhoz tartozó szakemberek miként működnek együtt. Az együttműködés területei kiterjednek az oktatási közösségi, egészségügyi és ellátási szektorokra. legfőbb megállapítások, hogy míg a szakemberek alapvetően hasznosnak érezték ezeket az együttműködéseket, addig egyeseknél személyes szerepkonfliktusokat és határátlépéseket regisztráltak.

Kulcsszavak: *szakmaközi együttműködések, gyakorlatban tapasztalt előnyök és hátrányok, Ausztrália*

Neubourg, de Ch. et al (2012): Child Deprivation, Multidimensional Poverty And Monetary Poverty In Europe.

<http://www.unicef-irc.org/publications/657>

Notten, Geranda – Gassmann, Franziska (2008): Size matters: targeting efficiency and poverty reduction effects of means-tested and universal child benefits in Russia. *Journal of European Social Policy* 18 (3): 260-274.

A szerzők oroszországi példákon keresztül mutatják be a fókuszált és az univerzális gyermekjóléti transzferek hatásosságát. összességében megállapítják, hogy az orosz intézkedéseknek kevés hatásuk volt a gyerekszegénység csökkentésében és szimulációjuk azt bizonyítja, hogy az univerzális transzfer juttatások hatásosabbak voltak az országban. Ugyanakkor azt is megállapítják, hogy a hatásos szegénységcsökkentésben elsősorban a támogatások értékének növelése játszaná a legfőbb szerepet.

Kulcsszavak: *gyerekszegénység csökkentése, fókuszált és univerzális transzferek, Oroszország*

OECD. (2000). *Special Needs Education. Statistics and Indicators.* Centre for Educational Research and Innovation.

<http://www.oecd.org/education/innovation-education/specialeducationneeds-statisticsandindicators.htm> (2020.11.13.)

A jelentés 23 ország – köztük Magyarország – adatai alapján összefoglalja a fogyatékoság sajátos nevelési igény eltérő definícióit, azzal a céllal, hogy egy nemzetközileg, komparatív célokra is használható klasszifikációt hozzon létre.

Kulcsszavak: *sajátos nevelési igényű gyerekek, fogyatékosággal élő gyerekek, kutatás, módszertan*

OECD (2009): Doing Better for Children. Paris: OECD

<http://www.oecd.org/dataoecd/29/3/44362348.pdf>

2003-as OECD adatok alapján készült az összefoglaló, amely feltérképezi és összehasonlításra alkalmassá teszi az egyes vizsgált országok (többek között Magyarország is) 28 év alattiak számára nyújtott juttatásait. Megnevezi és meghatározza az egyes lehetséges juttatásokat. Országok szintjén (táblázatos formában) vizsgálja a transzferjuttatásokat, szociális adókedvezményeket, gyerekek számára nyújtott szolgáltatások, valamint az oktatásra fordított kiadásokat.

Kulcsszavak: *OECD, támogatások, juttatások, nemzetközi összehasonlítás, nyelv: angol*

Offer, Shira (2012): The burden of reciprocity: Processes of exclusion and withdrawal from personal networks among low-income families. *Current Sociology* 1–18.

Tanulmányában a szerző azt vizsgálja, hogy a szegény, alacsony jövedelmű családok körében miként alakulnak a személyes kapcsolati hálók. Megállapítja, hogy az amerikai szegény családok körében csökkennek a társadalmi kapcsolatok és a reciprocitás alapú szociális hálók kialakulása is ritkább az anyagi javak szűkössége miatt. Annak vizsgálatára, hogy a szegénység miként befolyásolja a közösségek és a társadalmi kapcsolatok kialakulását és fennmaradását.

Kulcsszavak: szegénység, társadalmi elszigetelődés, reciprocitás, amerikai alacsony jövedelmű családok

Öztürk, Gülsen Varlikli - Akbas, Ayla (2010): Determination of Needs in Guidance for a Group of Gypsy/Roma Children. *Practice and Theory in Systems of Education*. 5 (4): 407-411.

A pilot kutatás Törökországban egy kis mintán vizsgálta a 10-14 közötti roma gyerekek demográfiai jellemzőit és fejlődési szükségleteit. A kutatás célja javaslatokat tenni a török Oktatási Minisztérium részére egy pszicho-szociális támogató program kidolgozására. Legfőbb megállapításuk az volt, hogy a gyerekek fejlődése elsősorban az mozdítja elő, ha a szülők és az iskola között szoros és harmonikus az együttműködés.

Kulcsszavak: roma gyerekek oktatása, Törökország, szakpolitikai javaslat

Paino M. – Renzulli, L. A. (2012): Digital Dimension of Cultural Capital: the (in) visible Visible Advantages for Students Who Exhibit Computer Skills. *Sociology of education*, 86 (2): 124 – 138.

Tanulmányban a szerzők a kulturális tőke és a digitális, számítógépes ismeretek kapcsolatát vizsgálja, felhívva a figyelmet arra, hogy ezt a területet még kevésé vizsgálták az oktatás kutatásában. Külön figyelmet fordítottak arra, hogy tanároknak milyen szerepe van a kulturális tőke ilyen formájú kialakulásában. A vizsgálat során azt tárták fel, hogy azok a gyerekek, akik jobban értenek a számítógéphez, jobb tanári értékeléseket kaptak és magasabbak voltak az osztályzatai is. A szerzők javaslatokat tesznek a kulturális tőke fogalmának a kibővítésére, a gyerekek számítógépes ismereteinek elemzésbe vonására.

Kulcsszavak: oktatási egyenlőtlenségek, kulturális tőke a tanteremben, számítógépes ismeretek, digitális szakadék.

Pavelko, E. K. – Caputo, J. (2013): Social Inequality and Health across the Life Course. *American Behavioral Scientist*, 57 (8): 1040 – 1056.

A tanulmányban a szerzők arra a kérdésre keresik a választ, hogy milyen összefüggés van a társadalmi egyenlőtlenségek és az egészségi állapot között. Cikkük újdonsága abban rejlik, hogy az egyenlőtlenségeket longitudinálisan, egy egész életútra kiterjedő

perspektívából szemlélik, megállapítva, hogy a különbségek minősége és mértéke jelentősen különbözik az életút eltérő szakaszaiban. A szakirodalmi és elméleti háttér ismertetése után az egész életútra kiterjedő eltérő egyenlőtlenségeket térképezik fel, majd felhívják a figyelmet az ilyen jellegű longitudinális elemzések fontosságára. Elsősorban azt hangsúlyozzák, hogy a gyermekkor során felhalmozott egyenlőtlenségek miként befolyásolják a későbbi egészségügyi állapotot, valamint a halálozási rátát.

Kulcsszavak: *egészség, egyenlőtlenségek, egészségügyi egyenlőtlenségek, longitudinális vizsgálat, életút perspektíva, nyelv: angol*

Papp Z., A., & Neumann, E. (2021). Education of Roma and Educational Resilience in Hungary. In M. M. Mendes, O. Magano, & S. Toma (Szerk.), *Social and Economic Vulnerability of Roma People. Key Factors for the Success and Continuity of Schooling Levels* (o. 79–95). Springer International Publishing.

A tanulmány a magyar országos kompetenciamérés eredményei alapján az iskolai rezilienciát vizsgálta az iskolák szociális és etnikai profilja, valamint teljesítmény indikátorai mentén. A hatékony és reziliens iskolák nagyobb eséllyel vannak kisebb körzetekben, mivel itt kisebb a szabad iskolaválasztás szegregációra gyakorolt hatása, és kevésbé jellemzők a romák által sűrűbben lakott vidéki területeken. Minél magasabb a roma gyerekek aránya, annál magasabb a valószínűsége, hogy az iskola "irreziliens", noha a kapcsolat eltűnik, ha a tanárokkal és az iskolával kapcsolatos egyéb változók is bekerülnek a modellbe. Az országos pedagógiai innovatív programoknak nem tudták kimutatni szignifikáns hatását az iskolák rezilienciájára.

Kulcsszavak: *reziliencia, iskolai teljesítmény, országos kompetenciamérés*

Pemberton, Simon & Mason, Jeniffer (2009): Co-production and SURE START Children Centers: Reflecting Upon Users, Perspectives and Implications for Service Delivery, Planning and Evaluation. *Social Policy and Society*, 8(1): 13-24.

A cikkben a szerzők egy esettanulmány alapján vizsgálják, hogy a SURE START gyermekházak mennyire valósították meg azt az elméleti elképzelést, hogy a fejlődés az a szakemberek és az érintett szülő együttműködésében (coproduction) valósul meg. Ez a megközelítés feltételezi, hogy a résztvevők nem egyszerűen csak élvezői a programoknak, hanem aktív résztvevői a tervezési, a döntési és a kivitelezési folyamatoknak is. A cikkben a szerzők felsorolják, hogy ez az együttműködés milyen

fórumokon valósulhat meg, majd felhívják a figyelmet azokra a hiányosságokra, amelyek miatt a jelenlegi brit rendszer kevésbé éri el a kitűzött célokat.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, Nagy Britannia, résztvevők és szakemberek együttműködése*

Peters, J., Parletta, N., Campbell, K., & Lynch, J. (2013). Parental influences on the diets of 2-to 5-year-old children: Systematic review of qualitative research. *Journal of Early Childhood Research*, 3-19.

A tanulmányban a szerzők azt vizsgálják, hogy a szülői ismeretek és attitűdök milyen hatással vannak a kis gyermekek étkezési szokásaira. A tanulmány korábbi kvalitatív kutatások összefoglalja és kilenc korábbi kutatást vizsgál. Megállapítják, hogy az étrendek kialakulásában számos számottevő hatása van a kulturális különbségeknek, valamint a választásokat nagymértékben befolyásolja a család anyagi helyzete. A szerzők kiállnak a további vizsgálatok szükségessége mellett, ugyanakkor megállapítják, hogy a szülőket oktatni kell olyan hibás elképzelések kijavítása érdekében, mint például a súlyosabb gyerekek egészségesebbek, vagy egyes ételek megtagadása a gyermekek éheztetése volna.

Kulcsszavak: *gyermekek étkezési szokásai, szülői attitűdök és informáltság, korábbi kutatások összefoglalása*

Pezer, M. (2022). Public policies supporting families with children across welfare regimes: An empirical assessment of six European countries. *Journal of European Social Policy*, 32(3), 254–269.

<https://doi.org/10.1177/09589287221080700>

A tanulmány egy mikroszimulációs modellt használ, hogy Görögországban, Horvátországban, Németországban, Szlovákiában, Svédországban és az Egyesült Királyságban vizsgálja a gyerekes családok pénzbeli ellátásait, a családok mérete, a gondozási szükségletek kompenzálása és a gyerekszegénység mentén. A becslések alapján a fő tanúság, hogy a gyerekszegénység csökkentésére és a kiadások kompenzálására a leghatékonyabb ellátási forma az univerzális és a célzott transzferek kombinálása.

Kulcsszavak: pénzbeli családi ellátások, mikroszimuláció, univerzális transzferek, célzott transzferek, szociálpolitika

Phung, Viet-Hai (2008): Ethnicity and Child Poverty under New Labor: Research Review. *Social Policy and Society*, 7(4): 551-563.

A tanulmányban a szerző összehasonlítja a Nagy Britanniában élő kisebbségek körében élő gyermekek szegénységi adatait. Amellett érvel, hogy mivel a kisebbségek körében magasabb a szegény gyermekek aránya, így a korábbi stratégiák és politikák nem megfelelően kezelték a helyzetet. Mivel az állami intervenció elsősorban a munkahelyi piacon való elhelyezkedést támogatja, és onnan várja a jövedelmi szegénység csökkenését, ez nem megfelelő olyan csoportok esetében, ahol az elhelyezkedési lehetőségek sokkal rosszabbak. A szerző szerint ezen egyenlőtlenségek miatt nem tudják a kisebbségi családok igénybe venni az adókedvezményeket és más juttatásokat.

Kulcsszavak: gyermekszegénység, etnikai különbségek, szakpolitikák, munkaerő piaci egyenlőtlenségek

Pijl, S. J., Frostad, P., & Mjaavatn, P. E. (2014). Students with special educational needs in secondary education: Are they intending to learn or to leave? *European Journal of Special Needs Education*, 29(1), 16–28.

<https://doi.org/10.1080/08856257.2013.830442>

A kutatás 1873 tipikusan fejlődő és 132 sajátos nevelési igényű 16-17 éves norvég gyerek bevonásával azt találta, hogy az SNI-s tanulók kevésbé motiváltak és nagyobb gyakorisággal gondolkodnak a korai iskolaelhagyás lehetőségéről. A lemorzsolódást a magányosság érzése erősíti, ami nem csak a kortárs kapcsolatok, hanem a tanári támogatás hiányából is fakad.

Kulcsszavak: sajátos nevelési igényű tanulók, középfokú oktatás, korai iskolaelhagyás, motiváció, Norvégia

Pogány István (2012): Pariah Peoples: Roma and the Multiple Failures of Law in Central and Eastern Europe. *Social & Legal Studies* 21 (3): 375–393.

A szerző azt vizsgálja, hogy a Közép és Kelet Európai jogrendszerek miként járulnak hozzá a romák társadalmi marginalizálódásához, valamint ennek az állapotnak a fennmaradásához. A szerző elsősorban Weber koncepcióira alapozza elemzését, majd vizsgálja, mint a szocialista és poszt-szocialista jogrendszer elemeit.

Kulcsszavak: roma és nem roma egyenlőtlenség, jogrendszer, nemzetközi összehasonlítás, Közép-Kelet-Európa

Posselt, J. R. – Jaquette, O. – Bielby, R. – Bastedo, M. N. (2012): Access without Equity: Longitudinal Analysis of Institutional Stratification by Race and Ethnicity, 1972 – 2004. American Educational Research Journal, 49 (6): 1074 – 1111.

A szerzők a tanulmányban azt vizsgálják, hogy miként alakult hosszú távon (32 éves longitudinális vizsgálat során) a különböző etnikumú hallgatók belépése az amerikai felsőoktatási rendszerbe. Érvelésük arra mutat rá, hogy az esélyegyenlőtlenséget az évtizedek során fennmaradtak és újra termelődtek, mégpedig a megváltozott felvételi követelmények előtérbe kerülése miatt. A szerzők modellezik, hogy miként kaptak fokozatosan nagyobb hangsúlyt a minden diák számára kötelező SAT vizsgán elért eredmények, valamint az iskolán kívüli tevékenységek, külön órák. Bár a felsőoktatási expanzió minden etnikai csoportot pozitívan érintett, az arányok a fehér, valamint az ázsiai diákok körében szignifikánsabban magasabbak.

Kulcsszavak: oktatási egyenlőtlenség, etnikai különbségek az oktatásban, felsőoktatás, USA, nyelv: angol

Radó Péter (2020): Social selection in educaion: the wider context of segregation of roma pupils in Hungary. CEU Working Papers 2020/4.

<https://cps.ceu.edu/sites/cps.ceu.edu/files/attachment/publication/3258/cps-working-paper-educ-social-selection-education-hungary-2020.pdf>

A tanulmány abból indul ki, hogy az oktatási szegregáció a szelektivitás egyik formája, ami nagy teret biztosít az etnikai alapú elkülönítésre. A szerző a szelektivitás mértékével, okaival, az etnikai elkülönítéssel és ezek oktatáspolitikai összefüggéseivel foglalkozik.

Kulcsszavak: *oktatási egyenlőtlenség, etnikai különbségek az oktatásban, felsőoktatás*

Raphael, Dennis (2009): Reducing Social and Health Inequalities Requires Building Social and Political Movements. *Humanity & Society* 33 :145-165.

A cikkben a szerző azt vizsgálja, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek kapcsán kialakuló egészségügyi egyenlőtlenségek miként maradnak fent a gazdasági és kormányzati intézkedések által. A szerzők kritikusan nézik a Kanadában, USA-ban és Nagy Britanniában kialakult, üzleti alapon működő egészségügyi rendszert. A szerző a tanulmány végén javaslatokat tesz, hogy a kormányzatnak miként kellene ezeket a hosszútávon kialakuló és fennmaradó egyenlőtlenségeket megérteni és megoldani.

Kulcsszavak: *egészségügyi egyenlőtlenségek, rendszer szintű egyenlőtlenségek, összehasonlító vizsgálat*

Reisel, Liza (2011): Two Paths to Inequality in Educational Outcomes: Family Background and Educational Selection in the United States and Norway. *Sociology of Education* 84 (4): 261–280.

A cikkben a szerző az amerikai és a norvég oktatási rendszert és a továbbtanulási lehetőségek egyenlősítésére tett kísérleteket hasonlítja össze. Megállapítja, hogy a hasonló továbbtanulási arányok mögött teljesen eltérő stratégiák és mechanizmusok működnek. Míg Norvégiában elsősorban az életkörülmények javítására törekszenek addig az USA-ban az alacsonyabb színvonalú, de széles rétegek előtt nyitva álló felsőoktatási intézmények fenntartása a cél. Míg Norvégiában a családok anyagi háttere kevésbé meghatározó, addig Amerikában a családi környezet a legmeghatározóbb tényező a felsőoktatásban való részvétel esetében.

Kulcsszavak: *oktatási egyenlőtlenségek, felsőoktatás, nemzetközi összehasonlítás.*

Ridge, Tess (2005): Supporting Children: The Impact of Childsupport Policy on Children's Wellbeing in the UK and Australia. *Journal of social Policy*, 34(1): 121-142.

A cikk a brit és az ausztrál gyermekvédelmi szakpolitikákat hasonítja össze, az ún. gyermek-fókuszú megközelítés alapján. Arra tér ki, hogy mely országban milyen előrelépések történtek a gyermekek helyzetét illetően, három területen: 1. gyermekszegénység mérséklése; 2. elvált szülős háztartások konfliktusainak mérséklése; 3. miként befolyásolják a gyermekvédelmi támogatások az első és második családokat. A kritikai hangvételű következtetés megállapítja, hogy mindkét ország szakpolitikájában komoly hiányosságok vannak. A gyermekszegénység mérséklésében Ausztrália lényegesen jobban teljesített, mint Anglia, hiszen jobban szétválasztotta a gyermekeknek és családjaiknak jutó támogatásokat. A második dimenzió kapcsán is jobb mutatókkal rendelkezik Ausztrália, ugyanakkor az első és második családok közti egyenlőség sokkal jobban megvalósult Angliában.

Kulcsszavak: *szakpolitikák, gyermekszegénység, összehasonlító elemzés*

Roksa, Josipa – Potter, Daniel (2011): Parenting and Academic Achievement: Intergenerational Transmission of Educational Advantage. *Sociology of Education* 84 (4): 299–321.

Tanulmányban a szerzők arra tesznek kísérletet, hogy a gyermekek tanulmányi teljesítményét nem csupán egy, hanem több generáción keresztül felhalmozott kulturális tőke tükrében vizsgálják. Míg korábban kizárólag a szülők aktuális társadalmi helyzetére koncentráltak addig a szerzők mellett érvelnek, hogy a korábbi generációk társadalmi és kulturális tőkéjét is figyelni kell, hiszen az befolyásolja a szülők gyermekneveléshez való hozzáállását és ezen keresztül a gyermekek tanulmányi eredményeit.

Kulcsszavak: *társadalmi és kulturális tőke, oktatási egyenlőtlenség, szülők és nagyszülők társadalmi helyzete, többgenerációs összehasonlítás*

Sen, Amartya (2000): Social Exclusion: Concept, Application, And Scrutiny.

http://www.adb.org/documents/books/social_exclusion/social_exclusion.pdf

Az összefoglaló tanulmányban a szerző először ismerteti a szegénység és társadalmi kirekesztés kutatás legújabb fogalmait és trendjeit, majd érvel a klasszikus abszolút szegénység mérések meghaladása mellett. Véleménye szerint a szegénység és a társadalmi kirekesztettség nem mindig ragadható meg abszolút mértékekkel, sokkal inkább a lehetőségek (capabilities) különbségeivel. A tanulmány második részében a

hosszú távú munkanélküliség kirekesztő mehanizmusait tárgyalja. Felhívja a figyelmet mind az anyagi mind a közösségi részvétel lehetőségeinek hiányaira.

Kulcsszavak: *szegénység, munkanélküliség, társadalmi kirekesztettség, közösségi részvétel, lehetőségek*

Smith, Noel (2008): Tackling Child Poverty Dynamics: Feeling in Gaps in the Strategy. *Social Policy and the Society*, 7(4): 507-519.

A kritikus hangvételű tanulmányban szerző végigtekinti a brit gyermekszegénység elleni program legfőbb intézkedéseit, melynek célja az alacsony jövedelmű családok jövedelem szintjének emelése adókedvezményekkel, illetve a foglalkoztatottság növelésével. Rávilágít arra, hogy a statikus elemzés helyett dinamikus megközelítés helytállóbb és éppen emiatt a szakpolitikának fontos figyelembe venni a munkaerő piaci ingadozásokat, így biztosítva védőhálót a gyermekszegénység ellen. Amellett érvel, hogy hosszútávú megoldást csak olyan intézkedések hozhatnak, amelyek biztosítják a szegénységből való kilépés folytonosságát. A dinamikus szemléletben a különböző félé szegénységet más, más eszközökkel lehet kezelni.

Kulcsszavak: *gyermekszegénység, munkaerő piaci integráció, dinamikus szemlélet, szakpolitika*

Smith, E., & Douglas, G. (2014). Special educational needs, disability and school accountability: An international perspective. *International Journal of Inclusive Education*, 18(5), 443–458.

A tanulmány a sajátos nevelési igényű és fogyatékos gyerekek iskolai teljesítményének mérőeszközeit taglalja- különös tekintettel a PISA mérésre.

Kulcsszavak: *sajátos nevelési igényű tanulók, fogyatékossgal élő tanulók, iskolai teljesítmény mérés, PISA*

Son Hing, Leanne S. (2012): Responses To Stigmatization The Moderating Roles Of Primary And Secondary Appraisals. *Du Bois Review*, 9 (1): 149–168.

A cikkben a szerző a stigmatizáció és kirekesztés hatásait vizsgálja, megállapítva, hogy minél komolyabb a megbélyegzés annál rosszabb a csoport fizikai és mentális állapota, annál alacsonyabb lesz jólétük és teljesítményük. A szakirodalom összefoglalása után szerző felsorolja azokat a pszichológiai tényezőket, amelyek kialakítása szükséges ahhoz, hogy a kirekesztett csoport sikeresen megbirkózzon a következményekkel. Azt javasolja, hogy ezeknek a mechanizmusoknak a kifejlesztésére is figyelmet kell fordítani a szociálpolitikának.

Kulcsszavak: *stigmatizáció és társadalmi kirekesztettség pszichológiai és fizikai következményei,*

Sonkoff, Jack - Garner, Andrew (2012): The Lifelong Effects of Early Childhood Adversity and Toxic Stress. *Pediatrics*, 129(1): 232-246.

A kutatási jelentés arra mutat rá, hogy az orvostudomány új, fejlődő területei nagy hatással lehetnek a társadalmi és gazdasági különbségek elemzésénél és megértésénél. Alapvető tétele, hogy a korai tapasztalatok és a környezeti befolyások hatással vannak a genetikai felépítésre, amely érinti a fejlődő agy szerkezetét és hosszú távú egészségügyi következményei is vannak. A szerzők megállapítják, hogy a fiatakorban tapasztalt toxikus stressz befolyásolja a későbbi tanulmányi képességeket, valamint a későbbi fizikai és mentális állapotot. Így számos felnőtt korban tapasztalható betegség is összefüggésbe hozható a kora gyermekkorban tapasztalt fejlődési rendellenességekkel. Amellett érvelnek, hogy ha a gyermekkori toxikus stresszt csökkentik, csökkennek azok a betegségek, amelyeket elsősorban a szegénység, a diszkrimináció és az alultápláltság vált ki.

Kulcsszavak: *toxikus stressz, egészségügyi egyenlőtlenségek, fejlődés, környezet és egészség kapcsolata*

Spencer, Nick (2010): Poverty and child health in the European Region. School of Health and Social Studies, University of Warwick.

http://www.nsph.gr/files/011_Ygeias_Paidiou/Koinonikh_Paidiatrikh_tei_mathimata/A_7_Poverty_Child_Health.pdf

Spencer, Nick (2010): Health Consequences of Poverty for Children. Published by End Child Poverty with the support of GMB.

[http://www.endchildpoverty.org.uk/files/Health consequences of Poverty for children.pdf](http://www.endchildpoverty.org.uk/files/Health%20consequences%20of%20Poverty%20for%20children.pdf)

A tanulmány összefoglalja a szegénységben felnövő gyerekeket érintő egészségi kockázatokat, Részletesen elemzi (nagy-britanniai adatokra támaszkodva) azokat az egészségügyi problémákat, amelyek elsősorban a szegénység következtében alakulnak ki. A szerző kitér mind a mentális mind a fizikai betegségekre is, vizsgálja a csecsemőhalandóságot, vérszegénységet, súlyt és magasságot, figyelemzavart és a lelki problémákat. Külön figyelmet szentel a szegény anyák gyermekeinek betegségeinek valamint fejlődési rendellenességeinek (alacsonyabb születési súly, koraszülés, magzati fejlődési rendellenességek), ezzel is illusztrálva a szegénység generációkon átöröklhetőségét.

Kulcsszavak: nemzetközi irodalom, Nagy-Britannia, egészség, fejlődés, kockázat, átörökítés, nyelv: angol

Sribnick, Ethan (2011): The Origins of Modern Child Welfare. The Journal of Policy History, 23(2): 150-176

A cikkben a szerző az amerikai gyermekjóléti fogalom és gyermekjóléti intézkedések történetét írja le az 1970-es évektől kezdődően. Végig veszi, hogy a kezdeti emberjogi aktivizmusból miként alakulnak ki a legbefolyásosabb érdekcsoportok és mindez hogyan jelenik meg a későbbi szakpolitikákban. Különös figyelmet szentel annak, hogy a későbbi közpolitika miként nyúl vissza a 1970-es évek liberális elveihez.

Kulcsszavak: gyermekjólét, történeti áttekintés, USA, szakpolitika

Sylva, Kathy – Melhuish, Edward – Sammons, Pam – Siraj-Blatchford, Iram – Taggart, Brenda (2011): Pre-school quality and educational outcomes at age 11: Low quality has little benefit. *Journal of Early Childhood Research* 9 (2): 109–124.

A szerzők azt vizsgálják, hogy a minőségi koragyermekkorai oktatás milyen hatással van a gyermekek kognitív és viselkedési fejlődésére. Az angliai vizsgálat több mint 3000 gyermek eredményit térképezte fel, és azt állapította meg, hogy már a korai nevelésnek is hatalmas befolyása van a későbbi teljesítményre. A rosszabb intézményekbe járó gyermekeknél semmilyen pozitív hatást nem mutattak ki. A szerzők további módszerekkel javasolják a kérdés jövőbeli tanulmányozását.

Kulcsszavak: kora gyermekkori nevelés hatása későbbi iskolai teljesítményre, intézmények közötti egyenlőtlenség

Szabó, Csilla (2012): Methods of Preventing Adolescent Drinking. *Practice and Theory in Systems of Education*. 7 (1): 87-102.

TÁRKI (2010): Child poverty and child well-being in the European Union (2010), Report for the European Commission, TÁRKI
http://www.tarki.hu/en/research/childpoverty/report/child_poverty_final%20report jan2010.pdf

TÁRKI (2011): Child Well-Being in the European Union: Better monitoring instruments for better policies. KIM-TÁRKI, Budapest.
http://www.tarki.hu/en/research/childpoverty/tarki_chwb_onlineannex1.pdf

Townsend, Peter – Gordon, David (2002): World poverty. New policies to defeat an old enemy. The Policy Press. University of Bristol.

A kötetben a szerzők a szegénység és társadalmi egyenlőtlenség számos aspektusával foglalkoznak. Először bemutatják az egyre inkább elkülönült társadalmi rétegeket, majd áttekintik a szegénység és egyenlőtlenségek visszaszorítására létrehozott intézkedéseket. A kötetben külön kezelik a szegény illetve a gazdag országokban megjelenő szegénységet és egyenlőtlenségeket. A kötet végén a jövő szegénységellenes küzdelmét vetítik előre.

Kulcsszavak: szegénység, nemzetközi összehasonlítás, világszegénység, szegénység elleni intézkedések.

Trickett, E. J. – Beehler, S. (2013): The Ecology of Multilevel Interventions To Reduce Social Inequalities in Health. *American behavioral scientist*, 57 (8): 1227 – 1246.

A tanulmányban a szerzők azt nézik, hogy az egészségügyi egyenlőtlenségek miként mérsékelhetőek több szintű beavatkozások segítségével. A tanulmány végigveszi az Angliában megvalósuló többszintű és szakmaközi együttműködések, majd ezek hatásait elemzi. külön hangsúlyozzák, hogy ezek a többszintű kooperációk kizárólag erős

közösségi támogatás mellett működnek és a kollaborációk tanulmányozásának fontosságát hangsúlyozzák.

Kulcsszavak: *egészségügyi egyenlőtlenségek, szakmaközi együttműködés, többszintű intervenció.*

Trivedi, D. – Bunn, F. – Graham, M. – Wentz, R. (2007): Update on review of reviews on teenage pregnancy and parenthood. Submitted an Addendum to the first evidence briefing 2003. Centre for Research in Primary and Community Care University of Hertfordshire.

A szerzők szisztematikus szakirodalmi elemzésükben korábbi szisztematikus és egyéb elemzéseket vizsgálva gyűjtik össze, hogy a nem kívánt terhességek megelőzésére és a tinédzserterhességgel és annak hátrányos következményeivel összefüggő társadalmi kirekesztődés csökkentésére milyen bevált gyakorlatok vannak. A szerzők többek között hangsúlyozzák az oktatási, képzési, gyakorlati lehetőségek fontosságát anyagi és lakhatási támogatással, a készségalapú fejlesztést önbizalomnöveléssel, tanulási és társas készségek támogatásával, a tartós és a fiatalok szükségleteihez igazodó szolgáltatásokhoz való hozzáférést, a közösségi alapú szolgáltatásokat, az információnyújtás és oktatási programok fontosságát még azelőtt, hogy a fiatalok szexuálisan aktívan lennének, a fiatalok és a helyi közösségek bevonását a programokba.

Kulcsszavak: *tinédzserterhességek, prevenció*

UK local approaches to tackling child poverty – Governmental Analysis

<https://www.education.gov.uk/childrenandyoungpeople/families/childpoverty/b0076325/local-approaches-to-tackling-child-poverty>

A cikkben a brit kormányzat 2011-es országos gyermekszegénység elleni stratégiájának legfontosabb elemeit mutatja be. A stratégia három fő pilléren nyugszik, melyeknek céljai: 1. a családok munkaerő piaci elhelyezkedésének és anyagi függetlenségének segítése, 2. a családok és gyermekek életesélyének javítása, 3. tágabb kormányzati törekvések, mint pl. a helyi megoldások és a nagy társadalom programjainak megvalósítása. Az útmutatóban az innovatív megközelítéseket részletezik. A bevezetésben felsorolják azokat a tényezőket, amelyek hozzásegítik az alacsony jövedelmű családoknak a munkaerő piaci elhelyezkedését, olyan helyi programok bevezetésével, amelyek az alábbi területekre fókuszálnak: a szülők képzése, az

álláskereséshez szükséges anyagi hozzájárulás csökkentése, az első fizetés előtti időszak sikeres kezelése, további tanácsadás. A cikk további részében konkrét eseteken és céges intézkedéseken mutatják be a sikeres programelemeket, amelyek a családbarát munkahelyekre és egyéb szegénység ellenes intézkedésekre fókuszálnak. Külön kiemelik azokat a programokat, amelyek az ezen családok gyermekeivel foglalkoznak. Az összefoglaló négy témában említ Nagy-Britannia szerte megvalósult „jó gyakorlatokat”, amelyeket esettanulmányok keretében ismertet.

1. családok életesélyei: az itt megjelenő tanulmányok fókusz, hogy miként teljeshetnek ki a rossz körülmények közül származó családok, figyelmet szentelve a szociális, emocionális és kulturális különbségekre. A z esettanulmányok foglalkoznak a tinédzser szülők problémáival és a nekik szánt programokkal, valamint olyan helyi kezdeményezésekkel, mint az önkéntes mentorok, életút tanácsadás és helyi vállalkozások.

<https://www.education.gov.uk/childrenandyoungpeople/families/childpoverty/sharinn-goodpractice/lifechancesandfamilies>

2. anyagi támogatás: az itt bemutatott esettanulmányok arra mutatnak példát, hogy miként lehet az alacsonyjövedelmű családok helyzetét javítani úgy, hogy második keresőt is visszavezetnek a munkaerő piacra, valamint csökkentik a családok költségeit (alacsonyabb árak a közösségi boltban), valamint az adósságaik csökkentésével.

<https://www.education.gov.uk/childrenandyoungpeople/families/childpoverty/sharinn-goodpractice/financialsupport>

3. a harmadik részben található esettanulmányok a helyi szolgáltatásokat és helyi gyakorlatokat mutatják be, azokat a megoldásokat, amelyek a helyi közösségek bevonásával valósulnak meg.

<https://www.education.gov.uk/childrenandyoungpeople/families/childpoverty/sharinn-goodpractice/placeanddelivery>

4. az itt bemutatott esettanulmányok a sikeres munkaerő piaci integrációhoz szükséges ismeretek átadását és a beilleszkedést követik, figyelmet szentelnek mind az elhelyezkedő szülőkre, mind a szegény családokban élő gyerekekre.

<https://www.education.gov.uk/childrenandyoungpeople/families/childpoverty/sharinn-goodpractice/employmentandskills>

UNICEF (1995): Poverty, children and policy: responses for a brighter future. Florence, United Nations. International Children's Emergency Fund, International Child Development Centre.

UNICEF (2002): A league table of educational disadvantage in rich nations. Innocenti Report Card, No.4

<http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/repcard4e.pdf>

UNICEF (2005): Child Poverty in Rich Countries.

www.unicef-irc.org/publications/pdf/repcard6e.pdf

UNICEF (2006): Programming Experiences in Early Child Development. Early Child Development Unit

www.unicef.org/earlychildhood

UNICEF (2007): Child Poverty in Perspective: An overview of child well-being in rich countries, Report Card 7. <http://www.unicef.org/media/files/ChildPovertyReport.pdf>

UNICEF (2007): An overview of child well-being in rich countries. A comprehensive assessment of the lives and well-being of children and adolescents in the economically advanced nations.

http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc7_eng.pdf

UNICEF (2007): The state of the world's children 2007. Executive summary.

<http://www.unicef.org/sowc07/docs/sowc07.pdf>

UNICEF (2008): The child care transition. A league table of early childhood education and care in economically advanced countries UNICEF Innocenti Research Centre. Innocenti Report Card 8.

http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc8_eng.pdf

Az összefoglaló a napközbeni gyermekfelügyeletben történő átalakulás lehetséges előnyeit és kockázatait veszi számba, valamint javaslatot tesz egy nemzetközi benchmark, sztenderd felállítására a korai gyermekgondozás és fejlesztés dimenziójában. Ezek a felállított minimumkövetelmények lehetővé tennék a szervezet szerint a gyermekeket érintő esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését. Így a szervezet szerint sikeresen lehetne védelmezni a gyermekek jogait már a kora éveken is. Ennek érdekében a szerzők külön foglalkoznak a korosztály szükségleteit neurobiológiai vizsgálatokra hivatkozva.

Kulcsszavak: korai gyermekfejlődés, esélyegyenlőség, nemzetközi benchmark, korai intézményes fejlesztés, módszer: nemzetközi összehasonlítás, nyelv: angol

UNICEF (2010): The Children Left Behind. Innocenti Report Card 9.

http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc9_eng.pdf

Az UNICEF által készített összefoglaló a gyerekek esélyeit vizsgálja a világ 24 leggazdagabb országában 3 dimenzió mentén: egészségügy, oktatás, anyagi jólét. Az általuk kidolgozott „bottom-end inequality” módszere lehetőséget nyújt arra, hogy a különböző dimenziókban az adott területen legjobban teljesítő országokhoz hasonlítsák. A tanulmány felépítése is a három dimenziót tükrözi, mindegyik témában rövid összefoglalóval és táblázatokkal. Az anyagi jólétben az egyenlőtlenséget három indikátor jelzi: háztartás jövedelme, alapvető oktatáshoz való hozzáférés, lakáskörülmények. Az oktatási esélyegyenlőtlenség megállapítása elsősorban a PISA-felmérések eredményeire támaszkodik. Az egészség dimenzióját szintén három indikátorral mérik: gyerekek saját beszámolója egészségi problémáikról, egészséges étkezés, rendszeres testedzés. Az összefoglaló táblázatokból kiderül, hogy Magyarország helyzete a többi országhoz képest egyes indikátoroknál jelentős lemaradást jelez. Ennek mértéke dimenzióként eltérő.

Kulcsszavak: gyerekszegénység, nemzetközi összehasonlítás, „bottom-end inequality”, egészség, oktatási egyenlőtlenség, anyagi jólét, UNICEF, esélyegyenlőség, módszer: nemzetközi összehasonlítás, nyelv: angol

UNICEF (2011): A Multidimensional Approach to Measuring Child Poverty. Innocenti Research Centre, Florence

[http://www.unicef.org/socialpolicy/files/A Multidimensional Approach to Measuring Child Poverty%282%29.pdf](http://www.unicef.org/socialpolicy/files/A_Multidimensional_Approach_to_Measuring_Child_Poverty%282%29.pdf)

UNICEF (2012): Annual report 2011
Nations Children's Fund (UNICEF)

[http://www.unicef.org/publications/files/UNICEF Annual Report 2011 EN 060112.pdf](http://www.unicef.org/publications/files/UNICEF_Annual_Report_2011_EN_060112.pdf)

UNICEF (2012): Progress for Children: A report card on adolescents (No. 10)
Nations Children's Fund (UNICEF)

[http://www.unicef.org/publications/files/Progress for Children - No. 10 EN 04272012.pdf](http://www.unicef.org/publications/files/Progress_for_Children_-_No.10_EN_04272012.pdf)

UNICEF (2012): Measuring Child Poverty: New league tables of child poverty in the world's rich countries. Innocenti Report Card 10, UNICEF Innocenti Research Centre, Florence.

http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc10_eng.pdf

UNICEF (2012): The State of the World's Children 2012: Children in an Urban World
United Nations Children's Fund (UNICEF)

[http://www.unicef.org/publications/files/SOWC 2012-Main Report EN 13Mar2012.pdf](http://www.unicef.org/publications/files/SOWC_2012-Main_Report_EN_13Mar2012.pdf)

UNICEF (2012): Inequities in Early Childhood Development: What the data say.
United Nations Children's Fund (UNICEF)

A tanulmány célja, hogy az elmúlt évtizedben a gyermeki jól-lét időbeni változásait vizsgálja. Ebből a célból az elmúlt évek adataiból a szerzők egy módosított, finomított „gyermek jól-léti index”-et állítottak fel, és ennek megfelelően vizsgálták a rendelkezésükre álló adatokat a világ 21 gazdag országában. Az indikátor dimenzióit és számítási módját részletesen bemutatják a szerzők, külön kitérve a korábbi indikátorhoz képest történt változtatásokra. Az adatok fényében összességében elmondható, hogy a szerzők megállapításai szerint a Skandináv országok teljesítettek a legjobban, míg az Egyesült Államok még mindig rosszul állt a mutatók tükrében. Kelet- Európa országaiban az anyagi javak tekintetében, valamint a fiatalok viselkedésében hasonló tendenciákat állapítottak meg, de a gyermeki jól-lét összességében nem emelkedett a térségben. Jelentősen javultak az értékek Norvégiában, az Egyesült Királyságban és Portugáliában, míg a legtöbb negatív tendencia Lengyelországban, Svédországban és Spanyolországban jelentkezett a tanulmány szerint.

Kulcsszavak: UNICEF, gyermek jól-léti index, gazdag országok anyagi jól-lét dimenziói, szubjektív jól-lét dimenziói, nyelv: angol

UNICEF. (2013). The State of the World's Children 2013: Children with Disabilities.
UNICEF.

https://www.unicef.org/publications/index_69379.html (2020.11.13.)

Az UNICEF évente megjelenő, a világ gyermekeinek helyzetével foglalkozó jelentése 2013-ban a fogyatékos gyerekeket és családjaikat vizsgálta. A becslések szerint világszerte körülbelül 93 millió fogyatékos gyerek él, köztük minden huszadik 14 év alatti. A fogyatékos gyereket nevelő családok körében magasabb a szegénységi kockázat, és a gyerekeknek rosszabbak az életkilátásaik (iskolázottság, munkaerőpiaci esélyek, életkörülmények, egészségi állapot), mint a nem fogyatékos társaiké, és négyszer akkora eséllyel válnak erőszak áldozatává.

Kulcsszavak: *UNICEF SOWC, fogyatékossgal élő gyerekek, fogyatékos gyerekek helyzete, világjelentés*

UNICEF (2014): The State of the World Children 2014 in Numbers. Every Child Counts. Revealing Disparities, Advancing Children's Rights. New-York: United Nations Children's Fund.

Az UNICEF 2014-es jelentésében arra törekszik, hogy azok a gyermekek hangja is hallható legyen, amelyek korábban kevésbé kaptak figyelmet. Az adatfelvétel különlegessége, hogy a gyermekek is részt vesznek az adatok készítésében és feldolgozásában. Az adatok azt mutatják, hogy bár van némi fejlődés még mindig sok a teendő a gyermekek egyenlőségének eléréséhez. 15 fő indikátort alkalmaz és elemez a jelentés, melyek között vannak a környezetre vonatkozóak, a születésnél tapasztalt körülményekre, az egészségügyi ellátásra, oktatásra, írástudásra, a gyermekmunkára, a médiához való hozzáféréshez, valamint a tinédzser terhességre való indikátorok.

Kulcsszavak: *UNICEF, gyermek jól-léti index, gazdag országok anyagi jól-lét dimenziói, szubjektív jól-lét dimenziói, nyelv: angol*

UNICEF & Egészségügyi Világszervezet. (2015). Assistive Technology for Children with Disabilities: Creating Opportunities for Education, Inclusion and Participation [A discussion paper]. Egészségügyi Világszervezet.

<https://www.unicef.org/disabilities/files/Assistive-Tech-Web.pdf> (2020.11.13.)

A jelentés esettanulmányok alapján a fogyatékos gyerekek segédeszközökhöz való hozzáféréssel foglalkozik. Az önálló életvitelt támogató technológiák (AT) használata sok esetben a gyerekek részvétele szempontjából az első lépés, ami hosszú távon a család életminőségére is pozitívan hat. Hivatkozott kutatások azt mutatják, hogy az AT használat javítja a fogyatékos tanulók iskolai teljesítményét.

Kulcsszavak: *fogyatékossgal élő gyerekek, támogató technológia, UNICEF, WHO*

van Oorschot, Wim – Reeskens, Tim – Meuleman, Bart (2012): Popular perceptions of welfare state consequences: A multilevel, cross-national analysis of 25 European countries. *Journal of European Social Policy* 22 (2): 181– 197.

Tanulmányban a szerzők a jóléti államhoz fűződő véleményeket és elvárásokat vizsgálják, a European Social Survey adataira támaszkodva. Összességében elmondható, hogy bár pozitívan ítélik meg a jóléti államokat ugyanakkor államonként eltérően vélekednek a jóléti rendszer hátrányairól és kockázatairól. A fejlettebb jóléti államokban a kérdezettet mind a negatív és mind a pozitív következményekkel is számoltak szemben a kevésbé fejlettekkel.

Kulcsszavak: jóléti állam, nemzetközi összehasonlítás, European Social Survey

Vandenbroucke, Frank – Vleminckx, Koen (2011): Disappointing poverty trends: is the social investment state to blame? *Journal of European Social Policy* 19 (5): 450–471.

Kritikai tanulmányban a szerző a társadalmi befektetés paradigma mentén szerveződő szegénységcsökkentés hatásait és ellentmondásait elemzi. Kritikusak az újfajta jóléti rendszerrel kapcsolatban és nem tartják fenntarthatónak a társadalmi befektetésre épülő államokat. A tanulmány végén olyan lehetséges szakpolitikai megoldásokat vizsgálnak, amelyek kiegészíthetnék a társadalmi befektetést és elősegítenék a társadalmi befogadást.

Kulcsszavak: társadalmi befektetés, szakpolitikai javaslat szegénység csökkentés új lehetőségei

Vanegas, S. B., & Abdelrahim, R. (2016). Characterizing the systems of support for families of children with disabilities: A review of the literature. *Journal of Family Social Work*, 19:4. <https://doi.org/10.1080/10522158.2016.1218399>

A tanulmány az Egyesült Államokban fogyatékos gyereket nevelő családok támogatási rendszerével és a támogatók hálózatával foglalkozó szakirodalmakat (2005-2015) összegzi, különös tekintettel a gyerekek korai életszakaszára (0-12 év).

Kulcsszavak: fogyatékos gyereket nevelő családok, támogató rendszer, irodalomelemzés, USA

Vergolini, Loris (2011): Social cohesion in Europe: How do the different dimensions of inequality affect social cohesion? *International Journal of Comparative Sociology* 52 (3): 197–214.

A tanulmány azt vizsgálja, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek miként befolyásolják a társadalmi összetartozást. Először a szerző áttekinti a szakirodalmat a társadalmi összetartozás kérdésében, majd azokat az irodalmakat vizsgálja, amelyek az egyenlőtlenségek és az összetartozás viszonyával foglalkoznak. A tanulmány következő részében, a különböző jóléti rendszereken keresztül vizsgálja a jövedelmi egyenlőtlenség és a társadalmi kohézió kapcsolatát. Megállapítja, hogy a rossz anyagi körülmények nagyobb mértékben vezethetnek társadalmi izoláltsághoz.

Kulcsszavak: *társadalmi egyenlőtlenség, társadalmi kirekesztettség, jóléti államok, nemzetközi összehasonlítás.*

Walsemann, K. M. – Gee, G. C. – Ro, A. (2013): Educational Attainment in the Context of Social Inequality: New Directions for Research on Education and Health. *American behavioral scientist*, 57 (8): 1082 – 1104.

Az szakirodalmi összefoglalóban a szerzők az oktatási szint, valamint az egészségi állapottal kapcsolatos elméleti és empirikus eredményeket térképezik fel. Felhívják a figyelmet arra, hogy az eddigi vizsgálatok elsősorban a legmagasabb iskolai végzettség és egészség kapcsolatát tekintették kutatásaik alapjának, figyelmen kívül hagyva számos fontos tényezőt. A szerzők szerint be kell vonni az elemzésbe olyan dimenziókat is, mint az iskolai szegregáció, valamint az oktatás eltérő minősége, hiszen ezek a tényezők nagyban felelősek a strukturális különbségek kialakulásáért. Cikkük célja hogy öt megfontolandó új kutatási irányzatot jelöljenek ki: populáció hatása az egyenlőtlenségekre, oktatás minősége, iskolai szegregáció, bevándorlók iskolai elhelyezkedése és az iskoláztatás költségei miatt fennálló tartozások mértéke.

Kulcsszavak: *egészség, oktatás, egészségügyi egyenlőtlenségek, irodalmi összefoglaló, nyelv: angol*

Whelan, C. T. –Maître, B. (2010): Welfare regime and social class variation in poverty and economic vulnerability in Europe: an analysis of EU-SILC. *Journal of European Social Policy*, 20. (4): 316–332.

A cikkben a szerzők mellett érvelnek, hogy az Európai Unió számára ki kell dolgozni egy multi-dimenzionális szegénység indexet. Javaslatuk szerint a módosított létszám arány alapú megoldások számos előnnyel bírnak a korábban alkalmazott mérőszámokhoz képest. Tanulmányukban EU-SILC adataira támaszkodva mutatják be módszerüket.

Kulcsszavak: szegénység mérés, több dimenziós szegénységindex, nemzetközi összehasonlítás.

Whelan, C. T., Nolan, B., - Maître, B. (2014). Multidimensional poverty measurement in Europe: An application of the adjusted headcount approach. *Journal of European Social Policy*, 24(2), 183-197.

A tanulmányban a szerzők összefoglalják a szegénység mérésére alkalmas mutatók előnyeit és hátrányait majd amellett érvelnek, hogy az EU-ban a 27 tagország szegénységi mutatóinak érdemi összevetését a többdimenziós szegénység mutató számítások a legalkalmasabbak. A módosított mutató (adjusted headcount ratio) egyfelől figyelembe veszi a szegénységben élő emberek létszámát másfelől a depriváció mértékének megfelelően súlyozza azt. A módszertani újítás bemutatása után a szerzők a 2009-es EU-SILC adataira támaszkodva bemutatják az egyes kiemelt dimenziók mentén a tagországokban megjelenő szegénység és társadalmi kirekesztettség mértékét.

Kulcsszavak: szegénység, társadalmi kirekesztődés, szegénységi mutatók, szegénység és társadalmi kirekesztés mérése

Whiteford, Peter -Adema, Willem (2007): What Works Best in Reducing Child Poverty: A Benefit or Work Strategy? *OECD SOCIAL, EMPLOYMENT AND MIGRATION WORKING PAPERS NO. 51*

<http://www.oecd.org/dataoecd/30/44/38227981.pdf>

A tanulmány szerzői elsősorban azt vizsgálják, hogy milyen kapcsolatot mutatnak egymással a gyerekszegénység mutatói, ill. a szülők munkaerő-piaci helyzete. Megállapítják, hogy a vizsgált OECD országokban lényegesen magasabbak a gyerekszegénység mutatói az olyan családok esetében, ahol csak az egyik szülő, vagy egyik szülő sincs alkalmazásban. Ugyanakkor megállapítják azt is, hogy a szegény családoknak mindössze harmada munkanélküli. A tanulmány célja elsősorban, hogy lehetséges szakpolitikai irányokat jelöljön ki az OECD országok számára. A szegénység meghatározásainak és mérési lehetőségeinek ismertetése után a cikk szerzői külön kitérnek a gyerekszegénység tendenciáira, lehetséges megoldásokra; részletesen bemutatva a megoldások előnyeit és hátrányait. Összefoglalják azokat a gyakorlatokat, amelyekkel a gyerekszegénységet csökkenteni igyekeznek, a sikeres megvalósulásokat, a magasabb szülői foglalkoztatás és a juttatások megfelelő kombinációjával.

Kulcsszavak: OECD, gyerekszegénység, szülők munkaerő-piaci helyzete, transzferek, összehasonlítás, legjobb gyakorlatok, módszer: nemzetközi összehasonlítás, nyelv: angol

Williams, David R. (2012): Miles to Go before We Sleep: Racial Inequities in Health. *Journal of Health and Social Behavior* 53 (3): 279– 295

A tanulmányban a szerző az Amerikában felmerülő és évtizedek óta fennálló kisebbségek közötti egyenlőtlenségeket vizsgálja. Megállapítja, hogy az amerikai rendszerben mind egyéni mind az institutionális rasszizmus jelen van. A tanulmányban javaslatokat tesz arra, hogy miként lehet a rasszizmustól független és egyenlő egészségügyet létrehozni.

Kulcsszavak: egészségügyi egyenlőtlenségek, rasszizmus az egészségügyben, szakpolitikai javaslat.

Zolnay, János (2017): Commuting to segregation. The role of pupil commuting in a Hungarian city: between school segregation and inequality. *Review of Sociology* 28 (4): 133-151.

Kulcsszavak: educational segregation; selection; pupils' commuting; spatial and educational inequalities